

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

Mojca Kralj

**ZGODOVINA, KULTURA IN MOTIVACIJSKA
MOČ ŠOLSKIH ŠTAMPILJK**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, februar 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

Mojca Kralj

**ZGODOVINA, KULTURA IN MOTIVACIJSKA
MOČ ŠOLSKIH ŠTAMPILJK**

MAGISTRSKO DELO

Mentorica: dr. Cveta Razdevšek Pučko, izr. prof.

Ljubljana, februar 2009

ANEKDOTA IZ ŠOLSKIH KLOPI

Bilo je davno nazaj, šolskega leta 1986/87, ko sem komaj dobro začela hoditi v 1. razred Osnovne šole prof. dr. Josipa Plemlja Bled, učila pa me je učiteljica Marija Baznik Kobilica. Bila je stroga, a nas je ogromno naučila. Za pridnost in vestno opravljanje nalog pa nas je znala tudi nagraditi. Mravljiniček je bila šampiljka, ki je zrasla na njenem zelniku. Na rdeči pečatni blazinici si jo dobil odtisnjeno v šolsko beležko. Zelo razburljivo je bilo šteti, koliko mravljiničkov se je že nabralo v beležki, truditi se za še kakšnega, pa je bila prava mala dogodivščina, polna pričakovanj in občutkov zmage. Zame je imela magičen pomen, zato se je živo spominjam tudi danes.

Kot učiteljica pripravnica sem se ponovno vrnila na to šolo in Marica je še vedno učila na njej. Ko sem jo spraševala po mravljiničkovih koreninah, mi je zaupala, da je dala šampiljko sama delat k Sitarju v Ljubljano, idejo zanj pa je dobila pri banki, ki je imela tiste čase mravljinička za svojo maskoto. Tako kot je na konkreten način delovno mravljico mogoče povezali z varčevanjem pri banki, bi jo lahko povezali tudi z marljivostjo in trudom pri šolskem delu. Kot spomin na lepe trenutke iz začetka šolanja, sta šampiljka in beležka še vedno shranjeni v moji domači knjižnici.

Za napisano magistrsko delo o zgodovini, kulturi in motivacijski moči šolskih šampiljk je kriv prav ta mravljiniček. To ni bila kar tako ena šampiljka, pač pa čisto posebna – že v prvem razredu in kot prva šampiljka, ki se je odtisnila v mojo šolsko beležko, je zaznamovala mojo poklicno in nenazadnje tudi znanstveno pot.

POSVETILO

Marici, moji učiteljci v 1. razredu.

ZAHVALA

Za pomoč pri nastajanju magistrskega dela se zahvaljujem:

- mentorici dr. Cveti Razdevšek Pučko, izr. prof. za strokovne nasvete in vodenje po poti znanstvenega raziskovanja;
- ljubljanskim knjižničarkam Pedagoške fakultete, Akademije za likovno umetnost in oblikovanje, Narodne in univerzitetne knjižnice, Zavoda RS za šolstvo, Muzeja novejšje zgodovine ter Slovenskega šolskega muzeja za pomoč pri iskanju literature in izposojajo le-te;
- mag. Stanetu Okolišu ter drugim kustosom in kustosinjam Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani pri iskanju gradiva iz muzejskega arhiva;
- mag. Mateji Tominšek Perovšek iz Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani pri posredovanju informacij o muzejski zbirki stampiljk in žigov ter za spodbude pri raziskovalnem delu;
- ge. Poloni Bitenc, ge. Blaženki First, mag. Dariji Mavrič in Tomažu Lauku iz Narodnega muzeja Slovenije pri posredovanju arhivskega gradiva iz Grafičnega kabineta;
- zbiratelju go. Alojzu Grubelniku pri posredovanju informacij o Grubelnikovi zbirki iz muzeja v Ribnici na Pohorju;
- redovnici dr. Mariji Jasni Kogoj iz Uršulinskega samostana v Ljubljani za delitev svojih izkušenj in znanja iz področja uršulinskega šolstva;
- uršulinkama Evgeniji Gregorc iz Škofje Loke in Fidelis Bratina iz Mekinj pri Kamniku ter dr. Mariji Sraka iz Katehetskega urada v Ljubljani za ogled verskih stampiljk in posredovanje odtisov;
- ge. Jeri Honsič iz podjetja Sitar v Ljubljani za posredovanje informacij in gradiva iz področja grafične dejavnosti ter za razlago postopka izdelave šolske stampiljke;
- go. Dušanu Debevcu iz podjetja Graverstvo Debevc Dušan iz Tržiča za grafični material ter ogled različnih demonstracij izdelave šolske stampiljke z razlago postopka;
- zaposlenim v grafičnih podjetjih Štampiljke Logar iz Slovenske Bistrice, Graverstvo, štampiljke Grilj iz Nove Gorice, Graving iz Ljubljane, Idea print iz

Murske Sobote in Graverstvo, storitveni center iz Kopra za posredovanje odtisov šolskih štampljk;

– ge. Vidi Bukovac, predsednici Društva upokojenih pedagoških delavcev Slovenije za angažiranje članic društva za sodelovanje pri raziskovanju zgodovine šolskih štampljk;

– upokojenim učiteljicam razrednega pouka Danici Debeljak iz Ptuja, Slavi Podpečan iz Celja, Mariji Štruklec iz Laškega, Rezki Repovž iz Šentjanža, Marjeti Trop iz Radencev, Veri Zver iz Črenšovcev, Mariji Zupanc iz Ljubljane, Darinki Jensterle iz Radovljice, Mariji Baznik Kobilica iz Zgornjih Gorij, Mari Kapus z Bleda in Antoniji Ferjan z Bleda za zapis dragocenih izkušenj, spominov in drugih podatkov o razvoju in uporabi šolskih štampljk skozi zgodovino ter za posredovanje ohranjenega gradiva;

– sodelavkam Mariji Eržen, Aleksandri Lešnjak in Tjaši Ažman iz OŠ Simona Jenka Kranj za prostovoljno sodelovanje v akcijskem timu pri akcijski raziskavi o uporabi šolskih štampljk pri pouku; njihovim učencem in učenkam za sodelovanje pri tehniškem dnevu ter sodelavki Marijanci Cuderman za posredno udeležbo pri raziskavi;

– vodstvom izbranih slovenskih osnovnih šol za posredovanje elektronskih naslovov zaposlenih ter učiteljicam/učiteljem in profesoricom/profesorjem za izpolnjevanje anketnega vprašalnika;

– metodologinji Maji Škafar za pomoč pri statistični obdelavi anketnega vprašalnika;

– strokovnjakom iz področja vzgoje in izobraževanja dr. Mariji Grginič, dr. Barbari Šteh, Marjeti Kepec, Darinki Jazbinšek, Borutu Čašarju in Mariji Kušar za sodelovanje pri intervjujih;

– anglistki in prevajalki Tatjani Triler za jezikovni pregled angleškega povzetka in ključnih besed;

– prijatelju Mirku Karižu za tehnično podporo pri grafičnem oblikovanju magistrskega dela;

– tiskarskemu podjetju Fotokopiranje Tomaž Hanžin v Ljubljani za vezavo magistrskega dela ter

– svojim bližnjim, ki so mi vsa leta študija brezpogojno stali ob strani, me spodbujali in zaupali vame.

POVZETEK

V teoretičnem delu smo z zgodovinsko raziskavo raziskali zgodovino šampiljk in s študijem literature preučili behavioristični pristop k motivaciji. Ugotovili smo, da je gumena šampiljka nastala v 19. stoletju, se uporabljala v uradne namene, nato pa iz verouka okrog leta 1954 prešla v vrtce in osnovne šole, njene predhodnice pa so bile ročno risane zvezdice in pike. Šampiljke in motivi so se tekom časa spreminjali. Pri tehniškem dnevu jih lahko izdelajo tudi otroci. Šolske šampiljke sodijo med zunanje behavioristične ojačevalce kot so nagrade in kazni, a so o uporabi zunanjih motivacijskih spodbud psihologi deljenega mnenja. V prvem triletju so otroci še notranje motivirani, zato mora biti uporaba šampiljk preudarna in redka. Motiviramo neuspešne in vedenjsko težavne učence ali učence brez notranje motivacije. Šampiljka ni enako kot povratna informacija ali ocena, njen glavni namen je motivirati, spodbuditi, nagraditi ali pohvaliti učenca na vzgojnem in učnem področju.

V empiričnem delu smo z anketnim vprašalnikom, akcijsko raziskavo in pogovori s strokovnjaki raziskali kulturo in motivacijsko vlogo šolskih šampiljk v sodobnem šolskem prostoru. Ugotovili smo, da šampiljke uporabljajo učiteljice vseh starosti na vseh javnih šolah v začetnih razredih za domačo nalogo in pohvalo. Zanje so šampiljke delno uporabno, koristno in močno motivacijsko sredstvo, slabe strani pa vidijo v neenotnih kriterijih in nepoznavanju drugih strategij v storilnostno naravnani družbi. Otroke spodbujajo k napredku, boljšemu vedenju, sooblikujejo njihovo samopodobo, potrjujejo uspešnost in popestrijo pouk. Najbolj motivacijski so literarni in medijski liki ter motivi, ki so jih izdelali otroci sami in jih uporabili v poučne namene in pri igri. Otroci imajo šampiljke zelo radi, a dečki in deklice ne enakih motivov. Četudi gre »samo« za šampiljke, se učiteljice ne čutijo dovolj strokovno in profesionalno usposobljene za delo z njimi. Želijo se bolje izobraziti ter uporabo šampiljk ustrezno umestiti v šolsko prakso, strokovnjaki pa o tem ne želijo govoriti in še naprej zagovarjajo prepuščenost lastni iznajdljivosti in »ustnemu izročilu«. Raziskava je omogočila kritično ovrednotenje kulture šolskih šampiljk ter strokovno utemeljeno nadaljnjo uporabo šampiljk, njen končni rezultat pa so pedagoška priporočila o uporabi šolskih šampiljk. Magistrsko delo je prvi primer tovrstne literature na slovenskih tleh.

KLJUČNE BESEDE: zgodovina šolskih šampiljk, motivi in izdelava šampiljk, kultura šolskih šampiljk, zunanja motivacija, šolska šampiljka, akcijsko raziskovanje.

ABSTRACT

The purpose of the theoretical part of the thesis was to carry out historical research on the history of rubber stamps and to study the literature in order to examine behavioural approach to motivation. It has been established that the rubber stamp dates from the 19th century and was used for official purposes; about 1954 it spread from Sunday schools to kindergartens and primary schools, its predecessors being stars and dots drawn by hand. Rubber stamps and motifs have changed with time. Children can even make them themselves on technical education days. School rubber stamps belong to extrinsic behavioural reinforcements like reward and punishment, but psychologists do not share their opinion about the adequacy of using behavioural methods. In the first triennium children still possess intrinsic motivation, thus the use of rubber stamps should be well considered and rare. Teachers motivate unsuccessful pupils and pupils problematic in terms of behaviour, or those with no intrinsic motivation. A rubber stamp does not equal a feedback or a mark, its main purpose is to motivate, encourage, reward or commend a pupil in the area of education and schooling.

The aim of the empirical part of the thesis was to study the culture and motivation role of school rubber stamps in modern school space by means of a questionnaire, action research and conversations with experts. It has been established that rubber stamps are used by teachers of all ages in all public schools in elementary classes for homework and commendation. They consider rubber stamps to be partly useful, applicable and strong means of motivation, on the other hand, the lack of unified criteria and knowledge of other strategies in productivity-oriented society are stated as disadvantages. Rubber stamps encourage children to progress and improve their behaviour, help forming their self-image, confirm success and diversify classes. Children are highly motivated by literal and media characters as well as by motifs they design themselves and use for educational purposes and in play. Children are very fond of rubber stamps, however boys and girls do not like the same motifs. Even though it is »just« rubber stamps, teachers do not feel to have sufficient professional qualifications and knowledge to work with them. They want to obtain better education and adequately put the use of rubber stamps into school practice, however the experts refuse to discuss it and continue to advocate the practice of being left to one's own inventiveness and »oral tradition«. The research allowed a critical evaluation of the culture of school rubber stamps as well as professionally grounded further use of them; its final results are pedagogical recommendations regarding the use of school rubber stamps. This Master's thesis is the first example of such literature on the territory of Slovenia.

KEY WORDS: History of school rubber stamps, motifs and production of rubber stamps, culture of school rubber stamps, extrinsic motivation, school rubber stamp, action research.

KAZALO

1. UVOD	9
2. TEORETIČNI DEL	10
2.1 O POJMIH ŽIG, PEČAT, ŠTAMPILJKA	10
2.1.1 Opredelitev pojmov	10
2.1.2 Umetniška in zgodovinska vrednost žiga, pečata, stampiljke.....	12
2.2 KULTURA stampiljk nekoč in danes	15
2.2.1 Zgodovinsko ozadje izvora šolskih stampiljk	15
2.2.1.1 Grubelnikov muzej o šolskih stampiljkah.....	15
2.2.1.2 Slovenski šolski muzej o šolskih stampiljkah.....	16
2.2.1.3 Narodni muzej Slovenije o šolskih stampiljkah.....	18
2.2.1.4 Najstarejše graversko podjetje Sitar d. o. o. o šolskih stampiljkah.....	20
2.2.1.5 Redovnice uršulinke o šolskih stampiljkah.....	21
2.2.1.6 Upokojene učiteljice o svoji praksi uporabe šolskih stampiljk.....	25
2.2.1.7 Ohranjeni pisni viri o šolskih stampiljkah.....	36
2.2.2 Motivnost stampiljk in tipi stampiljk	40
2.2.2.1 Verske in obrtniške stampiljke ter stampiljke za vsakdanjo rabo	40
2.2.2.2 Šolske stampiljke in tipi šolskih stampiljk.....	41
2.3 TEHNIŠKI VIDIK ODTISKOVANJA IN GRAFIKE	48
2.3.1 Načini izdelave stampiljk in odtiskovanje v preteklosti.....	48
2.3.2 Tehnologija izdelave stampiljk in odtiskovanje danes.....	50
2.3.2.1 Postopek izdelave stampiljke v podjetju Sitar d. o. o.....	50
2.3.2.2 Postopek izdelave stampiljke v podjetju Graverstvo Debevc Dušan s. p.	52
2.3.3 Načini izdelave stampiljk pri pouku.....	55
2.3.3.1 Tehniški dnevi v devetletni osnovni šoli.....	55
2.3.3.2 Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«	56
2.3.3.3 Didaktični model izdelave otroške stampiljke	57
2.4 MOTIVACIJA IN RAZLIČNI POGLEDI NA MOTIVACIJO	58
2.4.1 Pojem motivacije	58
2.4.2 Učna motivacija.....	60
2.4.2.1 Notranja ali intrinzična motivacija	62
2.4.2.2 Storilnostna motivacija.....	63
2.4.2.3 Zunanja ali ekstrinzična motivacija.....	64
2.4.2.4 Model kakovostnega motiviranja	64
2.4.3 Razvoj motivacije pri otroku	65
2.4.4 Predstavitev štirih pristopov k motivaciji.....	67
2.4.4.1 Behavioristični pristop k motivaciji	68
2.4.4.2 Humanistični pristop k motivaciji	68
2.4.4.3 Kognitivistični pristop k motivaciji.....	69
2.4.4.4 Sociokulturni pristop k motivaciji.....	71
2.5 MOTIVACIJSKA MOČ ŠOLSKIH ŠTAMPILJK	73

2.5.1 Behavioristični pogled na učenje in poučevanje	73
2.5.1.1 Klasično in instrumentalno pogojevanje.....	73
2.5.1.2 Behavioristični pristopi k poučevanju in vodenju.....	74
2.5.2 Samoregulacija in kognitivna modifikacija vedenja	75
2.5.3 Nagrade in kazni ter mesto štampiljk v njihovem kontekstu	78
2.5.3.1 O pojmih nagrada, pohvala in kazni.....	78
2.5.3.2 Primeri nagrad, pohval in kazni	79
2.5.3.3 Priporočila o uporabi nagrad, pohval in kazni	81
2.5.4 Štampiljke v vlogi povratne informacije.....	84
2.5.5 Štampiljke in ocenjevanje.....	86
2.5.6 Zagovorniki in nasprotniki zunanjih motivacijskih spodbud.....	87
2.6 AKCIJSKO RAZISKOVANJE KOT SPODBUJANJE UČITELJEVE PROFESIONALNOSTI.....	92
2.7 POVZETEK TEORETIČNEGA DELA.....	96
3. EMPIRIČNI DEL	100
3.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN CILJI RAZISKAVE	100
3.2 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA.....	102
3.2.1 Vzorec.....	102
3.2.2 Metode in tehnike pedagoškega raziskovanja	102
3.2.2.1 Uporabljeni pripomočki	103
3.2.2.2 Zbiranje podatkov	104
3.2.1 Značilnosti vzorca in deskriptivna statistika	108
3.3 REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA Z RAZLAGO	114
3.3.1 Šolske štampiljke in motivacija.....	114
3.3.2 Uporaba šolskih štampiljk	119
3.3.3 Mnenje o uporabi šolskih štampiljk v prihodnje	135
3.3.4 Povezave med spremenljivkami	141
3.3.5 Sinteza rezultatov anketnega vprašalnika.....	146
3.4 AKCIJSKO RAZISKOVANJE	148
3.4.1 Opis akcijskega raziskovanja pri spremljanju uporabe šolskih štampiljk	148
3.4.2 Pogovori članic skupine akcijskega raziskovanja	149
3.4.3 Oblikovanje načrta s časovnim razporedom akcijskega raziskovanja ...	151
3.4.4 Načrtovanje, izvedba in analiza akcijskega raziskovanja	151
3.4.4.1 Prvi akcijski korak	151
3.4.4.2 Drugi akcijski korak.....	164
3.4.4.3 Tretji akcijski korak	175
3.4.5 Zaključno poročilo akcijskega raziskovanja	178
3.4.6 Sinteza rezultatov akcijske raziskave	181

3.5 POGOVORI S PEDAGOŠKIMI STROKOVNJAKI O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK.....	182
3.5.1 Obdelava podatkov	183
3.5.1.1 Odgovori strokovnjakinj iz Univerze v Ljubljani	183
3.5.1.2 Odgovori strokovnjakinj iz Zavoda Republike Slovenije za šolstvo	184
3.5.1.3 Odgovori strokovnjakov iz drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov	186
3.5.2 Predstavitev rezultatov	187
3.5.3 Sinteza rezultatov pogovorov s strokovnjaki	189
3.6 ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN PREDSTAVITEV DOSEŽENIH CILJEV	190
4. PEDAGOŠKA PRIPOROČILA O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK	197
5. SKLEP.....	206
6. VIRI IN LITERATURA.....	208
7. PRILOGE	215

SEZNAM SLIK

Slika 1: Umetniška kompozicija z odtisi stampiljk	14
Slika 2: Verska stampiljka Fare sv. Jerneja.....	16
Slika 3: Čevljarska obrtniška stampiljka	16
Slika 4: Darilo za posebno lepo obnašanje.....	16
Slika 5: Spomin pridnosti	16
Slika 6: Primer okrašenega šolskega zvezka	17
Slika 7: Uradni žigi Ljudske šole Veliki Gaber.....	18
Slika 8: Žig Gospodarsko-nadaljevalne šole Koštabona.....	18
Slika 9: Žig Šole za učence v gospodarstvu raznih strok Kočevje	18
Slika 10: Cerkveni žig župnijskega urada sv. Martinija.....	19
Slika 11: Gasilski žig gasilcev prostovoljcev	19
Slika 12: Žig za kavarno z motivom dečka in rastlin.....	19
Slika 13: Žig za mesnico z motivom prašiča.....	19
Slika 14: Žig za trgovino z divjimi in pernatimi živalmi z motivom zajca	19
Slika 15: Primer verskih nalepk z odtisom verske stampiljke na hrbtni strani podobice iz leta 1972.....	20
Slika 16: Najstarejša ohranjena knjižica obrtniških in verskih emblemov	21
Slika 17: Medalja za pridnost in lepo vedenje uršulinskih učenk	23
Slika 18: Ročno naslikano priznanje uršulink	23
Slika 19: Primer zbornika verskih stampiljk iz leta 1972.....	24
Slika 22: Učiteljica M. T. o kriterijih in namenih uporabe šolskih stampiljk.....	33
Slika 23: Učiteljica V. Z. o predhodnikih šolskih stampiljk.....	35
Slika 25: Šolska stampiljka čebelica za vzoren izdelek.....	37
Slika 26: Šolska stampiljka ptička v gnezdu za naučeno pesmico	38
Slika 27: Šolska stampiljka mravljinček za pridnost.....	38
Slika 28: Šolska stampiljka metulj za izdelano voščilnico.....	39
Slika 29: Šolska stampiljka ježek za prineseno gradivo v šolo	39
Slika 30: Šolska stampiljka Vučko za izdelek.....	39
Slika 31: Šolska stampiljka sonček za lepo opravljeno domačo nalogo	39
Slika 32: Klasične lesene stampiljke 1	45
Slika 33: Lesena stampiljka s kovinsko označbo.....	45
Slika 34: Klasične lesene stampiljke 2	45
Slika 35: Modernejše plastične stampiljke.....	46
Slika 36: Štampiljka s penastim držajem.....	46
Slika 37: Štampiljka v funkciji radirke.....	46
Slika 38: Moderni stampiljki z blazinico.....	46

Slika 39: Šampiljki iz stekla pleksi.....	47
Slika 40: Naj sodobnejša, avtomatska šampiljka	46
Slika 41: Komplet veselih šampiljk za prvo triletje	47
Slika 42: Komplet lesenih šampiljk za uporabo pri pouku.....	47
Slika 43: Komplet plastičnih besedno-slikovnih šampiljk	47
Slika 44: Primer starodobnega kitajskega pečatnika iz žada.....	49
Slika 45: Kliše iz cinka, magnezija ali trdega polimera z izbočenimi motivi	51
Slika 46: Bakelitna matrica z vbočenimi motivi	51
Slika 47: Gumijasti izbočeni motivi.....	52
Slika 48: Izrezkovanje motiva.....	53
Slika 49: Stroj za izrezkovanje	53
Slika 51: Stavnic s svinčenimi črkami.....	54
Slika 50: Vulkanizacija gume.....	54
Slika 53: Odtis oz. negativ na bakelitni matrici	54
Slika 52: Prešanje bakelitne plošče v svinčene črke	54
Slika 54: Negativ	54
Slika 55: Izrezovanje polimernega koščka	54
Slika 57: Kliše	55
Slika 56: Osvetljevanje polimera prek pavz-papirja v napravi za osvetljevanje z UV-žarki	55
Slika 58: Primera odtisov šampiljk, izdelanih iz kuhinjskih krp Vileda	150
Slika 59: Izsek iz plakata »Lumpiji«.....	160
Slika 60: Razredni plakat šampiljk za bralno značko.....	161
Slika 61: Razredni plakat šampiljk za zobno preventivo	163
Slika 62: Rokopisa dečka in deklice z zapisoma o šolskih šampiljkah	168
Slika 63: Izdelki otrok iz 2. razreda OPB.....	169
Slika 64: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – Hiša strahov	170
Slika 65: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – V gozdu.....	170
Slika 66: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – Vaza s cvetjem	170
Slika 67: Izdelki otrok iz 2. razreda	171
Slika 68: Izdelki otrok iz 1. razreda	173
Slika 69: Primer anekdotskega zapisa	174
Slika 70: Simbolično potrdilo o sodelovanju pri akcijski raziskavi	178

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Pregled nekaterih motivov stampiljk z navedbo pomena in namena uporabe.....	27
Tabela 2: Kriterijska razdelitev odtisov stampiljk s prikazom kronološkega spreminjanja motivov in tipov stampiljk	42
Tabela 3: Predstavitev motivov od predhodnikov do sodobnih stampiljk po posameznih tematskih sklopih	43
Tabela 4: Pregled v raziskavo vključenih osnovnih šol po posameznih območnih enotah	105
Tabela 5: Število sodelujočih osnovnih šol in izpolnjenih anketnih vprašalnikov po posameznih območnih enotah	107
Tabela 6: Struktura glede na spol	108
Tabela 7: Struktura glede na starost	109
Tabela 8: Struktura glede na stopnjo izobrazbe.....	110
Tabela 9: Struktura glede na delovno mesto	111
Tabela 10: Struktura glede na delovno dobo	112
Tabela 11: Struktura glede na območno enoto šole.....	113
Tabela 12: Struktura glede na koristnost uporabe šolskih stampiljk pri pouku.....	114
Tabela 13: Struktura glede na motivacijsko moč šolskih stampiljk	115
Tabela 14: Struktura glede na učinkovitost stampiljk v posameznih razredih	116
Tabela 15: Struktura glede na slabe strani uporabe stampiljk pri pouku.....	117
Tabela 16: Struktura glede na razlike v motiviranju med dečki in deklicami	118
Tabela 17: Struktura glede na uporabo stampiljk v posameznih razredih	119
Tabela 18: Začetki uporabe stampiljk po posameznih letih glede na delovno dobo	121
Tabela 19: Struktura glede na vzrok uporabe šolskih stampiljk.....	122
Tabela 20: Struktura glede na namen uporabe šolskih stampiljk	123
Tabela 21: Struktura glede na pogostost uporabe stampiljk pri pouku	125
Tabela 22: Struktura glede na uporabo stampiljk za grajo	126
Tabela 23: Struktura glede na uporabo stampiljk pri posameznih šolskih predmetih	127
Tabela 24: Struktura glede na prostor odtiskovanja stampiljk	128
Tabela 25: Struktura glede na način oskrbovanja s stampiljkami	129
Tabela 26: Motivi pozitivnih stampiljk z razlago pomenov in namenov uporabe	131
Tabela 27: Motivi negativnih stampiljk z razlago pomenov in namenov uporabe.....	133
Tabela 28: Motivi stampiljk z razlago kriterijev uporabe	133
Tabela 29: Struktura glede na kriterije zamenjave motivov na stampiljkah.....	134
Tabela 30: Struktura glede na trajanje uporabe stampiljk v prihodnje	135
Tabela 31: Struktura glede na vrsto alternativ šolskim stampiljkam.....	136
Tabela 32: Struktura glede na strokovno seznanjenost učiteljic z uporabo stampiljk	137

Tabela 33: Struktura glede na mnenje o primerni umeščenosti šolskih šampiljk v sodobni šolski prostor	138
Tabela 34: Struktura glede na način primerne umestitve šolskih šampiljk v sodobno šolsko prakso.....	139
Tabela 35: Mnenje o primerni umeščenosti šampiljk v šolsko prakso glede na delovno dobo učiteljev.	142
Tabela 36: Hi-kvadrat statistika	142
Tabela 37: Mnenje o koristnosti uporabe šampiljk glede na stopnjo izobrazbe učiteljic.....	143
Tabela 38: Hi-kvadrat statistika	143
Tabela 39: Mnenje o motivacijski moči šampiljk glede na starost učiteljic.....	144
Tabela 40: Hi-kvadrat statistika	144
Tabela 41: Mnenje o motivacijski moči šampiljk glede na vrsto delovnega mesta učiteljic	145
Tabela 42: Hi-kvadrat statistika	145
Tabela 43: Pregled povabljenih in sodelujočih sodelavk pri akcijski raziskavi	148
Tabela 44: Izbor motivov šampiljk članic akcijskega tima z razlago njihovih namenov uporabe.....	152
Tabela 45: Strnjen prikaz odgovorov strokovnjakov po posameznih ustanovah	187

SEZNAM GRAFOV

Graf 1: Struktura glede na spol.....	109
Graf 2: Struktura glede na starost.....	109
Graf 3: Struktura glede na stopnjo izobrazbe.....	110
Graf 4: Struktura glede na delovno mesto.....	111
Graf 5: Struktura glede na delovno dobo	112
Graf 6: Struktura glede na območno enoto šole	113
Graf 7: Struktura glede na koristnost uporabe šolskih šampiljk pri pouku	114
Graf 8: Struktura glede na motivacijsko moč šolskih šampiljk.....	115
Graf 9: Struktura glede na učinkovitost šampiljk v posameznih razredih.....	116
Graf 10: Struktura glede na slabe strani uporabe šampiljk pri pouku	117
Graf 11: Struktura glede na razlike v motiviranju med dečki in deklicami	118
Graf 12: Struktura glede na uporabo šampiljk v posameznih razredih	119
Graf 13: Struktura glede na vzroke uporabe šolskih šampiljk	122
Graf 14: Struktura glede na namen uporabe šolskih šampiljk.....	124
Graf 15: Struktura glede na pogostost uporabe šampiljk pri pouku.....	125
Graf 16: Struktura glede na uporabo šampiljk za grajo.....	126
Graf 17: Struktura glede na uporabo šampiljk pri posameznih šolskih predmetih	127
Graf 18: Struktura glede na prostor odtiskovanja šampiljk.....	128
Graf 19: Struktura glede na način oskrbovanja s šampiljkami.....	129
Graf 20: Struktura glede na kriterije zamenjave motivov na šampiljkah.....	135

Graf 21: Struktura glede na trajanje uporabe štamplik v prihodnje	135
Graf 22: Struktura glede na vrsto alternativ šolskim štamplikam	136
Graf 23: Struktura glede na strokovno seznanjenost učiteljic z uporabo štamplik.....	137
Graf 24: Struktura glede na mnenje o primerni umeščenosti šolskih štamplik v sodobni šolski prostor	139
Graf 25: Struktura glede na način primerne umestitve šolskih štamplik v sodobno šolsko prakso	140

SEZNAM SHEM

Schema 1: Faze akcijskega raziskovanja.....	95
---	----

SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Pomanjšana kopija plakata štamplik za vsakdanjo rabo	19
Priloga 2: Dopis upokojenim učiteljicam	25
Priloga 3: Kopija ohranjene zbirke verskih in obrtniških emblemov	40
Priloga 4: Zbirka odtisov šolskih štamplik in njihovih predhodnikov	41
Priloga 5: Dopis osnovnim šolam.....	108
Priloga 6: Anketni vprašalnik za učiteljice in učitelje razrednega pouka.....	108
Priloga 7: Vabilo k sodelovanju pri akcijskem raziskovanju	149
Priloga 8: Raziskovalni dnevnik za članice akcijskega tima	151
Priloga 9: Predstavitev sodelavkine izkušnje z uporabo šolskih štamplik	151
Priloga 10: Računalniška predstavitev za članice akcijskega tima.....	158
Priloga 11: Učna priprava za izvedbo tehniškega dne.....	165
Priloga 12: Dopis in vprašanja za strokovnjake iz področja vzgoje in izobraževanja.....	183
Priloga 13: Odgovorjeni vprašalniki strokovnjakov iz področja vzgoje in izobraževanja	183

1. UVOD

Šolske stampiljke se v nižjih razredih osnovne šole uporabljajo že nekaj desetletij, o njih in njihovi uporabi pa nista bila napisana še nobena knjiga ali članek, prav tako ne narejena raziskava. Ker pa se uporabljajo še danes in so tako pri učiteljicah kot učenkah in učencih še vedno zelo priljubljen del šolskega vsakdana, se vprašamo, kakšen fenomen so, da so aktualne še danes in jih niso nadomestili boljši ali učinkovitejši motivacijski pripomočki. Ne moremo iti mimo njih in se delati, kot da jih ne vidimo, saj so bile in še vedno so pomemben del naše šolske prakse. Če so bile do sedaj neuradno in neevidentirano ter na videz neopazno področje vzgoje in izobraževanja, je o njih končno potrebno strokovno spregovoriti, kritično ovrednotiti njihov pomen, vlogo in uporabo, jih umestiti v pedagoško delo in jim zagotoviti primerno in strokovno uporabo. Nenazadnje tudi sama ustvarjam kulturo šolskih stampiljk, zato želim svoje profesionalno pedagoško delo ovrednotiti in strokovno utemeljiti.

Magistrsko delo želi postaviti temelje kulturi šolskih stampiljk v osnovnošolskem prostoru. Sprva poišče pravilno terminološko poimenovanje ter razlike med pojmi žig, pečat in stampiljka, njihov umetniški in zgodovinski pomen ter vlogo skozi čas. Nato iz različnih virov razišče pot razvoja šolskih stampiljk od preteklosti do danes: kakšni so bili njihovi predhodniki, kdaj in v kakšne namene so se stampiljke začele uporabljati, kakšne so bile in kakšni motivi so bili na njih upodobljeni, kaj so pomenili in kako so se spreminjali do danes. V zaključku predstavi še tehnologijo izdelave in načine odtiskovanja stampiljk v preteklosti, danes in pri šolskem pouku.

Delo spregovori o motivaciji na splošno, učni motivaciji in razvoju motivacije pri otroku. Predstavi različne motivacijske pristope, podrobneje pa behavioristični pogled na učenje. Opredeli mesto stampiljk v njem ter njihov odnos do povratne informacije in ocenjevanja. Predstavi tudi stališča zagovornikov in nasprotnikov behaviorističnih metod. In kar je najpomembnejše, razišče in ovrednoti pomen, vlogo, uporabo, učinkovitost in motivacijsko moč šolskih stampiljk v sodobni pedagoški praksi skozi anketne vprašalnike za učiteljice, akcijsko raziskavo o uporabi stampiljk ter pogovore s pedagoškimi strokovnjaki iz področja vzgoje in izobraževanja. Vse to z namenom oblikovati pedagoška priporočila o uporabi šolskih stampiljk in jih ponuditi širši javnosti.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 O POJMIH ŽIG, PEČAT, PEČATNIK, ŠTAMPILJKA

2.1.1 Opredelitev pojmov

Pojme žig, pečat, pečatnik, šampiljka in štempelj v praksi uporabljamo za poimenovanje iste stvari in zelo površno, včasih tudi napačno. Prav tako tudi Žvanut (1993, 9) opozarja, da so ljudje pojma pečat (odtisnjeno sporočilo) in pečatnik (orodje za odtiskovanje pečatov) enačili že v preteklosti in za oba pojma uporabljali isto besedo. Slovar slovenskega knjižnega jezika, Enciklopedija Slovenije in drugi pisni viri razlagajo pojme podrobneje in bolj sistematično. Pri razlagah sem navedla samo za raziskovalno področje aktualne razlage in nepotrebne izpustila.

Žig

»Žig -a m (i) 1. uradni znak z imenom organa, organizacije, z določenim besedilom kot dokaz pristnosti, verodostojnosti listine, akta: dati, odtisniti žig; pritisniti, ekspr. udariti žig v potni list; preklicati, spremeniti žig; opremiti kupon z žigom / nerazločen poštni žig // v izdelek vtisnjen, odtisnjen znak, s katerim se potrjuje kvaliteta, izdelovalec: vtisniti žig; prstan z žigom na notranji strani 2. priprava zlasti s kovinskim negativom določenega znaka, navadno okrogle oblike: hraniti, izdelovati žige; barva, stojalo za žige * adm. mokri žig pri katerem je barva raztopljena in se znak odtisne na papir; suhi žig reliefno oblikovan, brezbarven žig, pri katerem se znak odtisne s stisnjenjem kovinskega pozitivna in negativa; filat. enokrožni žig ki ima eno krožnico, ob kateri je označba pošte; metal. čistinski žigi ki na kovini potrjuje stopnjo čistine; ptt priložnostni žig poštni žig, uporabljan na določeni pošti, poštah v počastitev določenega dogodka; vet. žig z žigom narejeno, vžgano znamenje na telesu zlasti goveda, konja.« (SSKJ 2005, 1703)

»Žig je odtis podobe ali črkovnega teksta na neko osnovo, ki je lahko različne anorganske ali organske sestave (kamen, les, kovina, plastika, koža, usnje, papir, glina, lončevina itd.). Tako je odtis žigovne matrice – žig lahko barven (npr. poštni žigi), poznamo reliefen žig (npr. gozdarski, zlatarski, carinski žigi), lahko je tudi vžgan bodisi v les, v usnje (in druge različne plastične mase) ali vžgan celo v živo kožo (»žigosanje« živali).« (Jurečič 1999, 19–20)

Pečat

»Pečat -a m (a) 1. uradni znak z imenom organa, organizacije, določenim besedilom kot dokaz pristnosti, verodostojnosti listine, akta: dati, odtisniti pečat; preklicati, spremeniti pečat; potrditi pogodbo s pečatom; okrogel pečat; pečat z grbom; prostor za pečat / v nekaterih državah varuh državnega pečata // znak, odtisnjen a) v vosku kot znak verodostojnosti: poškodovati, prelomiti pečat / dvostranski pečat b) na pošiljki, predmetu kot dokaz nedotaknjenosti zapore: zapreti pošiljko s pečatom; pečat na vratih je cel // priprava z gumijastim, kovinskim negativom takega znaka, navadno okrogle oblike: izdelovati pečate; hranjenje pečata; seznam pečatov; pečat in blazinica • star. bal se je pečata s sodnije dopisa, sodnega sklepa«. (SSKJ 2005, 827)

»Pečat, odtis pečatnika v sprva mehko, pozneje otrdelo snov. V rimskem pravnem življenju uveljavljena raba p. se je nadaljevala v srednjem veku; služil je za overovitev listin in aktov pravne in upravne vsebine, kot spoznavni znak pri pošiljanju povelj in naročil (simplex sigillum sine litteris) ali kot dokaz naslovniku o nedotaknjenosti zapore. Na Slovenskem je s konca 12. in iz zač. 13. st. znan tudi primer uporabe p. kot spoznavnega znaka. Najstarejši p., povezani s slov. ozemljem, so se pojavili med 9. in 11. st. na darovnicah nem. vladarjev, ki so podarili velike dele slov. ozemlja predvsem raznim škofijam (Briksen, Freising, Salzburg, Bamberg). V 11. in 12. st. so se jim pridružili p. visokih cerkvenih dostojanstvenikov (oglejski patriarhi, nadškofi, škofi). Cerkevni so imeli od 12. st. podobe škofov ali svetnikov, pri fevdalcih je od 13. st. skoraj brez izjeme prevladoval grb lastnika, obdan s pripadajočim okrasjem (šlem, pokrivalo, okras). Od srede 13. st. so jih v zvezi z rastočo avtonomijo začela uporabljati tudi mesta na osrednjem slov. ozemlju ... Najstarejši cechovski p. je znan šele iz 15. st. Pri mestnih p. so prevladovale do 15. st. upodobitve mestnih obzidij, stolpov, vrat in cerkev, krajevnih svetnikov itd., ki so v 15. st. prešle v ščite in iz njih so nastali pravi mestni grbi. Zlasti priljubljeni so bili t.i. govoreči grbi, ki so s »podobo« govorili o imenu lastnika. V 18. st. so začeli izdelovati tudi železne oz. jeklene pečatnike.« (Enciklopedija Slovenije 1994, 285–286)

»Pečatnik je v kovino (redkeje v kakšno drugo snov) reliefno »negativno« (konkavno) vrezana oblika neke podobe (npr. grba in/ali napisa) v ustrezno ploščico, ki je pritrjena na posebno držalo (ročaj) tako, da tvori oboje skupaj - pečatnik, torej orodje za odtiskovanje – pečatov. Odtis pečatnika v mehkejšo snov (v mehko kovino, vosek, pečatni vosek in drugo) pusti v njej svojo podobo v reliefu, kar imenujemo – »pečat«. Pečati so lahko kovinski (svinec, srebro, zlato), največkrat pa voščeni (iz ustrezno predelanega čebeljega voska).« (Jurečič 1999, 20)

Štampljka

»Štampljka -e ž (i) 1. priprava z gumijastim negativom določenega znaka, navadno pravokotne oblike: izdelovati štampljke; vzeti štampljko iz predala; štampljka z znakom čebelice; štampljka in blazinica 2. uradni znak z imenom organa, organizacije, z določenim besedilom kot dokaz pristnosti, verodostojnosti listine, akta: dati, odtisniti štampljko/uradna štampljka • pog. planinska kočja ima svojo štampljko, svoj žig * adm. datumska, delovodna štampljka«. (SSKJ 2005, 1363).

»Štempelj naredimo s pripravo, imenovano stampiljka (»pritisniti stampiljko«), oziroma opremiti dokument ali predmet s stempljem (»štempljati«). Stampiljka je torej v gumo ali drugo podobno prožno plastično maso vrezana zrcalna podoba nekega simbola (črke, znaki, podobe). Sama guma je nalepljena na leseno, plastično itd. priročno »ročko« ali samo na posebno nosilno »ploščico« ali pa tudi v orodje (»avtomat«), kar vse imenujemo »stampiljka«. Šele odtis takšnega teksta oziroma podobe imenujemo »štempelj«. (Jurečič 1999, 21)

Iz zgoraj razloženih pojmov lahko razberemo precejšnjo zmedo na področju terminologije, a se z razločevanjem le-teh v nadaljevanju magistrskega dela ne bom podrobneje ukvarjala in bom obdržala uporabo ustaljenih in najbolj znanih pojmov: žig, pečat in stampiljka. Od zgoraj razloženih pojmov omenja šolsko stampiljko le SSKJ. Ne poimenuje je kot šolsko stampiljko, pač pa v obliki razlage kot »stampiljka z znakom čebelice«. Razlago v SSKJ bi morali dopolniti z oznako *šol. (šolsko), saj bi s tem bralcu natančneje povedali, da se razlaga »stampiljka z znakom čebelice« uporablja na področju vzgoje in izobraževanja. Da je za uporabo od pojmov žig in pečat bolj znan in primeren najmlajši pojem stampiljka, meni v nadaljevanju tudi Žvanut.

»Slovenščina je dolgo poznala samo besedo pečat ... Termin pečatnik je uvedlo šele 19. stoletje, ki je nekaj časa uporabljalo kot sinonim tudi izraz tipar (iz grške besede typos, ki pomeni udar, kov, vtisk), vendar je danes bolj splošno v rabi pečatnik, oziroma, če smo natančnejši, še bolj domača iz italijanščine prevzeta stampiljka. Iz nje izvedeni popularni »štempelj« pa nam spet pomeni oboje, pečat in pečatnik.« (Žvanut 1993, 10).

2.1.2 Umetniška in zgodovinska vrednost žiga, pečata, stampiljke

Žigi, pečati in stampiljke niso tako nepomembna stvar kot se morda zdi na prvi pogled. Če natančneje pogledamo v njihovo zgodovino, ugotovimo, da ima »... pečat že nekaj tisočletij in tudi še danes, v času visoke tehnologije, svoje važno mesto v človeški civilizaciji.« (Žvanut 1993, 9) in da so žig, pečat in stampiljka podobe simbola istovetnosti oz. identitete in niso nič manj pomembni od grba in zastave (Jurečič 1999, 19). Zaradi številnih funkcij, katere je imel pečat tekom zgodovine (služil je izgradnji lastne identitete svojega lastnika, imel je značaj simbola, bil je sredstvo propagande in kot tak lahko berljiv in vsem razumljiv, v njem so se zrcalile družbene razmere, njegova sporočilnost pa je bila kombinacija pisnega in vizualnega), Žvanut (1997, 7-12) govori o pečatih kot o zgodovinskih virih in pečatni umetnosti, katera je iz 14. v 16. st. s prehodom od simbolnih, stiliziranih, figuralnih prešla na bolj naturalistične in heraldične podobe ter tako tudi počasi začela zamirati. Podobno veljavo kot so jo imeli včasih

žigi, pečati, stampiljke in grbi, jo imajo danes celostne grafične podobe podjetij in organizacij, ki so kot del simbolnega identitetnega sistema orodje, s katerim organizacija predstavlja svojo realno identiteto in vzpostavlja ustrezen imidž (Repovš 1995, 21).

Če iščemo izvor šolskih stampiljk v davni preteklosti, potem bi te zametke lahko našli že v napisih in podobah pečatov iz 13., 14. in 15. st., o katerih piše Otorepec (1988, 265–273). Avtor omenja, da so bili med besedami napisa tudi znaki kot so ločila in polnila (pika, zvezdica, rožice, krogi). Izmed podob, ki so bile upodobljene na pečatih, pa omenja utrdbe, obzidja, stolpe, mestne vedute, ptice, golobe, vrata, podobe farnih patronov kot mestnih zaščitnikov, rožice, zvezde, zastave, polmesece, veje, mrežaste okraske in druge ornamente. Idejo za prenos znakovnih in slikovnih motivov iz pečatov na šolske stampiljke lahko najdemo tudi v »govorečih pečatih in grbih«, kateri so že s samo svojo podobo govorili o imenu kraja in bili kot taki razumljivi tudi nepismenemu človeku. Primer je pečat trga Mokronog s pečatnim odtisom podplata oz. mokre noge. Povezavo med različnimi motivi, oblikami in tipi današnjih šolskih stampiljk lahko poiščemo tudi v srednjeveških pečatih cehov, združenj in trgovcev, kateri so upodabljali obrtno dejavnost, orodja, naprave ali izdelke; kakor tudi v pečatih vitezov v obliki vrtnice in z upodobljeno izbrano gospo. V tistem času pa so upodabljali tudi motive živali (Žvanut 1997, 11).

Do zdaj smo govorili o zgodovinskem vidiku stampiljk, zdaj pa pogledajmo še umetniškega. Edina knjiga s konkretnimi odtisi stampiljk, pa še ta je v tujem jeziku, je knjiga z naslovom *Introducing designs for making a first impression* (2005, 153) avtorjev Klanten, Mischler in Brumnjak. Odtisom je v umetniški knjigi namenjena le ena stran. Ne gre za šolske stampiljke, pač pa bolj simbole, opremljene z besedilom, predstavljajo pa krono, ptico, avtomobil in podobne motive.

Bolj od tiskanja knjig o stampiljkah pa se, prav tako v tujini, uporablja stampiljke kot pečatno umetnost, katera je zelo znana in priljubljena predvsem v Ameriki, medtem ko v Evropi poznamo stampiljke bolj kot sredstvo nagrajevanja in igranja. V Ameriki jih uporabljajo kot vrsto dekorativne umetnosti oz. »rubber stamp art«, ki v Evropi še ni tako zelo poznana. To je odtiskovanje stampiljk na sliko v kombinirani tehniki krede, tuša, barvic in podobnega (Rubber stamp, 2007).

Slika 1: Umetniška kompozicija z odtisi stampiljk

Danes na stampiljke ne gledamo toliko iz zgodovinskega in umetniškega vidika, pač pa bolj iz pragmatičnega. Kot uporabne pripomočke jih delimo na: stampiljke za uporabo v pisarni, stampiljke za dekoracijo objektov in stampiljke za igro otrok (Rubber stamp, 2007). Poleg zadnjih dveh bo v magistrskem delu poudarek predvsem na motivacijskem vidiku šolske uporabe stampiljk.

2.2 KULTURA ŠTAMPILJK NEKOČ IN DANES

O šolskih stampilkah ni bila napisana nobena knjiga, zato je bilo potrebno njihovo zgodovino in kulturo odkrivati na precej drugačen način kot je zgolj študij literature. Vprašanj je bilo veliko. Kdaj so se v šoli prvič pojavile stampiljke in s kakšnimi nameni? Kje izvirajo šolske stampiljke, zakaj stampiljke in kateri so njihovi predhodniki? Od kod so se prenesle v šole? Kdo je zaslužen za uporabo stampiljk v šolstvu? Kakšen pomen, vlogo in funkcijo so imele pri pouku? Kako so bile umeščene v šolsko prakso? V kakšne namene so se uporabljale in kako so jih sprejeli otroci, starši in učiteljice? Kakšni motivi so bili upodobljeni na njih in kaj so pomenili? Kakšne zanimivosti nam o zgodovini in kulturi šolskih stampiljk lahko povedo ljudje in ohranjeni viri?

Odgovore je bilo potrebno poiskati s pomočjo zgodovinske raziskave. Raziskovanje je potekalo po modelu snežene kepe, kjer me je vsakdo izmed vključenih v raziskavo napotil še h kakšnim drugim virom, ki so o obravnavani temi vedeli kaj povedati, na podlagi tega pa je bilo mogoče dobiti vpogled v kulturo šolskih stampiljk v preteklosti. Raziskovanje se je pričelo z iskanjem podatkov in informacij v slovenskih muzejih, se nadaljevalo z raziskovanjem pri najstarejšem grafičnem podjetju in zaključilo z raziskovanjem pri redovnicah uršulinkah, upokojenih učiteljicah in drugih pisnih virih.

2.2.1 Zgodovinsko ozadje izvora šolskih stampiljk

Šolska stampiljka ni tako stara, da bi jo kot predmet ali odtisnjeno v starih zvezkih hranili v arhivski zbirki Slovenskega šolskega muzeja, v Grafičnem kabinetu Narodnega muzeja Slovenije ali v Muzeju novejšje zgodovine. Prav tako je še ni mogoče najti med starinami v starinarnicah ali antikvariatih. Prav mlada pa tudi ni, saj nekateri v grobem ocenjujejo, da se je v šolske namene začela uporabljati že po 2. svetovni vojni.

2.2.1.1 Grubelnikov muzej o šolskih stampilkah

Grubelnikov muzej v Ribnici na Pohorju ne hrani nobene stare šolske stampiljke, ima pa dva primera predhodnic šolskih stampiljk: eno versko in eno obrtniško. 79-letni zbiralec starin in ustanovitelj muzeja na prostem, gospod Alojz Grubelnik, je povedal, da je lesena obrtniška stampiljka stara okrog 40 ali 50 let in jo je po letu 1945 uporabljal čevljar Jože Pušnik. Starost

druge, kovinske verske štampiljke z motivom Fare sv. Jerneja v Ribnici na Pohorju pa gospod Grubelnik ni vedel oceniti; po njegovem mnenju naj bi bila še starejša od obrtniške štampiljke.

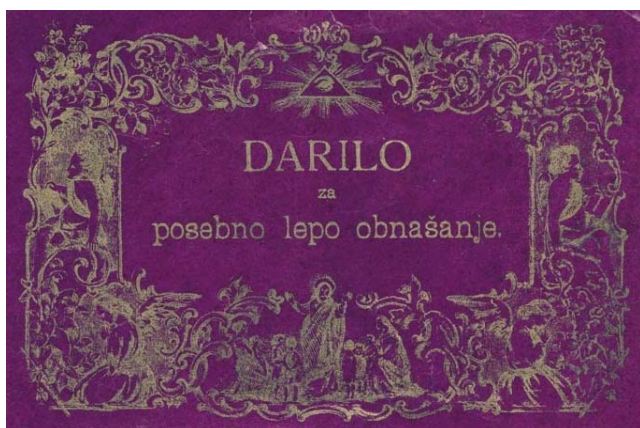
Slika 2: Verska štampiljka Fare sv. Jerneja

Slika 3: Čevljarska obrtniška štampiljka

2.2.1.2 Slovenski šolski muzej o šolskih štampiljkah

V arhivski zbirki Slovenskega šolskega muzeja je mogoče najti le zvezke do leta 1930, s kasnejšimi letnicami pa so na ogled le zvezki za višje razrede osnovne in srednje šole. Sem in tja je mogoče najti tudi kakšen novejši zvezek iz razredne stopnje, ki pa žal nima odtisnjenih šolskih štampiljk. V muzeju so povedali, da je bil predhodnik šolske nagrade za otroke, ko štampiljk še ni bilo, kartonček z napisom »spomin pridnosti«, oranžen za deklice in moder za dečke. Uporabljali pa so tudi »darila za posebno lepo obnašanje«. Tovrstne kartončke hrani muzej še danes, njihove ponatise pa podeljuje udeleženkam in udeležencem muzejskih delavnic.

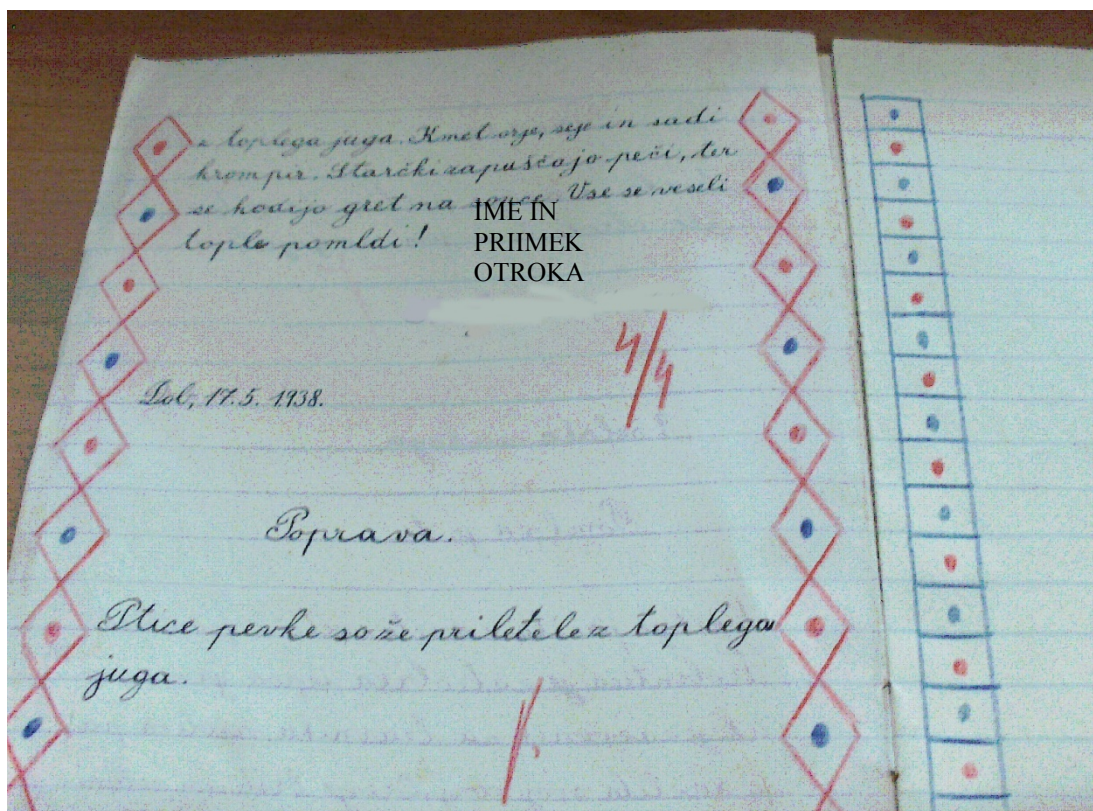

Slika 4: Darilo za posebno lepo obnašanje

Slika 5: Spomin pridnosti

V šolah se je ohranjala navada okraševanja šolskih zvezkov z vzorci. Nekaj takšnih zvezkov hrani tudi Slovenski šolski muzej. Primer, ki ga navajam v nadaljevanju, je iz leta 1938, lastnik zvezka pa je bil S. M. Zvezek je uporabljal za pisalne vaje v 4. razredu osnovne šole.

Slika 6: Primer okrašenega šolskega zvezka

Tako kot so se že uporabljale verske in obrtniške štamplikje, so se v šolah uporabljali tudi žigi šol. Tako kot verske in obrtniške štamplikje oz. emblemi, so tudi uradni žigi šol predhodniki šolskih štamplik. Žige šol Slovenski šolski muzej hrani v obliki predmeta (pečatnika) in v obliki odtisov (pečatov), saj imajo večjo vrednost, ker so uradni; šolske štamplikje pa so se uporabljale interno po lastni presoji posamezne učiteljice in njihova uporaba ni bila nikjer zakonsko predpisana, zato pa jih tudi niso shranjevali. Šolski muzej hrani uradne žige šol v dveh skupinah. V prvi je osem starejših žigov Osnovne šole Veliki Gaber iz časa pred letom 1945. Ti so tudi razstavljeni v muzejski omari. Imajo lesene ročaje s kovinsko označbo za pravilno smer odtiskovanja. Drugo skupino mlajših žigov iz časa po letu 1945 hrani muzej v depojih v škatli in niso na ogled vsem obiskovalcem muzeja. Žigov je veliko in so tako od osnovnih kot od drugih nadaljevalnih šol. V nadaljevanju predstavljam nekaj primerov teh žigov.

Slika 7: Uradni žigi Ljudske šole Veliki Gaber

Slika 8: Žig Gospodarsko-nadaljevalne šole Koštabona

Slika 9: Žig Šole za učence v gospodarstvu raznih strok Kočevje

2.2.1.3 Narodni muzej Slovenije o šolskih štampljkah

V Grafičnem kabinetu Narodnega muzeja Slovenije hranijo dva natisnjena reklamna plakata s primeri odtisov žigov za vsakdanjo rabo in primeri pisarniških strojev. Plakat iz avstrijskega Gradca avtorja Patritza Dunklerja je nastal okrog leta 1906. Tako je mogoče sklepati na podlagi letnic, ki so odtisnjene na datumskih štampljkah. Plakat je obojestranski, njegove posnetke pa je v namene moje raziskave naredil Tomaž Lauko, ki je tudi avtor posnetkov petih detajlov iz

plakata avtorja Karla Rungaldierja. Primeri odtisov žigov na Dunklerjevem plakatu so bolj uradne narave, Rungaldierjev plakat pa poleg žigov vsebuje tudi slikovne elemente.

Nr. 604. K 7.—

Slika 10: Cerkvni žig župnijskega urada sv. Martinija

Nr. 616. K 3.20

Slika 11: Gasilski žig gasilcev prostovoljcev

Nr. 636. K 6.—

Slika 12: Žig za kavarno z motivom dečka in rastlin

Nr. 641. K 3.20

Slika 13: Žig za mesnico z motivom prašiča

Nr. 646. K 4 —

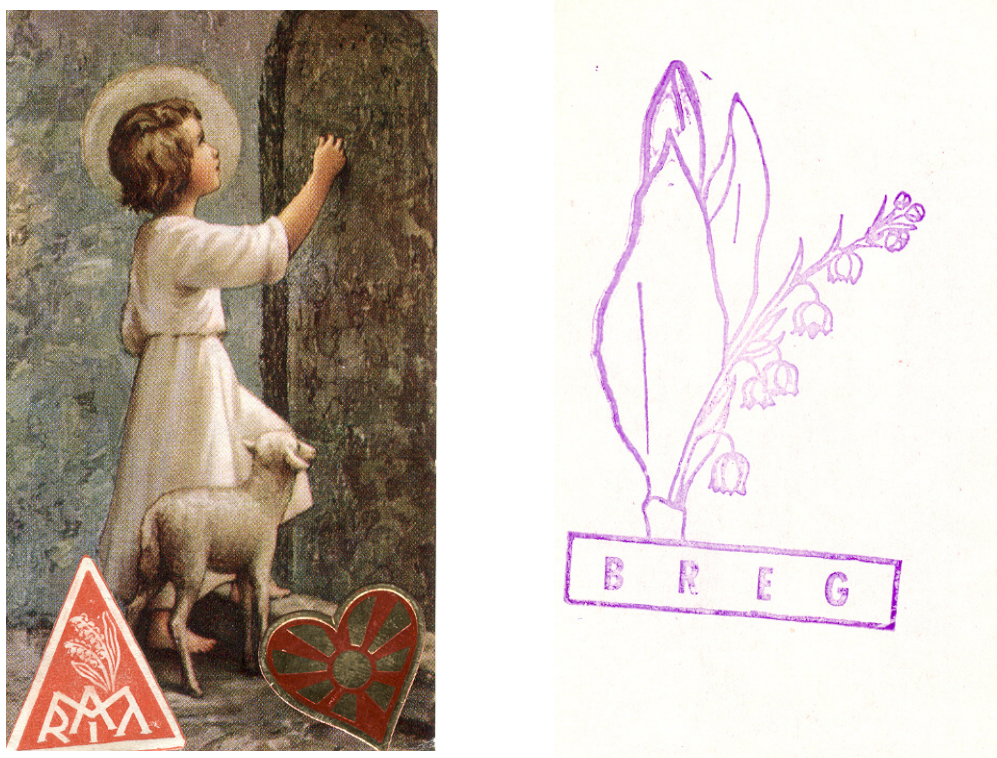
Slika 14: Žig za trgovino z divjimi in pernatimi živalmi z motivom zajca

Iz Rungaldierjevega plakata lahko razberemo, da so bili v času prve svetovne vojne na žigih in pečatih upodobljeni poleg uradnih besedil in simbolov tudi drugi znaki ter motivi ljudi, živali in rastlin. V katehezi in v šolah pa štampiljk takrat še ni bilo, za prehod iz sveta uradov, obrti in trgovine so potrebovale več časa.

Glej: Priloga 1

2.2.1.4 Najstarejše graversko podjetje Sitar d. o. o. o šolskih štamplikah

Jera Honsič, zdajšnja lastnica vodilnega ljubljanskega graverskega podjetja Sitar d. o. o., ki se z graverstvom, tiskom in izdelavo štamplik ukvarja najdlje v Sloveniji, že od leta 1920, je povedala, da so šolske štampljke prvič začeli izdelovati po drugi svetovni vojni okrog leta 1945, odtisnjene znake pa so imenovali emblemi. Njena mama, prejšnja lastnica podjetja, se spominja, da so prve tovrstne štampljke začele uporabljati nune pri verouku in tudi izdelale motive zanje. Sprva so otroke nagrajevale z zlatimi zvezdicami, ki so se na podobice nalepile kot znamke, nato pa so začele dajati štampljke verskega značaja, katere so upodabljale svetnike, angele in druge verske simbole.

Slika 15: Primer verskih nalepk z odtisom verske štampljke na hrbtni strani podobice iz leta 1972

Gospa Honsič je povedala, da so se štampljke z verskimi motivi razširile na šolski pouk, najbolj znani motivi pa so bili posvetne narave in sicer: čebelica, ptiček v gnezdu, ptiček na vejici in jelenček. Povedala je, da vse šolske štampljke niso bile enako pomembne in je največ veljala čebelica, nato jelenček, ptiček v gnezdu pa je veljal več kot ptiček na vejici.

Slika 16: Najstarejša ohranjena knjižica obrtniških in verskih emblemov

2.2.1.5 Redovnice uršulinke o šolskih štampiljkah

Do zdaj nam je uspelo raziskati pot razvoja motivov štampiljk od bolj uradnih k obrtniškim in verskim. Če pa nas zanima, kako je prišla Cerkev na idejo deliti otrokom verske štampiljke, pa moramo pogledati globlje v zgodovino nagrajevanja in kaznovanja, saj je celoten sistem kazni in nagrad oblikovala prav Cerkev.

Vse zasluge za to gredo Jezuitom, ki so v šole uvedli »knjige najboljših učencev in učenk«. Da bi Cerkev pridobila na svojo stran mlade, jih je nagrajevala s pohvalami, podobnicami, molitveniki in drugimi skromnimi darili. Takšno nagrajevanje je bilo vprašljivo, saj so bili otroci deležni nagrad vedno in so jih zato pričakovali tudi takrat, ko si jih niso zaslužili. Rezultat takšnega nagrajevanja so lahko odvisne osebe, ki se zatekajo k Cerkvi, ki jih je vedno pripravljena z veseljem sprejeti. Takšno nagrajevanje je pogosto tudi v nasprotju s cilji vzgoje staršev in šole. Na podoben način deluje tudi nagrajevanje za božič in sv. Miklavža. Tudi to nagrajevanje ni povezano z otrokovimi zaslugami ali vzgojnimi smotri, pač pa gre le za tržno nišo trgovcev (Sučević 1954, 42–43). Nagrade in pohvale so razvijale tudi redovnice uršulinke, saj so dale

nagrajevanju velik pomen. V nadaljevanju bom predstavila delo uršulink na sploh, nato pa še njihov pogled na uporabo štampiljk.

Z zaobljubami se redovnice izročijo Bogu in se mu dajo na razpolago za služenje ljudem. Življenje po treh zaobljubah jih naredi bolj svobodne in razpoložljive za potrebe tistih, ki so jim zaupani. V celotni zgodovini uršulink je prisotna skrb, da bi bile uršulinke odlične vzgojiteljice in vzorne učiteljice. Njihov prvi cilj apostolskega delovanja je bil vedno vzgojiti in izobraziti mladega človeka na telesnem, duševnem in duhovnem področju. Temelj uršulinske pedagoške metode je bil materinski odnos. Za spodbudo k delu redovnice niso uporabljale groženj ali kazni, pač pa metodo tekmovalnosti. Za prizadevnost pri učenju so učenke nagradile z majhnimi priznanji in nagradami. Medtem ko so na drugih šolah učitelji posegali po leskovi šibi, je bila pri uršulinkah primerna strogost oplemenitena z ljubeznivo dobrohotnostjo (Kogoj 2006, 201-206). Od leta 1869 do konca prve svetovne vojne so uršulinske šole doživljale največji razmah na področju vrtcev, ljudskih, meščanskih in gospodinjskih šol ter učiteljišč. Iz njihovega kroga so izšle prve slovenske intelektualke. Z uveljavljanjem krščanskih vrednot so prispevale pomemben delež k oblikovanju krščanske družbe na Slovenskem.

Dr. Marija Jasna Kogoj iz Uršulinskega samostana v Ljubljani, avtorica knjige »Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo« ter soavtorica zbornika »Tristo let ljubljanskih uršulink«, je na podlagi svojih izkušenj, znanja in poizvedovanja pri bivših učenkah uršulinskih šol in drugih starejših sestrah, ki so poučevale, povedala, da štampiljk pred vojno še ni bilo. V času Avstro-Ogrske so imele zlate knjige, v katere so vpisovale najbolj prizadevne otroke. Uršulinke so v ljudskih šolah, ko je bil verouk eden izmed rednih šolskih predmetov, dajale otrokom za pridnost, marljivost in lepo vedenje zvezdice, ki so jih iz papirja iz različnih materialov izrezovale same, otroci pa so jih v svoje zvezke lepili z lepilom. Srebrne zvezdice so bile manj vredne od zlatih, delile pa so tudi podobice.

V prvi polovici 19. stoletja so uršulinke dajale svojim gojenkam medalje za pridnost in lepo vedenje, na katerih sta bili upodobljeni sv. Uršula in sv. Angela Merici. Slovesna podelitev nagrad ob navzočnosti odličnih mestnih osebnosti je bila ob koncu drugega semestra. Takšen način slovesnega podeljevanja priznanj in denarnih nagrad se je ohranil vse do leta 1846. Kasneje so podeljevale nagrade na skromnejši način (Kogoj 2006, 154–155). »Podan je bil širok spekter za spodbujanje tekmovalnosti gojenk: nagrade, dobre ocene, pohvale, razporejanje po stopnjah in častni trakovi. Vse to so si učenke želele. Obstajalo je tudi podeljevanje nagrad za

najboljše spise ob koncu šolskega leta kot tudi križi za zasluge za posebne uspehe.« (Kogoj 2002, 201)

Slika 17: Medalja za pridnost in lepo vedenje uršulinskih učenk

Najstarejša uršulinka, s. Ancila Novak, ki je 24. 4. 2008 dopolnila 100 let in je bila najprej sama uršulinska učenka, potem pa je do leta 1945 tudi poučevala, je med svojimi fotografijami odkrila kartonček s priznanjem, katerega ji je leta 1926 dala na učiteljišču za znanje iz metodike njena profesorica in pesnica m. Elizabeta Kremžar, ki se je ukvarjala s slikanjem in je za svoje učenke izdelovala takšna slikarska oz. ročno izdelana priznanja.

Slika 18: Ročno naslikano priznanje uršulink

Do leta 1941 je bil verouk obvezen šolski predmet, ki se je izvajal dve uri tedensko, med leti 1945 in 1952 pa je postal neobvezen šolski predmet v izvedbi ene ure tedensko. Leta 1952 so verouk iz šol odpravili in ga začeli poučevati v župnijah. Poučevali so predšolske otroke in

učence osemletke (Kogoj 2002, 205). Sestra Marija Jasna Kogoj je povedala, da so 8. 5. 1945 uršulinke izgubile vse šole skupaj z inventarjem in ker niso imele več šol, so se vključile v katehezo in začele poučevati verouk. Za tem, okrog leta 1960, so tudi začele uporabljati štampiljke. Poleg verskih motivov so imele tudi nekaj posvetnih, npr. jelenčka in čebelico, kupovale in naročevale pa so jih tudi pri Sitarju v Ljubljani. Skupaj s s. Evgenijo Gregorc iz uršulinskega samostana Sveti Duh pri Škofji Loki in s. Fidelis Bratina iz uršulinskega samostana v Mekinjah pri Kamniku je v raziskovalne namene zbrala stare verske štampiljke, katerih odtisi so zbrani v prilogi. Prav tako je svoje odtise prispevala dr. Marija Sraka iz Katehetskega urada v Ljubljani ter povedala, da je v katehetski službi verske štampiljke začela uporabljati že okrog leta 1977 in jih je tudi ona kupovala pri podjetju Sitar v Ljubljani. Štampiljke so uporabljale uršulinke takrat, ko se je verouk izvajal v župnijskih prostorih, ločeno od šolskega pouka.

Slika 19: Primer zbirnika verskih štampiljk iz leta 1972

Precej ohranjenih primerov verskih štampiljk in njihovih odtisov, ki so mi jih posredovale uršulinke, so identični tistim, ki mi jih je posredovalo graversko podjetje Sitar iz Ljubljane, tako v njihovem službenem arhivu kot v zbirki emblemov.

Slika 20: Največja uršulinska stampiljka

Slika 21: Nabor še ohranjenih uršulinskih stampiljk

2.2.1.6 Upokojene učiteljice o svoji praksi uporabe šolskih stampiljk

Skupno štiri upokojene učiteljice razrednega pouka iz Društva upokojenih pedagoških delavcev Slovenije s sedežem v Ljubljani, tri upokojene učiteljice razrednega pouka, ena iz Črenšovcev, ena iz Radencev in ena iz Šentjanža, ter štiri upokojene učiteljice razrednega pouka iz domačega šolskega okoliša, v katerem sem sama obiskovala Osnovno šolo prof. dr. Josipa Plemlja Bled, so v svojih spominih na šolske dni, ko so obiskovale razredni pouk in kasneje tudi same poučevale na razredni stopnji ter uporabljale šolske stampiljke, zapisale zanimive stvari.

Nekatere so poleg zapisov spominov v raziskovalne namene ponudile tudi ohranjene stare šolske zvezke in stampiljke. Sodelovale so tako, da sem jim po pošti poslala dopis z opornimi točkami, o čem naj pišejo v svojih spominih, prazen papir za zapisovanje in preglednico za odtiskovanje starih šolskih stampiljk. Spomine in odtise so prav tako po pošti poslale nazaj na moj naslov, za prevzem in ogled ohranjenih šolskih zvezkov in stampiljk pa smo se dogovorile osebno.

Glej: Priloga 2

Spomine bom predstavila strnjeno od vseh sodelujočih upokojenk: D. D. iz Ptuja (59 let), S. P. iz Celja (70 let), M. Š. iz Laškega (63 let), R. R. iz Šentjanža (61 let), M. T. iz Radencev (77 let), V. Z. iz Črenšovcev (64 let), M. Z. iz Ljubljane (69 let), D. J. iz Radovljice (72 let), M. B. K. iz Zgornjih Gorij (63 let), M. K. z Bleda (69 let) in A. F. z Bleda (68 let).

Upokojene učiteljice so uporabljale šampiljke v mali šoli, v 1. in 2. razredu ter oddelkih podaljšanega bivanja, v letih med 1954 in 2004. Iz zapisov spominov je mogoče razbrati prvo uporabo šampiljke v šolskem letu 1954/55, motiv pa je bila deteljica. Leto 2004 pa je leto, ko se je upokojila zadnja od sodelujočih učiteljic in tako končala z uporabo šampiljk pri pouku. V mali šoli so jih uporabljale zato, ker so bile okrog leta 1959 male šole vključene v osnovne šole. Največ so šampiljke uporabljale v 1. razredu, ko izdelki še niso tako zahtevni in jih učitelj hitreje pregleda, predvsem pa v začetnih mesecih, ko še ni bilo številčnih ocen; v 2. razredu pa so kakšni izdelki že taki, da jih mora učitelj pregledati po pouku, pa tudi ocene so že imeli, zato je bila uporaba šampiljk za 2. razred manj značilna in pogosta.

Naj omenim, da je bilo za povojno obdobje leta 1946 značilno drugačno obvezno šolstvo kot ga poznamo danes: šole so bile sedemletne in so se imenovale sedemletke. Razdeljene so bile na štiri razrede osnovne in tri razrede višje osnovne šole. Kasneje, leta 1953, pa se je večina sedemletk spremenila v štiriletno osnovno šolo in štiriletno nižjo gimnazijo. Še kasneje, leta 1959, pa je bila uvedena obvezna in enotna osemletna osnovna šola (Žontar 1992, 52). Iz tega lahko ugotovimo, da se je šolska šampiljka pojavila v šolah v času, ko ni bilo več sedemletk, pač pa obvezne osemletke.

Na šampiljkah upokojenih učiteljic so bili naslednji motivi: pika, čebelica, zvezdica, zajček, medvedek, deteljica, veliki mravljinček, mali mravljinček, snežinka, ptička, sonček, polžek, muca, ježek, jelenček, avto, konjiček, pingvin, veverica, sonček, sonček za oblakom, velika pikapolonica, mala pikapolonica, lastovica, vesoljska ladja, Pika Nogavička, čebelica Maja, Smrketa, ata Smrk, slonček, pujsek, žirafa, srnica, palček, gobica, polhek, klicaj, vprašaj, petelinček, dimnikar, narcisa, Pink Panter, robotek, dežnik, jadrnica, metuljček, mucek, knjiga s srčkom, deklica, deček, racman Jaka, zvončnica, drevo in vrč.

Učiteljice so izbirale motive zelo priložnostno. Nekatere šampiljke npr. čebelica, sonček ali mravljinček so bile za splošno uporabo. Druge so izbirale glede na šolski predmet, letni čas, praznik ali tematske sklope. Ko so prišli otroci po počitnicah v šolo, so uporabljale ladjico, ribico, jadrnico; ko so šli na počitnice, pa sonce in balone. Za novo leto so bili snežak, snežinka, deteljica, smreka in jelenček. Pri tematskem sklopu o vremenu so bili dežnik, mavrica, oblak s kapljami, pri sklopu o travniku žuželke, pri sklopu o prometu pa prevozna sredstva itd.

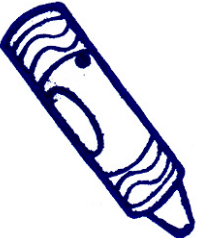

Sprva namen uporabe stampiljk ni bilo nagrajevanje, pač pa le znak učiteljice kot njen podpis, da je izdelek pregledala. Kasneje je uporaba stampiljk dobila še druge razsežnosti. Štampiljke je večina učiteljic uporabljala za nagrajevanje in le redke za opozorila staršem ali grajo otrokom. Uporabljale so jih kot učiteljev podpis oz. znak, da je bil izdelek pregledan, za pregledovanje manj zahtevnih izdelkov, pri domačih nalogah, opismenjevanju, za nalogo brez napak, slabši izdelek, manjkajočo, pomanjkljivo napisano domačo nalogo ali nalogo z veliko napakami, za površnost, pozabljivost, neznanje, ne preveč radiran izdelek, pravilno rešeno nalogo, predčasno gotovo delo, ličnost izdelkov doma in v šoli, lepo pisavo, urejen zvezek, lepo vedenje, vzornost, pridnost, trud, nagrado, dobra dela pred, med in po pouku, pospravljanje v razredu, samoiniciativno pomoč, veselje, zabavo, opogumljanje k petju in spodbujanje glasbene ustvarjalnosti, spodbudo šibkejšim učencem, pomoč sošolcem in sošolkam, pomoč bolnim sošolcem in sošolkam, če je nesel nalogo bolnemu domov, spodbudo pri dopolnilnem pouku, naučeno poštevanke, preverjanje znanja, naučeno pesem, recitiranje, tekoče branje ali branje s pravilnimi poudarki, branje oz. število ponovitev prebranega besedila v berilu, samostojno oblikovane povedi, dopolnjevanje manjkajočih besed, bralno značko, zgodbice pri slovenščini, prineseno gradivo v šolo ali predmete ob posebnih priložnostih ali zbiralnih akcijah, kot didaktično igro ali obvestilo za podpis staršev.

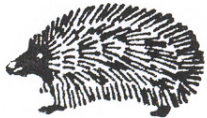

V spodnji tabeli predstavljam nekaj stampiljk, ki so jih z določenimi nameni uporabljale upokojene učiteljice. Te in še druge njihove stampiljke, ki so jih uporabljale, pa so odtisnjene v naboru vseh stampiljk v prilogi, ki sledi v nadaljevanju. Odtisa pike mi ni uspelo dobiti nikjer.

Tabela1: Pregled nekaterih motivov stampiljk z navedbo pomena in namena uporabe

Št.	Motiv štampiljke	Pomen in namen uporabe
1.	Pika	Za grajo.
2.	Zvezdica 	Za domačo nalogo, natančno in prizadevno opravljeno domačo nalogo brez radiranja, pomoč sošolcem in sošolkam, veselje, spodbudo, brezhibno opravljeno delo ter za lep in urejen zvezek. (A. F., M. Z., M. Š., R. R., M. T.)

3.	<p>Čebelica</p> 	<p>Za splošno uporabo. Za domačo nalogo, vzorno napisano nalogo, samostojno oblikovane povedi, lepo vedenje, pomoč sošolcem in sošolkam, veselje, spodbudo, marljivost, lepo pisavo, lepo oblikovane črke, rahlo pisavo, neuporabo radirke, vzoren izdelek, urejen zvezek, trud, samoiniciativno pomoč ali kot oceno pet oz. odlično.</p> <p>(A. F., M. Z., M. Š., M. B. K., R. R., V. Z., M. T.)</p>
4.	<p>Mravljinček</p> 	<p>Simbol pridnosti. Za predčasno narejeno delo, odneseno nalogo bolnemu na dom ali pomoč bolnemu.</p> <p>(M. B. K.)</p>
5.	<p>Sonček</p> 	<p>Splošna uporaba.</p> <p>(M. Z., M. Š., M. B. K.)</p>
6.	<p>Sonček za oblakom</p> 	<p>Za slabši izdelek.</p> <p>(M. Z., M. Š., M. B. K.)</p>
7.	<p>Knjiga s srčkom</p> 	<p>Za branje. Otrok je dobil v beležko štampljko in zapisano stran v berilu, v knjigo s srčkom pa so starši napisali, kolikokrat je otrok prebral izbrano besedilo v berilu in se zraven podpisali.</p> <p>(M. B. K.)</p>
8.	<p>Petelinček</p> 	<p>Pri glasbi za spodbujanje ustvarjalnosti in z namenom opogumiti k petju vse učence in učenke.</p> <p>(M. B. K.)</p>

9.	Klicaj 	Za pomanjkljivo, na pol narejeno domačo nalogo ali nalogo z veliko napakami. (M. B. K.)
10.	Vprašaj 	Nadzor nad domačo nalogo. Če otrok ni naredil domače naloge ali ni bilo podpisa staršev, da so nalogo pregledali. (M. B. K.)
11.	Svinčnik 	Za podpis staršev, posebno v beležko ali na kontrolno nalogo, če so se starši pozabili podpisati. (M. B. K.)
12.	Deteljica 	Za domačo nalogo, urejen zvezek ter pomoč sošolcem in sošolkam. (M. Z., M. Š., M. B. K., M. T.)
13.	Polžek 	Za slabši izdelek, površnost, pozabljivost in neznanje. (M. Š., V. Z.)
14.	Ptička v gnezdu 	Za naučeno pesem, tekoče branje, dopolnjevanje besed, recitiranje, opravljeno bralno značko in dobro obnovljeno zgodbo. (M. Z., R. R.)
15.	Dimnikarček 	Za srečo, preverjanje znanja pri matematiki, dobro znanje poštevance. Za polovičen uspeh je otrok dobil polovico dimnikarčka. (M. B. K., R. R.)

16.	Jelenček 	Za tri čebelice. (M. Z., M. T.)
17.	Zajček 	Za branje. (M. Z.)
18.	Veverička 	Pohvala. (M. Z.)
19.	Muca 	Za delo v matematičnem zvezku. (M. Z.)
20.	Ježek 	Za prinesene predmete in gradivo ob posebnih priložnostih ali zbiralnih akcijah. (M. B. K.)
21.	Konjiček 	Za prinesene predmete in gradivo ob posebnih priložnostih ali zbiralnih akcijah. (M. B. K.)
22.	Pingvin 	Za vaje pisanih črk. (M. Z.)

Namen šampiljk je bil spodbuditi vse otroke, ne samo nagraditi najboljše, zato je bilo podeljevanje včasih tudi obratno, da so jih dobili šibkejši. Namen ni bil podkupovanje otrok, pač pa po citatu učiteljice M. B. K. »gonilo, ki vžge pri ta malih«. Učiteljice so učence in učenke navajale na rednost, pridnost in gnale k znanju. Namen ni bil prizadeti otroka, zato so učiteljice raje posegale po pozitivnih motivih in redkeje po negativnih.

Šampiljke so uporabljale večinoma pri akademskih predmetih in malo manj pri vzgojnih, ki so se ocenjevali besedno. Uporabljale so jih tudi za spodbudo v začetnih mesecih prvega razreda, ker takrat še ni bilo ocen. V času opisnega ocenjevanja so jim bile v veliko pomoč, saj so nekatere učiteljice s šampiljko čebelica označile oceno pet oz. odlično, da so starši vedeli, kako napreduje njihov otrok. Menile so, da je bilo ob ukinitvi številčnih ocen potrebno otrokom poiskati neko nadomestilo, ki bi jim omogočalo primerljivost s svojimi starejšimi vrstniki iz višjih razredov, ki so imeli številčne ocene. Učiteljice so opazile, da so bili starši v času opisnega ocenjevanja manj ambiciozni glede ocen svojih otrok, saj ocen ni bilo več. Nekatere učiteljice so v času opisnega ocenjevanja dajale otrokom za neznanje obvestila v beležko, tistim, ki so znali, pa čebelico. K šampiljki pa so vedno zapisovale tudi kratke komentarje, npr. potrudil si se, uspelo ti je ipd.

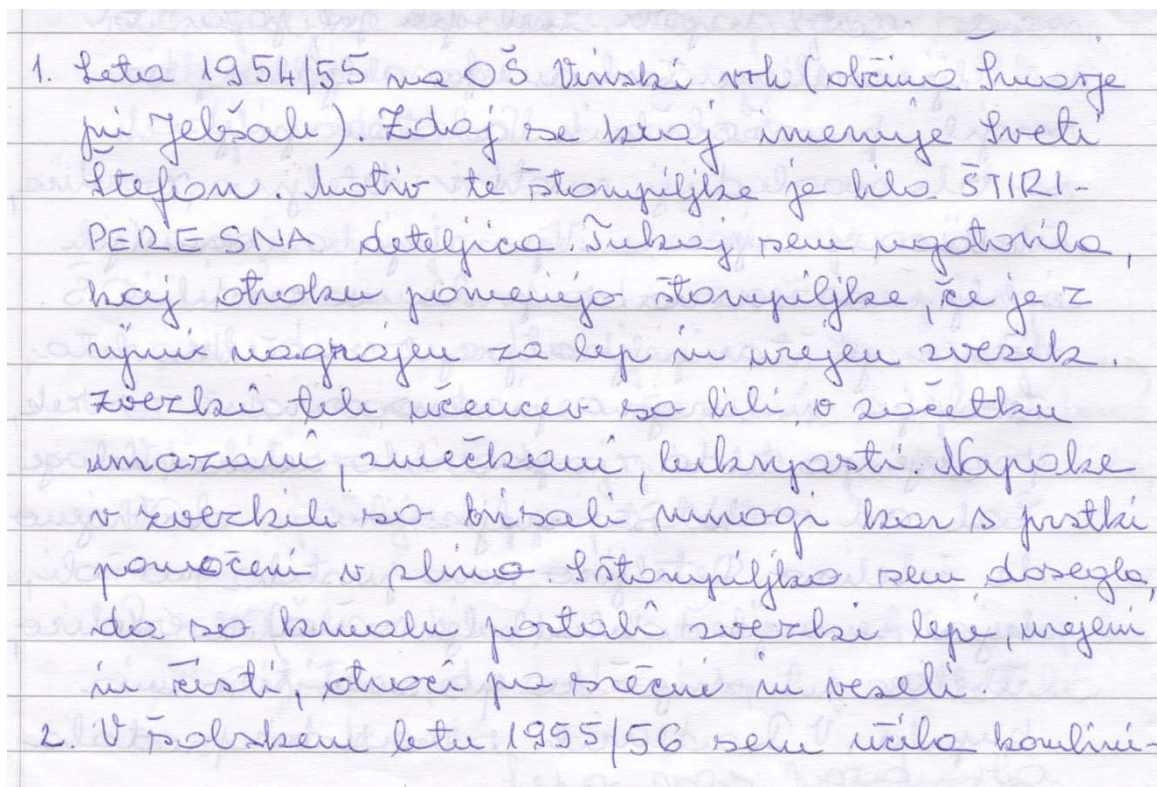
Učiteljice so imele za uporabo šampiljk določene kriterije, o katerih so se pred uporabo pogovorile z otroki in starši na roditeljskem sestanku. Pri pogovorih so bili otroci aktivno udeleženi. Kriteriji niso bili nikoli poenoteni na eni šoli ali med šolami, saj so imele učiteljice različne šampiljke. Nekatere so dale otrokom za deset zbranih zvezdic eno čebelico. Druge so dale za opravljeno domačo nalogo eno šampiljko, za lepše in boljše opravljeno nalogo pa dve. Za lepo pisavo so dale čebelico s pripisom, da se je zelo potrudil, za slabši izdelek pa polžka s pripisom, naj si vzame več časa za pisanje, naj piše počasneje, bolj natančno in ne čez rob. Nekatere so uporabljale večstopenjske šampiljke: samo podpis je pomenil, da je učiteljica izdelek videla in ga pregledala, nato je bila čebelica, čebelica s piko in dve čebelici, za posebno spodbudo pa še kratek zapis npr. zelo si se potrudil ipd., zadnja stopnja pa je bila veverica, ki je pomenila pohvalo. Ponekod so dale za lepo narejeno nalogo eno čebelico, za izjemen izdelek pa največ dve. Če je bil izdelek pod nivojem otrokove dejanske sposobnosti oz. zmogljivosti, je dobil samo učiteljčin podpis, kar je pomenilo, da je izdelek pregledan.

Ker kriteriji uporabe šampiljk niso bili strogi in jasno določeni, je včasih pri podeljevanju šampiljk med otroki prihajalo do nesporazumov, saj so se nekateri pritoževali, da za enako

dober izdelek niso dobili štamplik kot njihov sošolec, ki je učno šibkejši. Na podlagi pogovora z učiteljico so navzkrižja takoj odpravili. Otrokom se je razložilo, da je uporaba štamplik zelo individualna in se štamplik uporabljajo glede na uspeh in trud posameznika ter da ne tekmujejo med seboj, pač pa s samim seboj. Nekatere učiteljice so imele za vsak predmet ali vsak posamezen zvezek drugačne štamplik, pri spoznavanju okolja sončka, pri slovenščini ptico, za splošno uporabo čebelico, za naučeno pesem ptička v gnezdu, za matematične zvezke konjička, mucka, ježka in čebelico, za lepljenje črk avto, za vaje za pisanje pisanih črk pingvina, za branje zajčka in jelenčka ipd. Vsekakor pa moramo omeniti, da štamplik niso uporabljale vse učiteljice, nekatere jih sploh niso imele in so motivirale otroke na druge načine.

Štamplik so odtiskovale v zvezke, delovne zvezke, beležke, na zbirne sezname ali na stenske plakate oz. stenčase. Odtiskovale so jih tako, da so otroci hodili h katedru ali pa je učiteljica vzela blazinico in štamplik ter hodila med klopmi.

Z uporabo štamplik imajo dobre izkušnje. Menijo, da so na otroke delovale zelo spodbudno, saj je od prvošolčka težko pričakovati, da se bo učil sam zase, ter da je otrokov napredek potrebno nadzorovati. Zapisale so, da takrat otroci še niso bili oblegani z mnogimi zunanjimi motivacijami in so tudi njim štamplik veliko pomenile. Nekatere so jih uporabljale tudi doma pri delu s svojimi otroki. Spominjajo jih na prijetne urice, ki so jih preživele v razredu z otroki.

navi oddetek (prvi in drugi razred) na OŠ Brezovci (pri družinski soboti). Tu se uporablja zvezdica (PETEROKRAKO). Šta štampljka se uporablja obo razreda za lep in urejen zvezek. Prvi razred pa tudi računsko in moreke pri slov. jeziku. (po polletju).

3. Na OŠ Šišina (pri dr. Šohoti), se v letih 1956/61 uporabljala poleg zvezdice še čebelica. Za dober izdelek (pisavo, urejen zvezek) je dobil učenc - Šoharček zvezdico, za lepši izdelek (po kot možjino čebelica) ČEBELICO.

4. V OŠ Tomaz pri Ormožu se v letih 1965/68 uporabljala zvezdica in čebelica. Namen motivacije je bil enak kot na OŠ Šišina in ostolili šoleh.

5. Učence prvega razreda se je poučilo učila v šolskem letu 1972/73 na OŠ Dolenca. Zvezdici in čebelici se je pridružil stnijaček. To je bila največja štampljka in je imela največjo težo. Učenc so je dobil, če je zbral tri čebelice. Za vsako tretjo čebelico je dobil torej stnijačka. Nekaj moje zelo-pidno učenko, me je spomnilo tudi na konjčka. Nven, na vide je bilo. zdaj je moje posobljivost in ker nisem sigurna, VAM go. nisem omenila.

Slika 22: Učiteljica M. T. o kriterijih in namenih uporabe šolskih štamplik

Za uporabo so se učiteljicam zdele štampljke zelo praktične, saj je bilo namesto podpisovanja odtiskovanje štamplik hitrejše. Slabih strani uporabe niso zasledile. Nekatere so menile le, da

odtise šampilk ni dobro odtiskovati na stenske plakate, ker so s tem šibkejši preveč javno izpostavljeni. Nekatere so nasprotovale šampilkam, ki kaznujejo, npr. piki in polžu. Ena izmed učiteljic je kot moteče omenila le to, da v času poučevanja v oddelku podaljšanega bivanja ni uporabljala šampilk zato, da ne bi prišlo do neenotnega dvojnega označevanja pri pouku in v podaljšanem bivanju.

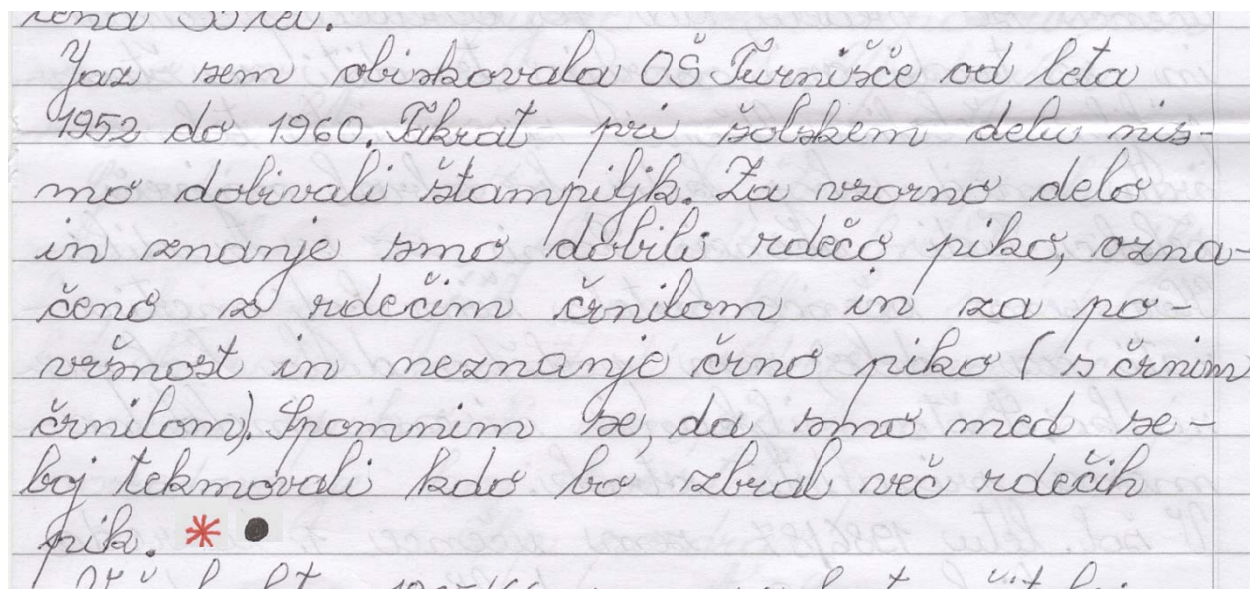
Kljub temu, da so bila glede uporabe šampilk na aktivih, študijskih skupinah in med učiteljicami mnenja deljena, se je uporaba šampilk ohranila do danes. Zagovorniki šampilk so obdržali stališče, da če so kriteriji uporabe otrokom in staršem v naprej pojasnjeni, do nezaželenih posledic uporabe ne more priti. Upokojene učiteljice se ne strinjajo s tem, da se otroci učijo za šampilke, saj bi v tem primeru lahko enako rekli tudi za šolske ocene, da se učijo zanje in ne zase. Menijo le, da z njimi ni potrebno pretiravati.

Učenci in učenke so bili s šampilkami zadovoljni. Nekateri so med seboj tekmovali, kdo jih bo zbral več, saj so nekatere učiteljice vodile evidenco in jih preštlevale. Spet druge tega niso počele, saj so bile mnenja, da tekmovalnost med učenci ni koristna. Otroci so imeli najraje čebelico, saj simbolizirala pridnost in delavnost. Šampilke so jim bile velika spodbuda in nagrada pri učenju ter domačih in šolskih izdelkih. Ena izmed učiteljic je zapisala, da so se zanje trudili tudi Romi.

O odnosu staršev do šampilk so učiteljice zapisale, da so šampilke pomenile staršem celo več kot otrokom in so bili nanje zelo pozorni, včasih pa je bilo preštevanje šampilk s strani staršev celo oteženo. Zgodilo se je tudi, da so starši pisali otrokom domače naloge zato, da bi njihovi otroci dobili šampiljko.

Med leti 1945 in 1954 šolskih šampilk še ni bilo in je bil zvezek že pravo bogastvo, imeli so le ocene in ustne pohvale. Bile pa so že črne in rdeče pike ter zvezdice. Ena izmed učiteljic se spominja, da je za vzorno delo in znanje dobila rdečo piko, za površnost in neznanje pa črno. Tako rdeča kot črna pika sta bili narejeni s črnilom. Nekatere učiteljice so imele kasneje na steni plakat z napisom »če si packa prevelika, čaka te črna pika«. Piko si dobil za neopravljeno domačo nalogo ali za nečiste zobe in nohte, saj je bila v tistem času higiena pomembno področje. Predhodnici piko in zvezdico so učiteljice kasneje uporabljale v bolj blagi obliki tako, da so za neprimeren izdelek ali pozabljeno domačo nalogo najprej s svinčnikom napisale piko. Ko je otrok izdelek popravil ali dopolnil, so mu čeznjo narisale še zvezdico. Zvezdice so risale tudi za spodbudo ali nad posebno dobro zapisano besedo. Nekatere izmed upokojenih učiteljic so

uporabljale tako črno kot rdečo piko, čeprav so se črni, če se je le dalo, izognile. Če je učenec poštevanke znal, je dobil rdečo zvezdico, če ni znal, pa črno piko. Če se jo je do naslednjega dne naučil, je še imel možnost dobiti zvezdico. Otroci so med seboj tekmovali, kdo bo zbral največ zvezdic, saj je ob koncu šolskega leta tisti z največ zvezdicami prejel pisno pohvalo.

Slika 23: Učiteljica V. Z. o predhodnikih šolskih štampljk

Štampljke so se sprva uporabljale v vrtcih in se nato med leti 1954 in 1959 razširile še na nižje razrede osnovne šole. Sprva so bili motivi deteljica, zvezdica, čebelica, jelenček in ptiček v gnezdu, kasneje pa so se jim pridružili še drugi. Nekatero upokojene učiteljice so zapisale, da je bila tudi črna pika v obliki štampljke, vendar mi nje ali njenega odtisa ni uspelo najti.

Štampljke je bilo težko dobiti, kupovali so jih pri Sitarju v Ljubljani ali v Trbižu v Italiji, sprva pa je bilo na izbiro zelo malo motivov. Nekatero motive so si izmislile učiteljice in jih odnesle k Sitarju v izdelavo. Štampljko mravljinčka kot simbol pridnosti si je izmislila upokojena učiteljica M. B. K. iz Zgornjih Gorij. Kasneje sem odkrila to štampljko pri eni izmed sodelavk na osnovni šoli v Kranju, kar pomeni, da so se štampljke prenašale iz generacije v generacijo znotraj ene šole, pa tudi širše iz šole na šolo, še posebno, če je večina učiteljic kupovala štampljke pri istem prodajalcu Sitarju v Ljubljani.

Čebelice so se učiteljicam tako obrabile, da so morale kupiti nove. Držala štampljk so bila označena s kovinsko kroglico, s pomočjo katere so učiteljice motiv lažje odtisnile v pravo smer.

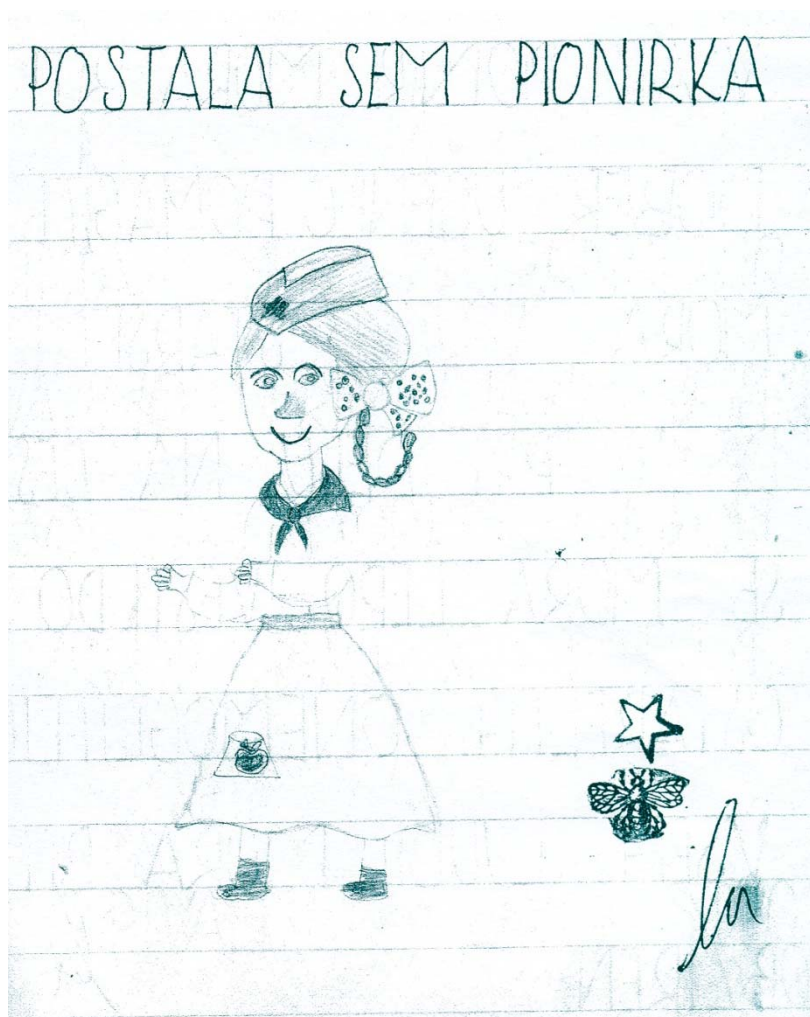
Lesene štampljke brez kovinskih označb so učiteljice same označile tako, da so v les vdolble majhno jamico; na plastične štampljke pa nalepile košček lepilnega traku. Štampljke so šle skozi različna obdobja priljubljenosti, iz zelo zaželenih se je njihova uporaba oddaljila v skoraj odsvetovane za uporabo. Takrat so učiteljice namesto štamplik k izdelkom zapisovale le kratke komentarje npr. priden, zelo si se potrudil, še posebej si se potrudil, tokrat si napisal slabše, saj ti gre ipd. Štampljke pa je bilo mogoče uporabljati še v mnoge druge namene. Včasih so učiteljice dovolile otrokom, da so prišli z zvezkom h katedru in si sami odtisnili štampljko ali se s štampljkami igrali. Večje štampljke z motivi živali so učiteljice uporabljale tudi v didaktične namene tako, da je otrok k odtisu napisal po eno poved, zgodbico, pesem in odtise na koncu še pobarval. Upokojene učiteljice so kot zanimivost zapisale tudi to, da so štampljke uporabljale še nekatere učiteljice v 5., 6. in 7. razredu osnovne šole ter jih otrokom mesečno podeljevale za pridnost.

2.2.1.7 Ohranjeni pisni viri o šolskih štampljkah

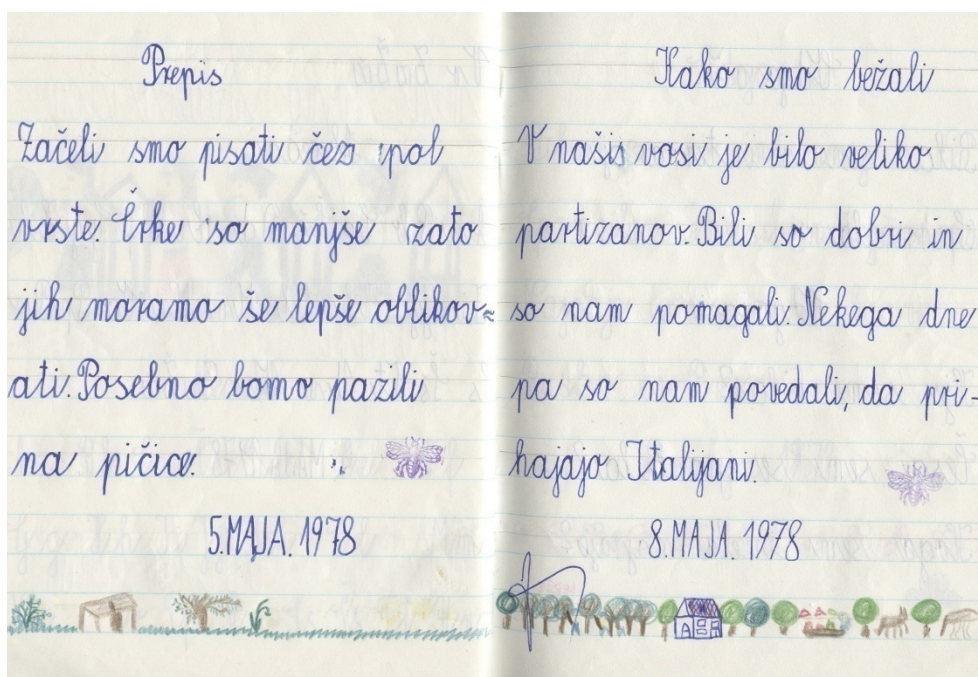
Ohranjenih pisnih virov z odtisi šolskih štamplik ni veliko, saj stare šolske zvezke hranijo doma le redki. Nekaj najstarejših primerov odtisov sta mi v raziskovalne namene zaupali upokojeni učiteljici M. Z. iz Ljubljane in M. K. z Bleda, odtise štamplik učiteljice M. B. K. pa imam shranjene doma v svojih zvezkih, saj je bila moja učiteljica v 1. razredu.

Ker upokojenka A. F. z Bleda ni imela ohranjenih svojih štamplik in starih šolskih zvezkov z odtisi, mi je pri iskanju dveh najstarejših, čebelice in zvezdice, pomagala upokojena učiteljica M. K. z Bleda. Kljub temu, da so odtisi v zvezku njenih vnukinj mlajši od samih štamplik, je zvezek pomemben zato, ker vsebuje odtisa dveh najstarejših motivov, ki so se začeli uporabljati leta 1959 na prehodu iz male šole v nižje razrede osnovne šole. Štampljki sta stari približno 49 let in sta najstarejša primera, ki ju omenjam v magistrskem delu. V nadaljevanju predstavljam oba odtisa: čebelico in zvezdico.

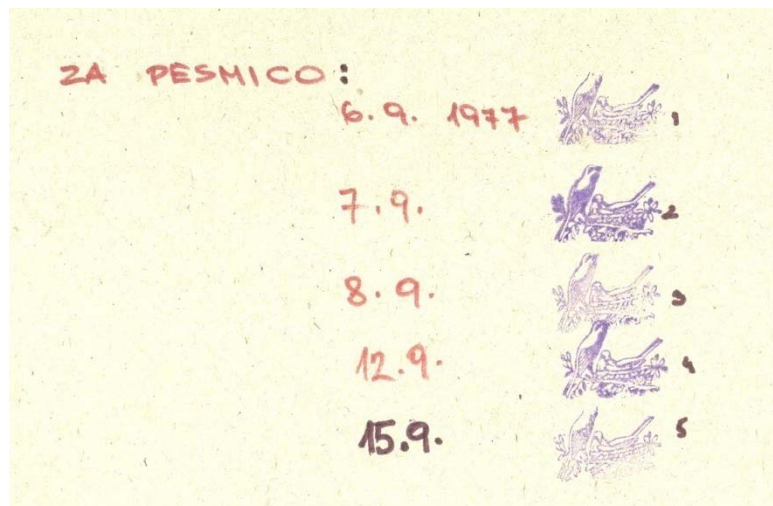
Za sliko »postala sem pionirka« predstavljam še primera gospe M. Z. iz Ljubljane. Sta iz leta 1977/78 in stara 31 let. Vzeta sta iz šolskih zvezkov njene učenke, katero je poučevala v prvem razredu. V nadaljevanju predstavljam tudi oba njena primera: čebelico in ptička v gnezdu.

Slika 24: Šolski štampiljki čebelica in zvezdica

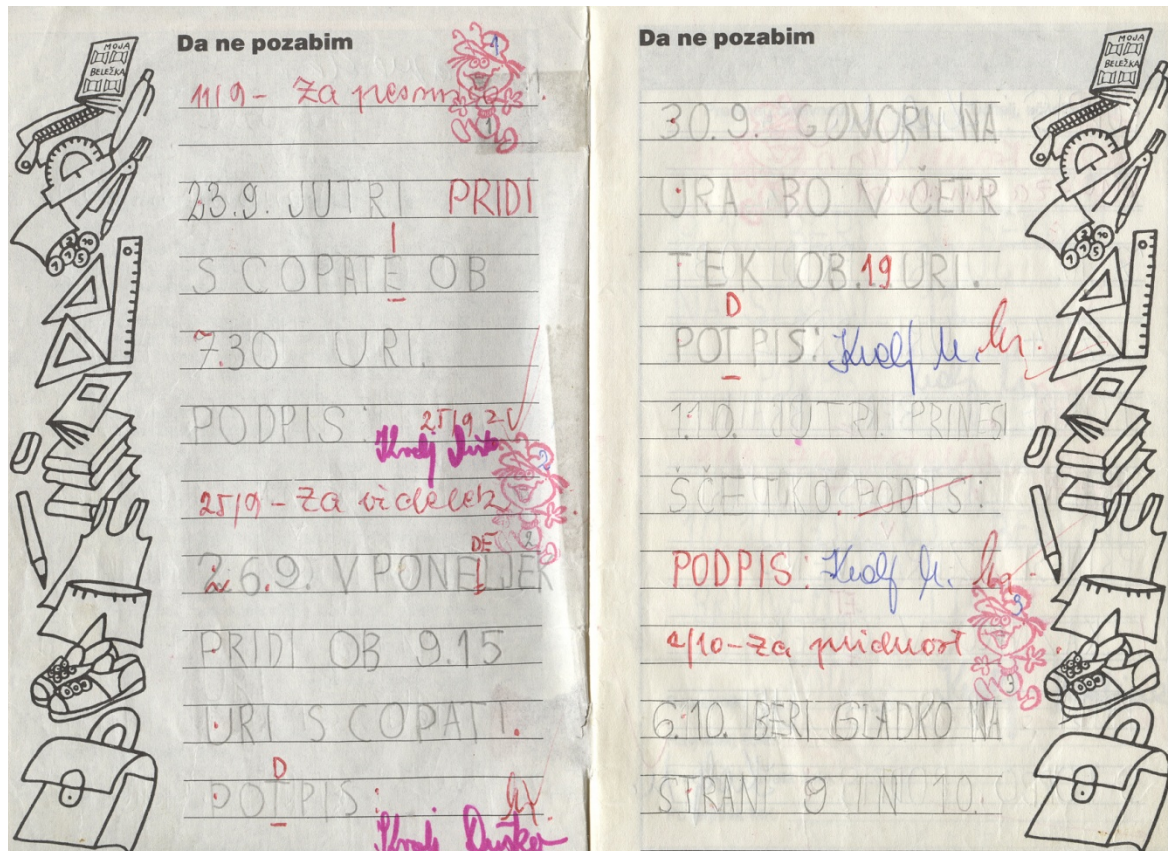

Slika 25: Šolska štampiljka čebelica za vzoren izdelek

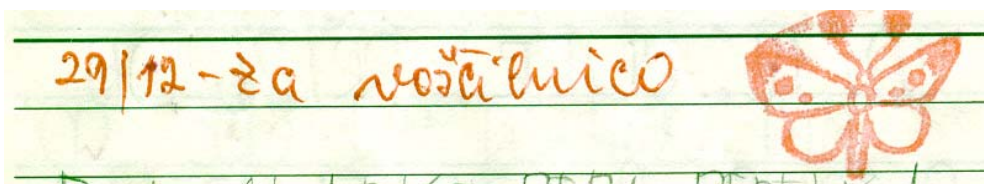
Slika 26: Šolska štampiljka ptička v gnezdu za naučeno pesmico

Leta 1986/87, ko sem sama obiskovala prvi razred osnovne šole, je bila uporaba šolskih štampiljk že v velikem razcvetu. Učila me je danes že upokojena učiteljica M. B. K. iz Zgornjih Gorij. Uporabljala je različne motive, nekaj njenih primerov pa prikazujem v nadaljevanju. Odtisi so stari 22 let in so iz mojih še ohranjenih šolskih zvezkov in beležke.

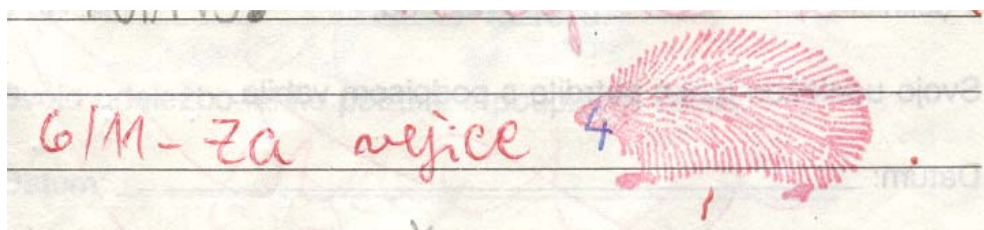

Slika 27: Šolska štampiljka mravljinček za pridnost

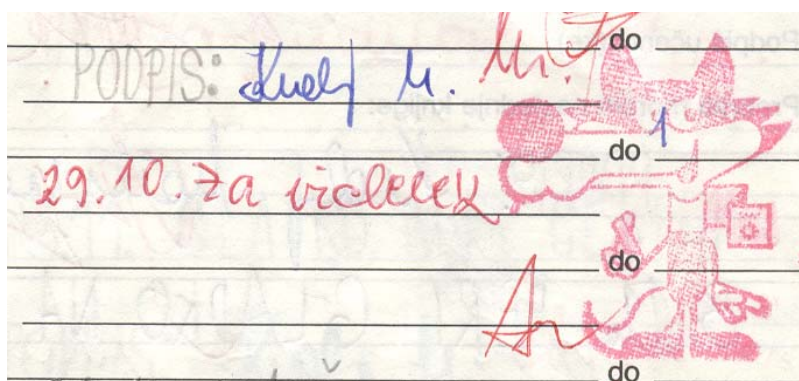

Slika 28: Šolska stampiljka metulj za izdelano voščilnico

Slika 29: Šolska stampiljka ježek za prineseno gradivo v šolo

Slika 30: Šolska stampiljka Vučko za izdelek

Slika 31: Šolska stampiljka sonček za lepo opravljeno domačo nalogo

2.2.2 Motivnost štamplik in tipi štamplik

V priloženem gradivu kopij originalnih gradiv podjetja Sitar in Narodnega muzeja Slovenije bom v nadaljevanju predstavila vse predhodnike šolskih štamplik: verske štampljke, obrtniške štampljke in štampljke za vsakdanjo rabo.

O tem, kakšni so bili motivi na šolskih štamplikah in kako so se spreminjali do danes, so največ povedali stari grafičarji, ki se z grafično dejavnostjo ukvarjajo najdlje ter imajo ohranjene štampljke in odtise štamplik, katere dopolnjujejo s sodobnimi motivi. Iz nabora štamplik za otroke je mogoče razbrati, kateri motivi so se pojavljali najpogosteje, kateri so bili najbolj priljubljeni, pa tudi, kako se je v izboru motivov kazal vpliv medijev: likov iz otroških risank, filmov, literature, igrač ali maskot.

Del pozornosti sem v tem poglavju namenila tudi tipom šolskih štamplik. Zanimalo me je, v kakšnih oblikah so se pojavljale šolske štampljke in kakšna je bila njihova funkcionalnost glede na posamezni oblikovni tip štampljke.

2.2.2.1 Verske in obrtniške štampljke ter štampljke za vsakdanjo rabo

Ljubljansko graversko podjetje Sitar z najstarejšo tradicijo izdelovanja štamplik v Sloveniji hrani zelo star primer knjižice, v kateri so zbrani modeli verskih in obrtniških emblemov. Knjižica je v slabem stanju, brez platnic, naslovnice, letnice in kraja izdaje, zato ne moremo vedeti, koliko je stara in kdaj točno so te embleme v podjetju začeli izdelovati. Motivi, ki so natisnjeni v knjižici, so: različni svetniki, verski simboli in predmeti, znaki za obrtniške in rokodelske dejavnosti (urarstvo, čevljarstvo, šiviljstvo, usnjarstvo), lovski znaki, znaki za oblast in moč, pa tudi splošni znaki (rastline, vsakdanji simboli) in primeri natisnjenih besed (»plačano«). V knjižici še ni primerov odtisov šolskih štamplik.

Glej: Priloga 3

Podobni emblemi kot jih je mogoče najti v knjižici podjetja Sitar, so na originalnem plakatu dostopni tudi v Narodnem muzeju Slovenije. Prva stran plakata je v pomanjšani obliki na ogled v Prilogi 1. Na plakatu je manj verskih in več obrtniških emblemov, prevladujejo pa emblemi za vsakdanjo rabo.

2.2.2.2 Šolske štampljke in tipi šolskih štamplik

Največje število primerov od najbolj starih do najbolj sodobnih šolskih štamplik hrani podjetje Sitar v obliki odtisov na papirju in v obliki že izdelanih štamplik. Svoje primere štamplik oz. odtise so v raziskovalne namene prispevala tudi druga grafična podjetja. V naboru so vključene tudi tiste štampljke, ki so jih imele ohranjene upokojene učiteljice. Veliko motivov sem prispevala sama iz svoje osebne zbirke. Med njimi je nekaj takih, ki sem jih sama predlagala graverjem za izdelavo. Motive so prispevale tudi učiteljice, ki še poučujejo, verske motive pa redovnice uršulinke. V naboru so zbrani odtisi od leta 1954/55, ko je bila zabeležena prva uporaba šolskih štamplik, do leta 2008, ko so se še vedno uporabljale. Odtisi so iz obdobja 54-ih let. Nabor obsega skupno 654 motivov; od tega 87 verskih, 75 najstarejših šolskih, 258 šolskih na prehodu med najstarejšimi in novejšimi ter 234 najsodobnejših šolskih motivov.

V prilogi so odtisi štamplik urejeni glede na izbrane kriterije v tri sklope. Tabela v nadaljevanju prikazuje nazoren prikaz kriterijev z razlago. Ker motivov ni bilo mogoče kronološko razdeliti po točnejših letnicah, so razdelitve zgolj okvirne. Čeprav niso zajeti vsi motivi iz obdobja 1954–2008, je nabor dovolj pester za smiselno oblikovanje treh utemeljenih sklopov, na podlagi katerih je mogoče dobiti vpogled v stanje šolskih štamplik skozi čas, pa tudi opaziti razlike v spreminjanju štamplik glede na motive in tipe le-teh.

Iz razporeditve štamplik oz. odtisov v tri sklope je mogoče opaziti kronološke razlike v spreminjanju motivov od lepo in z detajli natančno oblikovanih motivov do zelo preprostih in stiliziranih. Opazna je tudi količinska razlika: sprva je bilo motivov malo, sledila je invazija najrazličnejših motivov, v sodobnem času pa je motivov spet malo. Štampljke so se spreminjale tudi vizualno: od lesenih je sledil razvoj k plastičnim in pripeljal štamplik do viška njenega oblikovnega razvoja – do avtomatske štampljke.

Glej: Priloga 4

V očeh učiteljice ima lahko vsak izmed motivov svoj poseben pomen ali določeno funkcijo. Da bi si motivnost štamplik natančneje ogledali, v nadaljevanju predstavljam vse motive skupno ne glede na starost uporabe ali tip štampljke po tematskih sklopih, v katere je bilo nabor zbranih odtisov štamplik mogoče in smiselno razvrstiti. V prilogi je ponekod pod poimenovanjem ene vrste motiva lahko odtisnjenih več različnih primerov istega motiva.

Tabela 2: Kriterijska razdelitev odtisov štamplik s prikazom kronološkega spreminjanja motivov in tipov štamplik

Sklop	1. kriterij: starost štampljke	2. kriterij: motiv štampljke	3. kriterij: tip štampljke
1.	V tem sklopu so najstarejši motivi oz. štampljke, ki so se začele uporabljati med prvimi.	Motivov je malo in so preprosti, navadno so to živali, rastline, predmeti ali naravni pojavi. Redki so motivi iz medijskega sveta. Oblikovani so lepo in natančno. Večinoma so majhne velikosti.	Štampljke imajo gumeno dno in lesen ročaj, ponekod okrašen s kovinsko označbo za pravilno smer odtiskovanja. Odtiskujejo se na posebni tintni blazinici, navadno v rdeči barvi.
2.	V tem sklopu so motivi oz. štampljke, ki so se uporabljale najdaljše časovno obdobje. V tem sklopu so novejši motivi.	Motivov je veliko, poleg zgoraj naštetih se kaže vdor motivov iz medijskega sveta in praznikov. Motivi so že večje upodobljeni, nekateri ogromni.	Štampljke imajo gumeno dno in lesen ali plastični ročaj. Odtiskujejo se na posebni tintni blazinici v rdeči, vijolični, zeleni, modri ali črni barvi.
3.	V tem sklopu so najsodobnejši motivi oz. štampljke, ki se v praksi uporabljajo le zadnjih nekaj let.	Motivov je malo. So preprosto oblikovani, zelo stilistično ali geometrijsko. Navadno so vzeti iz interneta ali že pripravljenih računalniških aplikacij. Poleg slik se pojavijo tudi besede. Motivi so majhne velikosti.	Štampljke so še vedno lahko gumene z lesenim, plastičnim, penastim ali pleksi ročajem, a so motivno moderne. Dobi se jih že v tematskih kompletih npr. posebej za 1. triletje. Nekatere imajo še dodatne funkcije. Prevladujejo štampljke s priloženo blazinico za odtiskovanje in avtomatske štampljke.

Tabela 3: Predstavitev motivov od predhodnikov do sodobnih štampiljk po posameznih tematskih sklopih

Št.	Tematski sklop	Motivi
1.	Domače živali (15 motivov)	Pes, mucek, petelin, kokoš, piščanček, gos, raca, pujsek, konj, osliček, koza, oven, ovca, krava, zajček.
2.	Vrtne, gozdne in poljske živali (21 motivov)	Polž, žaba, kuščar, močerad, miška, podgana, ježek, sova, polh, veverica, netopir, ptica, štoklja, lastovica, zajček, dihur, srna, srnin mladič, volk, medved.
3.	Divje živali (16 motivov)	Opica, tiger, slon, zebra, muflon, kenguru, severni medved, gazela, žirafa, panda, koala, lev, nosorog, kenguru, papiga, pav.
4.	Morske živali (11 motivov)	Tjulenj, riba, rak, kit, delfin, želva, pingvin, nilski konj, morski konjiček, hobotnica, galeb.
5.	Žuželke (7 motivov)	Čebelica, pikapolonica, metulj, murenček, pajek, muha, gosnica.
6.	Pošasti (okrog 5 motivov)	Dinozavri, kitajski zmaj, palček, škratek, Nosko in pošasti drugih vrst.
7.	Glive, rastline in plodovi (okrog 19 motivov)	Cvetlice različnih vrst, cvetlica v lončku, narcisa, zvončnica, trobentica, lokvanj, deteljica, planika, smreka, drevo, palma, buča, goba, mušnica, jurček, jabolko, hruška, grozdje, sliva, češnja.
8.	Naravni pojavi (8 motivov)	Sonce za oblakom, sonce, oblaki z dežjem, zvezdica, snežinka, mavrica, lunin krajec, planet.
9.	Igrače (11 motivov)	Punčka, pajacek, žoge, medvedek, hiša, baloni, robotek, zmaj, smeški v treh obrazih.
10.	Predmeti (10 motivov)	Pika, zvezdica, žarnica, srček, dežnik, vrč, knjiga s srčkom, odtis šape, klicaj, vprašaj.
11.	Glasbila in glasbeni znaki (6 motivov)	Violina, kitara, trobenta, tamburica, nota, violinski ključ.
12.	Prevozna sredstva (13 motivov)	Avto, formula, tovornjak, vlak, traktor, bager, kolo, skiro, ladjica, jadrnica, letalo, raketa, vesoljska ladja.
13.	Praznovanja (12 motivov)	Dedek Mraz, snežak, novoletna smreka, medenjaki, sladka hišica, lizike, nogavice, mesec, zvončki, prebodeno srce, velikonočni zajček s pirhom, piščanček v jajčni lupini.

14.	Kateheza (okrog 24 motivov)	Božiček, angeli, Jezus, Devica Marija, svetniki, Jezus na križu, sv. Miklavž, sklenjene dlani, Sveti duh, kombinirani odtisi verskega motiva oz. simbola in besedila, riba, jagnje, ognjišče, bodeča krona, knjiga s kelihom, križ, krizantema, sveče, ovce, zvezda repatica, cerkev, jaslice, adventni venec, golob z vejico.
15.	Poklici in ljudje (12 motivov)	Baletka, astronaut, cirkusant, dimnikar, Indijanec, Kitajec, delavec, vesoljček, deklica, deček, dojenček, gospa.
16.	Disneyevi risani junaki (9 motivov)	Racman Jaka, levček, Bambi, zajček, mišek, pujsek, miška Miki, mucek, Pepe.
17.	Junaki iz risank in igrache (okrog 35 motivov)	Trot Vili, čebelica Maja, Snoopy, Garfield, Pluton, Alf, Bugs Bunny, Tom in Jerry, Gargamel, Krtek, Pink Panter, Hugo, žabec iz Muppet-šova, Casper, medved Pu, osliček, Ariela, kuža Piki, Telebajski, Leteči medvedki, Pikachu, ata Smrk, Smrketa, smrkec Bistri, veverica iz Ice age, želva Ninja, Obuti Maček, Avtomobilčki, lutka Bratz, Shrek, junaki Yu-Gy-Oh, želvak Franček, Nodi, The Dog.
18.	Maskote (6 motivov)	Olimpijska maskota Vučko, Mercatorjev Lumpi, SKB-Papi, maskota zmajček iz Gardalanda, maskota banke mravljinček, simbol Bleda rajska ptica.
19.	Junaki iz otroške in mladinske književnosti (3 motivi)	Pika Nogavička, Peter Pan, palček iz Sneguljčice in sedem palčkov.
20.	Liki in maskote iz Cicibana in otroških beril (4 motivi)	Peter Nos, Modri medvedek, Švigazajček, vrabček.
21.	Liki iz področja šolske zobne preventive (okrog 4 motivi)	Zajček s krtačko, polžek, črviček na zobu, zobki z različnimi obrazi.

Motive je bilo mogoče razporediti v 21 tematsko različnih skupin. Vseh motivov skupaj pa je 654. Med šolskimi motivi je veliko junakov iz risank in igrach, malo manj gliv, rastlin in plodov, vsekakor pa prednjačijo živalski motivi, zajeti iz različnih življenjskih okolij in prostorov. Med

motivi najdemo predmete, živa bitja, rastline in pojme iz različnih področij. Težko bi rekli, da kakšni motivi manjkajo.

Štampiljke se tekom časa niso spreminjale samo motivno, pač pa tudi oblikovno. Od najpreprostejših lesenih je sledil njihov razvoj do plastičnih, penastih in večfunkcionalnih do avtomatskih štampiljk. Najstarejše šolske štampiljke so bile izdelane iz gume in lesa. Gumeno je bilo odtisno dno, ročaj oz. držalo pa iz lesa. Na lesenem držalu je kovinska kroglica za lažje pravilno odtiskovanje motiva. Odtisno dno sodobnejših štampiljk je tudi gumeno, ročaji pa so navadno plastični. Pri starih štampiljkah je bila za odtiskovanje potrebna blazinica, modernejše pa so oblikovane že tako, da imajo blazinico priloženo k štampiljki ali pa so avtomatizirane. V nadaljevanju predstavljam nekaj tipov starejših in sodobnejših šolskih štampiljk.

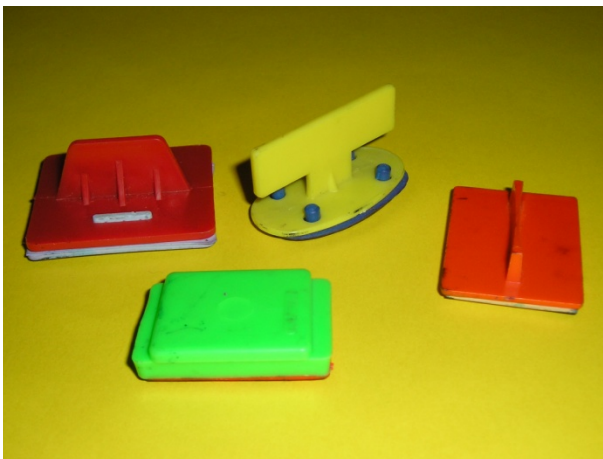
Slika 32: Klasične lesene štampiljke 1

Slika 33: Lesena štampiljka s kovinsko označbo

Slika 34: Klasične lesene štampiljke 2

Slika 35: Modernejše plastične šampiljke

Slika 36: Šampiljka s penastim držajem

Slika 37: Šampiljka v funkciji radirke

Slika 38: Moderni šampiljki z blazinico

Slika 39: Šampiljki iz pleksi-stekla

Slika 40: Najsodobnejša, avtomatska šampiljka

Slika 41: Komplet veselih štampiljk za prvo triletje

Slika 42: Komplet lesenih štampiljk za uporabo pri pouku

Slika 43: Komplet plastičnih besedno-slikovnih štampiljk

2.3 TEHNIŠKI VIDIK ODTISKOVANJA IN GRAFIKE

V prejšnjem poglavju smo si ogledali motive in tipe šolskih štipendij ter njihovo spreminjanje skozi čas. Da bi lažje razumeli, kako štipendija nastane in se odtiskuje, se bomo poučili še o likovnih pojmih iz področja grafike; se seznanili s tehnologijo izdelave štipendij ter odtiskovanjem v davni preteklosti in v sodobnem času; pa tudi spoznali način, kako znotraj tehniškega dne z otroki pri pouku izdelamo preprosto šolsko štipendijo.

»Grafika obsega risarska in slikarska dela, dobljena s pomočjo odtiskovanja na poseben način obdelane plošče. Grafika je neločljivo povezana s tehničnim postopkom pripravljanja plošče in s tiskanjem, od česar je odvisno tudi njeno likovno učinkovanje. Obdelava plošče je lahko mehanična (izrezovanje ali vrezovanje) ali kemična.« (Höfler 1995, 53) Likovno zamisel oblikujemo tako, da iz različnih materialov izrežemo ploskve ter jih nalepimo na podlago. Nato jih prebarvamo z barvo in odtisnemo. Če motiv vdolbemo, vrežemo ali vgraviramo, pa dobimo matrico, pečat ali kliše. Ploščo premažemo z barvo in jo ročno ali s stiskalnico odtisnemo na podlago. Izdelek, ki ga dobimo, se imenuje odtis. Takšen postopek oz. umetniška smer se imenuje tiskarstvo ali grafika (Tacol 2000, 95). Glede na material, iz katerega izdelamo matrico, ločimo več grafičnih tehnik: monotipijo, tisk s šablonami, kolažni tisk, rez v mavčno ploščo, linorez, lesorez, kolagrafijo in suho iglo. Glede na odtiskovalno ploskev ločimo različne tipe grafike: visoko, globoko in plosko. Najstarejši tip je visoki tisk, kamor sodi tudi odtiskovanje s pečatnikom, saj se pri njem odtiskujejo dvignjeni deli, izdolbljeni medprostorji pa ne (Klajn 1979, 9).

Zgornji zapis odraža sodobno pojmovanje grafike in likovno ustvarjanje s štipendijami danes. Da začetki grafične dejavnosti in načini odtiskovanja segajo daleč v preteklost, tudi do več tisoč let pr. n. št., verjetno kdo sploh ne bi verjel.

2.3.1 Načini izdelave štipendij in odtiskovanje v preteklosti

Ko papirja še ni bilo, so med 300 in 1700 let pr. n. št. visoke civilizirane kulture, vladarji in trgovci za odtiskovanje lesenih pečatnikov uporabljali mehko glino. Kasneje so uporabljali še kamen, keramiko in medenino ter odtiskovali tudi v vosek (Klajn 1979, 13–14, 125 in 196).

Najstarejša staroveška pečatnika, ki sta bila najdena, sta Babilonski iz približno 4000 let pr. n. št. in pečat iz Asirije iz približno 3000 let pr. n. št. (Rubber stamp making, 2007). Najstarejše pečatnike, ki so potrjevali avtentičnost dokumenta ali listine, so odkrili tudi v Mezopotamiji in so iz 3000 let pr. n. št. V Asiriji in Babilonu so uporabljali cilindrične pečatnike, v Egiptu pečatne skarabeje; Grki, Etruščani in Rimljani pa vgravirane pečatne geme. Od Rimljanov se je pečatenje preneslo v krščanski svet (Žvanut 1997, 7). Antične štamplikje so bile narejene iz gline, kosti, kamnov, lesa, slonovine in drugih materialov. Na voljo so bile v različnih velikostih in oblikah (Rubber stamp making, 2007).

Kitajci so izumili svojo pisavo že 2000 let pr. n. št. (Georges 1994, 45). Zadnja faza razvoja kitajske kaligrafske pisave je bila »chen-shu« in se je uporabljala dobrih 2000 let (Meggs 2006, 18). Primer pečatnika iz dinastije Han iz 3. st. n. št. se je imenoval »chop« in je bil narejen z vrezovanjem kaligrafske podobe v žad. Pečatnik so odtisnili v rdečo tinto, narejeno iz cinobra, podobno kot danes odtiskujemo gumene štamplikje (Meggs 2006, 20). V žad vrezan kitajski pečat, ki ga prikazuje spodnja slika, je prednik tiskarskih črk, njegova uporaba pa je podobna uporabi današnjih gumijastih štamplik (Georges 1994, 45). V 8. st. so na Kitajskem in Japonskem izumili papir in tako odtiskovali tudi na papir (Klajn 1979, 13–14, 125 in 196).

Slika 44: Primer starodobnega kitajskega pečatnika iz žada

V srednjem veku so odtiskovali na tkanino. Ker je bila večina ljudi v tem času nepismena, so bili pečati najprimernejši način podpisovanja dokumentov in pisem (Rubber stamp making, 2007). Srednjeveški kovinski pečatniki so bili izdelani iz medenine, brona ali bakra, v 15. st. pa tudi iz srebra. V 16. stoletju so izdelovali železne in jeklene pečatnike, včasih pa so jih tudi pozlatili (Žvanut 1993, 10–11). Okrog 14. st. se je s širjenjem uporabe papirja ter s pojavom lesoreza in Gutenbergovim tiskarstvom začela nova zgodovina grafike (Klajn 1979, 13–14, 125–196). Sodobni način izdelave štamplik je povezan ravno z iznajdbo papirja.

Kot zanimivost Jurečič (1999, 20) navaja, da sta žig in pečat oz. žigovna matrica in pečatnik posnetek pradavnih kovaških orodij za kovanje novcev. Po njegovih zapisih naj bi bila stampiljka najmlajši potrditveni element, katerega so narekovale potrebe časa po Napoleonovih vojnah. Razvila se je kot posledica potreb po hitrejšem potrjevanju in vse bolj množični dokumentaciji za potrebe uprave, sodstva, vojske, industrije, splošnega gospodarstva ter za vsakodnevne potrebe. Razmah štempljanja s stampiljkami je sredi 19. st. klasično pečenje skoraj popolnoma potisnilo v pozabo (Jurečič 1999, 21). Prvo uporabo gumijastega pečatnika v 19. st. sta za odtiskovanje naslovov, imen in podpisov zabeležila tudi Klajn (1979, 83) in Žvanut (1993, 10–11). V začetku 19. st. je pri nas ročno izdelavo pečatnikov izpodrinila strojna, ki je namesto izraza pečatorezec uveljavila francosko izposojenko graver, nov izraz pa je pomenil tudi nov način izdelave. Za gumijasti pečatnik je bila značilna drugačna tehnika odtiskovanja: ne več pritisk kovinskega predmeta v omehčan vosek, pač pa odtis s črnilom premazanega pečatnika na papir (Žvanut 1993, 10–11).

2.3.2 Tehnologija izdelave stampiljk in odtiskovanje danes

O tem, kako nastane stampiljka na tradicionalen in kako na sodoben način, sem se pogovarjala z gospo Jero Honsič iz graverskega podjetja Sitar d. o. o. v Ljubljani ter z gospodom Dušanom Debevcem iz graverskega podjetja Graverstvo Debevc Dušan s. p. iz Tržiča, ki je v svoji delavnici demonstriral ogled različnih postopkov izdelave stampiljke. Okvirne zapise, ki sem jih naredila v podjetju Sitar, sem kasneje dopolnila z natančnejšimi podatki, informaciji in slikovnim gradivom, katerega sem zbrala v podjetju Graverstvo Debevc Dušan. Postopek izdelave stampiljke ni razložen v nobeni literaturi, zato so v nadaljevanju predstavljene razlage postopkov dragocen vir dolgoletnih izkušenj starih in priznanih graverjev.

2.3.2.1 Postopek izdelave stampiljke v podjetju Sitar d. o. o.

V graverskem podjetju Sitar v Ljubljani po besedah gospe Jere Honsič nastane stampiljka v petih korakih.

1. korak

»Narišemo zeleno risbo in naredimo negativ-film.«

2. korak

»Naredimo kliše, ki je iz cinka, magnezija ali trdega polimera. Postopek na podlagi filma imenujemo jedkanje. Klišeje navadno izdelajo tiskarji v tiskarnah. Iz trdega polimera lahko klišeje izdelajo tiskarji sami, ker se jedkajo z vodo, magnezijevi pa se jedkajo s kemikalijami.«

3. korak

»Kliše damo v prešo in stisnemo, da nastane bakelitna matrica.«

4. korak

»Gumo vulkaniziramo v preši pri določeni temperaturi, da dobimo odtise likov.«

5. korak

»Izdelek je končan, ko ga obrežemo in nalepimo pod lesen ročaj oz. odtiskovalnik.«

Slika 45: Kliše iz cinka, magnezija ali trdega polimera z izbočenimi motivi

Slika 46: Bakelitna matrica z vbočenimi motivi

Slika 47: Gumijasti izbočeni motivi

2.3.2.2 Postopek izdelave štampljke v podjetju Graverstvo Debevc Dušan s. p.

Gospod Debevc je demonstriral in razložil postopek izdelave štampljke na štiri različne načine od najstarejšega do najsodobnejšega.

Prvi način izdelave štampljk

»S strojem iz kovine ali drugega materiala izrežemo željen motiv. Izdelek očistimo s krtačo. Nato delno vulkanizirano gumo položimo na izgraviran motiv. Vstavimo jo v prešo, stisnemo in od pet do osem minut segrevamo na 130 °C, da na gumi nastane odtis. Ta postopek imenujemo vulkanizacija. Motiv na gumi s škarjami primerno obrežemo in ga nalepimo pod lesen ročaj oz. držalo. Po potrebi držalo polakiramo.«

Drugi način izdelave štampljk

»V stavnico vstavimo izbrane svinčene črke. Na nastavek položimo bakelitno ploščo primerne velikosti. Vstavimo v prešo in stisnemo. Segrevamo 25 minut, nato pa ploščo vzamemo ven. Dobimo odtis oz. negativ. Sledita še postopek vulkanizacije in obrezovanja gume kot sta opisana pri prvem načinu izdelave štampljke.«

Tretji način izdelave štampljk

»Besedilo ali sliko računalniško oblikujemo v določenem računalniškem programu. V tiskarni nam tiskar izdelava negativ-film. Lahko pa ga s pomočjo računalnika izdelamo tudi sami tako, da ga natisnemo na pavz-papir. Sprva se je uporabljal samo negativ-film. Kasneje, ko so postali pavz-papirji bolj kvalitetni in pri osvetljevanju niso dopuščali pretok svetlobe, pa se je

uporabljal pavz-papir. Pa tudi tiskalniki so bili bolj kvalitetni, saj so dosegali dovolj visoko črnino. Nato negativ-film namestimo v napravo za osvetlitev z UV-žarki. Iz trdega polimera izrežemo košček primerne velikosti in ga položimo na pavz-papir ali negativ-film. Pavz-papir ali negativ-film položimo na polimerno ploščo tako, da je črni sloj na zgornji strani oz. na tisti strani, katera se stika s polimerno ploščo. Polizdelek položimo v napravo za osvetlitev z UV-žarki in osvetljujemo tri minute. Na polimeru dobimo osvetljen in neosvetljen del. S čopičem ploščico izpiramo pod toplo vodo deset minut. Nastane kliše. Osvetljeni deli ostanejo, neosvetljeni se izperejo. Kliše sušimo pri večji temperaturi npr. na štedilniku toliko časa, da se utrdi. Polizdelek damo še enkrat v napravo za osvetlitev z UV-žarki, da se še dodatno utrdi. Kliše odtisnemo v bakelit kot pri drugem načinu v črke. Sledita še postopek vulkanizacije gume in obrezovanja kot sta opisana pri prvem načinu izdelave stampiljke.»

Četrty način izdelave stampiljk

»Sodobni oz. industrijski način izdelave stampiljk temelji na računalniški tehnologiji. Risba, ki jo želimo imeti na stampiljki, je že v osnovi oblikovana računalniško. Nato z določenim računalniškim programom laserju ukažemo zeleno funkcijo. Laser z žarkom vrezuje lik direktno v les ali gumo in izdelek je končan.»

Slika 48: Izrezkovanje motiva

Slika 49: Stroj za izrezkovanje

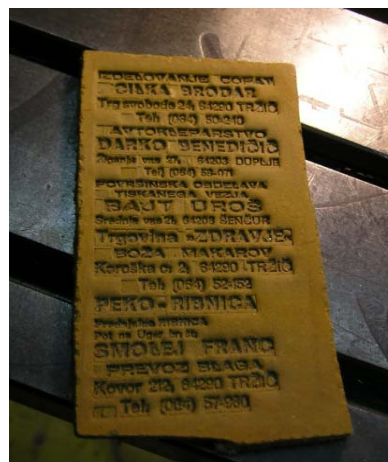
Slika 50: Vulkanizacija gume

Slika 51: Stavnica s svinčnimi črkami

Slika 52: Prešanje bakelitne plošče v svinčene črke

Slika 53: Odtis oz. negativ na bakelitni matrici

Slika 54: Negativ

Slika 55: Izrezovanje polimernega koščka

Slika 56: Osvetljevanje polimera prek pavz-papirja v napravi za osvetljevanje z UV-žarki

Slika 57: Kliše

2.3.3 Načini izdelave štampljk pri pouku

Tudi pri pouku lahko otroci izdelajo svojo preprosto šolsko štampljko. To je najbolj izvedljivo v okviru tehniških dni z didaktičnim sistemom projektnega učnega dela »Od ideje do izdelka«.

2.3.3.1 Tehniški dnevi v devetletni osnovni šoli

Dnevi dejavnosti so obvezni del programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in področja predmetnika osnovne šole. Potekajo po letnem delovnem načrtu. Njihov namen je utrjevanje in povezovanje znanj, uporaba ter nadgrajevanje (Bezjak 2003, 20). Učencem vzpodbujajo vedoželjnost, ustvarjalnost, samoiniciativnost in sposobnost samostojnega opazovanja. Omogočajo jim pridobivanje izkušenj in znanj, samostojno reševanje problemov ter razvoj spretnosti (Bezjak 2003, 22). V prvih treh razredih osnovne šole so poleg štirih kulturnih, treh naravoslovnih in petih športnih dni predvideni tudi po trije tehniški dnevi, kjer vsak traja pet šolskih ur.

Pri tehniških dnevih učenci in učenke iz vsakdanjega življenja preverjajo in uporabljajo tehniška znanja, ki jih pridobijo pri pouku ter jih povezujejo z znanji iz drugih predmetov. Projektno zasnovano delo jim omogoča odkrivati in reševati probleme. Pri tehniških dneh povezujejo teorijo in prakso; proučujejo uporabo tehnike in tehnologije; razvijajo kulturo dela, pravilen

odnos do dela in svoje inovativne sposobnosti; spoznavajo svet dela in poklicev; odkrivajo lastne interese in varnostne ukrepe pri delu; oblikujejo razstave; izmenjujejo izkušnje in ideje ter skušajo izboljšati obstoječe tehnične rešitve (Bezjak 2003, 26–27).

2.3.3.2 Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«

Projektno učno delo je didaktični sistem, ki združuje elemente učiteljevega vodenja učnega procesa in elemente samostojnega dela učencev in učenk. Presega okvire pouka, saj se ne omejuje na vsebinske, organizacijske, časovne in prostorske pogoje rednega šolskega pouka. Poznamo štiri tipe projektne dela: projekt konstruktivnega tipa (izdelava izdelka), projekt osvajanja in vrednotenja (vrednotenje dogodka), problemski projekt (reševanje problema) in projekt tipa učenja (osvajanje znanja) (Novak 1990, 21–23).

Uvajanje projektne učnega dela lahko pomeni radikalno spreminjanje celotnega življenja in dela šole. Lahko je v funkciji razvijanja demokratičnega stila življenja in dela na šoli, pa tudi v funkciji celotnega razvoja otrokove osebnosti (Papotnik 1992, 18–19). Mogoče ga je uporabiti v vseh starostnih obdobjih od vrtca do fakultete. Poteka v različnih učnih oblikah in časovnih presledkih ali nepretrgano (Novak 1990, 37). Mali projekti trajajo od dveh do šestih šolskih ur, srednje veliki projekti trajajo od dveh dni do enega tedna, veliki projekti pa do 40 šolskih ur (Frey 1984, povz. po Novak 1990, 37). Izvedba projektne učnega dela poteka po točno določenem načrtu preko petih učnih sklopov, ki si sledijo v smiselnem zaporedju od idejne zasnove projekta, makro-priprave projekta, mikro-priprave projekta, izvedbe projekta do sklepne faze z evalvacijo (Bezjak 2003, 10). V sklepnem delu gre lahko za izvedbo zamisli v obliki končnega izdelka; za povratek k začetni fazi in primerjanje, analiziranje izvedbe, poteka ter pogovor o nastalih problemih; lahko pa se projektne naloge nadaljuje pri rednem pouku ali v aktivnostih zunaj šole (Bezjak 2003, 13).

Bistvene značilnosti projektne učnega dela so izvajanje nalog iz vsakdanje življenjske situacije s postavljanjem praktičnega cilja; kooperativnost; uporaba znanja iz različnih strokovnih področij; udeležnost vseh učencev pri izvajanju zadolžitev; prevladovanje izkustvenega učenja za pridobitev novih izkušenj (Dietrich 1977, povz. po Novak 1990, 26); ter izhajanje iz potreb in interesov učencev in učenk; situacije iz življenja; interdisciplinarnost; soudeležnost učencev pri načrtovanju; usmerjenost h končnemu izdelku; skupno uresničevanje ciljev ter družbena pomembnost naloge (Otto 1977, povz. po Novak 1990, 26). Slabosti projektne učnega dela so:

zanemarjanje sistematičnosti pri obravnavi učnih vsebin, pridobljen zmanjšan obseg znanja, neučinkovitost uporabe pri storilnostno naravnem pouku, zahteva po večji in boljši opremljenosti šole z učnimi pripomočki ter neprimernost kot sredstva za pridobivanje teoretičnega znanja (Novak 1990, 39).

2.3.3.3 Didaktični model izdelave otroške stampiljke

Pri likovni vzgoji so najbolj pogoste grafične tehnike tisk s prsti, tisk z naravnimi materiali in tisk s pečatniki. Pečatnik navadno izdelamo iz krompirja ali drugega podobnega materiala, nato pa vanj dolbemo črte. Pečatnik prebarvamo in motiv odtisnemo na podlago. Pri tehniškem dnevu lahko otroci izdelajo uporabno in večfunkcionalno stampiljko, katero bodo uporabili pri pouku v didaktične namene in pri igri. Izdelavo šolske stampiljke lahko uvrstimo v projektno učno delo konstruktivnega tipa, saj gre za tip aktivnosti, ki je usmerjena k izdelavi določenega uporabnega predmeta. Ker izdelava stampiljke obsega pet učnih ur, sodi med male projekte, ki trajajo od dveh do šestih ur.

Na svetovnem spletu je mogoče najti številne predloge o tem, kako z otroki na preprost način izdelati stampiljko. Primer izvedbe otroških stampiljk pri tehniškem dnevu v 1. in 2. razredu osnovne šole je predstavljen v poglavju o akcijskem raziskovanju, učna priprava za izvedbo tehniškega dne pa je med prilogami. Odločili smo se, da stampiljk ne bomo izdelovali iz radirke ali linoleja, ker bi za to potrebovali posebna orodja, pač pa smo stampiljko izdelali v tehniki gume moos, katero je na varen način mogoče obdelovati tudi s škarjami in tehničnim nožem.

2.4 MOTIVACIJA IN RAZLIČNI POGLEDI NA MOTIVACIJO

Doslej smo spoznali izraze in poimenovanja za stampiljke pri pouku, njene predhodnike, razvoj in pot, po kateri je stampiljka prišla v šole in postala šolska stampiljka. Znani so tipi stampiljk, motivi na stampiljkah in njihov pomen. Vemo tudi, kakšni so postopki izdelave. Odgovore na vprašanja, kaj daje šolski stampiljki neverjetno moč, da se je do danes ohranila v šolski praksi kljub temu, da njena uporaba ni bila nikjer in nikoli zakonsko določena ali priporočena, pa moramo še poiskati. Potrebno se bo ozreti tudi naprej ter razmisliti o uporabi in morebitnih spremembah v prihodnje.

Da bi raziskali fenomen moči šolskih stampiljk, bo potreben podroben vpogled v motivacijo, zato bomo v naslednjem poglavju predstavili pojem motivacije in ključna spoznanja iz področja behaviorizma. Znotraj učne motivacije bomo predstavili notranjo, storilnostno in za obravnavani problem najpomembnejšo zunanjo motivacijo. Za lažje razumevanje pomena stampiljke za otroka bomo prikazali postopnost razvoja motivacije pri otroku. Izmed štirih različnih motivacijskih pristopov, humanističnega, kognitivističnega, sociokulturnega in behaviorističnega nas bo najbolj zanimal slednji, ki v magistrskem delu zavzema posebno poglavje. Pri behaviorističnem pogledu na učenje omenjamo klasično in instrumentalno pogojevanje ter pristope k vodenju in poučevanju, medtem ko samoregulacija in kognitivna modifikacija vedenja zavzemata svoje poglavje. Dlje se bomo zadržali pri nagradah, pohvalah in kaznih; pri pojmi, primerih ter priporočilih uporabe, znotraj katerih bomo skušali opredeliti tudi mesto stampiljke. Da bi lažje razumeli poslanstvo šolske stampiljke, bomo predstavili še njen odnos do povratne informacije in ocenjevanja. Motivacijski sklop zaključijo prikazi stališč zagovornikov in nasprotnikov uporabe zunanjih motivacijskih spodbud in behaviorističnih metod na sploh.

2.4.1 Pojem motivacije

Po besedah mnogih psihologov je motivacija eden ključnih fenomenov pedagoške psihologije (Greeno, Collins in Resnick 1996; Pintrich 2003a, povz. po Juriševič 2006, 9).

Izraz motivacija prihaja iz latinskega glagola *movere* (to move, premikati se), kar v našem kontekstu pomeni nekaj, kar nas potiska naprej, žene h gibanju in nam pomaga dokončati zastavljene naloge in cilje. Motivacija zahteva od posameznika tako fizično kot tudi miselno

aktivnost (Pintrich, Schunk 1996, 4–5). Zato večina motivacijskih teorij predpostavlja, da obstaja instinkt, gonilo, potreba ali cilj, ki predstavlja motor premikanja posameznika k delovanju ali ga usmerja k cilju (Pintrich, Schunk 1996, 201). Motivi pa so hipotetični konstrukti, ki razložijo, zakaj ljudje nekaj naredijo ter se ločijo od ciljev in strategij (Good in Brophy 2000, 220).

Pojem motivacije pomeni razlago vzrokov vedenja. Na motivacijske procese sklepamo posredno s pomočjo sistematičnega opazovanja ali eksperimenta. Ko na ta način zberemo podatke, si iz njih ustvarimo sodbo o vzrokih in zakonitostih vedenja. Razlage za svoje in tuje vedenje iščemo tudi v vsakdanjem življenju. Za motivirano vedenje so značilni: povečana mobilizacija energije; vztrajnost, intenzivnost in učinkovitost vedenja; usmerjenost k cilju ter spremenljivost pod vplivom svojih posledic (Lamovec 1986, 1). Razlaga motivacije je odvisna od tega, kako pojmujeemo človekovo naravo in družbene odnose, ki so bili v različnih zgodovinskih obdobjih in kulturah različni. Za izgradnjo splošne teorije motivacije je vprašanje človekove narave temeljnega pomena (Lamovec 1986, 4 in 7).

Motivacija je odgovor (delovanje) ljudi na izzive, ki izhajajo iz situacij, v katerih je mogoče dobiti ali izgubiti (McLean 2003, povz. po Razdevšek Pučko 2008a), pa tudi notranje stanje, ki zbuja, usmerja in vzdržuje delovanje. Ko govorimo o motivaciji, nas zanima: kako ljudje izbirajo svoje delovanje; kako dolgo traja, preden začnejo; kakšna je intenzivnost oz. raven vpletenosti; kaj je vzrok, da neka oseba vztraja ali pa se vda; in kaj posameznik razmišlja in občuti med aktivnostjo (Woolfolk 2002, 318). Človekovo obnašanje je motivirano. Spodbujajo ga različne silnice (potrebe, nagoni, motivi). Usmerjeno je k različnim ciljem (ciljni objekti, vrednote, ideali). Motivacijske dejavnike delimo na prvine motivacije potiskanja (potrebe, nagoni) in na prvine motivacije privlačnosti (vrednote, ideali), ki so med seboj povezujejo. Ob vsaki potrebi se pojavijo tudi cilji, h katerim se usmerimo, da bi potrebo zadovoljili. Velja pa tudi obratno, da kak pojav postane motivacijski šele tedaj, ko deluje neka potreba, motiv ali želja. Motivov ne moremo uresničiti, dokler se ne pojavi motivirano obnašanje (Musek in Pečjak 1995, 89).

Motivacijske teorije so pomemben predmet diskusije, saj imamo vsi določene predstave o tem, kaj nas vodi, kaj si želimo, v skladu s tem pa tudi sprejemamo določene odločitve in spreminjamo delovanje. Namen motivacijskih teorij je razložiti, napovedati in vplivati na delovanje. Če lahko razložimo, zakaj posameznik deluje tako kot deluje, potem bomo njegovo delovanje tudi spremenili (Stipek 2002, 8).

2.4.2 Učna motivacija

Motivacija ima v učenju mediatorsko vlogo: izzove, spodbuja in usmerja učenčeve spoznavne (sposobnost, pozornost, spomin) in druge procese (energija, čustva) v učenje oz. delo, kjer poteka proces v konkretnem socialno-kulturnem kontekstu (Razdevšek Pučko 2008a). Učna motivacija je skupen pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji; obsega vse, kar daje pobude za učenje od zunaj in od znotraj, ga usmerja, mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost (Marentič Požarnik 2000, 184). Je odraz interakcijskih vplivov med učencem in socialnim okoljem oz. njegovim učnim kontekstom (Juriševič 2006, 10). Je subjektivna izkušnja, ki ne more biti opazovana direktno, pač pa je izpeljana iz učenčevih samoopažanj in njegovega delovanja v razredu (Good in Brophy 2000, 217). Zato je šola kot učni kontekst zelo pomemben soudeleženec pri oblikovanju učne motivacije učencev v spodbujevalnem in zaviralnem smislu (Turner 2001, povz. po Juriševič 2006, 10). Učna motivacija vpliva na: proces učenja in učne dosežke glede na trajanje in pogostost učnih aktivnosti; oblike in metode izvajanja učnih aktivnosti; ter na funkcionalno stanje učenca med aktivnostjo (Rheinberg in Schiefele 1997, 257).

Učna motivacija je kognitiven odziv, ki poskuša znanja in spretnosti razumeti, pa tudi povezati s prejšnjimi izkušnjami (Brophy 1983, 1998; Brophy in Kher 1986, povz. po Good in Brophy 2000, 243). Je rezultat sovplivanja ali interakcije trajnejših osebnostni potez (interesi, stopnja storilnostne motivacije, raven aspiracije pri učencu) ter značilnosti učne situacije (privlačnost, težavnost, smiselnost nalog, medosebni odnosi) (Marentič Požarnik 2000, 184).

Motivacija je proces, ki spreminja poučevanje (učiteljeva aktivnost) v učenje (učenčeva aktivnost). Učitelj bo pri motiviranju učencev toliko bolj uspešen, kolikor bolj bo za poučevanje vsebinsko, didaktično, psihološko in osebnostno pripravljen. Motivacija je proces izzivanja in usmerjanja aktivnosti k cilju, ki je bil izvor motivacije (Razdevšek Pučko 2008a). Hkrati pa velja tudi, da motiviranost učencev za delo in učenje vpliva tudi na učiteljevo motiviranost za njegovo delo. Motivirani učenci učitelju olajšajo izvrševanje učnega programa, manj prekinjajo učno uro, manjkrat jih je potrebno miriti in zbrano sledijo pouku. Pri delu z motiviranimi učenci postane profesionalno motiviran tudi učitelj, saj se bolj potrudi zagotoviti učencem več učnih izkušenj in tudi sam v svojem lastnem delu najde več zadovoljstva (Spaulding 1992, 3).

Motivacijski proces oz. motivacija deluje v učencu, ki se uči. Povzročajo jo motivacijske spodbude, ki jih sproži učitelj. Če motivacijske spodbude izvirajo iz učenca samega, govorimo o spodbudah, ki »vlečejo«; če pa prihajajo od zunaj (od učitelja, staršev, vrstnikov), pa govorimo o spodbudah, ki »potiskajo«. Glede na to, kako posameznik doživlja spodbudo, ki mu je namenjena, in kakšna čustva jo spremljajo, ločimo pozitivne in negativne oblike motivacijskih spodbud. Pozitivne spodbude spremljajo pozitivna čustva kot so veselje, pričakovanje dobre ocene, zadovoljstvo ob dobro opravljenem delu; negativne spodbude pa spremljajo negativna čustva kot so strah, razočaranje ali tesnoba (Razdevšek Pučko 2008a).

Motivacija je kombinacija osebnostnih potez in značilnosti (potreba po uspehu, strah pred testi, zanimanje za določeno področje) ter stanja oz. trenutne situacije. Intrinzična oz. notranja motivacija se nanaša na notranje, osebne dejavnike kot so potrebe, interesi, radovednost in zadovoljstvo. Kadar smo notranje motivirani, ne potrebujemo spodbud ali kaznovanja, ker je aktivnost že sama po sebi nagrada. Ekstrinzična oz. zunanja motivacija poudarja zunanje dejavnike okolja kot so nagrade, socialni pritisk in kaznovanje. Nekaj naredimo zato, da bi zaslužili oceno in nagrado ali se izognili kazni. Ne zanima nas aktivnost sama, pač pa to, kar nam bo prinesla.

Motivacijski vzorci so naučeni, njihovo oblikovanje pa se začne že v predšolskem obdobju (Dweck 2000, povz. po Razdevšek Pučko 2008a), zato imamo učitelji in vzgojitelji na njihovo oblikovanje pomemben vpliv. Učitelj ustvari notranjo motivacijo s spodbujanjem radovednosti učencev, a to ne deluje vedno, zato mora učitelj v šoli zagotavljati obe vrsti motivacije, saj sta pomembni obe. Po mnenju Spaulding (1992, 5) mora učitelj učencem zagotoviti prehod od zunanje k notranji motivaciji preko vmesnih stopenj, ki si po mnenju Marentič Požarnik (2000, 189) sledijo od interesa, ciljev, vrednot, motiva obvladovanja (kompetence), storilnostne motivacije do socialne motivacije, kjer gre za vpliv staršev (pohvala, graja), učitelja (prisila, nagrada, ocene) ali vrstnikov (tekmovanje). Harackiewicz in Sansone (2000, 446) pa menita, da notranja in zunanja motivacija lahko sovplivata in nista nujno recipročni, ter da zunanja motivacija lahko poudari notranjo, ko motivira posameznika k strategijam za povečevanje notranjega interesa.

2.4.2.1 Notranja ali intrinzična motivacija

Notranja motivacija je močna in pozitivna sila v človekovem življenju (Pintrich, Schunk 1996, 273), je pravo gibalno človekove narave, ki žene v iskanje novega, v soočanje z izzivi, v preizkušanje meja lastnih zmogljivosti in v učenje od rojstva naprej, tudi brez zunanjih spodbud (Harter 1978, povz. po Juriševič 2006, 35). Opredeljena je v smislu treh, med seboj povezanih elementov: kot posebna nagnjenost k zahtevnejšim nalogam; kot učenje, katerega spodbujata radovednost in interes; ter kot doseganje učne kompetentnosti in obvladovanje učnih nalog z vključeno vrednoto pomembnosti učenja (Eccles et al. 1998; Pintrich in Schunk 1996; Stipek 1998, povz. po Juriševič 2006, 36). Posebna oblika notranje motivacije je zanos – človeka dejavnost pritegne do te mere, da izgubi občutek za čas, okolico, vsakdanje skrbi, utrujenost in ustvarja brez težav (Marentič Požarnik 2000, 191–192).

Notranja motivacija nastopi, ko neka aktivnost zadovolji osnovne človekove potrebe po sposobnostih in nadzoru, kar naredi izvajanje aktivnosti zanimivo in privlačno že samo po sebi in ne zaradi želje po končnem cilju (Harackiewicz in Sansone 2000, 444). Tudi po mnenju White (1959, povz. po Stipek 2002, 11) intrinzični teoretiki upoštevajo tako čustvene kot kognitivne vidike motivacije, kjer predvidevajo, da so ljudje k doseganju svojih intelektualnih in drugih zmožnosti motivirani že sami po sebi in so s tem tudi zadovoljni.

Med vire notranje motivacije sodijo: izziv, radovednost, domišljija (Pintrich, Schunk 1996, 273), želja po spoznavanju, interes, težnja po uresničevanju lastnih potencialov, ustvarjanju in obvladovanju določenega področja znanja ali spretnosti, občutek samostojnosti, kontrole oz. nadzora, prepričanje v svoje sposobnosti in možnost izbire. Pomemben vir notranje motivacije so tudi cilji posameznika. Če so usmerjeni v učenje in ne v dosežke, vodijo do kakovostnejšega in vztrajnejšega učenja. Navezovati se morajo na učenčeve potrebe, interese, izkušnje, kar pripelje učenca do tega, da v dejavnosti vidi tudi osebni smisel. Pri postavljanju ciljev so med učenci razlike v ravni aspiracije. Na to, ali bo izkazoval nizek ali visok nivo aspiracije, vplivajo njegovi prejšnji uspehi ali neuspehi, trajnejše osebne značilnosti ter njegov sistem vrednot (Marentič Požarnik 2000, 190–193). Wigfield, Eccles in Rodriguez (1998, 89) ločijo individualizirano, tekmovalno in sodelovalno strukturo doseganja ciljev v razredu. Pri individualizirani je vsak učenec ocenjen glede na lastne dosežke. Če se potruji dovolj, je lahko uspešen. Pri tekmovalni strukturi so nekateri učenci zmagovalci, drugi poraženci, saj tekmovanje povzroči socialno primerjavo med posamezniki. Pri sodelovalni pa si udeleženci delijo tako nagrade kot tudi kazni.

Pristop notranje motivacije temelji na ideji, da morajo učitelji poudarjati učne aktivnosti, ki učence zanimajo že po naravi in da v nalogah sodelujejo po lastni volji brez uporabe zunanjih spodbud, vendar so raziskave pokazale, da učitelji pri vsakodnevnem poučevanju v razredu to idejo težko uresničujejo (Deci in Ryan 1985, Malone in Lepper 1987, Ryan in Stiller 1991, povz. po Good in Brophy 2000, 236). Da bi pri učencih zagotovili čim večjo mero notranje motivacije, jim morajo učiteljice ponuditi več proste izbire in avtonomije pri delu ter v razredu vzpostaviti spodbudno učno okolje. Da bi to uresničili, morajo biti tudi sami spodbudne osebe in ne smejo izpostavljati svoje avtoritarne ali nadzorovalne vloge (Deci in Ryan 1994, Valas in Sovik 1993, povz. po Good in Brophy 2000, 237). K spodbudnem učnem okolju Spaulding (1992, 28) doda, da je nepoznano okolje za učenca sprva stresno, ko pa ga spozna in se seznanja s svojimi zadolžitvami ter osvoji ritem šolskega dela, pa lahko moči usmeri v bolj produktivne aktivnosti.

2.4.2.2 Storilnostna motivacija

Storilnostna motivacija je pričakovanje, da bomo našli zadovoljstvo v obvladanju zahtevnih dejavnosti, pri katerih se učinek meri in vsebujejo element tveganja, uspeh pa ni v naprej zagotovljen. Analiziramo jo glede na čustveno usmerjenost (prevladovanje želje po uspehu ali strah pred (ne)uspehom; odnos do prihodnosti (ali nas pritegnejo bolj bližnji ali tudi oddaljeni cilji); kriterij uspešnosti (kaj je merilo uspeha) ter čemu pripisujemo vzrok lastnega (ne)uspeha. Pri otrocih se začne storilnostna motivacija razvijati med tretjim in četrtem letom. Otroci z visoko storilnostno motivacijo so deležni vzgoje, ki jim že zgodaj postavlja visoke cilje in jih spodbuja k doseganju le-teh. Razvoj te vrste motivacije je odvisen od socialno-ekonomskega statusa družine, vrednot in usmerjenosti v širši družbi (Marentič Požarnik 2000, 194–195).

Z internalizacijo, procesom ponotranjanja oz. prehodom regulacije vedenja posameznika od nemotiviranega do notranje motiviranega učenca, sta se ukvarjala Deci in Ryan. V procesu prehoda od zunanje k notranji regulaciji sta definirala štiri stopnje: »external« oz. zunanjo; »introjected« oz. introjicirano, »identified« oz. poistoveteno in »integrated« oz. integrirano (Deci, Vallerand, Pelletier in Ryan 1991, povz. po Wigfield, Eccles, Rodriguez 1998, 76–77). Pri popolnoma zunanji motivaciji je učenec spodbujen z najnižjo stopnjo zunanje motivacije – dejavnost izvaja zaradi zunanje zahteve in je popolnoma pasiven. Pri introjicirani zunanji motivaciji se uči zaradi čustvenega pritiska, skuša se izogniti občutku krivde, znižati strah ali dobiti določeno obliko socialne pohvale. Pri poistoveteni zunanji motivaciji je učenčevo vedenje že bolj avtonomno, pa tudi učenje je zanj postalo pomembno. Pri integrirani zunanji motivaciji

doživlja visoko stopnjo samostojnega samoodločanja. Uspelo mu je asimilirati identificirano pomembnost učenja, zato je ta vrsta motivacije že podobna notranji, čeprav gre še vedno za določeno stopnjo instrumentalnosti (Ryan in Deci 2000a, povz. po Juriševič 2006, 41–42).

2.4.2.3 Zunanja ali ekstrinzična motivacija

V procesu socializacije prihaja do navzkrižij med otrokovo aktivno naravo in vrednotami ter pogoji družbenega življenja. Nekatera delovanja niso notranje motivirana in naravna, a so pomembna za preživetje v družbi. Številne aktivnosti so otrokom notranje zanimive, žal pa jih odrasli ne odobravajo, zato regulirajo delovanje otrok od zunaj in jih tako pripravljajo na življenje v kulturnem miljeju (Deci in Ryan 1985, 129).

Strategije zunanje motivacije so na nek način najbolj enostavne, konkretne in uporabne metode za načine vrednotenja vidikov motivacije. Ne poskušajo pa povečati pomena, ki ga učenec sam pripisuje dejavnosti, pač pa jih zanimajo posledice določene dejavnosti (Good in Brophy 2000, 233). Pri zunanji motivaciji izhajajo spodbude za učenje iz okolja in povzročijo, da se oseba začne učiti zaradi koristoljubja, da dobi želeno, ali pa se izogne neželenemu (Reeve 2001, povz. po Juriševič 2006, 36). Posamezniki so glede na stopnjo samoodločanja zunanje motivirani na različne načine. Zunanja motivacija je nujna pri motiviranju za sprejemanje in vztrajanje pri aktivnostih, pri katerih posameznik ni notranje motiviran (Harackiewicz in Sansone 2002, 445).

Na razvoj otrokove motivacije že zelo zgodaj vplivajo starši s svojim načinom spodbujanja, vrednotenjem dosežkov in znanja, postavljanjem ciljev in reagiranjem na dosežke. Učitelji pa to počnejo prek sredstev zunanje motivacije. Na vrednotenje znanjaučenja in interes za posamezno dejavnost vplivajo tudi vrstniki, sošolci, razredna klima in medsebojni odnosi, ki so lahko individualistični, tekmovalni ali sodelovalni (Marentič Požarnik 2000, 199).

2.4.2.4 Model kakovostnega motiviranja

Primer modela kakovostnega motiviranja ponuja Marentič Požarnik (2000, 200–202). Pred izdelavo motivacijskega načrta naj bi se vprašali, kako bomo povečali kakovost motivacije in ne le, na kakšen način bomo motivirali. Kriteriji kakovosti motivacije so: vztrajanje pri aktivnosti (tudi brez zunanje kontrole); odpornost proti neuspehom in oviram na poti do cilja; kakovost učnih strategij; kakovost učnih rezultatov (trajnost, uporabnost in razumljivost znanja); pozitiven

čustven odnos do sebe (samospoštovanje, ponos) in do naloge; ter stopnja samostojnosti pri postavljanju ciljev in opravljanju nalog. Učitelj mora zaznati individualne razlike v motiviranosti med posameznimi udeleženci ter razlikovati nemotivirane oz. pasivne, zunanje motivirane, učence s ponotranjeno motivacijo, učence z mešano motivacijo ter notranje motivirane učence. Načrtovanje motivacijskih strategij mora biti primerno starostni stopnji udeležencev in pestro, njihov učinek pa preizkušen v praksi.

Driscoll (1993, povz. po Marentič Požarnik 2000, 200–201) pa za učinkovito motiviranje predlaga Kellerjev model PPZZ. Le-ta povezuje sestavine, ki vstopajo v učno situacijo, sestavine, ki se dogajajo med učenjem in sestavine, ki so posledica učenja. Sestavine modela PPZZ so: pozornost (pridobiti, vzdrževati), pomembnost (povečati), zaupanje (v lastne zmožnosti) ter zadovoljstvo (spodbuditi).

Učitelji morajo biti pri učinkoviti uporabi nagrad in kazni pozorni na morebitna neskladja med ojačevanjem zahtevanega delovanja in posrednim naključnim ojačevanjem v razredu. Uporabo ojačevalcev morajo reflektirati in upoštevati nekatera priporočila: ojačevalce uporabiti pri učencih, ki za določeno aktivnost nimajo interesa; učence seznaniti s kriteriji, katero delovanje se nagrajuje in katero ne; nagrado uporabiti pri dejavnostih, ki zahtevajo veliko napora; nagrajevati res tisto, za kar je bilo rečeno, da se bo nagrajevalo; uporabiti najbolj skromne nagrade, ki so še učinkovite in prinašajo osebno zadovoljstvo; zagotoviti primeren časovni razmik med obljubljenimi nagradami in izvedeno nalogo; ter ponuditi takšne nagrade, ki so učencem dejansko dosegljive (Stipek 2002, 31–32). Na nek način je lahko uporaba zunanjih motivacijskih spodbud sporna že sama po sebi, saj učitelji navadno ojačujejo delovanje učencev spontano ter tako težko spremljajo in kritično vrednotijo svoje ravnanje. Da bi se temu izognili, bi jih moral pri uporabi motivacijskih spodbud opazovati drug učitelj in jim dati povratno informacijo (Stipek 2002, 35).

2.4.3 Razvoj motivacije pri otroku

Učenci izbirajo svoje aktivnosti in učenje na podlagi svojih interesov (Pintrich, Schunk 1996, 307). Med tretjim in osmim letom razlikujejo in zaznavajo lastne zmožnosti znotraj različnih področij kot so matematika, branje, glasba, šport, splošne sposobnosti/spretnosti, telesna zunanost ter odnos do vrstnikov in staršev (Eccles 1993; Marsh, Cairns, Tidman 1984; Marsh, Craven in Debus 1991, povz. po Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 83).

Interesi, obnašanje in drža se pri otrocih razvijajo tudi glede na spol (Kohlberg 1966, povz. po Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 85), vzrok za to pa je iskati tudi v spolno stereotipni vzgoji (Eccles et al. 1983, povz. po Juriševič 2006, 37). Deklice bolj zanimata branje in glasbeno področje, dečke pa šport bolj kot deklice (Eccles 1987, Renninger in Wozniak 1985, Ruble in Martin 1998, Wigfield et al. 1997, povz. po Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 85). Poleg razlik v spolu so opazne tudi razlike v starosti, saj je starejšim osnovnošolcem učenje matematike, branja in instrumentalne glasbe manj pomembno kot mlajšim učencem, bolj pa se zanimajo za športno udejstvovanje (Eccles et al. 1983, povz. po Juriševič 2006, 37).

Raziskave so pokazale, da pet in šest let stare otroke primerjanje z drugimi še ne motivira. Z vrstniki se začnejo primerjati šele kasneje ter na podlagi primerjav ocenjujejo svoje sposobnosti. So pa tudi starši tisti, ki v osnovni šoli vplivajo na vedenje otroka s tem, ko ga ocenjujejo in mu rečejo, da je v določeni stvari dober ali slab. Socialno primerjanje se pri otrocih razvija postopoma. Sprva ugotavljajo medsebojne podobnosti in razlike, kasneje pa razlikujejo tudi to, kako kdo opravi nalogo. Zavedanje o tem, da so drugi boljši, pri otrocih ne deluje nujno motivacijsko (Ruble 1983; Ruble, Parsons, Ross 1976; Ruble, Boggiano, Feldman, Loebel 1980, povz. po Pintrich, Schunk 1996, 185).

Učenci oblikujejo učne cilje v prvih letih šolanja, navadno že v 2. razredu, kasneje pa se usmerjenost k dosežkom razvije pod vplivom razvojnih dejavnikov in šolskega konteksta. Med tretjim in četrtem letom šolanja začnejo učni cilji upadati, povišajo pa se cilji izogibanja šolskemu učenju (Eccles 1998; Nicholls 1989, povz. po Juriševič 2006, 37).

V začetnih razredih šolanja so učenci za delo nemotivirani iz drugih vzrokov kot v višjih razredih. Nekateri imajo težave z upoštevanjem zahtev novega socialnega okolja, še nimajo izkušenj z vključevanjem v akademsko okolje, imajo težave s pozornostjo, se težko prilagajajo učiteljevim navodilom in omejitvam ali pa imajo nerealna in previsoka pričakovanja o svojih sposobnostih. V 2. in 3. razredu nekateri učenci izgubijo samozavest in vztrajnost pri učenju, zato raje sodelujejo pri aktivnostih, ki učenje zavirajo, kar pa sčasoma in z izkušnjami postopno izgine. S starostjo postajajo motivacijski problemi resnejši. Izkušnje, ki jih otrok dobi z motivacijo v začetnih razredih šolanja, ga postavijo na pot, katero je kasneje težko spremeniti (Stipek 2002, 17–18).

V osnovnošolskih letih postanejo otroci bolj občutljivi za svoje uspešne in neuspešne izkušnje, zato začnejo pričakovanja glede uspeha počasi upadati (Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 84). Študije so pokazale, da učenci z odraščanjem doživljajo učenje kot vedno manj notranje zanimivo in privlačno ter bolj v smislu nujnosti (Wigfield in Eccles 2002, povz. po Juriševič 2006, 36). Te spremembe se začnejo dogajati med tretjim in šestim letom šolanja ter se nadaljujejo kasneje (Hidi 2000, povz. po Juriševič 2006, 36).

V obdobju od 9. do 14. leta nastopi motivacijski prelom, v katerem otrok preide od notranje k zunanji motivaciji, ima znižano storilnostno motivacijo, njegovo zanimanje za šolo se zmanjšuje, ima slabši odnos do šole, šolski uspeh postane manj pomemben, znižata se nivo aspiracije in mnenje o lastni kompetentnosti, prevladujoči motiv za učenje pa je »zato, ker se moram« (Razdevšek Pučko 2008a). Notranja motiviranost naj bi se ustalila v osmem letu šolanja (Pekrun 1993, povz. po Juriševič 2006, 36). Motiviranost za klasično učenje in delo upade v predadolescenci, poveča pa se motiviranost za zunajšolske dejavnosti, npr. za šport (Anderman in Maehr 1994, povz. po Juriševič 2006, 36).

Vzroke za upad notranje motiviranosti gre iskati v povečevanju zahtev do učencev in učenk, kjer kompleksne naloge poleg notranje motivacije od njih zahtevajo še druge spretnosti in sposobnosti. Poleg tega je razlika v socialnem razvoju, kjer se mlajši otroci učijo skozi igro in doživljajo pri tem socialne interakcije; kasnejše učenje pa postaja vse bolj individualno ter kot tako z vidika socialnega in osebostnega razvoja za učence in učenke tudi manj notranje motivirajoče (Hidi 2000, povz. po Juriševič 2006, 36–37).

Če spoznanja o razvoju motivacije pri otroku prenesemo na uporabo štampiljk kot zunanje motivacijske spodbude, lahko ugotovimo, da so otroci v prvem triletju šolanja še vedno notranje motivirani, vendar dečki in deklice ne za vsa področja enako. Ker med seboj v tem obdobju še ne tekmujejo in se ne primerjajo, lahko štampiljke uporabimo za motiviranje dečkov in deklic predvsem na tistih področjih, ki jih manj zanimajo. Naloga učiteljice je, da na različnih področjih spodbudi k optimalnemu razvoju vse otroke.

2.4.4 Predstavitev štirih pristopov k motivaciji

Psihologija motivacije je kot samostojno področje mlada in se je pojavila v ZDA leta 1952, proučevanje motivacije v sklopu drugih disciplin pa se je začelo že prej. Psihologija motivacije

vkjučuje številne med seboj različne pristope, kjer vsak iz svojega vidika pojasnjuje del človekove motivacije (Lamovec 1986, 2–3).

2.4.4.1 Behavioristični pristop k motivaciji

Teorija ojačevanja je imela v pedagoški psihologiji dolga leta glavno vlogo (Stipek 2002, 19). Behavioristi predpostavljajo, da je rezultat učenja sprememba v vedenju. Poudarjajo vpliv zunanjih dejavnikov na posameznika. Motivacijo razlagajo s pojmom nagrada in spodbuda. Nagrada pomeni objekt, ki je posledica določenega vedenja. Razumevanje učenčeve motivacije se začne z analizo spodbud in nagrad, ki jih uporablja učitelj v razredu (Woolfolk 2002, 321–322). Za izvajanje in ponavljanje nekega ravnanja so po behavioristični teoriji pomembne njegove posledice – podkrepitve, ki so lahko pozitivne ali negativne. Povratne informacije v obliki pohvale, nagrade in podobnega imajo poleg spoznavne tudi motivacijsko funkcijo (Marentič Požarnik 2000, 185).

Teorija okrepitve poudarja, da postanejo okrepljena oz. nagrajena vedenja pogostejša, tista, ki so kaznovana ali ignorirana, pa se zmanjšajo. Tako učitelj nagradi tiste oblike vedenja, ki spodbujajo učno sodelovanje, moteča dejanja pa kaznuje. Na ta način oblikuje model ustreznega vedenja in upa, da mu bodo moteči učenci sledili (Spaulding 1992, 51). Podobno je ugotovila tudi Stipek (2002, 20), in sicer, da so učenci potem, ko so deležni pozitivnih spodbud, bolj motivirani za delo tudi naslednjič, če pa jih učitelj za nepozornost kaznuje, se bo njihova motivacija za delo zmanjšala.

Učence spodbujamo in nagrajujemo z zunanjimi sredstvi kot so ocene, zvezdice, štampiljke; za neustrezno vedenje pa jih kaznujemo (Woolfolk 2002, 321–322). Med učenci so zelo priljubljene tudi socialne spodbude, npr. učiteljev nasmeh ali ustna pohvala (Stipek 2002, 20). Na vedenje osebe poleg spodbud, nagrad in kazni deluje še veliko drugih dejavnikov.

2.4.4.2 Humanistični pristop k motivaciji

Humanistični psihologi izhajajo iz kritike psihoanalize in behaviorizma. Verjamejo, da je človek enkrat in v svojem notranjem jedru dober, zato preučujejo nove vidike človekovega vedenja kot so ljubezen, ustvarjalnost, rast, višje vrednote, odgovornost, spontanost in naklonjenost (Varga 2003, 339–341).

Ta pristop preučuje tisto, kar je tipično človeško, zato poudarja boljšo plat človekove narave, njegovo samouresničevanje, lastno aktivnost in svobodo odločanja. Zanimajo ga pogoji za optimalen razvoj človekove osebnosti, pa tudi tisti, ki takšnega razvoja ne omogočajo. Zavzema se za spoštovanje posameznika, odprtost do sprejemljivih metod in priznavanje različnih pristopov (Lamovec 1986, 162). Humanisti so prepričani, da človeka motivirajo prirojene potrebe po uresničevanju lastnih potencialov. Motiviranje učencev pomeni spodbujanje njihovih notranjih sil, občutka kompetentnosti, samospoštovanja, avtonomije in samoaktualizacije. Po Maslowu moramo imeti zadovoljene najnižje potrebe, da lahko dosežemo višje (Woolfolk 2002, 321–322).

Psihologi so oblikovali »gibanje za človekov potencial«, vendar se preveč odmikajo od znanosti, pa tudi družbenih pogojev ne obravnavajo kot bistven sestavni del (Lamovec 1986, 175–179). Pri razumevanju človeka so spregledali njegovo zgodovinskost, saj poudarjajo neposredno, subjektivno doživljanje in ne objektivnih okoliščin (Flammer 1988, povz. po Varga 2003, 358). Pri mnogih osebah rast ne poteka avtomatično v smeri samouresničevanja kot je to predvideval Maslow, pač pa izvor potrebe po rasti izpodrine bolj verjetna razlaga, da se višje potrebe razvijejo ob prepletanju bioloških in družbenih dejavnikov. Maslowo pojmovanje samouresničevanja ni vrednota v vseh kulturah (Lamovec 1986, povz. po Varga 2003, 359).

2.4.4.3 Kognitivistični pristop k motivaciji

Kognitivne teorije predpostavljajo, da med dražljajem in reakcijo potekajo kognitivni procesi. Človek ustvarja kognitivne reprezentacije okolja, ki vodijo, usmerjajo in spreminjajo njegovo vedenje. Kognitivna reprezentacija predstavlja efektivno okolje, ki vzbuja motive in usmerja dejavnost k cilju (Lamovec 1986, 90). Kognitivisti so prepričani, da je človekovo vedenje determinirano z lastnim mišljenjem in ne samo z nagrajevanjem in kaznovanjem preteklega vedenja. Človek uravnava svoje vedenje z načrti, cilji, shemami, pričakovanji in atribucijami. Kognitivisti predpostavljajo, da se človek ne odziva na zunanje dogodke ali fizična stanja, pač pa na svoje interpretacije dogodkov (Woolfolk 2002, 323). Poudarjajo pomen notranje motivacije. Po njihovem prepričanju so ljudje radovedni in iščejo rešitve zato, da bi razvozlati svoje osebne probleme. Znotraj kognitivističnega pristopa ločimo teorijo pripisovanja, teorije pričakovanja ter teorijo skladnosti in ravnotežja.

Kognitivni teoretiki niso zadovoljni samo z opazovanjem delovanja in njegovih posledic, pač pa želijo preveriti tudi učenčeva mnenja in prepričanja o posledicah delovanja in vzrokih dosežkov. Poleg tega želijo meriti tudi učenčeve kompetentnosti pri določeni nalogi ter njegovo prepričanje v uspeh. Človekova pričakovanja temeljijo na več faktorjih kot sta npr. opazovanje delovanja drugih ali upoštevanje pričakovanja drugih (Stipek 2002, 10).

Teorija pripisovanja

Pri teoriji pripisovanja sta motivacija in pričakovanja prihodnjih uspehov v tesni zvezi z razlago vzrokov za uspeh in neuspeh. Teorija govori o vplivu te razlage na nadaljnje ravnanje in pričakovanja (Razdevšek Pučko 2008a). Za atribucijsko teorijo je značilno, da zanemarija nezavedne in fiziološke dejavnike ter pojmuje človeka kot izrazito racionalno bitje, ki nenehno načrtuje, ustvarja pričakovanja, išče vzroke in teži k njihovemu usklajevanju (Lamovec 1986, 136). Atribucijska teorija motivacije po Weinerju opisuje, kako posameznikovo pojasnjevanje in opravičevanje vplivajo na motivacijo. Po Weinerju lahko vsak pripisan vzrok za uspeh ali neuspeh kategoriziramo glede na tri dimenzije: lokus oz. lokacija (mesto razloga znotraj ali zunaj posameznika); stabilnost oz. stalnost (ali je razlog stalen ali se spreminja); ter odgovornost ali kontrola (kako oseba kontrolira razlog ali nanj vpliva). Lokus kontrole je povezan s samospoštovanjem. Če pripišemo uspeh/neuspeh notranjim dejavnikom, bo uspeh vodil do ponosa in povečane motivacije, neuspeh pa bo znižal samospoštovanje. Dimenzija stabilnosti vpliva na pričakovanja. Če pripišemo neuspeh stabilnim dejavnikom kot je težavnost predmeta, pričakujemo, da bomo pri tem šolskem predmetu tudi v prihodnje neuspešni. Če pripišemo vzrok za neuspeh nestabilnim dejavnikom, npr. sreči ali razpoloženju, lahko pričakujemo, da nam bo v prihodnje bolje uspelo. Dimenzija odgovornosti se povezuje s čustvi kot so jeza, pomilovanje in sram. Če se za svoj neuspeh čutimo odgovorne, imamo občutek krivde, če pa se za svoj uspeh čutimo odgovorne, smo ponosni (Woolfolk 2002, 324–326).

Učitelj lahko pri učencih razvija kakovostnejšo motivacijo tako, da pomaga oblikovati pozitiven vzorec pripisovanja. Pripisovanje uspeha/neuspeha usmeri v notranje dejavnike, na katere je mogoče vplivati. Učence navaja, da iščejo vzroke za uspeh v svojem trudu in naporu, vzroke za neuspeh pa v premajhnem vloženem trudu in ne v prenizkih sposobnostih (Marentič Požarnik 2000, 197). Posameznik bo imel višja pričakovanja glede uspešnosti v prihodnje, če bo vzrok za uspeh/neuspeh pripisal trudu, katerega je mogoče nadzirati (Spaulding 1992, 18).

Teorije pričakovanja

Teorije pričakovanja in vrednosti so teorije, ki upoštevajo behavioristično poudarjanje učinkov ali izidov vedenja ter kognitivistično zanimanje za vpliv posameznikovih pričakovanj. Motivacija je obravnavana kot produkt dveh sil: posameznikovega pričakovanja glede doseganja cilja ter vrednosti, ki jo zanj predstavlja cilj (Woolfolk 2002, 324–327). Posameznik vlaga napor in energijo v tiste dejavnosti, pri katerih lahko pričakuje uspeh, zadovoljitev potreb in doseganje ciljev. Nekateri poudarki teorij pričakovanja so: nivo aspiracije (Lewin), storilnostna motivacija (Atkinson) in pričakovanje (Rotter). Nivo aspiracije predstavlja raven težavnosti ter zahtevnost ciljev, ki si jih posameznik postavlja in za katere si prizadeva. Storilnostna motivacija temelji na potrebi po dosežkih in doseganju ciljev v želji doseči nekaj vrednega, zahtevnega in pri tem premagovati ovire. Temelji na potrebi po izkazovanju ter premagovanju samega sebe in drugih. Prepleta se s strahom pred neuspehom. Pričakovanje je verjetnost, da bo določeno vedenje oz. delovanje pripeljalo do odobravanja/neodobravanja v določeni socialni situaciji (Razdevšek Pučko 2008a).

Teorija skladnosti in ravnotežja

Teorija skladnosti in ravnotežja izhaja iz človekove težnje po redu, ravnotežju (Lamovec 1986, 91) in čim večji skladnosti med različnimi kognicijami v povezavi z določenimi objekti ali osebami. Težnja po skladnosti se izraža v odnosu med kognicijami in emocijami ter med kognicijami in vedenjem. Posameznik, katerega kognicije so v medsebojnem neskladju, bo motiviran, da neskladje odpravi. Če so kognicije skladne, pa bo poskušal skladnost ohraniti ter se tako izogibal informacij, ki bi jo porušile (Lamovec 1986, 109).

2.4.4.4 Sociokulturni pristop k motivaciji

Sociokulturni teoretiki poudarjajo udeležbo pri ustaljenih socialnih praksah in identiteto. Ko se ljudje vključujejo v aktivnosti, vzdržujejo svojo identiteto in medosebne odnose znotraj skupnosti, kateri pripadajo (Woolfolk 2002, 327).

V otrokovih predstavah je šola predvsem socialno prizorišče, kjer navezujejo prijateljstva in se naučijo sprejemati zapletene socialne norme, potrebne za ohranjanje medvrstniških odnosov in odnosov z drugimi odraslimi. V procesu motiviranja imajo pomembno vlogo občutki sprejetosti, spoštovanja in pripadnosti (Baumeister in Leary 1995, povz. po Juvonen in Nishina 1997, 181). Učenec, ki je zadovoljen z odnosi v šoli, rad obiskuje pouk in se pri šolskem delu trudi biti

najboljši. Tisti, ki se med vrstniki ne počuti sprejetega in ga učitelji ne upoštevajo, pa pri pouku nerad sodeluje, raje manjka in se tako izogne neželenim socialnim izkušnjam (Hymel, Comfort, Schonert-Reichl in McDougall 1996, povz. po Juvonen in Nishina 1997, 181).

Učitelji vrednotijo učence glede na formalna šolska opravila, vrstniki pa se med seboj vrednotijo neformalno in v različnih situacijah. Do vrstnikov se odzivajo s čustveno podporo, pomočjo, nesodelovanjem, socialnim zavračanjem, zapostavljanjem ipd. (Juvonen in Nishina 1997, 190).

2.5 MOTIVACIJSKA MOČ ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

Šolske štampiljke je v teoretična spoznanja o motivaciji mogoče umestiti na eni strani z vidika klasičnih behaviorističnih pogledov na učenje in poučevanje; na drugi strani pa z vidika novejših pojmovanj, kjer se behaviorizem dopolnjuje s kognitivnimi, čustvenimi in metakognitivnimi elementi (npr. samoregulacija in kognitivna modifikacija vedenja). V nadaljevanju si bomo ogledali behavioristični pogled na učenje in poučevanje, samoregulacijo in kognitivno modifikacijo vedenja ter šolskim štampiljkam poiskali mesto v kontekstu nagrad, kazni, povratne informacije in ocenjevanja. Izpostavili bomo tudi deljena mnenja zagovornikov in nasprotnikov zunanjih motivacijskih spodbud.

2.5.1 Behavioristični pogled na učenje in poučevanje

Behavioristični pogled na motivacijo se od humanističnega, kognitivnega in sociokulturnega razlikuje v tem, da je vir motivacije zunanjsi izvor, pri drugih treh pa notranjsi. Pri behaviorističnem pogledu na motivacijo vplivajo ojačevalci, nagrade, spodbude in kazni. Pri drugih treh pa: potreba po samospoštovanju, samoaktualizaciji, samoodločanju; prepričanja in atribucije glede uspeha/neuspeha; pričakovanja, ter sodelovanje v učečih se skupnostih, kjer gre za vzdrževanje identitete skozi sodelovanje in skupinske aktivnosti.

2.5.1.1 Klasično in instrumentalno pogojevanje

Osnovna enota vedenja je pogojni refleks. Dražljaje, ki sprva ne vzbudijo določenega vedenja, povezujemo z dražljaji, ki tako vedenje vzbujajo. To povzroči, da se organizem po določenem času začne na isti način odzivati tudi na prvotno nevtralne dražljaje. Po Watsonu naj bi s klasičnim pogojevanjem razložili najrazličnejše oblike vedenja (Lamovec 1986, 34). Po zgodnji razlagi učenja pri Pavlovem klasičnem pogojevanju se predhodno nevtralen dražljaj pojavlja skupaj z dražljajem, ki izzove čustveno ali fiziološko reakcijo. Kasneje predhodno nevtralen dražljaj izzove reakcijo, kar pomeni, da pogojuje pogojno reakcijo, nevtralen dražljaj pa postane pogojni dražljaj (Woolfolk 2002, 184).

Teoretiki teorije ojačevanja predpostavljajo, da delovanje povzročajo zunanji dražljaji. Razlagajo ga z enostavnimi zakoni, ki veljajo za ljudi in živali. Thorndike je na podlagi opazovanj lačnih

mačk, ki jih je dal v kletko in izven nje nastavil hrano, ugotovil, da so med begom iz kletke po naključju sprožile mehanizem za odpiranje kletke, le-te pa so pri kasnejših ponovitvah bega iz kletke vedno hitreje prišle do ugotovitve, da s pomočjo mehanizma lahko pridejo ven. Sprva naključno odpiranje vrat se je začelo vse pogosteje pojavljati zaradi posledice. Skinner je razširil Thorndikove ugotovitve s sistematičnim spreminjanjem posledic in preučevanjem njihovih vplivov na delovanje z ojačevanjem. Ugotovil je, da je človekovo vedenje vedno določeno s pojavljanjem ojačevanja in naključji; mišljenje in čustva pa so nepomembni (Stipek 2002, 19 in 21). Pri njegovem instrumentalnem pogojevanju se ljudje učijo skozi učinke svojih odzivov. Če posledica krepi ali vzdržuje odziv, je definirana kot ojačevalec; če pa zmanjša ali potlači odziv, je definirana kot kazen. Pozitivno ojačevanje nastopi takrat, ko posledice, ki krepijo vedenje, producirajo nov dražljaj. Kadar pa posledice povzročijo izginotje dražljaja, proces imenujemo negativno ojačevanje, ki vedno vključuje okrepitev vedenja, kaznovanje pa upad ali izginotje vedenja.

2.5.1.2 Behavioristični pristopi k poučevanju in vodenju

Behavioristi so oblikovali nekatere programe vodenja razreda za spreminjanje vedenja. Woolfolk (2002, 176) omenja tri: skupinsko odgovornost, podeljevanje znakov ter pogodbo med učiteljem in učencem.

Pri programu skupinske odgovornosti učitelj izvaja ojačevanje za ves razred na osnovi skupnega vedenja vseh otrok v oddelku, npr. s seštevanjem točk, ki jih prispeva vsak posameznik k skupni vsoti. Skupina je tista, ki sestavi pravila in jih potem upošteva, vendar zaradi neprimerne vedenja enega učenca ne sme trpeti cela skupina.

Zapleten sistem simbolne oz. znakovne ekonomije (token economy) se lahko uporabi za enega učenca, manjšo skupino ali cel razred. Z njim učitelji spreminjajo delovanje, izboljšujejo socialno vedenje ter povečujejo natančnost pri nalogah. Glavni sestavni del znakovne ekonomije so znaki ter ciljna delovanja in pravila za pridobivanje/izgubljanje znakov. Znaki so lahko točke, igralni denar, žetoni, zvezdice ali kljukice. Glede na primerno oz. neprimerno delovanje so zamenljivi za nagrade kot so sladkarije, igrače, denar, nakit, dodaten odmor, šolske potrebščine, prosti čas, ugledne razredne zadolžitve, filmi in drugi privilegiji. Lahko pa so tudi odvzeti ali zamenjani za kazen, nimajo pa dejanske vrednosti (Stipek 2002, 23–24). Ko bi sistem začel dobro delovati, naj bi ga izvajali prekinjeno in čas do zamenjave za nagrade podaljšali. Psihologi

svetujejo uporabo simbolne ekonomije le pri motiviranju in spodbujanju mlajših otrok; pri spoprijemanju z razredom, ki je težko vodljiv; pri učencih z motnjo v duševnem razvoju; pri pogosto neuspešnih otrocih; pri otrocih z nižjimi akademskimi sposobnostmi ter učencih z vedenjskimi težavami.

Pri programu pogodb med učiteljem in učencem sestavi učitelj z učencem individualno pogodbo, v kateri zapiše, kaj mora učenec storiti, da si prisluži določen privilegij ali nagrado. Proces pogajanja za pisanje pravil in določanja nagrad je poučna izkušnja za otroke, saj se naučijo zastavljati smiselne cilje vztrajanja.

2.5.2 Samoregulacija in kognitivna modifikacija vedenja

Najnovejše aplikacije behaviorističnih pogledov na učenje poudarjajo samoregulacijo in kognitivno modifikacijo vedenja. Glavna skrb sodobnih psihologov in strokovnjakov v vzgoji in izobraževanju postaja vloga učencev pri lastnem učenju. Izziv sodobne šole je prehod od zunanje regulacije učenja k samoregulaciji, saj samoregulacijske spretnosti učencem omogočajo uspešno vseživljenjsko učenje, delovanje v svetu nenehnih sprememb ter sodelovanje v številnih aktivnostih, ki so notranje ali zunanje motivirane (Bronson 2000, 32 in 35; Peklaj 2000, 137).

Samoregulacija in kognitivna modifikacija vedenja predstavljata odklon od stroge teorije ojačevanja z vključevanjem kognicije kot mediatorja delovanja. Odmikata se od obravnavanja ljudi kot pasivnih in zgolj od zunaj kontroliranih subjektov k aktivnim, razmišljujočim in samoregulativnim osebam. Ne osredotočata se več le na vplive iz okolja, pač pa ju zanimajo povzročitelji določenih kognicij in razvoj sposobnosti, ki jih učenec potrebuje za reguliranje svojega učenja (Stipek 2002, 53).

Behavioristi dojemajo samoregulacijo kot naučeno samokontrolo. Predpostavljajo, da je delovanje, vključno z notranjim delovanjem mišljenja, oblikovano z nagradami in kaznimi iz okolja. Učenci postanejo samoregulativni do te mere, da se naučijo reševati probleme, čakati na odložene ojačitve, usmerjati svoje delovanje in upravljati samoojačevanje ter tako sledijo svojemu usmerjanju delovanja (Bronson 2000, 29). Sami uporabljajo analizo vedenja pri reguliranju lastnega vedenja, učitelji pa spodbujajo razvoj samoregulacijskih spretnosti tako, da učencem dovolijo sodelovati pri postavljanju ciljev, beleženju napredka, vrednotenju dosežkov

ter pri izbiranju in izvajanju lastnega ojačevanja (Woolfolk 2002, 186). Če imajo učenci možnost izbiranja in kontroliranja lastnih aktivnosti in ciljev, so bolj motivirani za učenje samokontrole lastnega delovanja in reševanje problemov (Deci in Ryan 1985, 1987, povz. po Bronson 2000, 32).

Štirikomponentni model samoregulativnega učenja temelji na socio-kognitivnem modelu motivacije in kognicije, ki pri učenju združuje čustvene in kognitivne komponente (Pintrich, Garcia 1991; Pintrich 1999; Pintrich, De Groot 1990, povz. po Peklaj 2000, 138). Znotraj področja motivacije in kognicije obstajata dva organizacijska konstrukta: védenje in prepričanja ter strategije, ki jih posameznik uporablja za regulacijo teh védenj. Križanje teh dveh področij s konstruktoma nam da štirikomponentni model samoregulativnega učenja (Peklaj 2000, 138).

Motiviranost za kontroliranje in samoregulacijo se spreminja glede na starost in izkušnje, na smer in čas razvoja otrokove sposobnosti samoreguliranja pa vplivajo zanesljivost, predvidljivost in odzivnost ljudi v njegovem okolju (Dennis 1991, Kopp 1982, Paris in Byrnes 1989; povz. po Bronson 2000, 48). Motivacija za samoregulativno učenje se pri otrocih začne razvijati med 5. in 7. letom, zato so izkušnje v začetnih razredih šolanja zelo pomembne (Berkowitz 1982, povz. po Bronson 2000, 76). Raziskave so pokazale, da imajo otroci razvite metakognitivne sposobnosti že okrog 3. leta in so sposobni izvajati vse več metakognitivnih spretnosti hkrati (Peklaj 2000, 138). Otroci začnejo že v osnovni šoli razvijati sposobnost zavestnega sprejemanja ciljev, izbiranja strategij, spremljanja napredka ter presojanja aktivnosti. Le-to pa je posledica otrokovega razvoja metakognicije za spremljanje in kontroliranje miselnega procesa. V tej starosti se učenci bolj zavedajo svojih sposobnosti, njihov samogovor pa postane ponotranjen (Bronson 2000, 136). Poznamo tri tipe samoregulacije: avtonomno, aktivno in zavestno. Vsak otrok ne glede na starost avtonomno uravnava svoje delovanje, npr. motoriko. Aktivna regulacija se nanaša na poskuse in napake, ko učenec za reševanje problemov preizkuša svoje teorije. Zavestna regulacija se pojavi v fazi abstraktno-logičnega mišljenja, ko učenec rešuje probleme na miselnem nivoju brez predhodnega praktičnega preizkušanja hipotez (Brown 1987, povz. po Peklaj 2000, 144).

Za učenca so najučinkovitejši tisti pristopi, ki združujejo kognitivni, metakognitivni in čustveni vidik. Pomagajo mu, da sam oceni svoje učenje, ga prilagaja okoliščinam, spremlja in uravnava. Uporaba kognitivnih in čustvenih vidikov samoregulacije ga pripelje do boljših rezultatov. Za

spodbujanje učencev k večji avtonomnosti in samoregulaciji pri učenju moramo samoregulacijo vključiti med učne cilje in jo tudi preverjati (Peklaj 2000, 146).

Programi modifikacije vedenja vsebujejo tehnike klasične behavioristične terapije oz. kognitivne modifikacije vedenja in tako pri otroku neželene vedenjske vzorce nadomestijo z želenimi. Program je zastavljen tako, da otroka za želene oblike vedenja nagradi s socialnimi nagradami in teži k temu, da njegovo vedenje sčasoma postane neodvisno od reakcij učitelja, staršev ali vrstnikov; hkrati pa si prizadeva za odpravljanje neželenih oblik vedenja. Na tak način otrok dobi notranje polje kontrole in pozitivna ter racionalno oblikovana prepričanja (Jurišić 1999, 13). Od klasičnega nagrajevanja in kaznovanja se program razlikuje v tem, da vključuje sistematično opazovanje, beleženje vedenja, postavljanje cilja, evalvacijo in program (Jurišić 1999, 21).

Kognitivna modifikacija vedenja je program, kjer gre za spreminjanje nezaželenega oz. motečega vedenja z uporabo pozitivnega in negativnega ojačevanja in v katerem so učenci neposredno poučeni o tem, kako uporabljati samopoučevanje (Woolfolk 2002, 186). Metode, s katerimi poskušamo vplivati na vedenje učencev z namenom, da bi spremenili njihovo doživljanje, čustvovanje, način mišljenja ali iracionalno prepričanje, so: reševanje problemov, samonavodila, kognitivno rekonstruiranje oz. spreminjanje iracionalnih prepričanj ter samokontrola (Jurišić 1999, 25). Metoda samokontrole je zelo učinkovita, saj zmanjšuje otrokovo odvisnost od zunanjih dražljajev, ne povzroča pretiranega odpora in vzpodbuja učence k spremembi njihovega vedenja (Jurišić 1999, 54).

Pri uporabi kognitivne modifikacije vedenja moramo upoštevati razvojno stopnjo otroka ter temu primerno prilagoditi tehnike in oblikovati program. Upoštevati moramo intelektualne sposobnosti otroka, saj otroci razvijejo sposobnost samoopazovanja šele med 6. in 8. letom (Jurišić 1999, 72). Bolj od zunanjega nadzorovanja in ojačevanja je pomembnejša osebna vpletenost posameznika. Ko so odstranjene zunanje motivacijske spodbude, se želeno delovanje pri učencih obdrži, če so le-ti vključeni v samoregulacijo, samoopazovanje in samoojačevanje (Stipek 2002, 45).

2.5.3 Nagrade in kazni ter mesto štampiljk v njihovem kontekstu

Najobičajnejša sredstva zunanje motivacije v šoli so: ocena, tekmovanje, pohvala, priznanje, nagrada, graja in kazen. Uporaba le-teh je skupna vsem šolskim praksam. Najprej si bomo ogledali razlago pojmov, nato primere kazni in nagrad, nazadnje pa še priporočila o uporabi le-teh. Izhodišča in priporočila lahko prenesemo tudi na uporabo štampiljk.

2.5.3.1 O pojmih nagrada, pohvala in kazen

Pohvalo uporabimo, ko izražamo zadovoljstvo z otrokovimi prizadevanji ali nadpovprečnimi uspehi in ne z njegovo osebnostjo. Izražena je lahko javno, na štiri oči, pisno ali ustno. Najbolj učinkuje takrat, ko je redka in nepričakovana. Otrok je zanjo dovzeten na vseh razvojnih stopnjah. Uporablja se za manjše zasluge (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963, 510). Četrta točka Pravilnika o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (2004) v 19. členu omenja ustno in pisno pohvalo. Ustno pohvalo dobi učenec za prizadevnost pri enkratni ali kratkotrajni aktivnosti, pisno pa za celoletno dejavnost. Učenec dobi pohvalo za vestno delo v oddelčni skupnosti, individualni napredek, doseganje vidnih rezultatov, bistveno izboljšanje učnega uspeha, rezultate na šolskih tekmovanjih, nudenje pomoči drugim, sodelovanje pri organizaciji in izvedbi različnih dejavnosti in prireditev ter za sodelovanje pri interesni dejavnosti. Skupinske pisne pohvale podeljuje ravnatelj, druge vrste pohval pa tudi razrednik ali mentor.

Nagrada je najvišja in tudi najbolj sporna oblika spodbude. Pri otrocih je mnogo bolj zaželena, ker predstavlja materialno in ne duhovno vrednost; pri otrocih, ki je niso deležni, pa vzbuja zavist. Vzgojne napake na področju nagrajevanja so lahko enako škodljive kot tiste na področju kaznovanja (Šilih 1956, 90). Vzgojna moč nagrade je večja od učinkovanja kazni. Deluje na otrokovo zavest in oblikuje človekov karakter (Sučević 1954, 39). Je zelo občutljivo in najmočnejše motivacijsko sredstvo. Izraža priznanje in pozitivno oceno dela ali vedenja, hkrati pa nagrajencu prinaša tudi korist. Nagrajevanje je lahko individualno ali kolektivno (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963, 510). Četrta točka Pravilnika o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (2004) v 21. členu omenja, da je lahko učenec, ki je prejel priznanje, tudi nagrajen. Vrsto nagrade določi ravnatelj po dogovoru z razrednikom ali mentorjem, navadno pa gre za knjižne nagrade ali učne pripomočke. Priznanja in nagrade slavnostno podeljuje ravnatelj ob zaključku šolskega leta.

Poleg pohvale in nagrade četrta točka Pravilnika o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (2004) v 20. členu omenja tudi priznanja. Ravnatelj jih podeljuje za delo oz. dosežek, ki je pomemben za celotno šolo in znatno prispeva k ugledu šole. Učenec ga dobi za večletno prizadevnost in doseganje vidnih rezultatov pri šolskem delu, na tekmovanjih, državnih srečanjih, interesnih dejavnostih ali za delo v oddelčni skupnosti in šolskem parlamentu.

Kaznovanje je proces, v katerega sta vključena kaznovani in kaznujoči. V medsebojnih odnosih pa deluje vrsta razumskih, čustvenih in motivacijskih komponent, ki so proučevanju težko dostopne (Strmčnik 1965, 12). Nefizična kazen je negativna vzporednica pohvali in nagradi, kot taka pa tudi občasno vzgojno sredstvo. Je odgovor na dejanje, ki je po naravi ali glede na norme slabo. Mladega človeka pomaga oblikovati v zrelo osebnost v skladu z vzgojnimi in izobraževalnimi načeli. Glavni namen je posameznika vključiti v svet veljavnih družbenih norm in vrednot (Okoliš 2004). Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (2004) v 34. členu navaja vzgojne ukrepe kot so ustni opomin, pisni opomin, strogi opomin razrednika, opomin oddelčnega učiteljskega zbora, opomin učiteljskega zbora, opomin ravnatelja in prešolanje učenca, vendar prepoveduje vsakršno telesno ali denarno kaznovanje.

2.5.3.2 Primeri nagrad, pohval in kazni

Primeri nagrad so: dodatne točke (Woolfolk 2002, 377), diplome, zastavice, knjige, slike, posebne zadolžitve in častna dela (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963, 510), učiteljev prijazen nasmeh, ustna pohvala na štiri oči, didaktične igrače, slike, vstopnica za kino ali gledališko predstavo, izlet in počitnice (Sučević 1954, 45), pa tudi knjige in razni učni ali didaktični pripomočki (Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli 2004). Kamins in Dweck (1999, povz. po Stipek 2002, 33) ločita osebno pohvalo (»zelo sem ponosen nate«), pohvalo napredka (»zelo si se potrudil«) in pohvalo rezultata (»to si naredil pravilno«).

V enem izmed tujih člankov obstaja zanimiva delitev nagrad in pohval po posameznih sklopih (Constructive classroom rewards 2007, 2–4), in sicer: **socialne spodbude** (pozornost, presenečenje, zahvala, smehljaj); **priznanja** (znak zmage, trak, zaponka, okrasna ploščica, certifikat, nalepka z določenim napisom, objava na oglasni deski ali spletni strani šole); **privilegiji** (biti prvi, izbrati razredno dejavnost, pomagati učiteljici, dodaten odmor, sedeti zraven učiteljice ali izbranih sošolcev in sošolk, poučevati druge, igrati didaktične igre, pomagati pri deljenju gradiv, jesti kosilo z učiteljico, iti v knjižnico in izbrati knjigo za branje, okrasiti

razred ali šolski hodnik, pisati na tablo, skrbeti za razredno žival); **razredne nagrade** (poseben odmor, iti prvi na kosilo, biti zunaj, poslušati glasbo, plesati, igrati igre skupaj z ostalimi, možnost proste izbire dejavnosti ob koncu pouka, učiteljica prebere knjigo celemu razredu, kratko potovanje); **šolske potrebščine** (svinčnik z logotipom, radirka, nalivno pero, beležka, šablona, znamka, škarje, kazalo, marker, ravnilo, bleščice, barvna knjiga, asfaltne krede); **športni rekviziti in orodja** (frizbi, obroč, elastika, skiro, žrd); **igrače in okraski** (nalepke, skokica, naprstne lutke, živalske igrače, plastične in gumijaste figurice, plastični avtomobilčki, tovornjaki in helikopterji, sestavljanke, povečevalno steklo, frnikole, balinčki, igralne karte, mehurčki, punčke); **modni dodatki** (tatuji, dodatki za lase, prstan, nakit, sončna očala, kapa, majica, vezalke); **različni predmeti** (obesek za ključe, svetilka, pokal, magnet, lonček, knjiga); ter **točkovni sistem** (otroci zbirajo točke, nato seštevek zamenjajo za konkretno nagrado, kjer lahko izbirajo med darilnimi boni, letnimi kartami za kino ali športne dogodke, sestavljanjami, knjigami, živalskimi igračkami, naročninami na revije, namiznimi igrami, pedometrom, športno opremo in drugimi rekviziti).

V začetku 20. stoletja so učitelji vzdrževali red in disciplino s telesno kaznijo, kjer so za težavne učence uporabljali palico, bič in šibo, vlečenje za ušesa in lase, udrihanje s pestjo ter klečanje v kotu ali pred šolsko tablo. Freudova psihoanaliza in Adlerjeva individualna psihologija sta telesno kazen docela zavrgli (Šuštar 2003, 225–252). Z razvojem pedagoške znanosti in s poudarjanjem otrokovih pravic so postale kazni vzgojne in humane, zato so se morali učitelji pri delu s šolarji bolj truditi, jih bolj razumeti in svojo vlogo izkazovati z avtoriteto in znanjem (Okoliš 2004). Strmčnik (1965, 21) razdeli šolske kazni na upravno-administrativne (vpis v dnevnik, ukor, znižanje ocene iz vedenja, premestitev učenca v paralelni razred ali na sosednjo šolo), moralno obsojajoče (zagovor učenca pred razrednim kolektivom, šolsko skupnostjo, ravnateljem, ignoriranje učenca, obvestitev staršev), poravnalne (denarna kazen, popravilo poškodovanega predmeta, zamenjava poškodovanega predmeta), omejitvene (pripor učenca po pouku, kazenska naloga, odvzem odmora, prepoved udeležbe na šolskem izletu) in kazni profanacije (telesne kazni, ponižanja, žalitve, stanje in klečanje v kotu, premestitev učenca v drugo klop, odstranitev učenca iz razreda, učenec je za kazen vprašan za oceno).

Kazen naj ne bi bila fizična aktivnost kot so tek v krogih ali delanje počepov, saj otroci, ki so bili kaznovani s takšnimi fizičnimi dejavnostmi, lahko v prihodnje le-te zasovražijo in dobijo proti njim celo odpor (Constructive classroom rewards 2007, 2). Primeri sodobnega kaznovanja so zasičenost (učitelj otroka pusti, da motečo dejavnost ponavlja toliko časa, dokler se je sam ne

naveliča), odvzem privilegijev, socialna izolacija in graja (Woolfolk 2002, 171) ter šolski vzgojni ukrepi, kamor sodijo opomini in v zadnji fazi tudi prešolanje učenca (Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli 2004). Če primerjamo nabor kazni iz leta 1965 z naborom danes, lahko ugotovimo, da se je temu področju v preteklosti posvečalo več pozornosti, iz česar lahko sklepamo tudi na pogostejšo uporabo kazni.

2.5.3.3 Priporočila o uporabi nagrad, pohval in kazni

Nagrade, pohvale in kazni imajo za cilj v otroku oblikovati pozitivno orientacijo v življenju. Z njihovo pomočjo naj bi znali ločiti med koristnim in dobrim ter škodljivim in negativnim. Kazen in nagrada sta dve plati medalje, oboje pa se uporablja v vzgojne namene (Sučević 1954, 39). Sta dva antipoda, dve izredni vzgojni sredstvi (Šuštar 2003, 253). Najboljša vzgoja pa je tista, kjer zelo redko uporabimo tako nagrado kot tudi kazen. Če je otrok brez kazni in z redkimi nagradami dober, je zares dober, saj izvaja svoje naloge zaradi naloge same in ne zaradi drugih. Pri uporabi različnih motivacijskih spodbud je ključna učiteljeva fleksibilnost oz. preišljeno ravnanje na podlagi poznavanja učencev in njihove motiviranosti (Razdevšek Pučko 2008).

O različnih kaznih je Strmčnik zapisal različna mnenja (1965, 27–193). Meni, da imajo na strahu temelječe kazni kratkoročni učinek, ocena iz vedenja pa naj bi imela dve obliki, opisno ter splošno v obliki števila ali poimenovanja. Zanj naj bi bila premestitev učenca skrajna možnost uporabe, ignoriranje pa sme biti le navidezno, ne pa tudi resnično. Obveščanje staršev ne bi smel biti kazenski ukrep, pač pa naj bi služilo tesnejšemu sodelovanju med šolo in domom, pa tudi učitelj naj bi tu imel več manevrskega prostora in mu ne bi bilo potrebno iskati pomoči pri starših. Bolj od pisnega je pomemben osebni stik s starši. Po njegovem mnenju imajo omejitvene kazni majhen učinek, saj se učenec ne ukloni zaradi svoje svobodne presoje. Vzgojni vpliv kazenskega dela v šoli še ni dovolj raziskan, je pa dvomljiv. Meni, da je telesno kaznovanje posledica nizke pedagoške strokovnosti in emocionalne labilnosti učitelja ter izraz njegove vzgojne nemoči ali samoobrambe. Njegova raziskava je pokazala, da deklice različne kazni dojemajo drugače kot dečki, razlike pa so tudi v starosti ter med kmečkimi in mestnimi učenci.

Pri mnogih otrocih se v času dozorevanja pojavi občutek manjvrednosti, zato potrebujejo vzpodbuden vzgojni pristop. Zoper občutek manjvrednosti so uspehi najboljši protistrup, saj dajo človeku krila. Vzgojno in dopustno je samo dosledno, objektivno in pravilno stopnjevanje nagrajevanje. Uporaba nagrade mora upoštevati individualne značilnosti posameznika in biti

pravična, saj so otroci pri nagrajevanju zelo občutljivi in kritični (Šilih 1956, 91). Nagrado podelimo tistim posameznikom, ki so se izjemno izkazali, da tudi celoten kolektiv ne more podvomiti v zaslužnost nagrade. Presoditi moramo, kolikšno nagrado dati v določeni situaciji, da bo nagrada učinkovita (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963, 510–511). Uporaba nagrade mora biti utemeljena, obrazložena in ustrezno pogosta. Ne sme biti posledica učiteljevega trenutnega razpoloženja (Sučević 1954, 44 in 46).

Pohvala naj bo spontana, pristna in raznovrstna. Naj bo stvarna in manj osebna ter usmerjena na konkretne prednosti nekega dosežka ali dejavnosti in ne le na učenčevo sodelovanje, njegovo osebnost ali krepitev učiteljeve vloge. Ko je učenec že notranje motiviran, potrebuje le stvarno povratno informacijo za nadaljnje delo in mu pohvala ali graja ne pomenita dosti. Pohvala lahko koristi le pretežno zunanje motiviranemu učencu, ki ima strah pred neuspehom, ali nesamostojnemu učencu, ki potrebuje socialno podkrepitev in učiteljevo čustveno oporo.

Pohvala mora biti vedno usmerjena v stopnjo napredka posameznega učenca in ne primerjalno z drugimi v razredu. Prav tako mora temeljiti na individualnem in ne na socialnem kriteriju. Pri pohvali poudarjamo pripisovanje doseženega vloženemu naporu in ne samo sposobnostim, lahki nalogi ali sreči. Tudi graja mora biti stvarna, neosebna in usmerjena na konkretne napake. Uporaba pohvale in graje je v razredu učinkovitejša, če je tudi odnos med učiteljem in učenci dober, spoštljiv in zaupen. Učitelj naj grajo in pohvalo vselej uporablja na štiri oči (Marentič Požarnik 2000, 199–200).

Brophy (1981, povz. po Stipek 2002, 36) loči med učinkovitimi in neučinkovitimi pohvalami. Učinkovite pohvale so uporabljene občasno, so posebne, spontane, različne, učencu dajejo informacijo o njegovih zmožnostih, ga usmerjajo k reševanju problemov, nagrajujejo trud, uspeh in delovanje ter so usmerjene k ciljem. Neuspešne pohvale pa so uporabljene prepogosto ali nesistematično, nagrajujejo le sodelovanje samo ne glede na vsebino, učencem ne dajejo popolne informacije, jih primerjajo med seboj, so tekmovalno naravnane, podane samo za nalogo ne glede na vloženi trud, uspeh povezujejo z zunanjimi dejavniki kot sta sreča ali lahka naloga, učence usmerjajo k učitelju kot zunanji avtoriteti, ki z njimi manipulira ter preusmerjajo pozornost stran od cilja. Brophy, Evertson, Anderson, Baum in Crawford (1976, povz. po Stipek 2002, 33) so v raziskavah ugotovili, da mora biti pohvala za dejansko učinkovitost tudi zares prislužena in usklajena z učiteljevim neverbalnim vedenjem.

Ena izmed metod za spodbujanje vedenja je pristop »pohvali – ignoriraj«, ko učitelj v razredu kršitelje pravil ignorira, hvali pa tiste, ki pravila upoštevajo. Pohvale mora učitelj deliti pazljivo in sistematično, saj podeljevanje pohval vseprek vedenja ne bo izboljšalo. Psihologi učiteljem priporočajo, da pohvale delijo takrat, ko je nekdo nekaj naredil pravilno in dobro in ne zaradi pohvale same. Učenci se dobrih stvari lahko naveličajo, ojačevalci pa izgubijo svoj potencial, če jih uporabljamo v preveliki meri (Deci 1975, Lepper in Green 1987, povz. po Woolfolk 2002, 165–177).

Poleg tega, da mora biti pohvala redka in nematerialna, mora pri otroku razvijati dobre navade ne da bi ogrozila njegovo zdravje. Da deljenje sladkarij in druge nezdrave hrane vpliva in lahko ogrozi otrokovo zdravje in njegove prehranjevalne navade v prihodnosti, so pokazale številne raziskave. Otrokovo vedenje in učenje je mogoče izboljšati s številnimi drugimi bolj primernimi nagradami. Prav tako naj bi učitelj nagrade uporabljal vse dotlej, dokler otrok vedenja ne ponotranji in spodbude postanejo nepotrebne (Constructive classroom rewards 2007, 1).

Spaulding (1992, 56) priporoča uporabo zunanjih motivacijskih spodbud le v primerih, ko se učenci čutijo popolnoma nekompetentne in so brez vsakršnega zanimanja za dejavnost, pa tudi pri aktivnostih, za katere učenci niso notranje motivirani. Tudi Jacob in Pelham (2000, povz. po Stipek 2002, 22) priporočata omejeno uporabo ojačevalcev le pri učencih z resnimi vedenjskimi težavami kot sta asocialno vedenje in hiperaktivnost. Ko so učenci notranje že motivirani in v aktivnosti uživajo, pa uporaba zunanjih motivacijskih spodbud ni potrebna (Lepper, Greene 1987, povz. po Pintrich, Schunk 1996, 340).

Učitelji začetniki posegajo po manj učinkovitih motivacijskih strategijah takrat, ko zanimanje za šolsko delo pri učencih upade. Poleg strategije nagrajevanja in kaznovanja z zunanjim ojačevanjem bi morali učitelji razviti še druge strategije. Pri strategiji usmerjene pozornosti učitelj v razredu počaka, da nastane tišina. Učence razdeli v skupine, ki se menjavajo na vsako uro. Učenci prvih pet minut učne ure obdelujejo problem v obliki zgodbe. Pri strategiji izgradnje samozavesti učitelj učencem pojasni, da so tudi napake v redu, če se na njih česa naučimo. Učencem frontalno poda navodila, jim predstavi primere in reševanje naloge po posameznih korakih. Pri strategiji opozarjanja na pomembnost učitelj v uvodu učne ure predstavi zanimive izkušnje drugih ali v šolo povabi goste (Woolfolk 2002, 377). Vzroke, zakaj učitelji začetniki hitro osvojijo in v svoje delo vpeljejo manj učinkovite motivacijske strategije, vidi Spaulding

(1992, 7) v njihovih osebnih izkušnjah, saj so bili v času odraščanja podobnih strategij deležni tudi sami.

Stipek (2002, 132–133) na podlagi številnih raziskav povzema nekaj praktičnih napotkov za uporabo zunanjih motivacijskih spodbud. Po njegovem mnenju naj bi učitelji uporabili čim manj oprijemljivih in konkretnih materialnih nagrad; čim bolj skromne nagrade; nagrade za izjemno delo in ne za vsakodnevne aktivnosti ali samo sodelovanje, ter ukinili uporabo zunanjih nagrad kakor hitro je to mogoče oz. uporaba le-teh ni več potrebna.

Noben strokovni članek ali knjiga ne navaja šolske štampiljke kot nagrado, pohvalo ali kazen, kar pa ne pomeni, da je ni mogoče uvrstiti v sklop zunanjih motivacijskih spodbud. Predloge uporabe drugih primerov nagrad, pohval in kazni lahko prenesemo tudi na uporabo štampiljk. Iz priporočil lahko razberemo, da štampiljke za vzgojne in akademske namene niso škodljive, saj niso materialne in nezdrave, le preudarno in pravilno jih moramo uporabljati. Kljub temu, da so v šolah zelo priljubljene, pa bi morali učitelji razmišljati tudi o drugih motivacijskih prijemih.

2.5.4 Štampiljke v vlogi povratne informacije

Na pomen povratne informacije v procesu učenja, na njeno pozitivno vlogo ter potrebnost sprotnosti in konkretnosti le-te je prva opozorila behavioristična teorija učenja, sprejemajo in uveljavljajo pa jo skoraj vsa in tudi sodobna pojmovanja učenja, ki pa poleg povratne informacije poudarjajo še aktivno vlogo učenca samega (Razdevšek Pučko 1999, 102).

Poleg ustrezne organizacije dela, doživljanja uspešnosti, lastne kompetentnosti in notranje točke nadzora ter pozitivne učne samopodobe spodbuja motiviranost učencev tudi pozitivna povratna informacija, ki jo dajo učitelji, starši ali vrstniki (Razdevšek Pučko 2008a). Da bi bila koristna, mora biti osebna in konstruktivna (Woolfolk 2002, 523). Otroku mora povedati, kateri od njegovih dosežkov so pravilni, jih na ta način utrditi ter povečati verjetnost, da jih bo otrok še ponovil in osvojil. V primeru, da izdelek, odgovor ali izvajanje ni popolnoma pravilno ali je nepravilno, otroka opozorimo na konkretne napake in pomanjkljivosti, hkrati pa ponudimo ali pokažemo pravičen odgovor ali postopek, pa tudi pot oz. način, kako napako odpraviti in izboljšati načine ravnanja (Razdevšek Pučko 1999, 102).

Povratna informacija nastopa v popolni vlogi, daje sprotna in individualizirana sporočila, ki so naravnana na specifične cilje in dajejo učencu usmeritve za izboljšanje ter tako vplivajo na njegovo nadaljnje učenje predvsem pri formativnem preverjanju. Zato lahko govorimo o formativni povratni informaciji, ki je podrobna in razčlenjena ter za razliko od enostavnega sporočila o oceni ali o pravilnem odgovoru podpira proces učenja in omogoča transfer vsebin in postopkov, pa tudi uporabo znanja v novih ali podobnih učnih situacijah (Razdevšek Pučko 2008b, 6). Bistvo formativne povratne informacije je zaporedje dveh aktivnosti: učenec mora najprej ugotoviti razliko med zahtevanim in doseženim, nato pa mora dobiti napotke oz. usmeritve za aktivnosti, s pomočjo katerih bo odpravil to razliko (Black in Wiliam 1998, povz. po Razdevšek Pučko 2008b, 6).

Učiteljeva pozitivna povratna informacija povečuje motiviranost učenca za trdo delo in dviguje njegovo samospoštovanje (Stipek in DeCotis 1988, povz. po Juvonen in Nishina 1997, 184). Učenec je zadovoljen, dobi občutek kompetentnosti, zato si bo v prihodnje zastavil višji cilj. Kadar učencu pove, da glede na svoj trud cilja ne bo dosegel, se lahko začne bolj truditi ali zamenja strategijo. Najbolj učinkovite povratne informacije so tiste, ki poudarjajo napredek. Neuspeh ima lahko na kasnejšo uspešnost pozitivne ali negativne učinke, odvisno od situacije in osebnostnih lastnosti posameznika. Popoln neuspeh ali prehitro dosežen uspeh sta slaba priprava na spoprijemanje z neuspehom, določena raven neuspeha pa je lahko koristna (Woolfolk 2002, 332 in 522).

Nagrajevanje je kot behaviorističen pristop potrebno ločiti od posredovanja povratnih informacij o učenčevem učnem delu, saj le-ta izhaja iz kognitivne oz. konstruktivistične paradigme (Juriševič 2006, 102). Lahko pa učenca obveščajo o njegovem napredku in vzdržujejo motivacijo (Pintrich, Schunk 1996, 340). Učiteljeve povratne informacije dajejo učencu jasnejšo predstavo o njegovem učnem delu in ga motivirajo za nadaljnje učenje, nagrade pa tega ne omogočajo (Juriševič 2006, 103).

Ker sodijo šolske štampiljke v sistem zunanjega nagrajevanja, lahko iz tega ugotovimo, da pri učencih nujno ne poudarjajo njihov napredek, saj ne izhajajo iz kognitivne oz. konstruktivistične paradigme. Šolska štampiljka otroka o njegovem delu le obvesti (da je bil priden, se je lepo vedel, je nalogo opravil, jo je dobro opravil, se je potrudil ipd.) in tako delno poseže v otrokove osebnostne lastnosti in značaj, na podlagi tega pa učenec ne more dobiti natančne in jasne predstave o svojem dejanskem napredku ali znanju.

2.5.5 Štampiljke in ocenjevanje

Ker številčne ocene v prvem triletju otrokom in staršem niso predstavljale dobre povratne informacije, je bila v šole uvedena nova doktrina opisnega ocenjevanja, utemeljena v konstruktivističnih in humanističnih spoznanjih o učenju, poučevanju, pomenu pozitivne samopodobe in primernih pričakovanj za kakovostno učenje. Psihologi so ugotovili, da so se dosežki izboljšali pri tistih učencih, ki so prejeli sprotno opisno informacijo (Marentič Požarnik 2000, 275–276).

V procesu preverjanja in opisnega ocenjevanja je poudarjena vloga povratne informacije. Sprva so to sprotne komentarji, ki jih učitelj pove ali zapiše k izdelku. Obsežnejše in bolj kompleksne so povratne informacije ob ocenjevalnih obdobjih, kjer imajo izrazito diagnostično in formativno vlogo, saj učencu povedo, katere cilje je že dosegel in katerih še ne. V končni opisni oceni se otrok in starši seznanijo o napredku otroka in ravni njegovih dosežkov. Poudarek je na pozitivni naravnosti in izražanju pozitivnih pričakovanj (Razdevšek Pučko 1999, 103–104).

Ocenjevanje je vrednotenje dosežkov, dodeljevanje neke vrednosti, interpretacija informacij, ki smo jih zbrali s preverjanjem. Mnenje lahko izrazimo besedno (uspešno, manj uspešno, zelo uspešno), z obširnejšim opisom (opisno) ali s številko (številčno, točkovno, odstotno) (Razdevšek Pučko 2008b, 1).

Pri preverjanju in ocenjevanju se učitelji poslužujejo določenih pedagoških in psiholoških načel, katera bi lahko delno uporabili kot smernice tudi pri delu s štampiljkami, čeprav pri njih ne gre za preverjanje, ocenjevanje ali povratno informacijo. Načela, ki jih navaja Razdevšek Pučko (2008b, 12–15), so: strpnost, pozitivna usmerjenost, upoštevanje individualnih posebnosti, ubeseditev kriterijev in načel, doslednost, načelo utrjevanja in povezovanja znanja ter planirano, pripravljeno, prilagojeno, kombinirano in kontinuirano preverjanje.

Ocene in štampiljke sodijo k behaviorističnemu modelu in zunanjim motivacijskim spodbudam kot so nagrade, pohvale in kazni, zato lahko marsikatero spoznanje iz področja ocenjevanja prenesemo tudi na štampiljke. Kakšna je razlika med učenjem za oceno (štampiljko) in učenjem za znanje? Strokovnjaki menijo, da je odvisno od tega, kako določimo oceno. Če ocene uporabimo za motiviranje otrok pri učenju z razumevanjem, postaneta učenje za oceno

(stampiljko) in učenje za znanje isto. Ne smemo pa pozabiti dejstva, da imajo visoke ocene vrednost nagrade in pomenijo spodbudo, slabe ocene pa k večjemu trudu ne spodbujajo (Woolfolk 2002, 524). Enako bi lahko sklepali pri stampiljkah, kjer tiste za pridnost in vzorne izdelke spodbujajo, tiste, ki pomenijo grajo, pa ne spodbujajo k napredku.

Upokojene učiteljice so v svojih spominih zapisale, da so v začetku ukinjanja številčnih ocen v nižjih razredih osnovne šole uporabljale šolske stampiljke kot povratno informacijo in pri opisnem ocenjevanju na tak način obvestile otroke in starše o njihovem napredku. Če natančneje pogledamo, kaj je povratna informacija in kaj opisna ocena, hitro ugotovimo, da uporaba stampiljke v tem kontekstu ni bila zadovoljiva. Ker so učiteljice k odtisom stampiljk ponavadi zapisovale še splošne oznake kot so »priden«, »površen« in sodbe kot so »lepo«, »dobro«, »pomanjkljivo«, lahko rečemo tudi zanje, da niso izpolnjevale vloge povratne informacije. Prvotna funkcija stampiljke je vendarle spodbujanje in nagrajevanje. Skupno pozitivni povratni informaciji, opisni oceni in stampiljki je, da vse tri motivirajo, razlika pa je predvsem v informativni vrednosti in v vplivu na sam proces učenja.

2.5.6 Zagovorniki in nasprotniki zunanjih motivacijskih spodbud

Ker so stampiljke tipična zunanja motivacijska spodbuda, si pogledajmo nekaj argumentov, s katerimi zagovorniki in nasprotniki teh pristopov utemeljujejo svoja stališča. O tem, ali naj bodo učenci za svoje akademske dosežke, šolsko delo in primerno vedenje nagrajeni ali ne, poteka med psihologi že dolgoletna in neskončna razprava. O tem, kako (ne)koristna je uporaba zunanjih motivacijskih spodbud, so bile narejene številne raziskave. Nekatere pričajo v prid prvemu, druge pa v prid drugemu stališču.

Del psihologov meni, da otroke tudi z nagrajevanjem kaznujemo. Za Kohna je behaviorizem kontroliranje ljudi. Trdi, da so nagrade neučinkovite in se s pohvalami in nagradami konča tudi delovanje. Otipljive nagrade obsoja, da zmanjšujejo notranjo motivacijo. Po njegovem prepričanju se otroci učijo in primerno vedejo le zato, da bi dobili liziko, zlato zvezdico, oceno ali celo denar, zaradi česar učenje ni več cilj, pač pa postane sredstvo (Kohn 1993; Deci, Koestner in Ryan 1999, povz. po Woolfolk 2002, 182). Študije so pokazale, da v primeru, ko otrokom ponudimo nagrado pri aktivnosti, za katero je potrebno malo truda, s tem spodbujamo manjšo prizadevnost pri drugih dejavnostih (Eisenberger 1992, povz. po Stipek 2002, 28). Podobno se je pokazalo tudi pri raziskavi, v kateri so nekaterim učencem za pravilen odgovor

ponudili nagrado in so ti zato izbrali lažja vprašanja; drugi učenci, katerim nagrada ni bila obljubljena, pa so izbirali težja vprašanja (Harter 1978b, povz. po Stipek 2002, 28). Delovanje, ki je podkrepjeno z nagradami, spodbuja mišljenje, da se delovanje samo po sebi ne izplača (Stipek 2002, 30).

Psihologi, ki verjamejo v moč notranje motivacije in v njene pozitivne učinke, menijo, da lahko uporaba nagrad pri učencih v določenih situacijah negativno deluje na njihov občutek kontrole in avtonomnost ter zniža notranjo motivacijo (Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 96 in Stipek 2002, 129). Zunanja kontrola ter nagrade in kazni, ki krepijo zunanjo kontrolo, imajo škodljiv vpliv na notranjo motivacijo in samousmerjeno učenje (Lepper 1981, povz. po Bronson 2000, 54). Da je za učenčevo samozavedanje uporaba zunanjih metod kontrole, nagrad in kazni pogubna, menita tudi Deci in Ryan (1987, povz. po Bronson 2000, 55). Raziskave o uporabi nagrad za kontroliranje učenčevega delovanja so pokazale, da mora biti uporaba nagrad preiščena in varčna. Neprimerna uporaba ojačevalcev lahko vpliva na odvisnost od nagrad in kazni, kar ima dolgoročno lahko negativne posledice na motivacijo (Kohn 1993, Lepper in Henderlong 2000, Ryan in Deci 2000, Stipek in Seal 2001, povz. po Stipek 2002, 26). To naj bi veljalo posebno takrat, ko so učenci že notranje motivirani. Takšen pojav so Lepper, Greene in Nisbett (1973, povz. po Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 96) poimenovali »spreminjanje igre v delo«. Priporočili so pravično in preiščeno uporabo zunanjih spodbud pri delu v razredu.

V eno izmed raziskav so bile vključene tri skupine predšolskih otrok, ki so slikale. Prvi skupini so raziskovalci pokazali diplomo dobrega slikarja in jim obljubili, da jo dobijo tudi oni. Po slikanju so bili otroci pohvaljeni in nagrajeni z diplomom. Druga skupina ni vedela za diplomom, a je bila za svoje izdelke tudi pohvaljena in hkrati nagrajena z diplomom. Tretja skupina ni vedela za diplomom in je tudi ni dobila. Po dveh tednih so raziskovalci ponovno opazovali otroke pri slikanju in ugotovili, da je prva skupina porabila manj časa in izdelala manj kvalitetne slike od drugih dveh skupin, pri katerih pa razlik ni bilo. Raziskovalci so do podobnih rezultatov prišli tudi pri osebah drugih starostnih stopenj (Lepper, Greene, Nisbett 1973; Lepper, Greene 1978, povz. po Pintrich, Schunk 1996, 274). Podobno raziskavo sta naredila Cameron in Pierce (1994, povz. po Wigfield, Eccles in Rodriguez 1998, 96) in v njej preučila učinke zunanjih spodbud na notranjo motivacijo. Ugotovila sta, da nagrade v splošnem ne zmanjšajo notranje motivacije, pač pa se to zgodi le v primeru, če gre za preveč otipljive in obljubljene nagrade. Tudi njuna raziskava je naletela na številne kritike.

Ko je nagrada ponujena, jo ljudje dojemajo kot razlog za sodelovanje pri aktivnosti, čeprav bi notranji interesi zadostovali za izvedbo naloge. Zaradi njihovega dojetja nagrade kot razloga za sodelovanje, interes za aktivnost preneha, ko nagrada ni več obljubljena (Stipek 2002, 130). Študije so pokazale, da uporaba programov nagrajevanja pri učencih, ki jih snov pri predmetu zanima, povzroči upad zanimanja, ko se program nagrajevanja zaključi. Obstaja pa tudi nekaj dokazov o tem, da pohvala učencem, kadar uspejo, lahko spodkoplje motivacijo, če tudi naslednjič niso uspešni. Po neuspehu so učenci, ki so bili pohvaljeni, lahko manj vztrajni in dovzetni za naloge od tistih učencev, ki so bili v preteklosti pohvaljeni za trdo delo (Mueller in Dweck 1998, povz. po Woolfolk 2002, 182).

V učnih situacijah, kjer otrok za svoje dosežke pričakuje nagrado, raje izbere lažjo nalogo, si zagotovi nagrado in se izogne kazni kot pa, da bi vlagal napor v težjo nalogo in tvegala (Juriševič 2004; Martin, Marsh in Debus 2002, povz. po Juriševič 2006, 40). Pritisk za čim višje ocene in testne rezultate znižuje notranjo motivacijo, s tem pa tudi kakovost učenja in odnosov v razredu (Marentič Požarnik 2000, 200). Uporaba zgolj zunanjih motivacijskih spodbud je najbolj pogosta v prvih razredih osnovne šole. Pristop je v nasprotju z načelom spodbujanja notranje učne motivacije. Nagrade zmanjšujejo notranjo motivacijo in porajajo logistične probleme, saj so za podeljevanje potrebni določen čas, načrtnost in pravičnost. Konstantno in pretirano nagrajevanje lahko povzroči znižanje verodostojnosti in motivacijske vloge nagrajevanja (Eggen in Chaucak 1999, povz. po Juriševič 2006, 102). Pretirana uporaba zunanjih motivacijskih spodbud povzroči zasičenost in adaptacijo, kar vodi v nesamostojnost in odvisnost, saj je otrok aktiven le še pod vplivom vedno močnejše stimulacije »od zunaj«. V primerih, ko pri otroku notranja motivacija že obstaja, dodajanje zunanje motivacije povzroči negativni učinek, uniči notranjo motivacijo in povzroči odvisnost od zunanje (Razdevšek Pučko 2008a).

Nekateri psihologi nagrajevanje v šoli zagovarjajo. Skinner meni, da se ljudje uspešno učimo le v odzivnem okolju, katerega omogočijo učitelji takrat, ko nagradijo uspehe in dosežke otrok. To, da učitelji otroke pohvalijo, potrepljajo po rami, pokažejo veselje, jih nagradijo z zlato zvezdico ali kupončkom, se mu zdi povsem normalno (Chance 1993, povz. po Woolfolk 2002, 183).

Možnosti za spodbujanje notranje motivacije v razredu so omejene, saj morajo učitelji obravnavati program celotnega učnega načrta in ne samo tiste dele, ki so učencem zanimivi. Učenje je lahko v veselje učencem, poleg tega pa od njih zahteva veliko pozornosti in truda. Čeprav notranje motivacijske strategije povečujejo sodelovanje v razredu, pa direktno ne

spodbujajo izpolnjevanja celotnih učnih ciljev (Good in Brophy 2000, 243). Pri motiviranju učencev je potrebno pri pouku integrirati različne motivacijske spodbude, saj v nasprotnem primeru obstaja nevarnost, da se bodo učenci pri šolskih aktivnostih samo zabavali in premalo naučili (Good in Brophy 2000, povz. po Juriševič 2006, 102). Po mnenju Razdevšek Pučko (2008a) učenje ne more biti vedno zabava, pa tudi ne tekma, pač pa je vrednota, pot, cilj, izziv in hkrati napor, ki vodi k zadovoljstvu.

Zagovorniki zunanjih spodbud menijo, da materialne nagrade notranje motivacije ne spodkopljajo, kadar so ponujene skladno z uspešnostjo pri nalogi. Menijo tudi, da postopki nagrajevanja izražajo osebno in socialno pomembnost naloge ter tako povečujejo notranjo motivacijo, pa tudi dvigujejo samozavest in naredijo naloge učencem zanimivejše, posebno učno šibkejšim otrokom (Cameron in Pierce 1994, povz. po Woolfolk 2002, 183). Če otrok osvoji poštevanko s pomočjo nagrad, še ne pomeni, da jo bo potem, ko nagrad ne bo več, pozabil. Tudi odrasli hodijo v službo in delajo za plačilo, čeprav svoje delo opravljajo radi in z veseljem (Pierce in Cameron 1999; Deci in Lepper 1999, povz. po Woolfolk 2002, 183). Razdevšek Pučko (2008a) meni, da je pri aktivnostih, kjer posameznik še ni notranje motiviran, zunanja motivacija nujna, Bronson (2000, 34) pa, da v številnih življenjskih situacijah zunanja motivacija notranjo dopolnjuje.

Tehnologija kaznovanja in nagrajevanja je stara toliko kot človeštvo. Je tradicionalen način reagiranja naše kulture na nezaželeno vedenje in zaradi tega tudi sporna, saj znanost odkriva vedno boljše vzgojne programe. Eden izmed teh je zelo mlad in med učiteljicami ne najbolj poznana program modifikacije vedenja. Delitev na kazni in nagrade je sporna, saj učitelje hitreje zanese h kaznovanju kot nagrajevanju, pa tudi nagrajevanja ne razumejo kot pozitivnega okrepljevanja, pač pa kot postopke za ojačevanje zelenih oblik vedenja. Večina učiteljev nagrajuje in kaznuje določene oblike vedenja, ne da bi prej raziskala pogostost, trajanje, intenzivnost vedenjskih vzorcev, kar bi jim omogočilo boljši vpogled v učinkovitost izbranih postopkov in izbirati ustrežnejše intervencije. Učitelji se motijo tudi v tem, ko usmerjajo svojo pozornost večinoma k motečemu vedenju, namesto da bi ga ignorirali (Jurišić 1999, 17–18). Dokler bomo imeli okrog sebe ljudi, ki ravnajo po teh vzorcih, bomo tudi sami težko postali drugačni.

V zaključku razprave o tem, ali zunanje spodbude koristijo ali škodijo, lahko zapišemo, da smo do zdaj našli več avtorjev, ki nasprotujejo zunanjim motivacijskim spodbudam kot tistih, ki jih

zagovarjajo. Tovrstne spodbude, med katerimi so tudi stampiljke, imajo zagotovo tako prednosti kot slabosti in morda res niso najboljša izbira motivacijskega pristopa, čeprav je uporaba stampiljk v praksi med učitelji in učenci zelo priljubljena. Katere motivacijske spodbude, kdaj in s kakšnimi nameni jih bo učitelj uporabil, bo odvisno od njegovih lastnih izkušenj, strokovnosti in profesionalnosti. Vsekakor pa bi bilo smotno tradicionalne modele kaznovanja in nagrajevanja opuščati ter iskati druge, bolj koristne motivacijske prijeme, v vzgojnih situacijah pa posegati tudi po sodobnejših pristopih, ki spodbujajo samoregulacijo in s tem neodvisnost od zunanjih spodbud.

2.6 AKCIJSKO RAZISKOVANJE KOT SPODBUJANJE UČITELJEVE PROFESIONALNOSTI

Učiteljice niso dovolj strokovno podkovane za uporabo štampiljk in predvsem ne poznajo dejanskega teoretičnega ozadja uporabe. Pri pouku in v oddelkih podaljšanega bivanja imajo neenotne kriterije, štampiljke uporabljajo rutinsko in priložnostno. Da bi učiteljice bolj strokovno posegale po štampiljkah in postale pri svojem delu z njimi bolj odločne in profesionalne, je na področju uporabe štampiljk potrebna sprememba vsakdanje šolske prakse. Eden izmed načinov za spodbujanje učiteljeve profesionalnosti, razvijanje njegove »praktične modrosti«, strokovnosti in osebne samozavesti ter orodje za izboljševanje šolske prakse je tudi akcijsko raziskovanje.

Z njim bi lahko na področju uporabe štampiljk v prakso vnesli nove zamisli ali spremembe ter oblikovali pedagoško znanje, potrebno za delo s štampiljkami ter nenazadnje razvili del pedagoške teorije za področje štampiljk. Če bi nam z akcijsko raziskavo uspelo oblikovati koristen prispevek k izboljšanju uporabe štampiljk v vzgoji in izobraževanju na učnem in vedenjskem področju, bi bil to dokaz uspešnosti raziskave, njene rezultate pa bi ponudili širši javnosti ter tako veliko pripomogli k strokovni in profesionalni nadaljnji uporabi šolskih štampiljk. Zato bomo v nadaljevanju predstavili akcijsko raziskovanje.

Pri učiteljevi profesionalni rasti ima akcijsko raziskovanje pomembno vlogo, saj je glavna značilnost profesionalca sposobnost avtonomnega poklicnega razvoja s sistematičnim študijem svojega dela in dela drugih učiteljev ter s preverjanjem pedagoških idej z raziskovanjem v razredu. Je situacija intenzivnega učenja za vse udeležene in razvija učiteljevo »praktično modrost«, strokovnost in osebno samozavest (Marentič Požarnik 1993, 353 in 355). Z njim se ustvarja pedagoško znanje in razvija pedagoška teorija (Marentič Požarnik 2001, 72). Akcijsko raziskovanje vzpostavlja dialog med teorijo in prakso (Marentič Požarnik 1984, 14) in je metoda posodabljanja pedagoške prakse, ki od uporabnikov zahteva nov način razmišljanja ter premišljeno in avtonomno ravnanje (Koželj, Kramer 2007, 1–2). Je najprimernejša oblika vseživljenjskega izobraževanja učiteljic (Cerar, Marentič Požarnik 1990, 73).

Poglavitni cilj akcijskega raziskovanja je uporaba znanja pri urejanju praktičnih pedagoških vprašanj. Gre za prenos teoretskih spoznanj in informacij v določeno družbeno okolje z namenom sooblikovanja in načrtovanja pedagoških novosti ter analitično spremljanje njihovih

učinkov (Cerar, Marentič Požarnik 1990, 37). Akcijsko raziskovanje je ena izmed oblik empiričnega raziskovanja, pri katerem raziskujemo področje šolske prakse. Z njim vnesemo v prakso nove zamisli, socialne spremembe ali inovacije z namenom, da bi prakso, šolsko delo, kvaliteto učenja in poučevanja ter pogojev, v katerih se ti procesi odvijajo, izboljšali že v času raziskovanja ter raziskali rezultate poseganja. Glavna pozornost je posvečena aktivnostim udeležencev raziskovanja: raziskovalcem, učiteljem in učencem. Udeleženci tima med seboj sodelujejo s pogovorom, diskurzom in debato. Raziskovalec je učitelj ali poklicni raziskovalec in ima lahko vlogo opazovalca ali pa se v vzgojno-izobraževalni proces tudi vključi (Cencič, Ma., Cencič, Mi. 1994, 76–77). Vrsta akcijske raziskave, v kateri raziskovalec poleg svoje raziskovalne vloge opravlja še vlogo akterja, se imenuje raziskava s sodelovanjem raziskovalca v akciji (Cerar, Marentič Požarnik 1990, 12).

Načrtovanje akcije je prožno, saj v vseh situacijah ni mogoče predvideti vsega (Kemmis idr. 1991, 11). Ker nas ugotovitve in spoznanja ob prvem akcijskem koraku lahko opozorijo, da so potrebni posegi v izhodiščno idejo, moramo načrt celotne raziskave spremeniti (Sagadin 1989, 387). Akcijska raziskava nujno vključuje naslednje štiri dejavnike: izdelavo načrta za akcijo, katera naj bi izboljšala to, kar se že dogaja; ukrepe za uresničitev cilja oz. akcijo; refleksijo oz. opazovanje; spremljanje učinkov, ter razmislek o teh učinkih (Kemmis et al. 1991, 12).

Za akcijsko raziskovanje je značilen spiralen oz. ciklični razvoj. Začetek raziskovanja pomeni nezadovoljstvo s stanjem na šoli ali nastane na podlagi opazovanja, analiz in potreb prakse. Stopnje akcijskega raziskovanja po Cerar in Marentič Požarnik (1990, 78–81), so:

– **1. stopnja: PROBLEM/IZHODIŠČNA IDEJA/OKVIRNA ZAMISEL.**

Zapišemo jo v nekaj stavkih, lahko je le želja po izboljšanju stanja.

– **2. stopnja: OPIS STANJA, RAZLAGA, HIPOTEZE.**

Raziščemo raziskovalno področje, poizvedujemo, zbiramo in analiziramo podatke.

– **3. stopnja: NAČRTOVANJE AKCIJE.**

Fleksibilno načrtujemo tako, da se pripravimo na spremembe in se prilagajamo nepredvidljivim učinkom. Določimo sredstva, pripomočke, prostor, opremo in čas.

– **4. stopnja: UVAJANJE AKCIJE.**

To je že začetek prvega akcijskega koraka. Na tej stopnji opisujemo in ocenjujemo nastale okoliščine, ukrepe in učinke. Inovacijo preizkušamo in jo razvijamo.

– **5. stopnja: SPREMLJANJE UČINKOV AKCIJE.**

Na tej stopnji v raziskavo vključimo različne metode in tehnike empiričnega raziskovanja, npr. anketo, intervju, razgovor. Opazujemo in spremljamo akcijski proces, učinke, akcije, okoliščine, situacijo. Opazovanja skrbno beležimo ali fotografiramo.

– **6. stopnja: RAZLAGANJE UČINKOV.**

Akcijo obravnavamo na osnovi beležk opažanj. Napišemo retrospektivno refleksijo. Udeleženci se med seboj pogovarjajo. Tim učinke evalvira oz. vrednoti. Načrtujemo drugi korak. Na podlagi novih podatkov in okoliščin še enkrat pregledamo okvirni načrt, ga popravimo ali dopolnimo.

V zaključku akcijske raziskave raziskovalec skupaj z drugimi člani tima napiše končno poročilo, v katerem prikaže potek akcijskega raziskovanja v korakih z vsemi spremembami, pa tudi nastalimi konflikti. Napisano je v obliki zgodbe oz. kronike. Dopolnjujejo ga slikovno gradivo, dokumenti, izdelki, zapisi srečanj akcijskega tima, opisi skupnih srečanj, situacij in razvoja projekta (Cencič, Ma., Cencič, Mi. 1994, 80–81).

Priporočljivo število članov akcijskega tima je med štiri in osem (Koželj, Kramer 2007, 11). Lahko gre le za enega raziskovalca in enega praktika, v skrajnem primeru pa tudi samo za eno osebo, katera je hkrati raziskovalec in praktik (Sagadin 1989, 387). Akcijska raziskava je uspešno opravljena, če ob koncu vsi sodelujoči, učenci in učenke, učitelji in učiteljice ter raziskovalci, situacijo bolje razumejo in v njej svojo dejavnost tudi izboljšajo (Kemmis et al. 1991, 51).

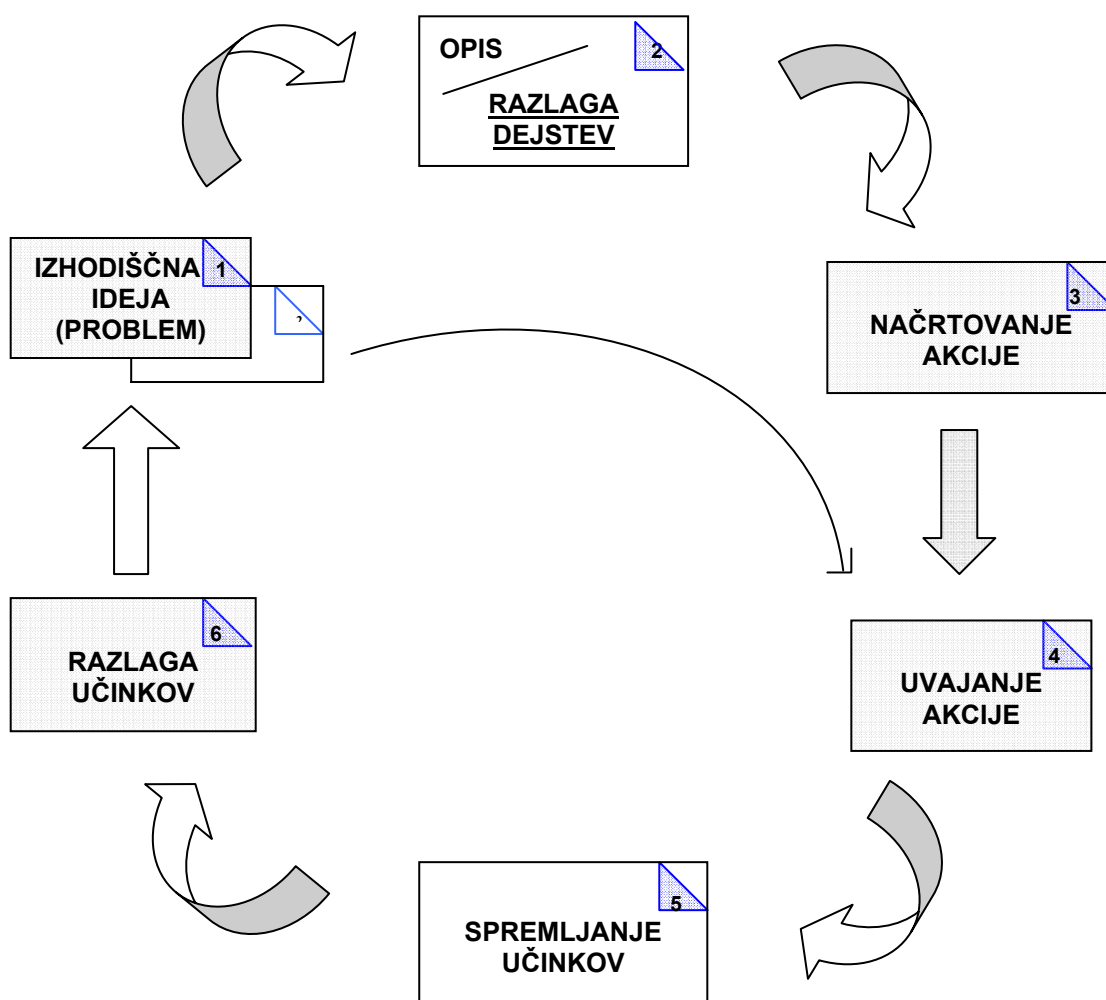
Nekateri akcijskim raziskavam očitajo, da jim primanjkuje objektivnosti in da lahko postanejo manipulativne, posebno, če je raziskovalec že v naprej prepričan, da je potrebno določeno situacijo spremeniti in bo le-to vplivalo na njegov način raziskovanja in tolmačenja podatkov (Flere 2000, 55). Merilo uspešnosti akcijskega raziskovanja je prispevek k izboljšanju vzgoje in izobraževanja v šolskih situacijah. Potek in rezultati raziskovanja morajo biti objavljeni, saj šele

s tem, ko so rezultati dani kritični presoji širše javnosti, raziskava pridobi atribut znanstvenosti (Marentič Požarnik 2001, 76).

Stopnje oz. faze akcijskega raziskovanja je mogoče prikazati tudi shematsko (Koželj, Kramer 2007, 29):

Shema 1: Faze akcijskega raziskovanja

2.7 POVZETEK TEORETIČNEGA DELA

Izmed vseh možnih pojmov je za uporabo v šoli najprimernejši in najbolj udomačen izraz štampljka, njen odtis pa imenujemo štempelj. Šolsko štampljko kot »štampljko z znakom čebelice« zasledimo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Žigi, pečati in štampljke imajo v človeški civilizaciji važno mesto že od nekdaj. So podobe simbola istovetnosti, zgodovinski viri in imajo umetniško vrednost. Napisi, znaki, podobe in ornamenti so se na pečatih pojavljali že v srednjem veku, posebna zanimivost pa so bili »govoreči pečati« in »rožni pečati vitezov«. Medtem ko v Evropi poznamo štampljke kot sredstvo nagrajevanja, je v Ameriki bolj razširjena uporaba štamplik v namene pečatne in dekorativne umetnosti.

Kulture šolskih štamplik ni bilo mogoče prepisati iz knjig, ker jih ni, pač pa jo je bilo potrebno s pomočjo številnih virov šele raziskati. Grubelnikov muzej hrani le dva predhodnika šolskih štamplik, eno versko in eno obrtniško. Slovenski šolski muzej hrani le uradne žige šol in druge primere nagrad kot so spomini pridnosti. Narodni muzej Slovenije pa odtise cerkvenih in gasilskih žigov ter žigov za različne priložnosti, na katerih so tudi slikovni motivi. V najstarejšem graverskem podjetju Sitar d. o. o. iz Ljubljane imajo ohranjeno staro knjižico slikovnih znakov oz. emblemov. Povedali so, da so začele štampljke prve uvajati nune pri verouku, od tu pa so šle z bolj posvetnimi motivi naprej v šole. Celoten sistem nagrad in kazni je oblikovala Cerkev z zlatimi knjigami in s podeljevanjem podob, nalepk, pohval, molitvenikov in drugih drobnih daril, da bi pridobila mlade vernike na svojo stran. Nagrajevanju so dajale velik pomen tudi redovnice uršulinke, ki so otroke nagrajevale z medaljami, zlatimi zvezdicami in okrog leta 1960 tudi že s štampljkami. Iz spominov upokojenih učiteljic razrednega pouka je bilo mogoče razbrati, da se je leta 1954, na prehodu med štiriletno in obvezno enotno osemletno osnovno šolo, začela uporabljati štampljka deteljica, kasneje leta 1959 pa še peterokraka zvezda, zvezdica, čebelica, jelenček in ptiček v gnezdju. Štampljke ali odtisa črne pike nam med raziskovanjem ni uspelo najti. Štampljke naj bi po pričevanjih nekaterih upokojenih učiteljic prišle v šole iz vrtcev. Ko štamplik še ni bilo, so učiteljice ročno risale rdeče zvezdice in črne pike. Štampljke so uporabljale v podobne namene kot jih danes: za spodbudo, nagrado, pohvalo, domačo nalogo, estetski izdelek, pridnost, branje in tudi grajo. Štampljke so bile močno motivacijsko in zelo uporabno sredstvo. Med pisnimi viri je bilo mogoče najti odtisa 49 let starih štamplik, peterokrake zvezde in čebelice, drugi najdeni viri pa so precej mlajši.

Nabor odtisov štamplik iz let 1954–2008 oz. iz obdobja 54-ih let obsega 654 motivov; od tega 87 verskih, 75 najstarejših šolskih, 258 šolskih na prehodu med najstarejšimi in novejšimi ter 234 naj sodobnejših. Motive je mogoče uvrstiti v 21 tematskih sklopov in težko bi rekli, da kakšna sličica manjka. Motivi so se spreminjali od majhnih in natančno oblikovanih do bolj velikih in preprostih; štampljke pa od lesenih k plastičnim s priloženo odtisno blazinico in avtomatskim. Danes je mogoče kupiti že cele didaktične komplete besedno-slikovnih štamplik za prvo triletje.

Grafičarji izdelujejo štampljke na tradicionalen način z negativ-filmom, klišejem in matrico ali na sodoben način s pomočjo računalniške tehnologije. Najboljša priložnost za izdelavo preproste otroške štampljke pri pouku je projektno učno delo »Od ideje do izdelka« znotraj tehniškega dne.

Zanimala nas je motivacijska moč štamplik. Motivacija je eden ključnih fenomenov pedagoške psihologije. Človekovo vedenje je motivirano, k cilju ga spodbujajo in usmerjajo različne silnice. Učna motivacija je skupen pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji in obsega vse, kar daje pobude za učenje, ga usmerja, mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost. Pri delu z motiviranimi učenci postane profesionalno motiviran tudi učitelj. Notranja oz. intrinzična motivacija se nanaša na notranje dejavnike kot so potrebe in interesi. Storilnostna motivacija je pričakovanje, da bomo našli zadovoljstvo v obvladanju zahtevnih dejavnosti, pri katerih se učinek meri, uspeh pa ni v naprej zagotovljen. Zunanja oz. ekstrinzična motivacija pa se nanaša na zunanje dejavnike okolja kot so nagrade in kazni. Učitelj naj bi za kakovostno motiviranje izdelal poseben motivacijski načrt in bil sposoben reflektirati svojo uporabo štamplik, učence pa naj bi vodil od notranje k zunanji motivaciji, saj sta v medsebojni povezanosti pomembni obe.

Med tretjim in osmim letom naj bi bila notranja motivacija že ustaljena. Interesi in obnašanje se razvijata tudi glede na spol, kjer deklice bolj zanimata branje in glasba, dečke pa šport. Učenci razvijejo učne cilje v drugem razredu. Med tretjim in šestim letom šolanja v času motivacijskega preloma pa začne usmerjenost k dosežkom upadati, saj preidejo od notranje k zunanji motivaciji in imajo znižano storilnostno motivacijo. Vzroke za nemotiviranost pa je mogoče iskati tudi izven učenca samega, v njegovi nezmožnosti prilagajanja družbenim normam, v previsokih pričakovanjih ali v težavah s pozornostjo.

Humanisti poudarjajo samouresničevanje in lastno aktivnost; kognitivisti determiniranost vedenja z lastnim mišljenjem, različnim pripisovanjem vzrokov za uspeh, pričakovanji in skladnostjo kognicij z emocijami; sociokulturni teoretiki identiteto; behavioristi pa ojačevalce, podkrepitve, spodbude, nagrade in kazni.

Behavioristi so oblikovali različne programe vodenja razreda za spreminjanje vedenja: skupinsko odgovornost, simbolno ekonomijo ter pogodbo med učiteljem in učencem. Novejši behavioristični pogledi na učenje pa poudarjajo samoregulacijo in kognitivno modifikacijo vedenja, ki predstavljata odklon od stroge teorije ojačevanja. Učitelji pri učencih spodbujajo samoregulacijske spretnosti, učenci pa sami uporabljajo analizo vedenja pri reguliranju lastnega vedenja. Najučinkovitejši so pristopi, ki združujejo kognitivni, metakognitivni in čustveni vidik ter so vključeni v učni načrt šole. Programi modifikacije vedenja vsebujejo tehnike klasične behavioristične terapije s katerimi z uporabo pozitivnega in negativnega ojačevanja skušajo vplivati na otrokovo doživljanje, mišljenje in iracionalna prepričanja ter mu neželene vedenjske vzorce nadomestijo z želenimi. Vključujejo sistematično opazovanje, beleženje vedenja, postavljanje cilja, evalvacijo in program.

V vseh šolskih praksah so najbolj pogosta sredstva zunanjega motiviranja ocena, tekmovanje, nagrada, pohvala, priznanje, graja in kazen. Nagrada je najvišja stopnja spodbude, pohvala se uporablja za manjše zasluge, kazen pa je občasna vzgojna protiutež obema. Za cilj imajo v otroku oblikovati pozitivno orientacijo v življenju. Uporaba mora biti dosledna, preudarna, pravična, redka, nematerialna, skromna, zdravju neškodljiva, nepričakovana in podeljena le za izjemna in pomembna dela. Simbolno ekonomijo uporabimo pri motiviranju težko vodljivih, neuspešnih, vedenjsko težavnih, asocialnih, hiperaktivnih, nekompetentnih učencih brez zanimanja ali pri dejavnostih, za katere učenci niso motivirani. Ko so učenci notranje že motivirani, zunanje spodbude niso potrebne. Učitelji začetniki zaradi lastnih preteklih izkušenj s kaznimi in nagradami posegajo po manj učinkovitih motivacijskih strategijah nagrajevanja in kaznovanja z zunanjim ojačevanjem, zato bi morali razviti še druge strategije, npr. strategije usmerjene pozornosti, izgradnje samozavesti in opozarjanja; ali pa poiskati pomoč v novejših programih kognitivne modifikacije vedenja.

Behavioristična teorija je opozorila na pomen pozitivne povratne informacije, vendar z njo ne smemo enačiti nagrajevanja, ki nima podlage v konstruktivistični paradigmi in učencu ne daje jasnejših predstav o njegovem učnem delu. Nagrade učenca lahko le obveščajo o njegovem

napredku in ga motivirajo. Upokojene učiteljice, ki so stampiljke uporabljale kot povratno informacijo ali oceno, so ravnale v skladu s takratno pedagoško doktrino, danes pa je to drugače. Tako pri stampilkah kot ocenah se učenci učijo zanje in zase, ko gre za učenje z razumevanjem. Dobre in pozitivne ga spodbujajo, pri negativnih pa delovanje ni vselej predvidljivo.

O primernosti uporabe behaviorističnih metod so psihologi deljenega mnenja. Nekateri menijo, da so nagrade neučinkovite, neverodostojne, logistično prezahtevne, zmanjšujejo notranjo motivacijo, pri učencih spodbujajo mišljenje, da se delovanje samo po sebi ne izplača, ter da se učenci učijo in lepo vedejo le zaradi zvezdice ali lizike. Drugi pa so prepričani, da se ljudje uspešno učimo le v spodbudnem okolju. Logistično bolj zahtevne so učne metode za razvijanje notranje motivacije in ne metode za razvijanje zunanje motivacije, saj si jih učitelj v razredu zaradi obsežnega učnega načrta in časovne stiske ne more vedno privoščiti. Učenje namreč ne more biti samo zabava, pač pa je tudi napor, ki vodi v zadovoljstvo. Raziskave o učinkovitosti zunanjih spodbud so pokazale različno: da nagrade v splošnem ne zmanjšajo notranje motivacije, če le-te niso v naprej obljubljeni in preveč otipljive; da skladno z uspešnostjo naloge materialne nagrade notranje motivacije ne spodkopljejo, pač pa posebno šibkejšim učencem dvigujejo samozavest; da nagrajevanje učencev, ki jih snov pri predmetu zanima, povzroči upad zanimanja, ko nagrad ni več; pa tudi, da pohvala učencem, kadar uspejo, spodkoplje motivacijo, če tudi naslednjič niso tako uspešni. Zato se mora učitelj sam avtonomno odločati, kako bo ravnal.

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN CILJI RAZISKAVE

Do sedaj smo se ukvarjali bolj z zgodovinskim ozadjem izvora šolske stampiljke, v sledečem poglavju pa bomo raziskovali njeno kulturo v šolskem prostoru. Uporaba stampiljke ni nikjer niti uzakonjena niti priporočena, zato je njena uporaba med učiteljicami neuradna in neevidentirana, pa vendar v praksi prisotna vsak dan, pri vseh akademskih predmetih in kot taka zelo množičen ter priljubljen pojav. Štampiljka se je uporabljala od nekdaj in se uporablja še danes, a njena vrednost in pomen nista nikjer ovrednotena. O uporabi šolskih stampiljk ni napisane literature, zato je potrebno kulturo in motivacijsko vlogo stampiljk pri pouku šele zabeležiti, razpoznati, osvetliti in strokovno utemeljiti.

Ker se s področjem šolskih stampiljk kljub razširjenosti uporabe in številnim dilemam doslej ni ukvarjal še nihče, bo naš glavni problem dobiti vpogled v zgodovino šolskih stampiljk ter zabeležiti, razpoznati, kritično ovrednotiti in strokovno utemeljiti kulturo in motivacijske vidike uporabe šolskih stampiljk v sodobnem šolskem prostoru iz zornega kota učiteljev, učencev in strokovnjakov. Uporabo stampiljk bomo ustrezno umestili v sodobno šolsko prakso.

Z raziskavo želim doseči naslednje cilje:

- ➔ Ugotoviti stopnjo osveščenosti učiteljic o uporabi stampiljk ter seznanjenosti s strokovnimi utemeljitvami uporabe.
- ➔ Dobiti vpogled v mnenje učiteljic o pomenu, vlogi in motivacijski moči šolskih stampiljk pri pouku.
- ➔ Dobiti vpogled v stanje in način umeščenosti uporabe stampiljk v šolsko prakso z vsemi posebnostmi.
- ➔ Ugotoviti splošno stanje uporabe šolskih stampiljk na različnih slovenskih osnovnih šolah.
- ➔ Spoznati izkušnje učiteljic, ki pri pouku uporabljajo stampiljke.
- ➔ Poglobiti razumevanje uporabe stampiljk pri lastnem pedagoškem delu in s tem razvijati osebno profesionalno rast, strokovnost in povečati osebno samozavest.
- ➔ Oblikovati primerne načine uporabe šolskih stampiljk za uspešno delo pri pouku.

➔ Strniti praktične izkušnje, mnenja in poglede učiteljic in strokovnjakov iz področja vzgoje in izobraževanja ter teoretična spoznanja iz področja motivacije v pedagoška priporočila o uporabi šolskih stampiljk, jih ponuditi širši javnosti in tako opozoriti na pomembnost, pa tudi nevarnosti uporabe stampiljk pri pouku.

V raziskavi želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

- ➔ Kakšne so morebitne razlike v uporabi stampiljk med posameznimi šolami?
- ➔ Kakšni so vzroki (ne)priljubljenosti uporabe šolskih stampiljk med učiteljicami?
- ➔ Kako uporaba stampiljk deluje in učinkuje na vzgojno-izobraževalni proces?
- ➔ Kako, na kakšen način, s kakšno uporabo in s katerimi motivi stampiljk na čim več načinov izboljšati motivacijo za delo in učenje otrok?
- ➔ Kako otrokom glede na njihovo starostno stopnjo prilagojen konkreten način približati šolsko stampiljko za uporabo pri igri in pouku?
- ➔ Kakšna so mnenja otrok o stampiljkah, kako jih doživljajo, kaj jim pomenijo posamezni motivi ter ali obstajajo morebitne razlike glede na spol in starost otrok?
- ➔ Kakšna so mnenja priznanih strokovnjakov o uporabi, pomenu in vlogi šolskih stampiljk za pouk ter kakšne so po njihovem mnenju smernice za nadaljnjo uporabo stampiljk?

3.2 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

Poleg zgodovinske raziskave z iskanjem pisnih in drugih virov vsebuje magistrsko delo tudi kvalitativno, deskriptivno raziskavo, katere del sta akcijska raziskava in analiza pogovorov; ter kvantitativno raziskavo, kjer gre za statistično obdelavo anketnih vprašalnikov.

3.2.1 Vzorec

V pedagoškem raziskovanju bo v naključnem in nereprezentativnem vzorcu sodelovalo 138 učiteljic in učiteljev 1. triletja devetletne osnovne šole ter oddelkov podaljšanega bivanja iz osnovnih šol iz različnih krajev Slovenije. V akcijskem timu bodo sodelovale štiri sodelavke ter 70 njihovih učencev in učenk 1. razreda, 2. razreda in oddelkov podaljšanega bivanja na osnovni šoli. Sodelovalo bo tudi šest pedagoških strokovnjakov oz. znanstvenikov iz področja vzgoje in izobraževanja.

3.2.2 Metode in tehnike pedagoškega raziskovanja

Zbiranje empiričnega gradiva bo potekalo po metodi opazovanja, metodi spraševanja in metodi izkoriščanja dokumentarnih virov. Pri pogovorih s strokovnjaki bo izveden nestandardiziran pogovor z vnaprej pripravljenimi vprašanji odprtega tipa. Uporabljen anketni vprašalnik ne bo standardiziran, saj bo narejen izključno za potrebe te raziskave.

Uporabila bom kombinirano metodo, tj. deskriptivno oz. opisno metodo z elementom akcijskega raziskovanja kot tipom raziskave o uporabi, v kateri raziskovalec opravlja tudi funkcijo akterja. Raziskavo sestavljajo še analiza dokumentacij, zbiranje mnenj strokovnjakov ter anketa, ki daje raziskavi značaj kvantitativnega. Uporabljene tehnike in metode bodo: anketni vprašalnik, tehnika spraševanja (skupinski ter vnaprej načrtovani in usmerjeni pogovor z učenci in učitelji), analiza izdelkov in dokumentov (anekdotske beležke, zapisi delovnih srečanj, zapisi refleksij, dnevniške beležke, izdelki z odtisi štampiljk, plakati, fotografije, učne priprave) in metoda opazovanja (opazovanje s popolno udeležbo učitelja).

3.2.2.1 Uporabljeni pripomočki

V raziskavi bo uporabljen elektronski oz. pisni anketni vprašalnik za učiteljice in učitelje oz. profesorice in profesorje razrednega pouka, raziskovalni dnevnik ter elektronski vprašalnik za strokovnjake iz področja vzgoje in izobraževanja.

Elektronski vprašalnik o kulturi in motivacijski moči šolskih štampiljk sestavljajo kratek uvod z navodili za reševanje in vprašanja, razporejena v posamezne tematske naslove: splošni podatki, šolske štampiljke in motivacija, šolske štampiljke v sodobnem šolskem prostoru in šolske štampiljke v prihodnosti. Vprašalnik vsebuje 27 vprašanj, kjer je večina zaprtega tipa z večstransko izbiro, deset vprašanj ima dodano še možnost odgovorov, kjer anketiranec sam dopiše svoj odgovor, dve vprašanje pa sta povsem odprtega tipa. Znotraj tematskih sklopov so vprašanja razporejena v obliki lijaka in si sledijo od splošnejših k ožjim

Merske značilnosti pripomočkov so veljavnost, zanesljivost, diskriminativnost in objektivnost. Zaradi narave vprašanj v magistrskem delu zanesljivosti anketnega vprašalnika ne bo mogoče preizkusiti.

Indikator je veljaven takrat, ko se dejansko nanaša na pojav, katerega želimo opazovati. Gre za to, da pridemo do sklepa, ko lahko trdimo, da se naše ugotovitve dejansko nanašajo na pojav, o katerem želimo nekaj povedati in če resnično merimo tisto, kar imamo namen meriti (Flere 2000, 70–71). Anketni vprašalnik je veljaven, če nam odgovori anketirancev dajo podatke, ki smo jih želeli odbiti. Veljavna morajo biti vprašanja, ki vprašalnik sestavljajo (Sagadin 1973, 165).

Zanesljivost nam izpričuje o stabilnosti in ekvivalentnosti merjenja skozi čas in prostor. To pomeni, da v času in prostoru dobimo iste rezultate, pridemo do istih ugotovitev z istim instrumentom ob različnih časovnih trenutkih in v različnih okoljih. Zanesljivost se nanaša na to, koliko spremenljivih napak določen instrument vsebuje. Zanesljivost se doseže s ponavljanjem, preverjanjem in raziskovanjem s strani neodvisnih raziskovalcev ter raziskovanjem z različnimi tehnikami (Flere 2000, 72). Anketni vprašalnik je zanesljiv, če osebe pri ponovnem anketiranju z istim vprašalnikom odgovarjajo na vprašanja enako kot prvič. Zanesljivost določimo s ponavljalno metodo tako, da iste osebe ponovno anketiramo in koreliramo njihove odgovore na prvem in drugem anketiranju. Vprašalnik je zanesljiv, če so zanesljiva vprašanja, ki ga sestavljajo (Sagadin 1973, 166).

Diskriminativnost je tretji način ocenjevanja znanstvenega značaja in vrednosti določenega indikatorja, pa tudi tehnike in rezultatov raziskovanja. Nanaša se na občutljivost in natančnost, pomeni pa, da indikator ali druga tehnika zaznava pomembne razlike in ločitve (Flere 2000, 73).

Anketni vprašalnik je tem bolj objektivni, čim manj oseba, ki prebira odgovore anketirancev s svojo subjektivno presojo spreminja informacije, ki jih odgovori vsebujejo. Pri vprašanjih odprtega tipa se temu težje izognemo (Sagadin 1993, 155).

3.2.2.2 Zbiranje podatkov

Sprva sem v raziskavo zajela 126 šol iz različnih krajev Slovenije tako, da sem iz vsake Območne enote Zavoda za šolstvo izbrala po 14 šol glede na lego v državi in velikost šole. To pomeni, da sem iz seznama vseh šol izbirala centralne šole iz večjih krajev in upoštevala, da so bile izbrane šole približno enakomerno razporejene po vsej državi. Vodstvom izbranih šol sem v elektronski obliki poslala prošnjo za sodelovanje njihovih zaposlenih pri reševanju anketnega vprašalnika tako, da so mi šole posredovale njihove elektronske naslove, nato pa sem jim jaz poslala anketni vprašalnik. Kdor je želel sodelovati, je rešen vprašalnik poslal nazaj na moj elektronski naslov. Šole, ki elektronskih naslovov svojih zaposlenih niso želele posredovati, so me prosile, če jim pošljem pisni anketni vprašalnik, katerega bodo one posredovale svojim zaposlenim in mi izpolnjene vprašalnike vrnile na moj domač naslov.

Ker pa se večina šol na mojo elektronsko prošnjo ni odzvala, sem istim šolam poslala še pisni izvod ter se obrnila direktno na ravnatelje in ravnateljice. Priložila sem še anketni vprašalnik in tako dobila nekaj odgovorov več. Kljub povabilu številnih šol iz koprške in kranjske območne enote, sta se za sodelovanje pri raziskavi odločili le po dve šoli iz vsake enote od skupno 28 povabljenih. Vzroki za takšen odziv so lahko različni in niso predmet naše raziskave, zato jih v tem odstavku tudi ne bomo iskali.

V obliki preglednice v nadaljevanju predstavljam šole, ki so pisno ali elektronsko sodelovale pri raziskavi.

Tabela 4: Pregled v raziskavo vključenih osnovnih šol po posameznih območnih enotah

Št.	Območna enota	Osnovne šole
1.	OE Ljubljana 8/15	Od skupno 15 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih osem šol: OŠ Ivana Cankarja Trbovlje, OŠ Toneta Čufarja Ljubljana, OŠ Dravljje, OŠ Preserje - Brezovica, OŠ Dobrova - Polhov Gradec, OŠ Domžale, OŠ Prule in OŠ Ledina.
2.	OE Kranj 6/22	Od skupno 22 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih šest šol: OŠ Naklo, OŠ Gorje, OŠ Poljane, OŠ Koroška Bela Jesenice, OŠ Simona Jenka Kranj in OŠ 16. decembra Mojstrana.
3.	OE Celje 6/19	Od skupno 19 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih šest šol: OŠ Primoža Trubarja Laško, I. OŠ Rogaška Slatina, OŠ Polzela, IV OŠ Celje, OŠ Bistrica ob Sotli in OŠ Frana Kocbeka Gornji Grad.
4.	OE Koper 6/22	Od skupno 22 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih šest šol: OŠ Antona Ukmarja Koper, OŠ Šmarje pri Kopru, OŠ Pivka, OŠ Antona Šibelja - Stenjka Komen, OŠ Prestranek in OŠ Rudolfa Ukoviča Podgrad.
5.	OE Novo mesto 4/14	Od skupno 14 povabljenih šol so pri raziskavi sodelovale naslednje štiri šole: OŠ Mirana Jarca Črnomelj, OŠ Trebnje, OŠ Jurija Dalmatina Krško in OŠ Milana Majcna Šentjanž.
6.	OE Nova Gorica 6/18	Od skupno 18 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih šest šol: OŠ Danila Lokarja Ajdovščina, OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica, OŠ Solkan, OŠ Čepovan, OŠ Draga Bajca Vipava in OŠ Otlica.
7.	OE Maribor 5/16	Od skupno 16 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih pet šol: OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica, OŠ Duplek, OŠ Gorišnica, OŠ Gustava Šiliha Laporje in OŠ Lovrenc na Pohorju.
8.	OE Slovenj Gradec 3/16	Od skupno 16 povabljenih šol so pri raziskavi sodelovale naslednje tri šole: Prva OŠ Slovenj Gradec, OŠ Ribnica na Pohorju in OŠ Neznanih talcev Dravograd.
9.	OE Murska Sobota 8/15	Od skupno 15 povabljenih šol je pri raziskavi sodelovalo naslednjih osem šol: Dvojezična OŠ 1 Lendava, OŠ III Murska Sobota, OŠ Radenci, OŠ Turnišče, OŠ Miška Kranjca Velika Polana, OŠ Beltinci, OŠ Franceta Prešerna Črenšovci in OŠ Šalovci.

Od skupno 126 sodelujočih šol se jih je do 17. 3. 2008 k sodelovanju pri raziskavi odzvalo le 29, s skupno 56 izpolnjenimi vprašalniki, kar pomeni, da se večina šol slabo odziva na elektronski način komuniciranja, je nenaklonjena raziskovalcem ali z vprašalniki zasičena. Šole so računalniško še ne dovolj podkovane, saj imajo le redke na spletni strani objavljene elektronske naslove zaposlenih, kar bi v času sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije pričakovali.

Da bi raziskavo uspešno izpeljala do konca in povečala vzorec na 100, sem se odločila za klasičen način komuniciranja in vsem izbranim šolam po pošti poslala še po pet natisnjenih anketnih vprašalnikov. Tokrat sem še dodatnih 20 šol izbirala glede na premajhno število od prej izpolnjenih anketnih vprašalnikov po posameznih območnih enotah.

20. 4. 2008 sem zaključila z zbiranjem anketnih vprašalnikov. Od skupno 157 (126 elektronsko in 31 pisno) povabljenih šol je sodelovalo 53 šol, kar je 34 %. Od 513 poslanih anketnih vprašalnikov oz. še nekaj več, saj so nekatere šole anketne vprašalnike same posredovale svojim zaposlenim, sem ob koncu raziskave prejela 138 izpolnjenih vprašalnikov, kar je 27 %. Največ povabil so dobile šole iz OE KR in OE KP, najmanj pa šole iz OE LJ, OE NM in OE MS. Iz tega sklepam, da je vodstva šol in učitelje težko pripraviti k sodelovanju in da odziv šol ni bil ravno najboljši. Kljub temu, da je bilo v elektronski obliki poslanih 185 vprašalnikov več kot v pisni, sem dobila približno enak delež izpolnjenih elektronskih in pisnih vprašalnikov oz. samo dva pisna več od elektronskih. Bolj od elektronsko povabljenih šol so aktivno sodelovale pisno povabljene, kar pomeni, da so navajene na pisno reševanje vprašalnikov, čeprav je elektronski način bolj praktičen, hitrejši in cenejši. Najbolj aktivne so bile šole iz OE MB, OE NG, OE LJ in OE NM, najmanj pa ravno domača OE KR. Zbiranje anketnih vprašalnikov po različnih poteh in na različne načine je bilo vendarle uspešno, saj je 138 izpolnjenih anketnih vprašalnikov dovolj za statistično obdelavo. Poleg tega pa so izkušnje s pridobivanjem anketnih vprašalnikov zanimiva izkušnja tudi za v prihodnje.

V nadaljevanju predstavljena tabela prikazuje število povabljenih in število sodelujočih osnovnih šol po posameznih območnih enotah. Iz nje je razvidno število šol, ki so bile povabljene in so sodelovale po elektronski poti in število tistih, ki so bile povabljene in so sodelovale pisno po pošti. Dodan je še izračun sodelujočih šol v odstotkih.

Tabela 5: Število sodelujočih osnovnih šol in izpolnjenih anketnih vprašalnikov po posameznih območnih enotah

Št.	OE	Elektronsko				Pisno				Skupaj					
		Elektronsko povabljene šole	Dejansko sodelujoče šole	Število poslanih vprašalnikov	Število izpolnjenih vprašalnikov	Pisno povabljene šole	Dejansko sodelujoče šole	Število poslanih vprašalnikov	Število izpolnjenih vprašalnikov	Skupaj povabljene šole	Skupaj sodelujoče šole	Sodelujoče šole v odstotkih	Število skupaj poslanih vprašalnikov	Število izpolnjenih vprašalnikov	Izpolnjeni vprašalniki v odstotkih
1.	LJ	13	6	45	11	2	2	10	9	15	8	53	55	20	36
2.	KR	19	3	62	5	3	3	15	6	22	6	27	77	11	14
3.	CE	14	4	41	8	5	2	31	11	19	6	32	72	19	26
4.	KP	14	1	15	3	8	3	45	10	22	4	18	60	13	22
5.	NM	14	4	38	11	0	0	0	0	14	4	29	38	11	29
6.	NG	14	3	21	6	4	3	20	10	18	6	33	41	16	39
7.	MB	13	4	37	10	3	1	10	10	16	5	31	47	20	43
8.	SG	11	1	26	2	5	2	28	10	16	3	19	54	12	22
9.	MS	14	8	64	12	1	0	5	4	15	8	53	69	16	23
Skupaj:		126	37	349	68	31	16	164	70	157	53	34	513	138	27

Pri elektronskem načinu zbiranja izpolnjenih anketnih vprašalnikov sem se soočala s številnimi tehničnimi težavami. Nekatere učiteljice so odgovorile na elektronsko pošto, a so pozabile pripeti izpolnjen vprašalnik; nekatere so vprašalnik izpolnile kljub temu, da stampiljk pri pouku ne uporabljajo in zato ti vprašalniki niso bili uporabni; nekatere so poslale nepopoln anketni vprašalnik; ponekod pa je prišlo do težav že v začetku pri pošiljanju na napačen elektronski naslov zaradi jezikovnih nepravilnosti. Dogajalo se je tudi to, da je strežnik zavrnil pošiljanje, čeprav so bili elektronski naslovi korektno zapisani; včasih pa se je zgodilo tudi to, da je bil vprašalnik izpolnjen, a ni bil priložen v obliki priponke, pač pa kot del besedila v elektronskem sporočilu, zaradi česar odgovori iz vprašalnika niso bili razvidni. Nekatere učiteljice so me

prosile za povratno informacijo, saj se jim je tema zdela zelo zanimiva in neraziskana, o kateri bi želele dobiti več napotkov za nadaljnje delo. To pa je tudi pozitivna stran elektronskega sodelovanja, saj so učiteljice lahko temo vprašalnika komentirale in navezale stik z raziskovalcem. Elektronski način zbiranja podatkov morda ni bil zamen, saj se bo na ta način vse več učiteljic počasi uvedlo v elektronsko komuniciranje, nekje pa je s tem načinom tudi potrebno začeti.

Poleg posredovanja elektronskih naslovov svojih zaposlenih, so bile šole v drugem delu dopisa naprošene, da posredujejo tudi podatke o že upokojenih učiteljicah z namenom, da bi le-te sodelovale pri zgodovinskem delu raziskave. Pri elektronskem pošiljanju od skupno 126 šol je te podatke poslalo šest šol za skupno 22 upokojenih učiteljic. Šole, ki so sodelovale, so bile tri šole iz OE Murska Sobota, ena šola iz OE Maribor, ena šola iz OE Novo mesto in ena šola iz OE Slovenj Gradec. Tudi tokrat lahko opazimo, da primorskih in gorenjskih šol ni prisotnih. Dopise sem poslala 14 upokojenim učiteljicam in do 20. 4. 2008 prejela tri odgovore. Njihove zapise sem obravnavala pri poglavju 2.2.1.6 Upokojene učiteljice o šolskih stampiljkah.

Glej: Priloga 5

Glej: Priloga 6

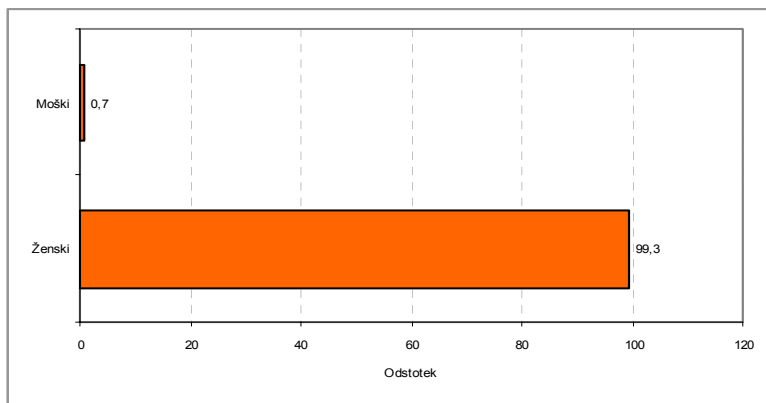
3.2.1 Značilnosti vzorca in deskriptivna statistika

V okviru univariantne analize sem uporabila frekvenčno porazdelitev z grafičnim prikazom. V nadaljevanju sem za primerjavo nekaterih odgovorov glede na sociodemografske značilnosti anketirank uporabila še kontingenčne tabele s hi-kvadrat statistiko.

a) Prikaz strukture glede na spol:

Tabela 6: Struktura glede na spol

Spol	Število	Odstotek
Ženski	137	99,3
Moški	1	0,7
Skupaj	138	100

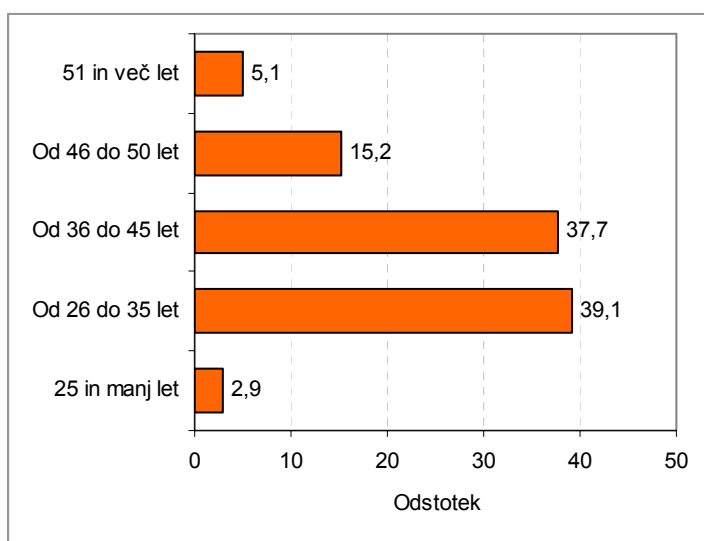
Graf 1: Struktura glede na spol

V raziskavi je sodelovalo 99,3 % žensk in 0,7 % moških. Od skupno 138 sodelujočih je bilo 137 žensk in en moški, zato bom v nadaljevanju uporabljala žensko obliko.

b) Prikaz strukture glede na starost:

Tabela 7: Struktura glede na starost

Starost	Število	Odstotek
25 in manj let	4	2,9
Od 26 do 35 let	54	39,1
Od 36 do 45 let	52	37,7
Od 46 do 50 let	21	15,2
51 in več let	7	5,1
Skupaj	138	100

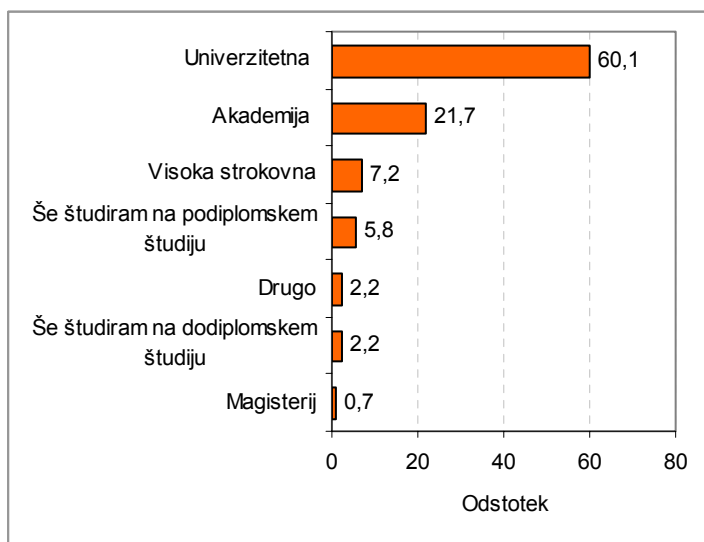
Graf 2: Struktura glede na starost

Največji odstotek anketiranih predstavljajo ženske v starosti od 26 do 35 let, to je 39,1 %. Takoj za njimi so z 37,7 % učiteljice v starosti od 36 do 45 let. 15,2 % je učiteljic, starih od 46 do 50 let. Najmanj je starih 25 let in manj (2,9 %) ter 51 let in več (5,1 %).

c) Prikaz strukture glede na stopnjo izobrazbe:

Tabela 8: Struktura glede na stopnjo izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Število	Odstotek
Še študiram na dodiplomskem študiju	3	2,2
Akademija (2 leti + naloga)	30	21,7
Visoka strokovna (3 leta + diplomska naloga)	10	7,2
Univerzitetna (4 leta + diplomsko delo)	83	60,1
Še študiram na podiplomskem študiju	8	5,8
Magisterij	1	0,7
Drugo	3	2,2
Skupaj	138	100

Graf 3: Struktura glede na stopnjo izobrazbe

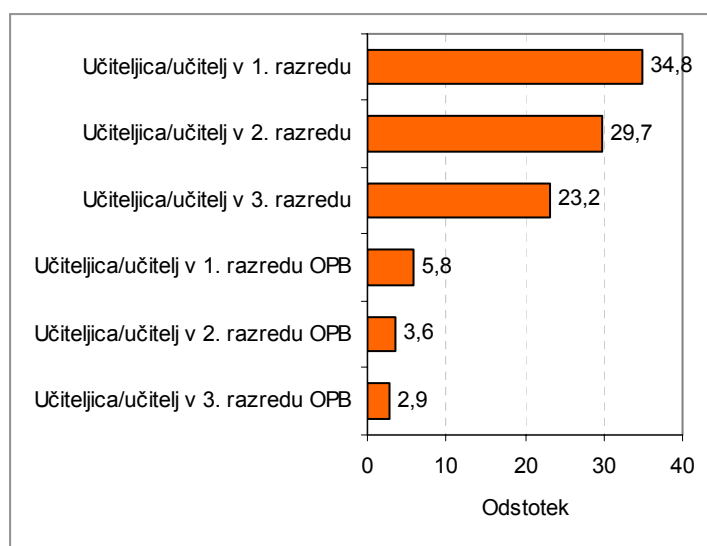
Z 60,1 % ima največ anketiranih univerzitetno izobrazbo. Z 21,7 % sledijo učiteljice z akademijo. 5,8 % učiteljic še študira na podiplomskem študiju, 0,7 % pa jih že ima končan magisterij. Brez diplome je le 2,2 % zaposlenih, doktorata nima nihče. Nekaj je tudi tistih s končano visoko strokovno izobrazbo, to je 7,2 %. Pod drugo pa se je opredelilo 2,2 % učiteljic. Vse tri anketiranke so kot drugo navedle srednjo vzgojiteljsko šolo.

d) Prikaz strukture glede na delovno mesto:

Tabela 9: Struktura glede na delovno mesto

Delovno mesto	Število	Odstotek
Učiteljica/učitelj v 1. razredu	48	34,8
Učiteljica/učitelj v 2. razredu	41	29,7
Učiteljica/učitelj v 3. razredu	32	23,2
Učiteljica/učitelj v 1. razredu OPB	8	5,8
Učiteljica/učitelj v 2. razredu OPB	5	3,6
Učiteljica/učitelj v 3. razredu OPB	4	2,9
Skupaj	138	100

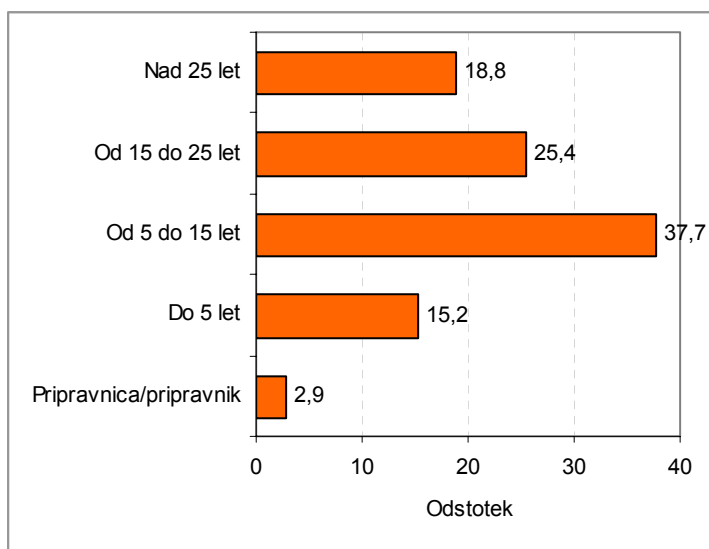
Graf 4: Struktura glede na delovno mesto

Od vseh anketiranih jih je večina razrednikov, zelo malo pa je tistih, ki so zaposleni v oddelku podaljšanega bivanja. Kar 34,8 % anketiranih je zaposlenih v prvem, 29,7 % v drugem in 23,2 % v tretjem razredu. V oddelkih podaljšanega bivanja jih dela 5,8 % v prvem, 3,6 % v drugem in 2,9 % v tretjem razredu.

e) Prikaz strukture glede na delovno dobo:

Tabela 10: Struktura glede na delovno dobo

Delovna doba	Število	Odstotek
Pripravnica/pripravnik	4	2,9
Do 5 let	21	15,2
Od 5 do 15 let	52	37,7
Od 15 do 25 let	35	25,4
Nad 25 let	26	18,8
Skupaj	138	100

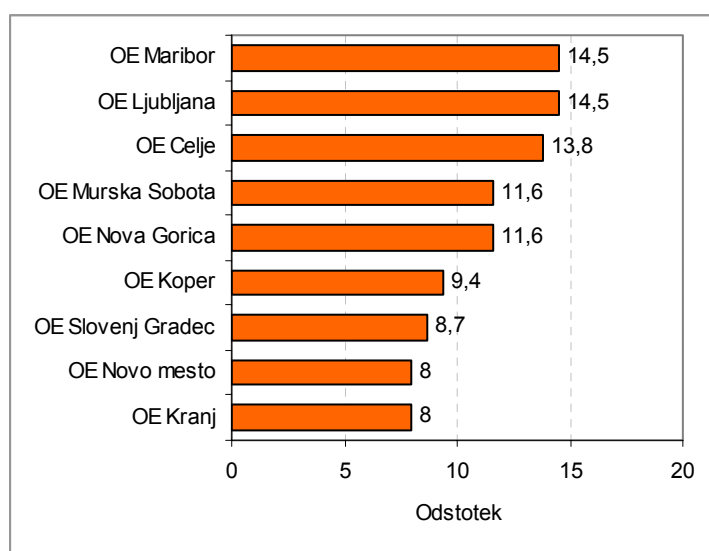
Graf 5: Struktura glede na delovno dobo

Med sodelujočimi učiteljicami je prevladoval mlad kolektiv z od 5 do 15 let delovne dobe, z 25,4 % pa mu je sledila malo starejša generacija z od 15 do 25 let delovne dobe. Približno enako je bilo tistih z do 5 let delovne dobe (15,2 %) in tistih z nad 25 let delovne dobe (18,8 %). Šolske štampiljke pri pouku uporablja tudi že 2,9 % pripravnic.

f) Prikaz strukture glede na območno enoto šole:

Tabela 11: Struktura glede na območno enoto šole

Območna enota šole	Število	Odstotek
OE Ljubljana	20	14,5
OE Kranj	11	8
OE Celje	19	13,8
OE Koper	13	9,4
OE Novo mesto	11	8
OE Nova Gorica	16	11,6
OE Maribor	20	14,5
OE Slovenj Gradec	12	8,7
OE Murska Sobota	16	11,6
Skupaj	138	100

Graf 6: Struktura glede na območno enoto šole

V raziskavi je bil odstotek sodelujočih učiteljic po posameznih območnih enotah približno enak. Razlike so bile zanemarljivo majhne, saj so bile sodelujoče šole vključene v raziskavo ravno glede na območne enote. Namen je bil, da bi bile v vzorec zajete šole iz vseh območnih enot in to v približno enakem deležu. 14,5 % sta udeleženi OE Ljubljana in OE Maribor. Z 13,8 % jima sledi OE Celje. 11,6 % imata OE Nova Gorica in OE Murska Sobota. Najmanj aktivne so bile OE Koper (9,4 %), OE Novo mesto in OE Kranj (obe 8 %).

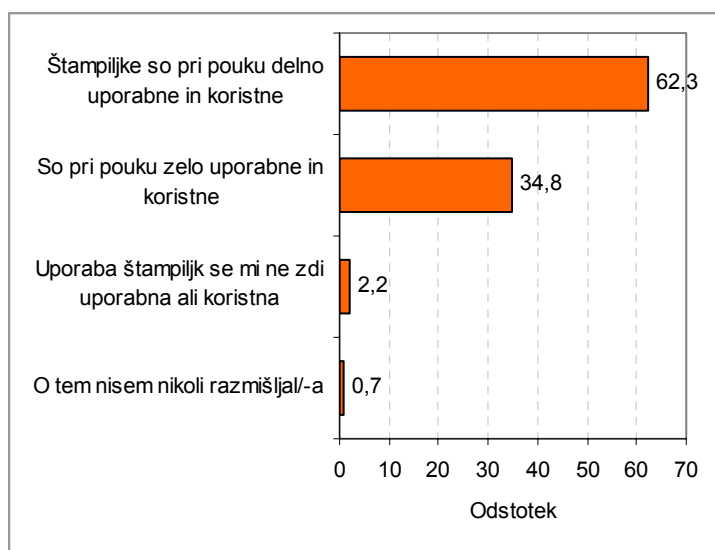
3.3 REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA Z RAZLAGO

3.3.1 Šolske štampiljke in motivacija

1. Kakšno je vaše mnenje o koristnosti uporabe šolskih štampiljk pri pouku?

Tabela 12: Struktura glede na koristnost uporabe šolskih štampiljk pri pouku

Koristnost uporabe štampiljk pri pouku	Število	Odstotek
Štampiljke so pri pouku zelo uporabne in koristne	48	34,8
Štampiljke so pri pouku delno uporabne in koristne	86	62,3
Uporaba štampiljk pri pouku se mi ne zdi uporabna ali koristna	3	2,2
O tem nisem nikoli razmišljala/-a	1	0,7
Skupaj	138	100

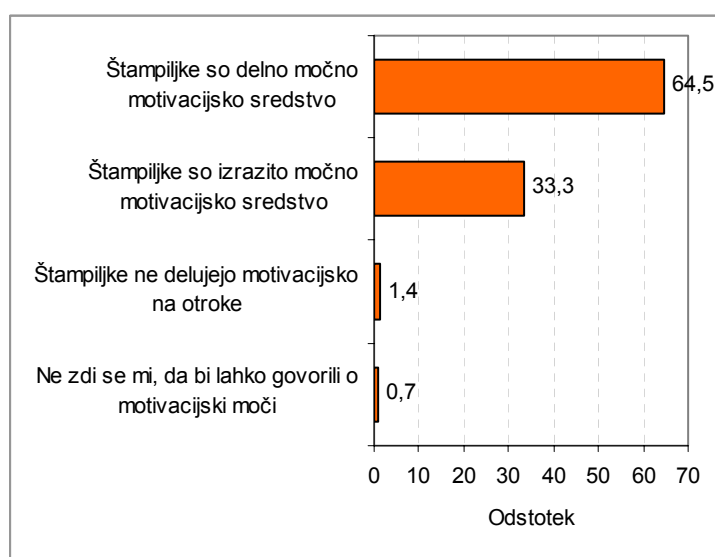
Graf 7: Struktura glede na koristnost uporabe šolskih štampiljk pri pouku

Da so štampiljke delno uporabne in koristne, meni 62,3 % anketirank, 34,8 % pa je navedlo, da so zelo koristne. Le 2,2 % anketirank meni, da se jim uporaba štampiljk ne zdi uporabna ali koristna, samo ena anketiranka pa o tem ni nikoli razmišljala.

2. Kako močno motivacijsko sredstvo so po vašem mnenju šolske štampiljke?

Tabela 13: Struktura glede na motivacijsko moč šolskih štampiljk

Motivacijska moč šolskih štampiljk	Število	Odstotek
Štampiljke so izrazito močno motivacijsko sredstvo	46	33,3
Štampiljke so delno močno motivacijsko sredstvo	89	64,5
Štampiljke ne delujejo motivacijsko na otroke	2	1,4
Ne zdi se mi, da bi pri štampiljkah lahko govorili o motivacijski moči	1	0,7
Skupaj	138	100

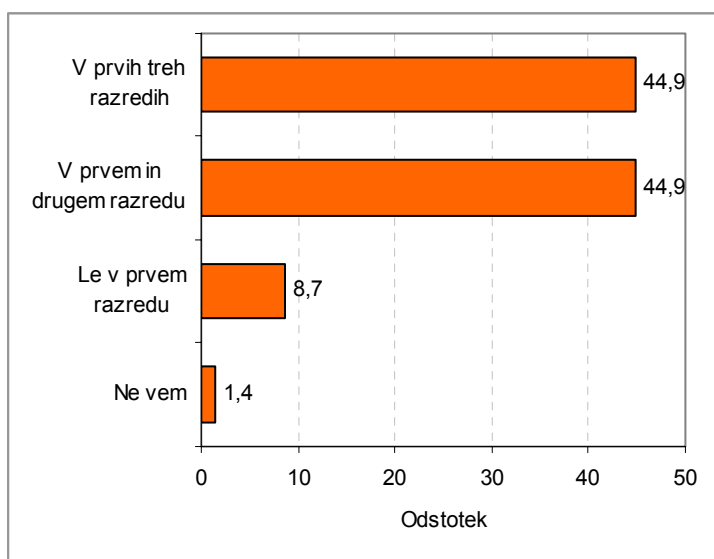
Graf 8: Struktura glede na motivacijsko moč šolskih štampiljk

Velika večina, kar 64,5 % anketiranih meni, da so štampiljke delno močno motivacijsko sredstvo, dobrih 33,3 % pa, da so izrazito močno motivacijsko sredstvo. Zanimljivih 1,4 % meni, da ne delujejo motivacijsko, samo ena anketiranka pa meni, da pri štampiljkah o motivacijski moči ne moremo govoriti.

3. Do katerega razreda je po vašem mnenju uporaba štampiljk še učinkovita?

Tabela 14: Struktura glede na učinkovitost štampiljk v posameznih razredih

Učinkovitost štampiljk v posameznih razredih	Število	Odstotek
Le v prvem razredu	12	8,7
V prvem in drugem razredu	62	44,9
V prvih treh razredih	62	44,9
Ne vem	2	1,4
Skupaj	138	100

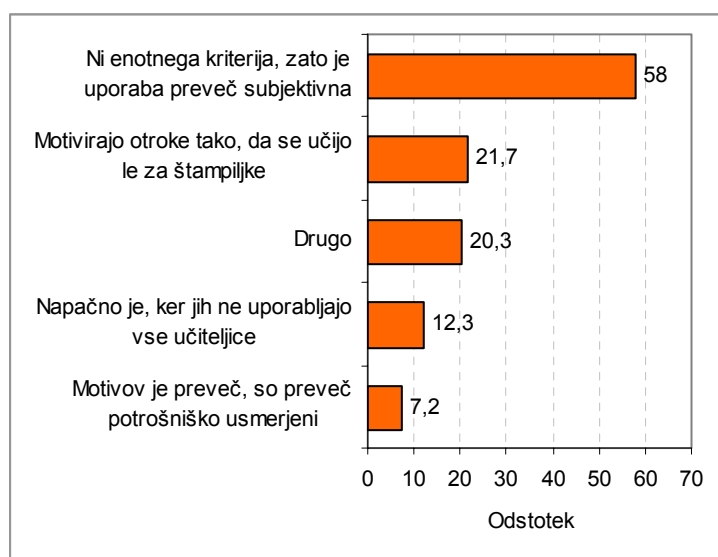
Graf 9: Struktura glede na učinkovitost štampiljk v posameznih razredih

Kar 44,9 % anketirank meni, da so štampiljke učinkovite v prvih razredih, ravno tolikšen odstotek pa jih meni, da so učinkovite kar v prvih treh razredih oz. v prvem triletju. Slabih 8,7 % jih meni, da so štampiljke motivacijsko učinkovite le v prvem razredu. Glede učinkovitosti v posameznih razredih se nista mogli opredeliti le dve anketiranki.

4. Katere se po vašem mnenju slabe strani uporabe šampiljk pri pouku? (*)

Tabela 15: Struktura glede na slabe strani uporabe šampiljk pri pouku

Slabe strani uporabe šampiljk pri pouku	Število	Odstotek
Motivirajo otroke tako, da se učijo le za šampiljke	30	21,70
Ni enotnega kriterija, zato je uporaba preveč subjektivna	80	58,00
Napačno je, ker jih ne uporabljajo vse učiteljice	17	12,30
Motivov je preveč, so preveč potrošniško usmerjeni	10	7,20
Drugo	28	20,30
Skupaj	138	119,60

Graf 10: Struktura glede na slabe strani uporabe šampiljk pri pouku

58 % anketirank meni, da je slaba stran uporabe šampiljk ta, ker ni poenotenega kriterija za uporabo in je tako uporaba šampiljk preveč subjektivna. 21,7 % jih meni, da se učenci učijo za šampiljke in ne zase. Slabih 12,3 % jih vidi slabost šampiljk v tem, ker jih ne uporabljajo vse učiteljice, 7,2 % pa jih meni, da so šampiljke preveč potrošniško naravnane. 20,3 % anketirank se je odločilo za možnost »drugo«, kjer so videle vzroke slabih strani v učiteljčini neustrezni, nepremišljeni ali pretirani uporabi šampiljk ali pa slabih strani sploh niso videle. Navedle so naslednje možnosti:

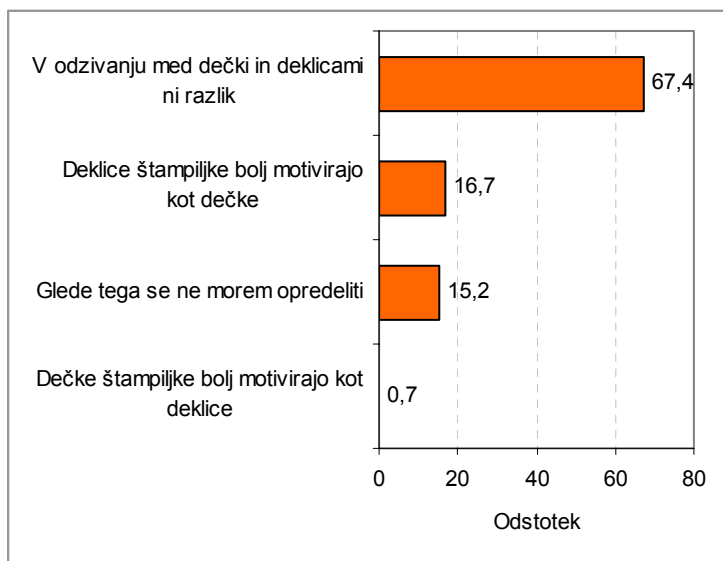
- S šampiljkami ne želimo nič slabega, zato niso slabe. (1)
- Slabih strani nisem opazila. (5)
- V njih ni nič slabega, učenci in učenke jih imajo preprosto radi. (1)

- To je odvisno od učiteljice. (1)
- Nepremišljena uporaba brez utemeljenih kriterijev pri učencih. (1)
- Prepogosto se dogaja, da učiteljice dajejo štampiljke otrokom za slabo ali neopravljeno delo in tako navajajo otroke na nekaj, kar je skregano z realnostjo. (1)
- Če se jih uporablja prepogosto, nimajo več učinka. (4)
- Če uporabljamo štampiljke kot edino motivacijo v razredu, izgubijo učinek. (1)
- Pogosto spodbujajo nezdravo tekmovalnost med otroki. (1)
- Ne vem. (1)

5. Se vam zdi, da so v motiviranju s štampiljkami razlike med dečki in deklicami?

Tabela 16: Struktura glede na razlike v motiviranju med dečki in deklicami

Razlike v motiviranju med dečki in deklicami	Število	Odstotek
V odzivanju med dečki in deklicami ni razlik	93	67,4
Deklice štampiljke bolj motivirajo kot dečke	23	16,7
Dečke štampiljke bolj motivirajo kot deklice	1	0,7
Glede tega se ne morem opredeliti	21	15,2
Skupaj	138	100

Graf 11: Struktura glede na razlike v motiviranju med dečki in deklicami

Kar 67,4 % anketirank meni, da v motiviranju s štampiljkami razlik med dečki in deklicami ni. 16,7 % jih meni, da so deklice za štampiljke bolj dovzetne od dečkov in le ena anketiranka meni obratno. 15,2 % anketiranih se glede te izjave ni moglo opredeliti.

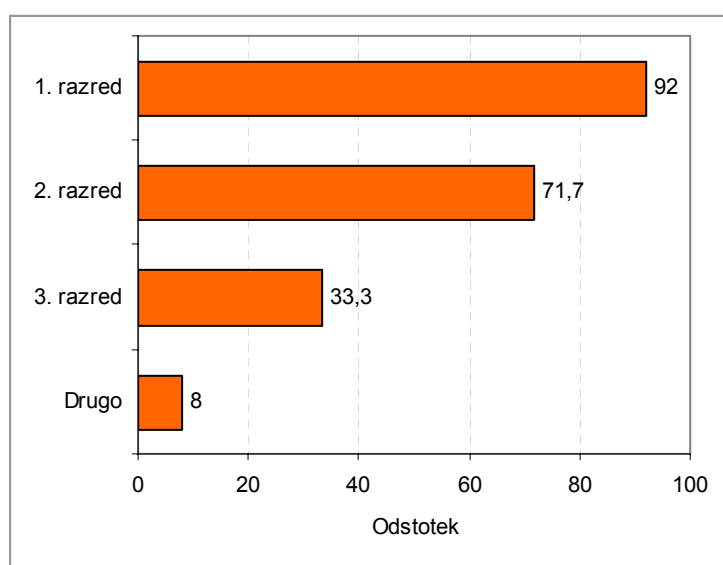

3.3.2 Uporaba šolskih štamplik

1. Podčrtajte razrede, v katerih uporabljate štampljke oz. ste jih uporabljali. (*)

Tabela 17: Struktura glede na uporabo štamplik v posameznih razredih

Uporaba štamplik po razredih	Število	Odstotek
1. razred	127	92,00
2. razred	99	71,70
3. razred	46	33,30
Drugo	11	8,00
Skupaj	138	205,10

Graf 12: Struktura glede na uporabo štamplik v posameznih razredih

92 % sodelujočih štampljke uporablja oz. jih je uporabljalo v prvem razredu, 71,7 % v drugem razredu in precej manj (33,3 %) v tretjem razredu. Da štampljke uporabljajo drugje, je navedlo 8 % anketirank. Pod drugo so navedle:

- V oddelku podaljšanega bivanja. (6)
- Do 6. razreda. (1)
- V 4. razredu. (1)

2. Približno katerega leta ste začeli štampljke prvič uporabljati?

Iz tabele, ki je predstavljena v nadaljevanju, je razvidno, da so anketiranke uporabljale šolske štampljke med leti 1974 in 2008, tj. v obdobju 36-ih let. Največ jih je z uporabo pričelo v letih

2007, 2005 in 2004, malo manj v letih 2002, 2003, 2001, 2000, 1998, 1995 in 1987. 17 anketirank se začetnega leta uporabe ne spominja, ena pa jih je začela uporabljati že v mali šoli. V ostalih letih je uporaba približno enako prisotna. Iz tega lahko sklepamo, da se je uporaba šampiljk od začetka ohranila vse do danes in je še vedno priljubljena tako pri starejših učiteljicah kot tudi učiteljicah začetnicah. Glede na delovno dobo lahko ugotovimo, da so z uporabo šampiljk začele učiteljice z več kot 25 let delovne dobe in jih uporabljajo še danes, zadnje pa so jih takoj ob začetku svojega službovanja začele uporabljati pripravnice, kar pomeni, da je doba uporabe šampiljk sorazmerna s številom let delovne dobe.

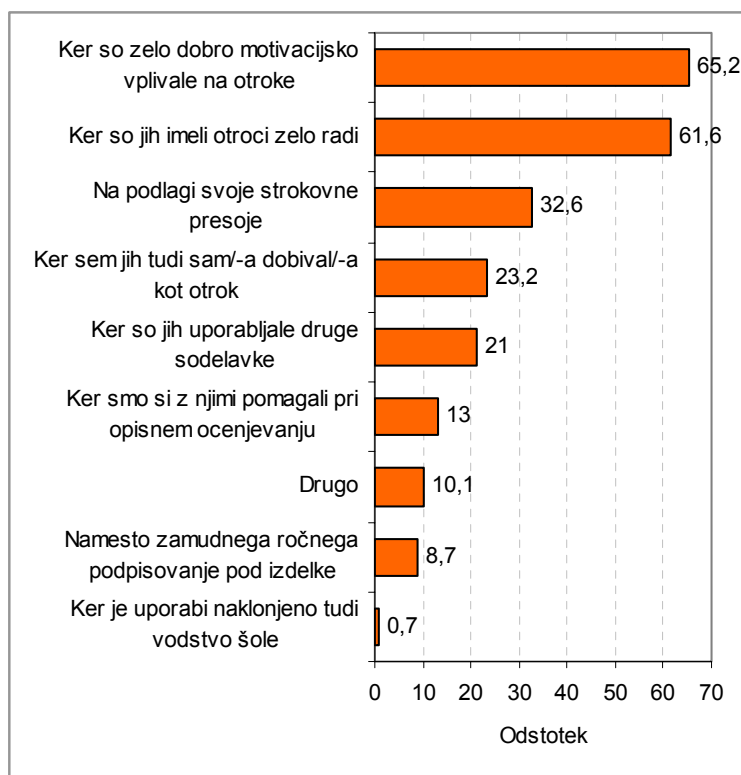
Tabela 18: Začetki uporabe štampiljk po posameznih letih glede na delovno dobo

Št.	Leto začetka uporabe	Pripravnica/ pripravnik	Do 5 let	Od 5 do 15 let	Od 15 do 25 let	Nad 25 let	Število učiteljic
1.	Ne vem		1	7	5	3	16
2.	V mali šoli					1	1
3.	1974					1	1
4.	1975						0
5.	1976						0
6.	1977						0
7.	1978					1	1
8.	1979						0
9.	1980					4	4
10.	1981						0
11.	1982					3	3
12.	1983				1	1	2
13.	1984				1		1
14.	1985				1	3	4
15.	1986				1		1
16.	1987				5	1	6
17.	1988			1	1	1	3
18.	1989						0
19.	1990			1	1	1	3
20.	1990				2	1	3
21.	1991			1			1
22.	1992			1	3		4
23.	1993			2			2
24.	1994			2			2
25.	1995			5	1		6
26.	1996			3	1		4
27.	1997			1			1
28.	1998			5		1	6
29.	1999			2			2
30.	2000			4	2		6
31.	2001			6			6
32.	2002		1	2	1	3	7
33.	2003		3	2	1		6
34.	2004		4	2	3		9
35.	2005		4	3	2		9
36.	2006		2	2			4
37.	2007	3	6	1		1	11
38.	2008	1	1	1			3
	Skupaj	4	22	54	32	26	138

3. Podčrtajte vzrok, zakaj ste jih začeli uporabljati. (*)

Tabela 19: Struktura glede na vzrok uporabe šolskih štampiljk

Vzrok uporabe šolskih štampiljk	Število	Odstotek
Ker sem jih tudi sam/-a dobival/-a kot otrok	32	23,20
Na podlagi svoje strokovne presoje	45	32,60
Ker so jih uporabljale druge sodelavke	29	21,00
Ker je uporabi naklonjeno tudi vodstvo šole	1	0,70
Ker smo si z njimi pomagali pri opisnem ocenjevanju	18	13,00
Ker so zelo dobro motivacijsko vplivale na otroke	90	65,20
Ker so jih imeli otroci zelo radi	85	61,60
Namesto zamudnega ročnega podpisovanje pod izdelke	12	8,70
Drugo	14	10,10
Skupaj	138	236,20

Graf 13: Struktura glede na vzroke uporabe šolskih štampiljk

65,2 % anketirank je začelo štampiljke uporabljati zato, ker dobro motivacijsko vplivajo na otroke, 61,6 % pa zato, ker so jih imeli otroci zelo radi. 32,6 % jih je štampiljke uporabljalo zaradi svoje osebne presoje. 23,2 % se jih je odločilo za uporabo zato, ker so jih tudi same prejemale v otroških letih, 21 % pa zato, ker so to videle pri svojih sodelavkah. Slabih 13 % si je

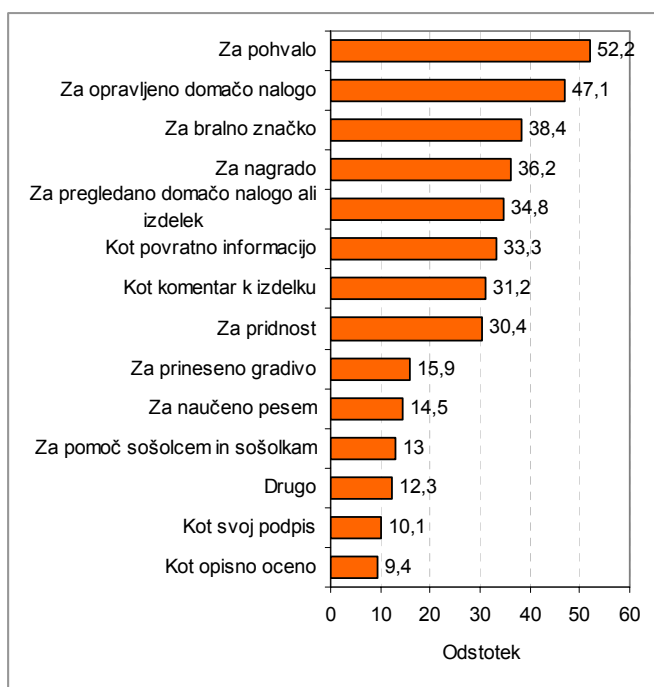
z njimi pomagalo pri opisnem ocenjevanju. 8,7 % je v njih videlo nadomestek za učiteljev podpis k izdelkom, na eno anketiranko pa je pri uporabi šampiljk vplivalo vodstvo šole. 10,1 % učiteljic je našlo druge in ne ravno na vprašanje navezujoče se odgovore, ki so:

- Čisto slučajno. (1)
- Zaradi tistih otrok, ki se bolj potrudijo od večine. (1)
- Ko nisem našla nobenega drugega motivacijskega sredstva. (1)
- Šampiljka je boljša od podpisa ali kljukice k izdelkom. (1)

4. Podčrtajte, v kakšne namene ste jih uporabljali oz. jih še vedno. (*)

Tabela 20: Struktura glede na namen uporabe šolskih šampiljk

Namen uporabe šolskih šampiljk	Število	Odstotek
Za opravljeno domačo nalogo	65	47,10
Za pridnost	42	30,40
Za nagrado	50	36,20
Za pohvalo	72	52,20
Za pomoč sošolcem in sošolkam	18	13,00
Za prineseno gradivo	22	15,90
Za bralno značko	53	38,40
Za naučeno pesem	20	14,50
Kot opisno oceno	13	9,40
Kot komentar k izdelku	43	31,20
Kot povratno informacijo	46	33,30
Kot svoj podpis	14	10,10
Za pregledano domačo nalogo ali izdelek	48	34,80
Drugo	17	12,30
Skupaj	138	379,00

Graf 14: Struktura glede na namen uporabe šolskih štampiljk

Pri 52,2 % učiteljic so štampiljke najbolj uporabne kot pohvala, 47,1 % jih uporabi štampiljko za opravljeno domačo nalogo, 38,4 % za domače branje, 36,2 % za nagrado in 34,8 % za pregledano domačo nalogo ali izdelek. Malo manj priljubljena je uporaba štampiljk v vlogi povratne informacije (33,3 %), komentarja k izdelku (31,2 %) ali pa je podeljena za pridnost (30,4 %). Med 9 % in 16 % se uvrstijo nameni uporabe štampiljk za prineseno gradivo, pomoč sošolcem, za naučeno pesem, kot opisno oceno ali učiteljičin podpis. 12,3 % anketirank se je odločilo za druge možnosti, vendar večina njihovih zapisov ni tako specifična, da jih ne bi bilo mogoče uvrstiti med že zgoraj ponujene možnosti. Tega ne moremo trditi samo za tiste zapise, ki se nanašajo na opravljeno delo, otrokov trud in napredek. Odgovore, ki so jih učiteljice navedle pod drugo, v nadaljevanju predstavljam glede na možnost uvrstitve med že ponujene opcije:

a) Zapisi, ki jih je mogoče uvrstiti med že ponujene odgovore:

- Kot nagrada za 90 % in bolj pravilno rešen test ali za uspeh pri ustnem ocenjevanju. (1)
- Za različne kvalitetno izvedene naloge. (2)
- Za orientacijo staršem. (1)
- Dodatek k pisnemu komentarju učiteljice. (1)
- Kot delček stripa, kjer v oblaček nad štampiljko učiteljica napiše komentar k izdelku. (1)
- Kot motivacijo za branje. (1)
- Za evidentiranje prebranih knjig. (1)

- Za zgledno vedenje. (1)
- Za sedenje v klopih ob zvonjenju za pričetek pouka. (1)
- Odvisno od situacije, vse naštetu. (1)

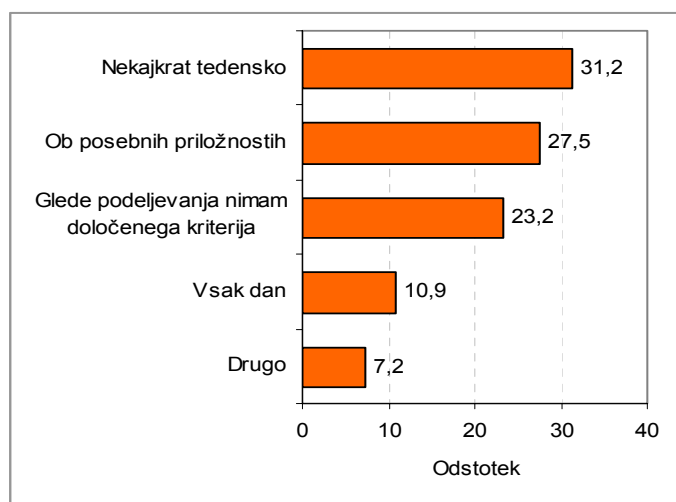
b) Zapisi, katerih ni možno uvrstiti med že ponujene odgovore:

- Za dodatno opravljeno delo. (1)
- Za pravilno opravljeno delo. (1)
- Za uspešno opravljen govorni nastop. (1)
- Za učni napredek glede na predhodno stanje. (1)
- Za izreden individualni napredek. (1)
- Za trud učenca oz. učenke. (1)

5. Kako pogosto ste šampiljke delili učencem in učenkam oz. jih še vedno?

Tabela 21: Struktura glede na pogostost uporabe šampiljk pri pouku

Pogostost uporabe šampiljk pri pouku	Število	Odstotek
Vsak dan	15	10,9
Nekajkrat tedensko	43	31,2
Ob posebnih priložnostih	38	27,5
Glede podeljevanja nimam določenega kriterija	32	23,2
Drugo	10	7,2
Skupaj	138	100

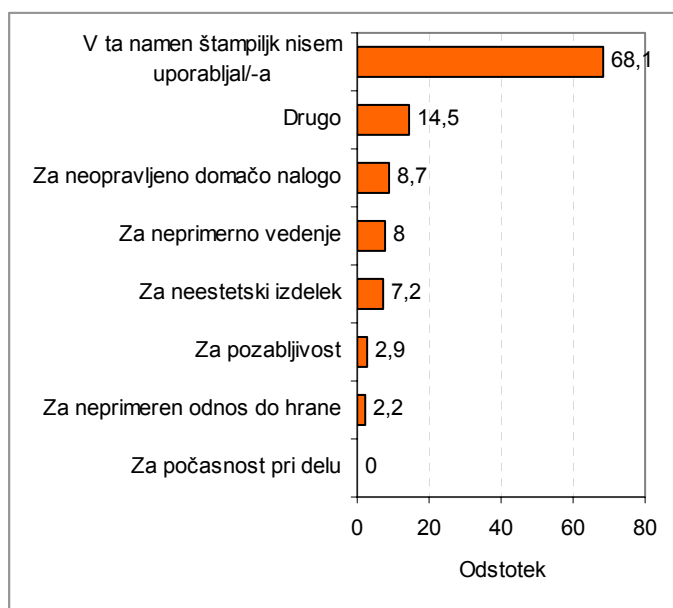
Graf 15: Struktura glede na pogostost uporabe šampiljk pri pouku

Večina učiteljic šampiljk ne uporablja vseprek in ravno vsak dan, pač pa preudarno in ob posebnih priložnostih. 31,2 % jih uporablja šampiljke nekajkrat tedensko, 27,5 % ob posebnih priložnostih, 23,2 % pa jih glede podeljevanja nima določenega kriterija. Slabih 10,9 % anketirank šampiljke uporablja vsakodnevno, 7,2 % pa se jih je odločilo za možnost drugo, kjer niso navedle konkretnih stvari.

6. V kakšne namene ste uporabljali tudi takšne šampiljke, ki so pomenile grajo? (*)

Tabela 22: Struktura glede na uporabo šampiljk za grajo

Uporaba šampiljk za grajo	Število	Odstotek
Za neopravljeno domačo nalogo	12	8,70
Za neprimerno vedenje	11	8,00
Za počasnost pri delu	0	0
Za neestetski izdelek	10	7,20
Za pozabljivost	4	2,90
Za neprimeren odnos do hrane	3	2,20
V ta namen šampiljk nisem uporabljal/-a	94	68,10
Drugo	20	14,50
Skupaj	138	111,60

Graf 16: Struktura glede na uporabo šampiljk za grajo

Večina učiteljic (68,1 %) šampiljk za grajo ni uporabljala. Okrog 8 % jih je šampiljke uporabljalo za neopravljeno domačo nalogo, neprimerno vedenje in neestetski izdelek. Le 2,2 % pa tudi za neprimeren odnos do hrane. 14,5 % učiteljic je pod drugo navedlo podobna odgovora:

- Za premalo vložene delo pri opravljanju pisnih nalog. (1)

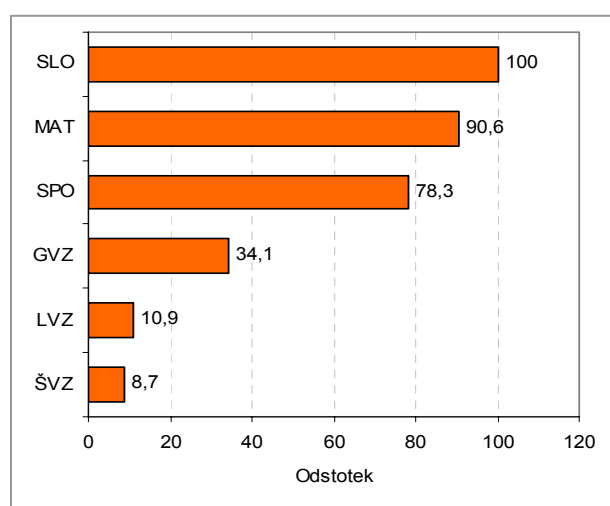

- Za ne dovolj natančno in nepravilno opravljeno delo. (1)

7. Pri katerih šolskih predmetih ste jih uporabljali oz. jih še vedno? (*)

Tabela 23: Struktura glede na uporabo štampiljk pri posameznih šolskih predmetih

Uporaba štampiljk pri šolskih predmetih	Število	Odstotek
MAT	125	90,60
SLO	138	100,00
SPO	108	78,30
GVZ	47	34,10
ŠVZ	12	8,70
LVZ	15	10,90
Skupaj	138	322,50

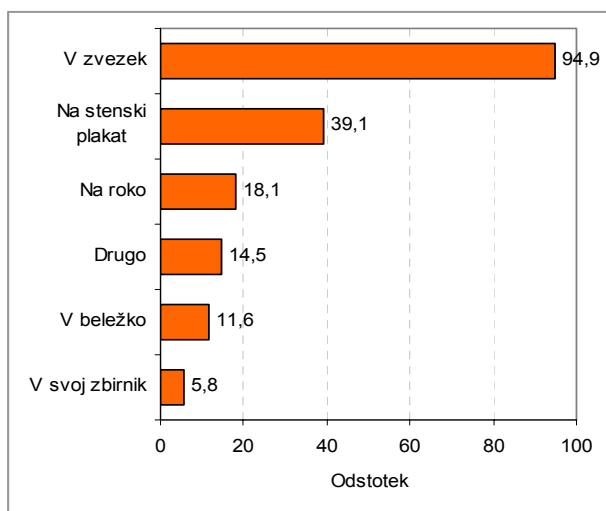
Graf 17: Struktura glede na uporabo štampiljk pri posameznih šolskih predmetih

Najbolj pogosta je uporaba štampiljk pri slovenščini (100 %), matematiki (90,6 %) in spoznavanju okolja (78,3 %). Z 34,1 % sledi glasbena vzgoja. Uporaba je najbolj redka pri likovni (10,9 %) in športni vzgoji (8,7 %).

8. Podčrtajte, kam ste jih odtiskovali oz. jih še vedno. (*)

Tabela 24: Struktura glede na prostor odtiskovanja štampiljk

Mesto odtiskovanja šolskih štampiljk	Število	Odstotek
V zvezek	131	94,90
V beležko	16	11,60
V svoj zbirnik	8	5,80
Na stenski plakat	54	39,10
Na roko	25	18,10
Drugo	20	14,50
Skupaj	138	184,10

Graf 18: Struktura glede na prostor odtiskovanja štampiljk

Večina učiteljic odtiskuje štampiljke v zvezek (94,9 %) in na stenski plakat (14,5 %). Malo manj pogosto je odtiskovanje na roko (18,1 %), v beležko (11,6 %) ali v učiteljičin zbirnik (5,8 %). 14,5 % učiteljic je pod možnost drugo omenilo še liste in drugo šolsko vadbeno gradivo:

- Na bel list papirja. (1)
- Na učni ali bralni list. (5)
- Na preizkus znanja. (1)
- V delovni zvezek. (9)
- V zvezek za bralno značko. (1)
- V delovni učbenik. (1)
- V Ciciban. (1)

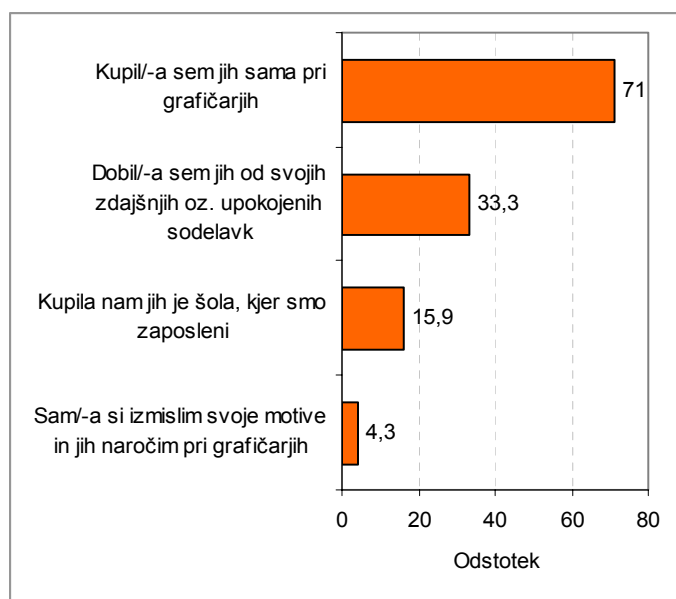
Naslednji odgovor pa bi bilo mogoče uvrstiti med že ponujeno možnost »na stenski plakat«:

- Na stenski plakat, ki je viden samo učiteljici in otrokom. (1)

9. Na kakšen način ste se oskrbovali s štamplikami oz. se še vedno? (*)

Tabela 25: Struktura glede na način oskrbovanja s štamplikami

Način oskrbovanja s štamplikami	Število	Odstotek
Dobil/-a sem jih od svojih zdajšnjih oz. upokojenih sodelavk	46	33,30
Kupil/-a sem jih sama pri grafičarjih	98	71,00
Kupila nam jih je šola, kjer smo zaposleni	22	15,90
Sam/-a si izmislil svoje motive in jih naročim pri grafičarjih	6	4,30
Skupaj	138	124,60

Graf 19: Struktura glede na način oskrbovanja s štamplikami

71 % učiteljic kupuje štampljke v lastni režiji, 33,3 % jih je štampljke podedovalo od svojih predhodnic, le 15,9 % učiteljic pa je štampljke kupila šola. Slabih 4,3 % oz. le 6 učiteljic od skupno 138 je že predlagalo svoje sličice oz. motive in jih odneslo graverjem v izdelavo.

10. Naštejte nekaj motivov, ki so upodobljeni na vaših štamplikah in na kratko razložite namene in kriterije uporabe.

V prvih dveh spodnjih preglednicah sta predstavljena pomen in namen uporabe pozitivnih in negativnih štamplik, kjer so besedno-slikovne in številčne štampljke obravnavane ločeno od slikovnih štamplik. Tretja preglednica pa se ukvarja z razlago kriterijev uporabe posameznih štamplik. Iz vseh treh preglednic lahko dobimo vpogled v pestro uporabo različnih motivov.

Anketirane učiteljice pri pozitivnih in negativnih motivih največ uporabljajo slikovne stampiljke, manj pa besedno-slikovne in številčne. Uporaba slednjih je precej omejena. Ker na njej piše »lepo sodeluješ«, jo učiteljica uporabi samo v situacijah, ko otrok sodeluje; pri slikovnih pa je uporaba bolj svobodna, saj jih učiteljice uporabljajo v različne namene: za nagrado, pohvalo, spodbudo, domače in šolsko delo ali izdelke, pa tudi za branje, vedenje, trud in še ob mnogih drugih priložnostih. Opaziti je, da pomen določene stampiljke povezujejo s sporočilnostjo motiva: tovornjak z zemljo pomeni, da je otrok osvojil znanje; čebelica pomeni, da je otrok v šoli priden; medvedek s knjigo v roki se uporablja za bralno značko; pujs pomeni norčevanje iz hrane ipd. Takšen način uporabe ima pragmatičen vidik, saj je pomen stampiljk blizu konkretnemu dojemanju otrok in tudi bolj razumljiv. Poleg tega, da anketirane učiteljice uporabljajo različne motive v enake ali podobne namene, uporabljajo tudi enake motive v različne namene. Npr. smejko lahko pomeni različne stvari: pohvalo, spodbudo k uživanju zajtrka, vzorno vedenje, sodelovanje pri pouku, pomoč sošolcem, opravljeno domačo nalogo, dobro opravljeno delo, brez napak in lepo napisane črke, povedi, številke, pa tudi delo, ki si ga je otrok sam domislil.

Anketiranke uporabljajo več različnih kriterijev uporabe stampiljk, ki so lahko eno-, dvo-, tro- ali štiristopenjski. Najbolj enostaven kriterij je, da otrok stampiljko dobi ali pa je ne dobi. Dokaj preprost kriterij je količinski, kjer otrok glede na kakovost svojega dela dobi eno, dve ali največ tri enake stampiljke. Zanimivo je, da se učiteljice tudi pri kriterijski uporabi stampiljk ozirajo na pomen motiva, kjer npr. sonce pomeni odlično, oblak dobro in strela nezadovoljivo. Nekatere učiteljice kriterijev ne uporabljajo, saj so zanje vse stampiljke med seboj enakovredne. Motive izbirajo na podlagi svoje osebne presoje ali na podlagi pogovora z učenci.

Tabela 26: Motivi pozitivnih štampiljk z razlago pomenov in namenov uporabe

Št.	Motiv pozitivne štampiljke	Pomen in namen uporabe	Število učiteljic, ki jih uporablja
Besedno-slikovne in številčne štampiljke			
1.	Datum	Pregled zvezka.	1
2.	»Čestitam!«, »Odlično!«	Povratna informacija, doseženi najvišji standardi znanja, pohvala, nagrada, lep izdelek, pomoč sošolcem in sošolkam, uspešno opravljeno delo ali naloga.	9
3.	»Bravo!«, »Bistra glava«, »Priden/-a«	Pohvala, dobro opravljeno delo, motivacija za delo, bralna značka.	5
4.	»Potrudil/-a si se«, »Dobro opravljeno«; deček, ki skoči v zrak; dve roki, ki si čestitata	Trud, dobro narejen izdelek, odlično opravljena naloga, delo, pridnost.	6
5.	»Lepo sodeluješ«	Sodelovanje pri pouku.	1
6.	Pograjena deklica	Pridnost, prijaznost do sošolcev in sošolk.	2
Slikovne štampiljke			
7.	Hruška, miška, smejko, sonček, Garfield, metuljček, rožica, palček, živali, avtomobilček, medvedek	Pohvala, pohvala za hitro opravljeno delo, pohvala za otrokovo ustvarjalnost.	10
8.	Učenec, učenka, račka, medo, kenguru, dinozaver, čebelica	Nagrada.	5
9.	Metuljček, medvedek	Spodbuda.	3
10.	Živali	Del stripa, kjer žival v oblaku nagovori otroka, ga pohvali, mu svetuje.	1
11.	Smejko	Delo, katerega si je otrok sam domislil.	1
12.	Tovornjak z zemljo, velika žoga	Naloženo in usvojeno znanje, zelo dobro usvojeno znanje, privoščiti si igro.	2
13.	Veverica, roža, čebelica, zajček, sonček	Naučena pesem, poštevanka.	5
14.	Mroček	Vrednotenje izdelka.	1
15.	Pes, živali, zvezdica, sonce	Opisno ocenjevanje, dodatek h komentarju, dodatna povratna informacija otroku pri ocenjevanju.	5
16.	Zajček	Vztrajnost pri delu.	1
17.	Metulj, sonček, mravljica, konj, živali	Trud, izjemen trud.	7
18.	Sonček, želva Ninja, punčka, Pika Nogavička	Primerno vedenje pri malici in kosilu, upoštevanje navodil in pravil.	3
19.	Smejko	Spodbuda k rednemu uživanju zajtrka.	1
20.	Pasovček	Pripenjanje v avtu, uporaba rutke.	2
21.	Zajček, ribica	Znak skupine.	1

22.	Sonček, luna, zvezdica, smejko, Pokemon, miška Miki	Vzorno, lepo vedenje, sodelovanje pri pouku, dobro delo, pomoč sošolcem in sošolkam.	5
23.	Čebelica, mravljinček, zajček, žirafa	Pridnost, marljivost, estetski izdelek.	12
24.	Duhec Casper, motivi po izbiri otrok, ptica, čebelica, miška, smejko, zajček, muca, kuža, riba, mravljica, pes Pepe, zvezdica, pravljичni junaki, živali	Opravljena domača naloga.	13
25.	Pikapolonica, metulj, cvet, sonček, pomladni in zimski motivi, čebelica, Švigazajček, mucek, čebelica Maja, kozica, smejko, živali	Uspešno, dobro, pravilno opravljeno delo/naloga.	11
26.	Sonček, pikapolonica, smejko, živali	Odlično rešen test oz. učni list, uspešno rešena naloga v šoli.	6
27.	Muca, čebelica, jelenček, motivi iz risank, živali	Natančno narejena naloga, grafomotorične vaje.	11
28.	Medo s svinčnikom, miška Miki, tiger, žival ali predmet, ki se začne na določen glas, smejko, muca	Lepo, brez napak in pravilno pisanje novih črk, povedi, števil, prepisa, nareka, zgodbe.	7
29.	Smrkec, miška Miki, pikapolonica	Pravilno izračunani računi in besedilne naloge.	3
30.	Škrat	Dobro napisana domišljajska zgodba, pesmica.	1
31.	Zvezdica	Dobra ilustracija.	1
32.	Žabica	Prebrana knjiga v projektu »Žabica«.	1
33.	Račka, medo s knjigo v roki, čebelica, Pedenjped, palčki, Rdeča Kapica, Sneguljčica, deček, deklica, ptica, knjiga, Pedenjped, sovica	Bralna značka.	14
34.	Pikapolonica	Dodatno prebrana knjiga pri bralni znački.	1
35.	Bralna muca, pravljичna žival, živali	Prebrana in povedana pravljica, govorni nastop.	3
36.	Čebelica, roža	Izpolnitev »bralne hiške«, kjer vsako pobarvano okence pomeni deset minut glasnega branja doma.	2
37.	Različni motivi, češnja, snežinka, jabolko, zvonček	Glede na vsebino. Če je deževen dan, dežnik, letni časi ipd. Presenečenje za otroke, saj ne vedo, kdaj bo katera štampiljka.	12

Tabela 27: Motivi negativnih štampiljk z razlago pomenov in namenov uporabe

Št.	Motiv negativne štampiljke	Pomen in namen uporabe	Število učiteljic, ki jih uporablja
Besedno-slikovne in številčne štampiljke			
1.	»Več vadbe!«, »Bodi bolj natančen!«	Povratna informacija.	1
2.	»Brez domače naloge«, speči deček	Graja za nenarejeno domačo nalogo.	5
Slikovne štampiljke			
3.	Lumpi	Neubogljivost, grdo vedenje, nagajanje, jezikanje.	1
4.	Polž, jezen oblak	Neprimerno vedenje.	2
5.	Živali	Umirjenje učencev po zvonjenju šolskega zvonca za pričetek pouka.	1
6.	Pujs	Norčevanje iz hrane, neprimeren odnos do hrane.	1
7.	Muca, ježek	Zaspanost, pasivnost, neaktivnost, počasnost pri delu.	2
8.	Žalosten smejko, jezen oblak, polžek	Slabo opravljena naloga, nenatančno in nepravilno opravljeno delo.	5
9.	Kaktus	Neopravljena naloga.	1
10.	»Bolj pazi«	Opozarjanje na napake.	1

Tabela 28: Motivi štampiljk z razlago kriterijev uporabe

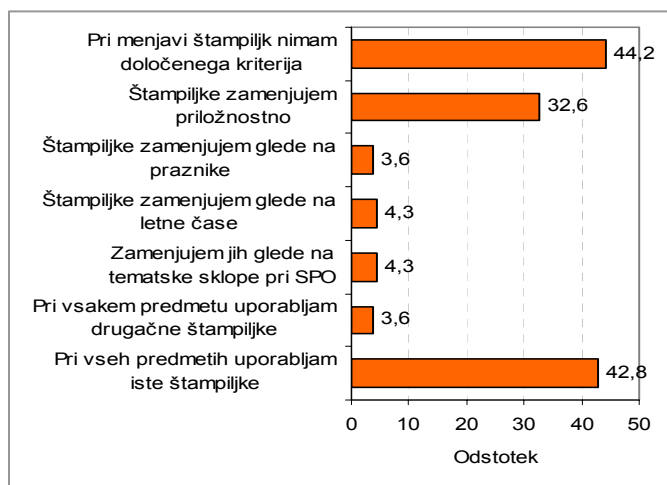
Št.	Motiv štampiljke	Razlaga kriterija uporabe	Število učiteljic, ki jih uporablja
1.	Metuljček	Potrudil/-a si se.	1
	Pikapolonica	Zelo si se potrudil/-a.	
	Jocek	Nisi se dovolj potrudil/-a.	
2.	Ena štampiljka	Opravljena naloga.	1
	Dve štampiljki	Potrudil/-a si se, natančno opravljena grafomotorična vaja.	
	Tri štampiljke	Izredno estetsko in natančno opravljena naloga.	
3.	En zajček	Pregledana naloga.	1
	Dva zajčka	Superiorno opravljena naloga.	
4.	Delfinček	Odlično izvedeno delo.	1
	Češnja	Dobro izvedeno delo.	
	Lunica	Povprečno izvedeno delo.	
	Brez štampiljke	Slabo izvedeno delo.	
5.	Različne živali	Za opravljeno domačo nalogo.	1
	Brez štampiljke	Štampiljko dobi naknadno, ko nalogo naredi.	

6.	Sonček	Odlično.	1
	Oblak	Dobro.	
	Strela	Nezadovoljivo.	
7.	Smejko, zajček, medvedek	Med štampiljkami ni razlik, vse so enakovredne, izbirajo jih otroci sami.	2
8.	Čebelica, zajček, miš avtomobil, ptica, sonček, sonček za oblakom, piščanček, različni motivi	Med štampiljkami ni razlik, vse so enakovredne, otroci pa presenečeni, ker ne vedo, kdaj bo na vrsti katera izmed njih. Kriteriji so vedno enaki: vzorno napisana naloga, pravilno rešeni računi...	5
9.	Različni motivi	Vsak šolski dan za vse otroke enaka štampiljka.	1
10.	Različne živali, Pedenped, Pika Nogavička	Dobijo jih vsi otroci po končanem napornem delu, posebnih kriterijev ni.	1
11.	Kuža, muca, delfinček	Brez posebnega kriterija.	1
12.	Živali	Učiteljica se z učenci in učenkami o kriterijih uporabe posebej dogovori.	3

11. Kakšne kriterije uporabljate pri zamenjavi motivov? (*)

Tabela 29: Struktura glede na kriterije zamenjave motivov na štampiljkah

Kriterij zamenjave motivov	Število	Odstotek
Pri vseh predmetih uporabljam iste štampiljke	59	42,80
Pri vsakem predmetu uporabljam drugačne štampiljke	5	3,60
Zamenjujem jih glede na tematske sklope pri SPO	6	4,30
Štampiljke zamenjujem glede na letne čase	6	4,30
Štampiljke zamenjujem glede na praznike	5	3,60
Štampiljke zamenjujem priložnostno	45	32,60
Pri menjavi štampiljk nimam določenega kriterija	61	44,20
Skupaj	138	135,50

Graf 20: Struktura glede na kriterije zamenjave motivov na stampiljkah

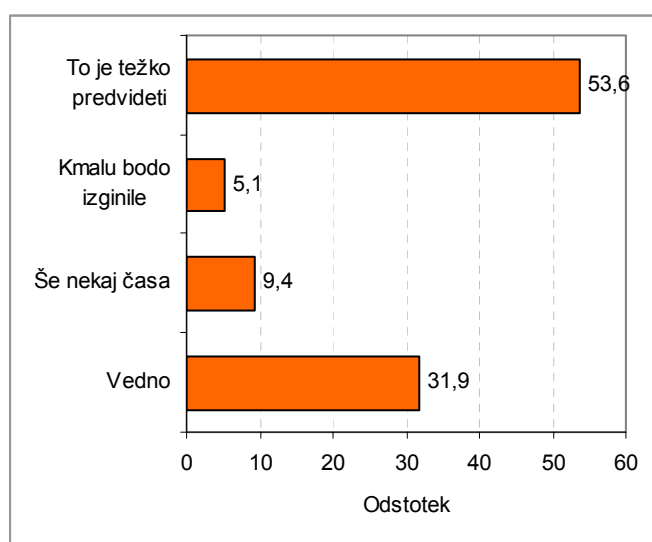
44,2 % anketirank pri menjavi motivov na stampiljkah nima določenega kriterija. 42,8 % učiteljic uporablja enake stampiljke pri vseh šolskih predmetih. 32,6 % učiteljic stampiljke zamenjuje priložnostno. Zelo nizek odstotek učiteljic stampiljke prilagaja tematskim sklopom pri predmetu spoznavanje okolja, jih zamenjuje glede na praznike in letne čase ali uporablja pri vsakem predmetu drugo stampiljko (med 3 in 4 %).

3.3.3 Mnenje o uporabi šolskih stampiljk v prihodnje

1. Kako dolgo se bodo po vašem mnenju stampiljke v šolah še uporabljale?

Tabela 30: Struktura glede na trajanje uporabe stampiljk v prihodnje

Trajanje uporabe stampiljk v prihodnje	Število	Odstotek
Vedno	44	31,9
Še nekaj časa	13	9,4
Kmalu bodo izginile	7	5,1
To je težko predvideti	74	53,6
Skupaj	138	100

Graf 21: Struktura glede na trajanje uporabe stampiljk v prihodnje

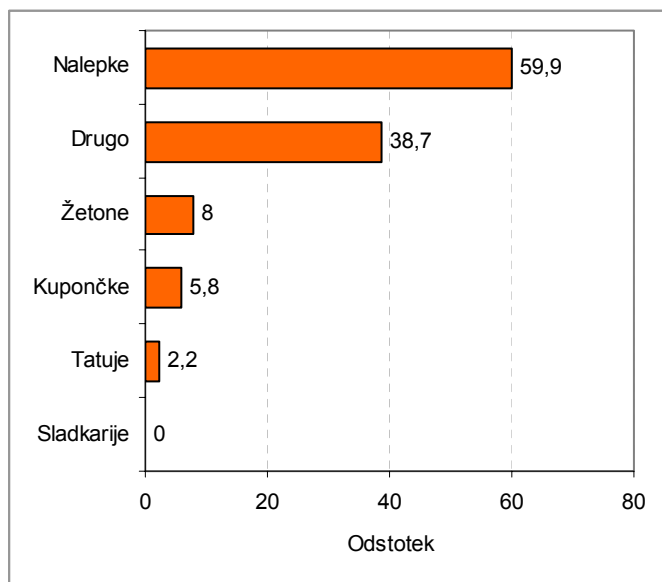
53,6 % učiteljic si ne upa predvidevati, kako dolgo se bodo šolske stampiljke še uporabljale,

31,9 % pa jih meni, da se bodo uporabljale vedno. Skoraj zanemarljiv odstotek predvideva, da se bodo štampiljke uporabljale še nekaj časa oz. bodo izginile (9,4 % in 5,1 %).

2. Katero alternativno nadomestilo bi predlagali za uporabo namesto štampiljk? (*)

Tabela 31: Struktura glede na vrsto alternativ šolskim štampiljkam

Vrsta alternative šolskim štampiljkam	Število	Odstotek
Nalepke	82	59,90
Sladkarije	0	0
Kupončke	8	5,80
Žetone	11	8,00
Tatuje	3	2,20
Drugo	53	38,70
Skupaj	137	114,60

Graf 22: Struktura glede na vrsto alternativ šolskim štampiljkam

Večina učiteljic bi namesto štampiljk uporabljala nalepke (59,9 %) ali posegla po čem drugem (38,7 %). Zelo malo pa bi jih uporabilo kupončke, žetone ali tatuje (5,8 %, 8 % in 2,2 %). Nobena ne bi izbrala sladkarij. Kot alternativo štampiljkam so anketiranke navedle druge znake, lastne zapise ali pa se glede tega niso mogle opredeliti. Večina pa bi štampiljke kar obdržala, saj se jim zdijo nezamenljive, nenadomestljive, polne moči in čarobnosti. Drugi odgovori anketirank so:

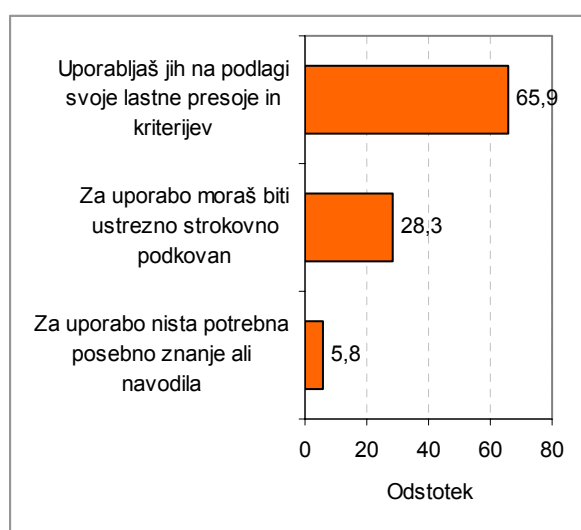
- Številčne ocene. (2)
- Pluse in minuse. (1)

- Kratke zapise učiteljice. (1)
- Risanje žalostnih in veselih smejkov, saj jih imajo otroci radi. (2)
- Vse navedeno je že tu, kaj bo novega, pa bomo še videli. (1)
- Nič od naštetega, to je individualna presoja posameznika. (1)
- Ni jih potrebno nadomeščati, ker so otroci z njimi zadovoljni. (1).
- Nič od tega, saj vse ostalo lahko otroci kupijo v trgovini; štampljko, ki jo ima učiteljica, pa ne morejo, zato ima toliko večjo motivacijsko moč. (1)
- Nič od tega, štampljke imajo nenadomestljiv čar. (1)
- Nič, so nezamenljive. (2)
- Nič. (11)
- Ne vem. (5)

3. Ali so po vašem mnenju učiteljice in učitelji dovolj in primerno seznanjeni s strokovno uporabo štamplik pri pouku?

Tabela 32: Struktura glede na strokovno seznanjenost učiteljic z uporabo štamplik

Strokovna seznanjenost učiteljic	Število	Odstotek
Za uporabo moraš biti ustrezno strokovno podkovan	39	28,3
Za uporabo nista potrebna posebno znanje ali navodila	8	5,8
Uporabljaš jih na podlagi svoje lastne presoje in kriterijev	91	65,9
Skupaj	138	100

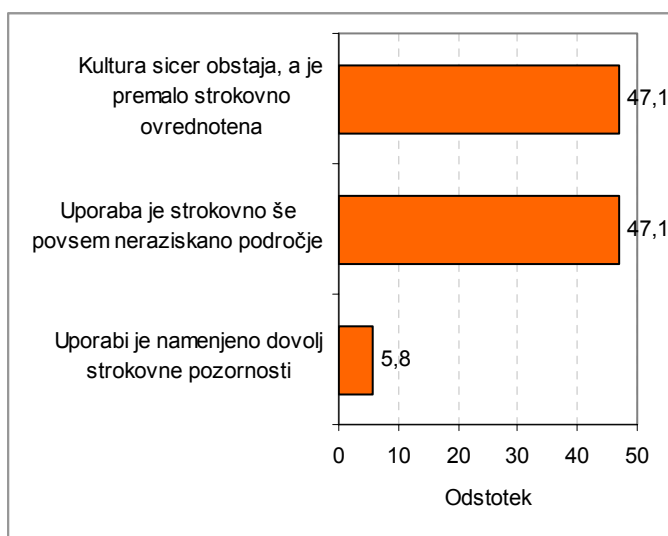
Graf 23: Struktura glede na strokovno seznanjenost učiteljic z uporabo štamplik

Kar 65,9 % učiteljic meni, da lahko štampiljke uporabljajo po svoji lastni presoji. 28,3 % jih meni, da je za uporabo štampiljk potrebna ustrezna strokovna podkovanost. Slabih 5,8 % pa, da morajo imeti učiteljice za uporabo štampiljk ustrezno znanje ali navodila za uporabo.

4. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobni šolski prostor?

Tabela 33: Struktura glede na mnenje o primerni umeščeni šolskih štampiljk v sodobni šolski prostor

Mnenje o primerni umeščeni štampiljk	Število	Odstotek
Uporaba je strokovno še povsem neraziskano področje	65	47,1
Kultura sicer obstaja, a je premalo strokovno ovrednotena	65	47,1
Uporabi je namenjeno dovolj strokovne pozornosti	8	5,8
Skupaj	138	100

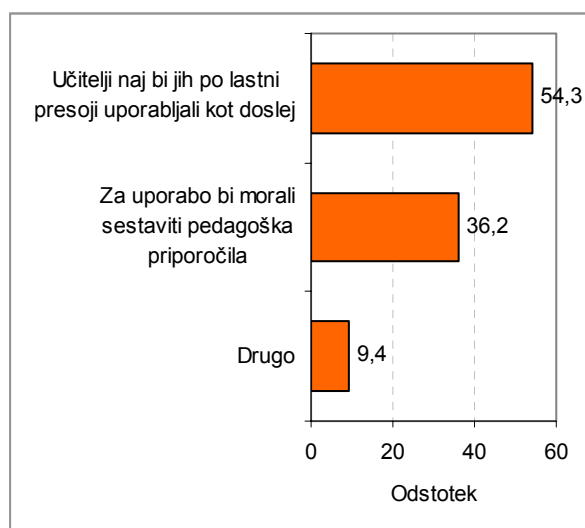
Graf 24: Struktura glede na mnenje o primerni umeščeni šolskih stampiljk v sodobni šolski prostor

Enak odstotek anketirank meni, da je uporaba šolskih stampiljk še neraziskano področje in da so za uporabo stampiljk potrebna pedagoška priporočila (47,1 %). Le 5,8 % učiteljic je prepričanih, da je šolskim stampiljkam namenjeno dovolj strokovne pozornosti.

5. Kako naj bi po vašem mnenju uporabo stampiljk primerno umestili v sodobno šolsko prakso?

Tabela 34: Struktura glede na način primerne umestitve šolskih stampiljk v sodobno šolsko prakso

Način primerne umeščeni stampiljk	Število	Odstotek
Učitelji naj bi jih po lastni presoji uporabljali kot doslej	75	54,3
Za uporabo bi morali sestaviti pedagoška priporočila	50	36,2
Drugo	13	9,4
Skupaj	138	100

Graf 25: Struktura glede na način primerne umestitve šolskih stampiljk v sodobno šolsko prakso

Polovica anketirank meni, da učiteljice lahko uporabljajo stampiljke po svoji presoji tako kot doslej, 36,2 % pa bi jih želelo imeti pedagoška priporočila. 9,4 % jih je o umestitvi šolskih stampiljk v sodobno prakso drugače razmišljalo, nekatere v prid stampiljkam, druge ne, dva odgovora pa nista v povezavi s primerno umeščenostjo stampiljk v šolsko prakso:

a) Razmišljanja v prid stampiljkam:

- Vedno manj nas je takih, ki razmišljamo o svojem delu in ga skušamo izboljšati, zato bi bila priporočila koristna za tiste, ki veliko dajo na motivacijo in se jim le-ta zdi pomembna. (1)
- Kriteriji oz. priporočila naj bodo tako določena, da učiteljici še vedno dopuščajo ustrezno mero svobode. (1)
- O uporabi stampiljk bi se moral dogovoriti vsak aktiv na šoli. To je pomembno predvsem zato, ker v prvem triletju otroci sličico boljše razumejo od opisne ocene ali komentarjev. Otroci se o sličicah med seboj lažje pogovarjajo in primerjajo svoje izdelke, ker točno vedno, koliko so ovrednoteni, česar pa pri opisni oceni ne morejo vedeti. (2)

b) Razmišljanja, ki niso v prid stampiljkam:

- Če bi imeli pri uporabi stampiljk točno določene kriterije, bi stampiljke izgubile svoj pomen. Da niso zakonsko določene, je bolje. (1)
- Šolske stampiljke so le dodatek, katerega ni potrebno nujno uporabljati. Dobro bi bilo predložiti le negativne učinke, da bi si jih prebrali tisti, ki se jih ne zavedajo. (1)
- Šolskim stampiljkam ne bi namenjala posebne pozornosti. (1)
- O tem nisem nikoli razmišljala. (2)

c) Splošni razmišljanji o stampiljkah, ki se ne nanašata na vprašanje o primerni umeščenosti stampiljk v sodobno šolsko prakso:

- Štampiljke so kot zdravilo, če jih znaš uporabljati na zdrav način, bo zagotovo koristno. (1)
- Štampiljka naj ne bo nadomestilo za opisno oceno, pač pa le nagrada ali pohvala. (1)

V zaključku prikaza rezultatov in njihovih interpretacij predstavljam še druge opombe, izjave, mnenja, nasvete, spoznanja, opažanja in komentarje anketirank, ki so jih na temo šolskih stampiljk zapisale ob koncu anketnega vprašalnika in so odraz njihovih dolgoletnih izkušenj s

šampiljkami. Glede na področje, na katerega so se zapisi nanašali, sem jih razvrstila v tri razdelke:

a) Zapisi, ki se nanašajo na motivnost šampiljk:

- Šampiljke sem zamenjevala vsak teden. Motiv sem prilagajala učni snovi. Otroci so bili polni presenečenj, ker niso vedeli, katera šampiljka bo na vrsti. (1)
- Učiteljice drugega razreda smo se v aktivu dogovorile za nakup kompleta šampiljk za prvo triletje. Takšne motive potrebuje učiteljica najbolj pogosto, saj so zelo praktični. So didaktično naravnani in se pri otrocih in njihovih starših zelo dobro sprejeti. (2)

b) Zapisi, ki se nanašajo na učinkovitost in motivacijsko moč šampiljk:

- Otroci se šampiljk veselijo, posebno takrat, ko si jih lahko sami odtiskujejo. (1)
- Šampiljke so učinkovite tudi za slabše učence in učenke. (1)
- Šampiljke so posebej primerne za prve razrede, ko učenci še ne znajo brati učiteljičinih zapisov. (1)
- Opazila sem, da razlik v motiviranju s šampiljkami med dečki in deklicami v prvih dveh razredih ni, v tretjem razredu pa deklice bolj motivirajo kot dečke. (1)
- Kakšno vrednost oz. težo bo imela katera šampiljka, je odvisno od tega, kako njen namen in uporabo v razredu predstavi učiteljica. (1)
- Prepogosta uporaba šampiljkam zmanjša njihovo vrednost in pomen. Potrebno jo je uporabljati zmerno, za izredne primere in individualni napredek. (1)

c) Zapisi, ki se nanašajo na zunanjo motivacijo in storilnost:

- Prvošolci in drugošolci verjetno sami niso zmožni notranje motivacije, zato je zunanje motivacijsko sredstvo nujno potrebno. Šampiljke in druge simbolične nagrade popestrijo pouk. (1)
- Otroci so vedno bolj materialistično usmerjeni in bodo zahtevali vedno večje spodbude, šampiljka pa je »stalna« in samozadostna sama po sebi. (1)
- Čeprav nisem zagovornica storilnostno naravnane šole, menim, da v zdajšnjih časih učenci potrebujejo sredstvo motivacije in so nagrajeni za tisto, za kar se posebej potrudijo. Pomembno je, da je njihova pozitivna naravnost opažena, ne pa, da jih samo grajamo in opozarjamo. To je posebej pomembno za živahnejše učence, ki jim zaradi različnih vzrokov ne uspe na vseh področjih. (1)

3.3.4 Povezave med spremenljivkami

V poglavju predstavljam štiri sklope preglednic medsebojnih križanj: število let delovne dobe učiteljic in njihovo mnenje o primerni umeščenosti šolskih šampiljk v sodobno šolsko prakso; stopnjo izobrazbe učiteljic in njihov pogled na koristnost uporabe šampiljk; starost učiteljic in njihovo mnenje o motivacijski moči šampiljk ter vrsto delovnega mesta učiteljic in njihov pogled na motivacijsko moč šampiljk. Da ne bi bilo premalo enot, je bilo potrebno pri sociodemografskih vprašanjih nekaj kategorij združiti.

Na podlagi hi-kvadrat statistike smo pri vseh štirih križanjih ugotovili, da med izbranimi spremenljivkami ni nobene povezanosti: med mnenjem učiteljic glede ustrezne umeščenosti šolskih šampiljk v sodobno šolsko prakso in delovno dobo učiteljic; med njihovim mnenjem o koristnosti uporabe šampiljk in stopnjo izobrazbe; med starostjo učiteljic in njihovim mnenjem o šampiljkah kot motivacijskem sredstvu; ter med vrsto delovnega mesta učiteljic in njihovim mnenjem o šampiljkah kot motivacijskem sredstvu. To pomeni, da med učiteljicami na različnih delovnih mestih, z različno stopnjo izobrazbe, v različnih starostnih obdobjih in z različnim trajanjem delovne dobe ni razlik v mnenju glede šolskih šampiljk.

1. Število let delovne dobe učiteljic (A5) in mnenje o primerni umeščenosti šampiljk v sodobno šolsko prakso (Č5)

Tabela 35: Mnenje o primerni umeščenosti šampiljk v šolsko prakso glede na delovno dobo učiteljev

			Delovna doba				Skupaj
			Do 5 let ali pripravnica/ pripravnik	Od 5 do 15 let	Od 15 do 25 let	Nad 25 let	
Kako naj bi po vašem mnenju uporabo šampiljk primerno umestili v sodobno šolsko prakso?	Učitelji naj bi jih po lastni presoji uporabljali kot doslej	Število	13	26	24	12	75
		%	56,50 %	55,30 %	72,70 %	54,50 %	60,00 %
	Za uporabo bi morali sestaviti pedagoška priporočila	Število	10	21	9	10	50
		%	43,50 %	44,70 %	27,30 %	45,50 %	40,00 %
Skupaj		Število	23	47	33	22	125
		%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabela 36: Hi-kvadrat statistika

	Vrednost	Število prostostnih stopenj	p
Hi-kvadrat statistika	3,045(a)	3	0,385

Odgovor "drugo" sem zaradi majhnega števila anketirank izločila. Med učiteljicami, ki imajo od 15 do 25 let delovne dobe, jih skoraj tri četrtine meni, da bi morali učitelji po lastni presoji uporabljati štampiljke kot do sedaj. Delež učiteljic, ki so enakega mnenja, znaša v ostalih skupinah, oblikovanih glede na delovno dobo, okrog 55 %. Med učiteljicami, ki imajo od 15 do 25 let delovne dobe, jih samo 27,3 % meni, da bi morali za uporabo štampiljk sestaviti pedagoška priporočila. Delež učiteljic, ki so enakega mnenja, znaša v ostalih skupinah, oblikovanih glede na delovno dobo, okrog 45 %. Na podlagi hi-kvadrat statistike, ki znaša 3,045 pri tveganju 0,385, ne moremo potrditi, da obstaja povezanost med mnenjem glede primerne umeščenosti štampiljk v sodobno šolsko prakso in delovno dobo učiteljic.

2. Stopnja izobrazbe učiteljic (A3) in mnenje o koristnosti uporabe štampiljk (B1)

Tabela 37: Mnenje o koristnosti uporabe štampiljk glede na stopnjo izobrazbe učiteljic

			Izobrazba		Skupaj
			Visoka izobrazba ali manj	Univerzitetna izobrazba ali več	
Kakšno je vaše mnenje o koristnosti uporabe šolskih štampiljk pri pouku?	Pri pouku so zelo uporabne in koristne	Število	11	36	47
		%	25,60 %	39,60 %	35,10 %
	Štampiljke so pri pouku delno uporabne in koristne	Število	31	53	84
		%	72,10 %	58,20 %	62,70 %
	Uporaba štampiljk pri pouku se mi ne zdi uporabna ali koristna	Število	1	2	3
		%	2,30 %	2,20 %	2,20 %
Skupaj	Število	43	91	134	
	%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	

Tabela 38: Hi-kvadrat statistika

	Vrednost	Število prostostnih stopenj	p
Hi-kvadrat statistika	2,523(a)	2	0,283

Vrste izobrazbe so združene v dve kategoriji. K visoki izobrazbi ali manj spadajo »še študiram na dodiplomskem študiju«, »akademija« in »visoka šola«; k univerzitetni izobrazbi ali več pa spadajo »univerzitetna šola«, »še študiram na podiplomskem študiju« in »magisterij«. Možnost »drugo« ni bila upoštevana pri nobeni od zgornjih dveh kategorij.

Med učiteljicami, ki imajo končano univerzitetno izobrazbo ali več, jih skoraj 40 % meni, da so stampiljke pri pouku zelo uporabne in koristne. Delež učiteljic, ki imajo končano visoko izobrazbo ali manj in so enakega mnenja, znaša okrog 25 %. Da so stampiljke pri pouku delno uporabne in koristne, meni 72 % učiteljic s končano visoko izobrazbo ali manj, medtem ko znaša delež učiteljic, ki menijo, da so stampiljke delno uporabne, in imajo končano univerzo ali več le 58 %. Da so stampiljke nekoristne, meni okrog 2 % učiteljic s končano univerzo ali več. Tako meni tudi odstotek učiteljic s končano visoko šolo ali manj. Med 58 % in 72 % anketirank je prepričana, da so stampiljke delno uporabne in koristne. Na podlagi hi-kvadrat statistike, ki znaša 2,523 pri tveganju 0,283, ne moremo potrditi, da obstaja povezanost med mnenjem o koristnosti uporabe stampiljk in stopnjo izobrazbe učiteljic.

3. Starost učiteljic (A2) in mnenje o motivacijski moči stampiljk (B2)

Tabela 39: Mnenje o motivacijski moči stampiljk glede na starost učiteljic

			Starost			Skupaj
			Do 35 let	Od 36 do 45 let	Nad 45 let	
Kako močno motivacijsko sredstvo so po vašem mnenju šolske stampiljke?	Štampiljke so izrazito močno motivacijsko sredstvo	Število	25	14	7	46
		%	43,10 %	26,90 %	25,00 %	33,30 %
	Štampiljke so delno močno motivacijsko sredstvo	Število	32	37	20	89
		%	55,20 %	71,20 %	71,40 %	64,50 %
	Štampiljke ne delujejo motivacijsko na otroke	Število	0	1	1	2
		%	0,00 %	1,90 %	3,60 %	1,40 %
	Ne zdi se mi, da bi lahko govorili o motivacijski moči	Število	1	0	0	1
		%	1,70 %	0,00 %	0,00 %	0,70 %
Skupaj		Število	58	52	28	138
		%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabela 40: Hi-kvadrat statistika

	Vrednost	Število prostostnih stopenj	p
Hi-kvadrat statistika	7,404(a)	6	0,285

Starost je združena v tri kategorije. V prvi kategoriji do 35 let so zajete učiteljice, ki so stare 25 let in manj ali od 26 do 35 let. Druga kategorija od 36 do 45 let je ostala nespremenjena. V tretji

kategoriji nad 45 let pa so združene učiteljice, ki so stare od 46 do 50 let ter tiste, ki so stare 51 let in več.

Čeprav je večji delež učiteljic v starosti do 35 let, ki meni, da so štampiljke izrazito močno motivacijsko sredstvo (43,1 %), kot v ostalih dveh starostnih skupinah (od 25 do 26,9 %), na podlagi hi-kvadrat statistike, ki znaša 7,404 pri tveganju 0,285, ne moremo potrditi povezanosti med starostjo in mnenjem o štampiljkah kot motivacijskem sredstvu.

4. Vrsta delovnega mesta učiteljic (A4) in mnenje o motivacijski moči štampiljk (B2)

Tabela 41: Mnenje o motivacijski moči štampiljk glede na vrsto delovnega mesta učiteljic

			Delovno mesto			Skupaj
			Učiteljica/učitelj v 1. razredu	Učiteljica/učitelj v 2. razredu	Učiteljica/učitelj v 3. razredu	
Kako močno motivacijsko sredstvo so po vašem mnenju šolske štampiljke?	Štampiljke so izrazito močno motivacijsko sredstvo	Število	17	15	14	46
		%	30,40 %	32,60 %	38,90 %	33,30 %
	Štampiljke so delno močno motivacijsko sredstvo	Število	38	30	21	89
		%	67,90 %	65,20 %	58,30 %	64,50 %
	Štampiljke ne delujejo motivacijsko na otroke	Število	1	1	0	2
		%	1,80 %	2,20 %	0,00 %	1,40 %
	Ne zdi se mi, da bi lahko govorili o motivacijski moči	Število	0	0	1	1
		%	0,00 %	0,00 %	2,80 %	0,70 %
Skupaj		Število	56	46	36	138
		%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabela 42: Hi-kvadrat statistika

	Vrednost	Število prostostnih stopenj	p
Hi-kvadrat statistika	4,369(a)	6	0,627

Delovna mesta so združena v tri kategorije. V prvi »učiteljica v 1. razredu« so vključene tiste učiteljice, ki so razredničarke v 1. razredu in tiste učiteljice, ki delajo v 1. razredu v oddelku podaljšanega bivanja. Enako je pri drugi kategoriji, kjer so vključene razredničarke in učiteljice v oddelku podaljšanega bivanja v 2. razredu. V tretji kategoriji so prav tako učiteljice razredničarke in učiteljice v oddelku podaljšanega bivanja, ki delajo v 3. razredu.

Večina učiteljic 2. razreda meni, da so štampiljke delno močno motivacijsko sredstvo (med 58 % in 68 %), medtem ko so učiteljice 1. razredov enotne, da so štampiljke izrazito močno motivacijsko sredstvo (med 30 % in 39 %). Na podlagi hi-kvadrat statistike, ki znaša 4,369 pri tveganju 0,627, ne moremo potrditi medsebojne povezanosti med vrsto delovnega mesta in mnenjem učiteljic o štampiljkah kot motivacijskem sredstvu.

V zaključku analize anketnih vprašalnikov moramo poudariti, da dobljeni rezultati veljajo samo za učiteljice in učitelja tistih šol, ki so sodelovale pri raziskavi ter dobljenih rezultatov ne moremo posploševati še na druge šole.

3.3.5 Sinteza rezultatov anketnega vprašalnika

Pri raziskavi je v elektronski in pisni obliki skupno sodelovalo 53 šol iz vse Slovenije. Anketirani so izpolnili 138 anketnih vprašalnikov. Glede na število povabljenih in dejansko sodelujočih je bila udeležba le 27 %. Elektronsko sodelovanje je pokazalo, da takšen način večini šol ne ustreza ter povzroča nekatere tehnične težave. Pri anketnih vprašalnikih je bila v okviru univariantne analize uporabljena frekvenčna porazdelitev z grafičnim prikazom; pri primerjavi odgovorov anketirank glede na njihove sociodemografske značilnosti pa kontingenčna tabela s hi-kvadrat statistiko. Zanesljivost s koeficientom ni bila preverjena.

V raziskavi je sodelovalo 137 žensk in en moški. Večina anketirank je starih med 26 in 45 let. Več kot polovica jih ima univerzitetno izobrazbo, slaba četrtina pa je končala akademijo. 85 % jih uči v razredih 1. triletja, 15 % pa v OPB. Velika večina anketirank ima od 5 do 15 let delovne dobe, malo manj pa je tistih s 15 ali 25 leti. Glede na območne enote Zavoda za šolstvo se je delež udeleženih gibal med 6 in 14,5 %.

Okrog 60 % anketiranih ima šampiljke za delno uporabne, motivacijsko močne in koristne; okrog 35 % pa za zelo uporabne, motivacijsko močne in koristne. 45 % jih meni, da je uporaba šampiljk učinkovita v vseh prvih treh razredih, drugih 45 % pa, da le v prvih dveh. Slabe strani uporabe jih okrog 60 % vidi v neenotnih kriterijih in preveč subjektivni uporabi. Večina jih meni, da v motiviranju med dečki in deklicami razlik ni.

Skoraj vse anketiranke uporabljajo šampiljke v 1. in 2. razredu, v 3. razredu pa jih šampiljke uporablja le 30 % učiteljic. Večina je pričela z uporabo šampiljk sočasno s svojo prvo zaposlitvijo. Uporabljati so jih začele iz različnih vzrokov, najpogosteje pa zaradi tega, ker so dobro motivacijsko vplivale na otroke in so jih imeli otroci zelo radi. Uporabljale so jih v različne namene, najpogosteje pa za pohvalo, opravljeno domačo nalogo, bralno značko, nagrado, izdelek, pa tudi kot povratno informacijo, komentar k izdelku ali za pridnost. Šampiljke uporabljajo nekajkrat tedensko, ob posebnih priložnostih ali glede podeljevanja nimajo določenega kriterija. Okrog 70 % učiteljic šampiljk za grajo ni nikoli uporabljalo. Uporaba šampiljk je najbolj pogosta pri akademskih predmetih. Anketiranke šampiljke najpogosteje odtiskujejo v zvezek, pa tudi na stenski plakat. Večinoma se učiteljice s šampiljkami oskrbujejo same ali pa jih dobijo od sodelavk. Večinoma uporabljajo slikovne motive, kjer pomen motiva povezujejo s sporočilnostjo. Uporabljajo različne motive v podobne namene, pa tudi podobne motive v različne namene. Imajo večstopenjske kriterije ali pa jih sploh nimajo. Dobrih 40 % uporablja iste šampiljke pri vseh predmetih ali pri menjavi šampiljk nima določenega kriterija. Precej pa jih šampiljke zamenjuje priložnostno.

Dobra polovica bi težko predvidela nadaljnjo uporabo šampiljk, dobrih 30 % pa jih meni, da se bodo vedno uporabljale. Kot alternativo šampiljkam jih 60 % predlaga nalepke ali druge stvari, kjer pa šampiljk ne bi nadomestili z ničemer. Glede strokovne uporabe šampiljk okrog 65 % anketirank zaupa v lastno presojo in kriterije. O ustreznosti umeščenosti šampiljk v sodobno šolsko prakso pa so anketiranke strogega mnenja; enak delež zagovarja potrebo po strokovnem ovrednotenju uporabe ali izpostavlja problem strokovne neraziskanosti. Na drugi strani pa jih polovica vprašanih prepušča uporabo še naprej v lastno presojo učiteljem in samo 36 % anketirank želi pedagoška priporočila o uporabi.

Z raziskavo je bilo ugotovljeno, da imajo učiteljice na različnih delovnih mestih, z različno stopnjo izobrazbe, v različnih starostnih obdobjih in z različnim trajanjem delovne dobe podobno mnenje glede uporabe šolskih šampiljk. Med slovenskimi učiteljicami je uporaba šampiljk zelo

priljubljen, množičen in pester pojav. V prvem triletju dojemajo stampiljko kot uporaben, motivacijsko močen in koristen pripomoček. Slabost vidijo v neenotnih kriterijih, zato kriterijev nimajo ali pri vseh predmetih uporabljajo iste stampiljke. Kot alternativo stampiljkam ponujajo nalepke ali najraje nič. Za grajo jih ne uporabljajo. Pri uporabi jih večina dovolj zaupa v lastno strokovnost, čeprav si jih dobra tretjina želi pedagoška priporočila. Zavedajo se pomanjkljive strokovne umeščeni štampiljk v šolsko prakso ter izpostavljajo problem premajhne strokovne raziskanosti tega področja.

3.4 AKCIJSKO RAZISKOVANJE

3.4.1 Opis akcijskega raziskovanja pri spremljanju uporabe šolskih stampiljk

Na eni izmed gorenjskih osnovnih šol, kjer sem zaposlena v 2. razredu kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja, sem oblikovala akcijski raziskovalni tim tako, da sem izbranim sodelavkam na centralno šolo in še štiri druge podružnične šole poslala pisna vabila s kratko predstavitvijo raziskovalnega dela ter predvidela termin in kraj prvega srečanja.

Tabela 43: Pregled povabljenih in sodelujočih sodelavk pri akcijski raziskavi

Št.	Učiteljica	Razred	Aksijski tim
1.	N. Č.	Vzgojiteljica v 1. razredu.	Ne.
2.	M. K.	Vzgojiteljica v 1. razredu.	Ne.
3.	M. R.	1. razred.	Ne.
4.	M. C.	1. razred.	Ne.
5.	S. L.	1. razred (15 otrok).	Da.
6.	V. K.	Kombinacija 1. in 2. razred.	Ne.
7.	M. C.	2. razred.	Posredno v prilogi.
8.	M. E.	2. razred (15 otrok).	Da.
9.	T. A.	1. razred OPB (12 otrok).	Da.

10.	I. S.	1. razred OPB.	Ne.
11.	T. K.	1. razred OPB.	Ne.
12.	F. M.	2. razred OPB.	Ne.
13.	M. K.	2. razred OPB (28 otrok).	Da (vodja akcijske raziskave).

Od 12 povabljenih učiteljic iz centralne in štirih podružničnih šol so k akcijskemu timu pristopile tri učiteljice, ena pa bo sodelovala le posredno tako, da bo rešila anketni vprašalnik in zapisala svoje izkušnje s šampiljkami. Akcijski tim smo oblikovale štiri profesorice razrednega pouka in zastopamo vse oddelke: 1. razred, 2. razred, 1. razred OPB in 2. razred OPB. Zaradi varstva osebnih podatkov sem imena in priimke sodelujočih zapisovala z okrajšavami, imena in priimke učencev in učenk pa izbrisala.

Glej: Priloga 7

3.4.2 Pogovori članic skupine akcijskega raziskovanja

S članicami akcijskega tima smo se prvič srečale v torek, 11. 3. 2008 ob 18.00 na matični šoli, srečanje pa smo zaključile ob 19.15. Članicam sem s pomočjo računalniške predstavitve v programu Powerpoint predstavila zgodovinski razvoj šolske šampiljke, teorijo motivacije, potek akcijskega raziskovanja ter način našega dela, kako bo potekal po posameznih akcijskih korakih. Vsaka je prejela raziskovalni dnevnik in raziskovalno mapo. Učiteljicam sem ponudila še nekaj šampiljk, s katerimi bodo obogatile svoje delo v času akcijske raziskave.

Ugotovile smo, da je problem pri uporabi šolskih šampiljk v vsakdanji praksi ta, da so učitelji o njihovi uporabi, vlogi in pomenu premalo strokovno osveščeni ter imajo različne kriterije uporabe, posledica tega pa je subjektivnost oz. individualnost ter pestrost uporabe. To pa je tudi vzrok, zakaj kultura šolskih šampiljk ostaja neopažena in nezanimiva za raziskovanje, učiteljice pa brez povratne informacije o uporabi šampiljk. Prišle smo do ugotovitve, da bo na osnovi dosedanjih spoznanj potrebno oblikovati predlog strokovnih priporočil o uporabi šolskih šampiljk. Bile smo enotnega mnenja, da so učiteljice pri uporabi šolskih šampiljk prepuščene same sebi in imajo nekateri učitelji do uporabe šampiljk negativen odnos.

Do raziskovalnega problema smo nastopile zelo kritično ob spoznanju kako potrošniško naravnana je sodobna družba, ki otroka sili v svet tekmovalnosti in v njem ustvarja potrebo po nenehnem dokazovanju, nagrajevanju in samopotrjevanju. Menile smo, da v sodobni družbi brez nagrad, tekmovanja in zunanjih spodbud ne gre, saj so otroci manj angažirani za delo, če le-teh ni. Prišle smo do ugotovitve, da na motive štamplik vpliva okolje, zato junaki, ki so upodobljeni na štamplikah, toliko bolj motivacijsko delujejo na otroke, če le-ti prihajajo iz njihovega poznanega in priljubljenega okolja, npr. iz risank, risanih filmov, ali pa so na njih upodobljene aktualne maskote in igrače.

Najstarejša članica tima je povedala, da so jim že pred nekaj leti nazaj didaktiki na Pedagoški fakulteti in potem še kasneje na študijskih skupinah odsvetovali uporabo šolskih štamplik, a jih je kljub temu uporabljala še naprej in to počne še danes. Vse učiteljice štamplik pri pouku že uporabljamo in imamo izkušnje z njimi, tudi iz naših šolskih dni. Menimo, da je štampljka »nekaj konkretnega« in je kot taka otrokom bližja od izrečene ali napisane spodbudne besede. Veliko jim pomenita kljukica ali narisana zvezdica. Zaupamo v moč štamplik. Otroci jih imajo radi. Preizkušajo jih tako, da jih odtiskujejo na prazne liste ali si motive za zaslužen nagrado izbirajo sami. Nekateri jih želijo imeti kot tatuže odtisnjene celo na roki. Ena izmed članic tima je izpostavila idejo, kako in iz kakšnih materialov bi lahko z otroki v razredu izdelovali štamplikje. Najstarejša pa jo je dopolnila in povedala, da so tudi oni štamplikje z otroki že izdelovali pri likovni vzgoji in jim je bilo to zelo všeč. Članice tima so obudile spomine na svoje osnovnošolske dni, kako so izdelovale štamplikje iz radirke.

Slika 58: Primera odtisov štamplik, izdelanih iz kuhinjskih krp Vileda

Skupaj s članicami akcijskega tima smo se dogovorile, da bomo skozi prakso opazovale pojav uporabe štampljk pri šolskem vsakdanjiku, ga spremljale in izboljševale. V nadaljevanju pa bomo vključile še otroke in dobile vpogled v njihov odnos do šolskih štampljk. Kljub temu, da raziskovanje zgodovine šolskih štampljk ni bila naloga našega akcijskega tima, je ena izmed članic samoiniciativno predlagala, da bo poiskala svoje stare zvezke in šolske štampljke ter jih prinesla na naslednje skupno srečanje. Posredovala mi je tudi podatke o že upokojeni učiteljici, ki je pri pouku uporabljala dolgo časa iskano štampljko z motivom črne pike.

Glej: Priloga 8

Glej: Priloga 9

3.4.3 Oblikovanje načrta s časovnim razporedom akcijskega raziskovanja

S članicami akcijskega tima smo se dogovorile o terminih nadaljnjih srečanjih tako, da so sporočile datume svoje odsotnosti na šoli zaradi pomladanskih taborov ter izrazile predloge o ustreznih časovnih terminih. Dogovorile smo se, da se bomo o natančnejših terminih dogovarjale po mobilnih telefonih in elektronski pošti. V raziskavo smo zajele drugo ocenjevalno obdobje, ki uradno traja od 1. 2. 2008 do 24. 6. 2008 oz. do 19. 6. 2008, ko je druga ocenjevalna konferenca. Ker vse tri članice akcijskega tima poučujejo na podružnični šoli, so predlagale, da bi bilo naslednje srečanje na njihovi šoli. V zakup smo vzele, da števila srečanj kakor tudi ne natančno določenih terminov v naprej ni mogoče predvideti. Naslednji dve srečanja smo načrtovale predvidoma enkrat v začetku meseca aprila in maja. Kasneje smo datume lahko natančneje določile in sicer smo izvedle naslednja dva akcijska koraka v ponedeljek, 7. 4. 2008 ob 7.00 ter v petek, 9. 5. 2008 ob 7.00, obakrat na podružnični šoli. Po našem zadnjem srečanju so imele članice akcijskega tima en teden časa za ureditev raziskovalnega dnevnika in za dopolnitev raziskovalne mape s slikovnim gradivom. Dogovorile smo se, da je ponedeljek, 19. 5. 2008 zadnji dan za oddajo dnevnikov in map in da mi jih bodo posredovale po šolski pošti.

3.4.4 Načrtovanje, izvedba in analiza akcijskega raziskovanja

3.4.4.1 Prvi akcijski korak

Načrtovanje prvega akcijskega koraka

S članicami akcijskega tima smo se dogovorile, da bomo v prvem akcijskem koraku:

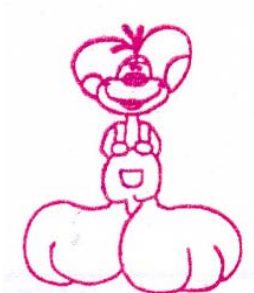

- v raziskovalni dnevnik zapisovale svoja opažanja, ugotovitve, zamisli, vtise, ideje, mnenja, refleksije o uporabi šolskih štamplik; ob uporabi šolskih štamplik spremljale in beležile napredek in uspeh učencev in učenk na učnem in vzgojnem področju;
- spremljale učinke uporabe štamplik pri pouku;
- opazovale, če so pri motiviranju s štamplikami opazne razlike med dečki in deklicami;
- beležile odzive posameznih otrok na štamplikke;
- opazovale, če imajo nekateri motivi na štamplikah večjo motivacijsko moč od drugih in zakaj;
- predstavile svoj način dela s štamplikami tako, da bomo v raziskovalni dnevnik odtisnile štamplikke in razložile namene in kriterije uporabe le-teh;
- v raziskovalni dnevnik vpisale svoje predloge za nadaljnje delo v akcijskem timu in morebitne izboljšave obstoječega dela.

Akcija oz. ukrepanje

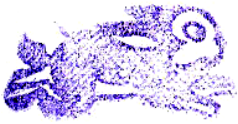

V raziskovalni dnevnik smo beležile svoja opažanja, ugotovitve, ideje, mnenja ter v raziskovalno mapo vlagale gradivo, povezano s šolskimi štamplikami. Med drugim smo odtisnile svoje štamplikke in zapisale namen njihove uporabe. V spodnji tabeli predstavljam nabor motivov štamplik z razlago namenov uporabe vseh članic akcijskega tima. Da bi bilo iz preglednice razvidno, katere motive je v akcijski raziskavi uporabljala katera izmed članic, sem vsak motiv v spodnjem delu okenca označila z začetnima črkama učiteljičinega imena in priimka.

Tabela 44: Izbor motivov štamplik članic akcijskega tima z razlago njihovih namenov uporabe

Št.	Motiv štamplikke	Namen uporabe
1.		<p>Odtiskuje se v vijolični barvi na razredni plakat.</p> <p>Otrok ga dobi za neprimerno vedenje, jezikanje, ugovarjanje, laganje, lenobo, izzivanje, norčevanje, preglasno govorjenje, neupoštevanje navodil in pravil ter za pretepanje.</p> <p>(M. K.)</p>
2.		<p>Odtiskuje se v rdeči barvi na stenski plakat.</p> <p>Ko je otrok poreden, dobi Lumpija, za obratno, torej lepo vedenje,</p>

		pa dobi Spanch Boba. (M. K.)
3.	Mali pujsek 	Odtiskuje se v rdeči barvi na razredni plakat. Otrok ga dobi za neprimerno vedenje v jedilnici, za norčevanje iz hrane, namerno spahovanje, metanje in polivanje hrane, hranjenje z rokami, srebanje, grdo govorjenje o hrani in za govorjenje s polnimi usti. (M. K.)
4.	Veliki pujs 	Odtiskuje se v vijolični barvi na razredni plakat. Otrok ga dobi iz enakih razlogov kot pri malem pujsku, le da so znaki neprimerne vedenja v jedilnici bolj izraziti in pogosti. (M. K.)
5.	Mišek Diddl 	Odtiskuje se v rdeči barvi na razredni plakat. Otrok ga dobi za izjemno pomoč sošolkam, sošolcem, učiteljici in za vsa dobra dela, pa tudi takrat, če je glede na svojo splošno živahnost in nemirnost kakšen dan posebno priden in pripravljen delati ter sodelovati pri vseh dejavnostih. (M. K.)
6.	Čebelica 	Odtiskuje se v rdeči barvi v črtast zvezek za delo v oddelku podaljšanega bivanja ali na roko. Otrok jo dobi za vzorno narejen pisni izdelek ali rešen učni list, pa tudi za samoiniciativno napisane zgodbice, pesmice ali naslikane slike. Otrok izbira med čebelico ali muckom Hello Kitty. (M. K.)

7.	<p>Hello Kitty</p> 	<p>Odtiskuje se v rdeči barvi v črtast zvezek za delo v oddelku podaljšanega bivanja ali na roko.</p> <p>Otrok jo dobi za vzorno narejen pisni izdelek ali učni list, pa tudi za samoiniciativno napisane zgodbe, pesmi ali slike. Kriterij je enak kot pri čebelici. Pri obeh ima otrok možnost izbire.</p> <p>(M. K.)</p>
8.	<p>Kokoš</p> 	<p>Odtiskuje se v rdeči barvi v šolske zvezke pri rednem pouku v času nadomeščanja razredničarke.</p> <p>Otrok jo dobi za opravljeno šolsko delo, ki mora biti popravljeno brez napak in narejeno s trudom.</p> <p>(M. K.)</p> <p>Uporablja se pri slovenščini za tvorjenje in zapis besed, ustvarjanje premetank, uporabo in pravilen zapis velike začetnice ter ločil.</p> <p>(M. E.)</p>
9.	<p>Tatu mucek</p> 	<p>Odtiskuje se avtomatsko v črno-beli barvi v zvezek, beležko ali na roko in daje videz živega mucka.</p> <p>Otrok ga dobi za izjemno pridnost, prizadevnost in pomoč drugim.</p> <p>(M. K.)</p>
10.	<p>Švigazajček</p> 	<p>Uporablja se za pregledano domačo nalogo, širjenje besednega zaklada, pravilen zapis povedi po prebrani pravljici, zapis velike začetnice in estetski zapis.</p> <p>(M. E.)</p>
11.	<p>Kozica</p> 	<p>Uporablja se pri slovenščini kot nagrada za dobro naučeno pesem in pri govornem nastopu.</p> <p>(M. E.)</p>

12.	Kokoš 	<p>Uporablja se pri slovenščini na začetku, ko se otroci začnejo učiti pisane črke. Dobijo ga za pravilen zapis. (M. E.)</p>
13.	Ovca 	<p>Uporablja se pri matematiki pri ustnem in pisnem računanju, tako pred tablo kot v zvezku. Pri reševanju računov se upoštevata hitrost in pravilnost računanja. (M. E.)</p>
14.	Zajček 	<p>Podeljuje se pri pisnem estetskem in vsebinsko bogatem opisu zajčka. (M. E.)</p>
15.	Ptiček 	<p>Uporablja se pri slovenščini pri pisanju nareka z malimi tiskanimi črkami. Če učenci naredijo do dve napaki, šampiljko še dobijo, za več kot dve napaki pa ne več. (M. E.)</p>
16.	Kitajček 	<p>Uporablja se pri glasbeni vzgoji za zapeto in naučeno pesem. Šampiljka se podeljuje na roko. (M. E.)</p>
17.	Mucek 	<p>Uporablja se za reden pregled domačih nalog, pri katerem šampiljko dobijo vsi otroci v primeru, če je vse prav oz. za največ eno napako. (M. E.)</p>
18.	Čebelica Maja 	<p>Uporablja se za prepis brez napake ali za največ eno napako. (M. E.)</p>

19.	<p>Deteljica</p> 	<p>Deteljica otrok ne pritegne, zato je učiteljica skoraj nikoli ne uporabi. Pa tudi otroci si jo redkokdaj izberejo.</p> <p>(M. E.)</p>
20.	<p>Želva Ninja</p> 	<p>Učiteljica jih v oddelku podaljšanega bivanja v izbranem mesecu deli fantom za vzorno vedenje v jedilnici pri kosilu. Med seboj tekmujejo, kdo jih bo ob koncu leta zbral največ.</p> <p>(T. A.)</p> <p>Uporablja se pri matematiki za pravilen zapis števil.</p> <p>(S. L.)</p>
21.	<p>Lutka Bratz</p> 	<p>Učiteljica jih v oddelku podaljšanega bivanja v izbranem mesecu deli deklicam za vzorno vedenje v jedilnici pri kosilu. Med seboj tekmujejo, katera jih bo ob koncu leta zbrala največ.</p> <p>(T. A.)</p> <p>Uporablja se pri slovenščini za naučeno pesem. Otrok jo dobi, če se ne zmoti več kot enkrat. Odtiskuje se na roko.</p> <p>(S. L.)</p>
22.	<p>Pika Nogavička</p> 	<p>Učiteljica jih v oddelku podaljšanega bivanja v izbranem mesecu deli deklicam za vzorno vedenje v jedilnici pri kosilu. Med seboj tekmujejo, katera jih bo ob koncu leta zbrala največ.</p> <p>(T. A.)</p> <p>Uporablja se pri matematiki za estetski zapis števil. Navadno jo izberejo deklice.</p> <p>(S. L.)</p>
23.	<p>Yo-Gy-Oh</p>	<p>Učiteljica jih v oddelku podaljšanega bivanja v izbranem mesecu</p>

		<p>deli fantom za vzorno vedenje v jedilnici pri kosilu. Med seboj tekmujejo, kdo jih bo ob koncu leta zbral največ.</p> <p>(T. A.)</p>
<p>24.</p>	<p>Zajček</p> 	<p>Uporablja se v oddelku podaljšanega bivanja za prinesen material v šolo. Lahko ga dobijo vsi otroci. Odtiskuje se na roko.</p> <p>(T. A.)</p>
<p>25.</p>	<p>Prevozna sredstva</p> 	<p>V oddelku podaljšanega bivanja jih dobijo otroci za dobro opravljeno delo. Odtiskujejo se v zvezek. Izbirajo si jih otroci sami, ponavadi dečki.</p> <p>(T. A.)</p> <p>Uporablja se pri pouku za bralno značko. Navadno jih izberejo dečki.</p> <p>(S. L.)</p>
<p>26.</p>	<p>Živalski motivi</p> 	<p>V podaljšanem bivanju jih dobijo otroci za dobro opravljeno delo. Odtiskujejo se v zvezek. Izbirajo si jih sami, ponavadi deklice.</p> <p>(T. A.)</p> <p>Uporablja se pri pouku za bralno značko. Navadno jih izberejo deklice.</p> <p>(S. L.)</p>

		
27.	Koala 	Za prinesen material jo v določenem mesecu v oddelku podaljšanega bivanja dobijo vsi učenci in učenke. (T. A.)
28.	Želvak Franček 	Uporablja se pri slovenščini. Otrok jo dobi za poustvarjanje ob pravljici. (S. L.)

V akcijski raziskavi smo uporabile 32 različnih motivov. Nekatere smo uporabljale bolj na učnem, druge na vzgojnem področju. Odtiskovale smo jih na različne podlage in v različnih barvah. Nekatere so odtiskovali otroci sami. Ena izmed povabljenih sodelavk je pri raziskavi želela sodelovati le v obliki besednega zapisa svojih dotedanjih izkušenj s stampilkami. Njen prispevek je v akcijsko raziskavo vključen v obliki priloge.

Glej: Priloga 10

Opazovanje učinkov

Ker pri pouku uporablja stampiljke tudi razredničarka, so jih otroci navajeni in njihov pomen upoštevajo tudi pri meni v oddelku podaljšanega bivanja. Z učenci smo ponovili namen uporabe posamezne stampiljke in za odtiskovanje na plakat k trem stampilkam za neprimerno vedenje dodali še miška Diddl, pozitivno stampiljko za vzorno vedenje. K stampilkam za odtiskovanje v zvezek pa smo dodali še stampiljko z motivom mucka, katerega so otroci poimenovali Črt.

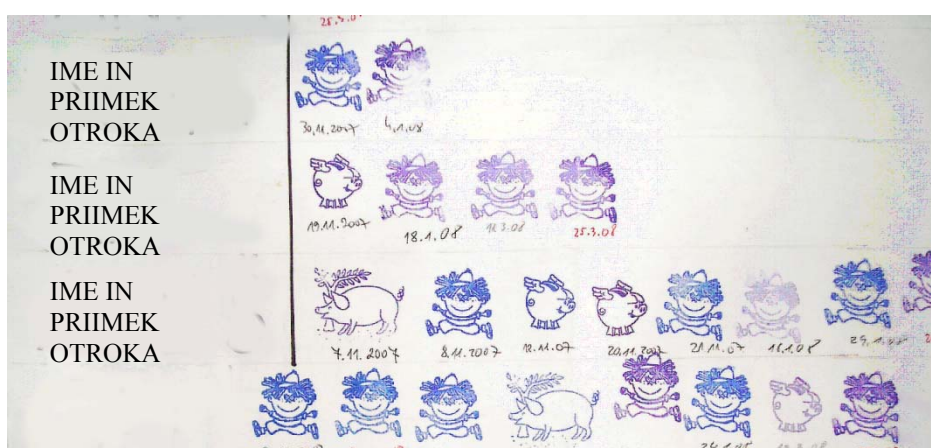

Ugotovila sem, da se v medijih zelo hitro pojavljajo vedno novi liki in je potrebno hitremu tempu novih risank, filmov in pravlji prilagoditi tudi izbor motivov na štampiljkah. V praksi se je pokazalo, da so otroci bolj navdušeni nad novejšimi liki in jih starejši in že obrabljeni liki ne zanimajo več. Izrazili so željo, da bi imeli še štampiljki Sponge Bob in Hello Kitty. Izkazalo se je, da mora biti uporaba štampiljk kontinuiran proces skozi celotno obdobje in da prekinitve v zavesti otrok povzročijo nezanimanje za štampiljke. Opazila sem tudi to, da štampiljke drugače učinkujejo na vzgojnem kot na učnem področju in da na vsakem od njiju pridejo do izraza drugačni motivi. Na vzgojnem področju so bolj uporabne štampiljke za vedenje, pri meni sta to mali pujssek, veliki pujs in Lumpi, na učnem področju pa čebelica, putka ali mucek.

V mojem oddelku podaljšanega bivanja so dečki vedenjsko bolj problematični od deklic, zato pri njih večkrat uporabim štampiljke za vedenje; pri deklicah, ki pa raje rišejo in pišejo, pa štampiljke za delo, marljivost in pridnost. Dečki Lumpija, malega pujska in velikega pujsa sprejmejo burno, zraven godrnjajo in se pritožujejo, pa tudi bolj tekmovalni so. Deklice pa na štampiljke reagirajo bolj umirjeno in ne pokažejo preveč čustev.

Izjave otrok so različne. Nekateri jezikajo učiteljici, naj jim kar da še deset Lumpijev, če želi, in jim za to ne bo mar. En deček je pripomnil, da miška Diddl ne želi, ker je to štampiljka za punčke ter s tem spodbudil stereotipnost motiva, čeprav je na štampiljki moški predstavnik. Večina otrok se trudi, da bi dobila čim manj malih pujskov, velikih pujsov in Lumpijev ter več čebelic, miškov Diddl, kokoši in tatujev. Všeč jim je, ker vsakemu povem, zakaj je dobil štampiljko, pa tudi to, da imamo plakat z odtisi na steni le v času podeljevanja štampiljk.

Podobne učinke štampiljk na otroke so opazile tudi druge članice tima. Štampiljke so podeljevale otrokom tako, da so si včasih motive lahko izbrali sami. Delile so jih za opravljeno domačo nalogo, prinesen material in pridnost. Ena izmed sodelavk je bila pri zapisu uporabe zelo natančna. Zapisala je, da je štampiljke uporabila za pisanje povedi pri pravlji Žogica Nogica, učenje pesmi Žabeceda in Na telohovem cvetu, samostojno opravljeno delo pri pouku, estetski in vsebinsko bogat opis zajca, govorni nastop Moja najljubša oddaja in za pregled domače naloge.

IME IN
PRIIMEK
OTROKA

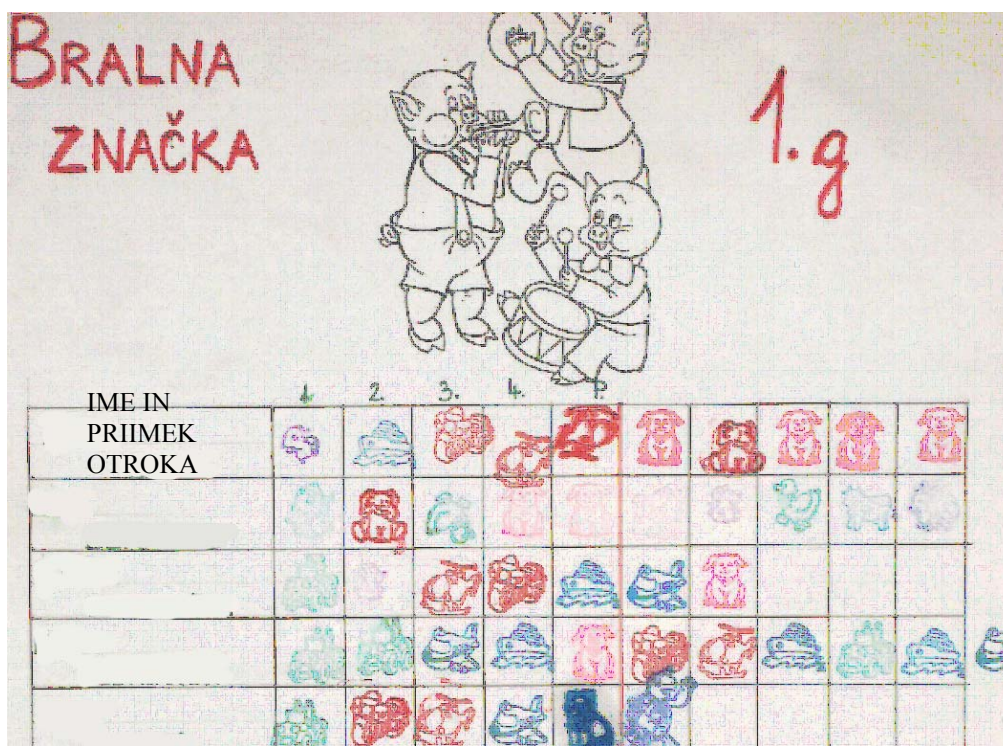
IME IN
PRIIMEK
OTROKA

IME IN
PRIIMEK
OTROKA

Slika 59: Izsek iz plakata »Lumpiji«

Druga učiteljica pa je stampiljke uporabila tudi pri bralni znački, kjer otrok za vsako prebrano knjigo in eno naučeno pesem dobi stampiljko po svoji izbiri. S stampiljko je otrok nagrajen tudi za vse naslednje prebrane knjige. Ena izmed učiteljic je v raziskovalni dnevnik zapisala, da je stampiljke uporabila tudi v šoli v naravi. Na taboru so bili po štirje otroci v eni sobi, vsaka soba pa je imela na vratih list z imeni stanovalcev. Na ta list je za pospravljenno sobo odtiskovala stampiljke. Opazila je, da je otroke podeljevanje motiviralo, saj so se trudili, da bi imeli lepo urejeno sobo. Stampiljke so otrokom pomagale tudi tako, da so zvečer lažje zaspali.

Učiteljice niso edine, ki v vzgoji in izobraževanju uporabljajo stampiljke. Uporablja jih tudi medicinska sestra, ki otrokom enkrat mesečno pregleduje in ocenjuje čistost zob. Če so zobje dobro umiti, dobijo zajčka, za srednje umite zobe polžka, za slabo umite pa črva. Iz plakata razberemo, da medicinska sestra pri zobni preventivi uporablja stampiljke za pohvalo in grajo. Po določenih kriterijih ob koncu šolskega leta otrokom odtise zamenja za materialne nagrade.

Slika 60: Razredni plakat stampiljk za bralno značko

Razlik v učinkovanju stampiljk med dečki in deklicami učiteljice niso opazile, v svoje raziskovalne dnevnike so zapisale le, da je razlika v izbiri motivov. Ena izmed učiteljic je opazila, da se pri izbiranju motiva dečki hitreje odločijo kot deklice, in da se ponavadi vsi odločijo za enak motiv, deklice pa so izbirale bolj počasi in navadno vsaka drugačnega. Dečki so bili bolj naklonjeni Švigazajčku, Avtomobilčkom, želvi Ninja; deklice pa lutki Bratz, kozici in drugim živalim. Otroci so med bogato paleto motivov raje izbirali med novejšimi motivi. Prav tako so učiteljice zabeležile, da razlik v učinkovanju med posameznimi motivi niso opazile, saj so vse stampiljke med seboj enakovredne. Posebej pestro je v oddelku takrat, ko se zamudnikom za opravljeno delo zmanjša nabor stampiljk, med katerimi lahko izbirajo. Tak način podeljevanja jih izučijo, da je dobro vsako delo opraviti sproti in v omejenem času. Opazile so tudi, da otroci stampiljke prosijo in si jih sami želijo odtisniti. Menijo, da je uporaba stampiljk primerna za tiste otroke, ki se trudijo in želijo biti za svoje delo nagrajeni.

Ena izmed članic akcijskega tima je pri prvošolcih opazila, da so zadovoljni že s svetlečimi barvnimi pisali, s katerimi naredi v zvezek kljukico. Iz tega lahko sklepamo, da otroke motivirajo in k delu spodbujajo tudi drugi, stampiljkam podobni znaki. Opozorila je še na spornost uporabe

šampiljk pri kosilu. Otrok naj se v jedilnici ne bi vedel lepo zato, da bi dobil šampiljko, pač pa zaradi tega, ker je to bonton in se mora naučiti upoštevati pravila lepega vedenja v jedilnici. V raziskovalni dnevnik je zapisala, da je na to pomislila zaradi staršev, ki posegajo v delo učitelja, čeprav se njej zdi uporaba šampiljk na vzgojnem področju koristna.

Analiza prvega akcijskega koraka oz. refleksija

Menim, da je raziskovalni dnevnik odlična opora za kasnejše računalniško oblikovanje zapisov v magistrsko delo, sodelavkam pa uporaben in nazoren pripomoček pri raziskovanju. Ker so sodelavke prvič sodelovale pri takšni raziskavi, nekatere še niso povsem razumele, kaj si morajo zapisovati v posameznih etapah raziskovanja; kljub temu, da je bilo v raziskovalnem dnevniku ločeno, kaj se vpisuje v katerem delu. Dogovorile smo se, da bodo določene stvari dopisale in izpopolnile do prihodnjic. Povedale so, da so uporabljale šampiljke pri pouku tako kot običajno in da v času raziskave pri sebi in učencih niso opazile razlik. Domnevam, da ne vedo, kako bi svoje vtise, opažanja, ideje prenesle na papir in si še ne predstavljajo, kaj točno je refleksija in v čem je smisel takšnega zapisovanja. Ker večina sodelujočih uporablja šampiljke brez določenih kriterijev, le-ti niso čutili potrebe po natančnejšem zapisovanju in analiziranju.

ČISTI ZOBJE - ZDRAVI ZOBJE

OCENA USTNE HIGIENE

1.8
2008/2009

ODLIČNO   ZADOVOLJIVO   SLABO

IME IN PRIIMEK OTROKA	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER	JANUAR	FEBRUAR	MAREC	APRIL	MAJ	JUNIJ
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										

Slika 61: Razredni plakat šampiljk za zobno preventivo

Kljub nastali težavi sem sodelavke opogumila in jim ponovno razložila, v čem je jedro akcijske raziskave in da so vsa njihova opažanja, mnenja in ugotovitve pomembne za raziskavo in naj vse, kar opazijo, tudi sproti zapisujejo. Predstavila sem jim svoje primere dnevniških zapisov in refleksij. Ko smo se srečale na naslednjem sestanku, se je pokazalo, da ne vedo, kako delati zapiske in kaj opazovati. Vedela sem, da je kvaliteta mojega dela odvisna tudi od njih, hkrati pa sem se zavedala, kako težko je pridobiti prostovoljce za sodelovanje pri raziskavi, zato sem sodelavkam zelo hvaležna za udeležbo. Brez njih ne bi mogla izvesti raziskave na šoli ali pa bi bila raziskava netipična. Upam, da nam bo raziskavo kljub manjšim težavam uspelo izpeljati do konca.

V prvem akcijskem koraku smo se osredotočale na učiteljev način uporabe šampiljk v razredu in opazovale odzive otrok. Ugotovile smo, da se način uporabe šampiljk pri pouku in v oddelku podaljšanega bivanja razlikuje. Učiteljice pri pouku uporabljajo šampiljke za nagrado za šolsko in domače delo, dovezetnost, trud in napredek učencev; učiteljice v oddelkih podaljšanega bivanja pa bolj na vzgojnem področju za primerno in neprimerno vedenje, kjer je tudi narava dela drugačna. Izdelava kriterijev je primerna samo na vzgojnem področju, če pa bi učiteljice uvedle preglednico s kriteriji pri rednem pouku, bi jih starši začeli spraševati po ocenah. Starši že zdaj sprašujejo učiteljice, koliko in kaj pomeni katera šampiljka, učiteljice pa jim povedo, da je šampiljka samo nagrada in nič drugega.

Nekaterih motivov na šampiljkah se otroci naveličajo, zato je zbirko šampiljk potrebno obnavljati in nadgrajevati z vedno novimi motivi iz literarnega in medijskega sveta. Šampiljke sprejemajo tako dečki kot deklice, z izjemo nekaterih otrok. Njihovi interesi se razlikujejo le v izborih motivov. Šampiljke so pri otrocih zelo priljubljene, imajo jih radi, nekateri jih tudi

barvajo ali s prerisovanjem povečujejo na prazen list. Spodbujajo jih k učnemu napredku in boljšemu vedenju, pri zobozdravstvenih pregledih pa k boljši skrbi za zobno higieno. Popestrijo pouk in delo ter so kot razredne maskote, ki jih otroci sprejmejo za svoje. Po besedah članic akcijskega tima so kot »skrita spodbuda«, ki nekatere otroke motivira tudi tako, da se določeno učno snov naučijo prej kot je potrebno.

S članicami akcijskega tima smo ugotovile, da so štampiljke učiteljev edini pripomoček, s katerim razpolaga, saj klasičnih ocen in drugih orodij v prvem triletju ni, štampiljke pa so otroku prijazne in so prevzele splošno funkcijo spodbude, maskote, motivacijskega sredstva in še česa. Otroci se razveselijo zvezdic in kljukic, narejenih s svetlečimi barvnimi pisali. Le kako se ne bi štampiljk, še posebno ob tako pestri izbiri kot se ponuja danes?

Izhodišča za drugi akcijski korak

Do zdaj smo se ukvarjale z analiziranjem lastnega dela, v prihodnje pa bomo štampiljke ponudile še otrokom ter preizkusile njihove ustvarjalne sposobnosti. Na ta način jim bomo uporabo štampiljk še bolj približale. Lastna aktivnost otrok bo okrepila motivacijsko moč štampiljk ter odprla nove možnosti uporabe, ki jih do sedaj morda še nismo odkrili.

Z učenci in učenkami se bomo v oddelku podaljšane bivanja dogovorili, da bomo zbirko že obstoječih štampiljk nadgradili z motivi po njihovem izboru. Izdelali bomo razredno preglednico z odtisi ter navedli kriterije in namene uporabe posameznih štampiljk. Preglednica bo na vpogled vsem otrokom, saj bodo tako bolje spremljali pomen in vlogo štampiljk v svojem oddelku. V nadaljnje delo bomo vključili štampiljke otrok, ki jih bodo izdelali sami.

3.4.4.2 Drugi akcijski korak

Načrtovanje drugega akcijskega koraka

S članicami akcijskega tima smo se dogovorile, da bomo v drugem akcijskem koraku:

- nadaljevale z delom v raziskovalnem dnevniku in zapisovale svoja opažanja, zamisli, ugotovitve, vtise, ideje, mnenja in refleksije o uporabi šolskih štampiljk;
- nadaljevale z zbiranjem slikovnega gradiva in drugega materiala o šolskih štampiljkah;
- izpolnile anonimni anketni vprašalnik o kulturi in motivacijski moči šolskih štampiljk;
- v razredu pri delu z otroki izpeljale tehniški dan in analizirale njegovo izvedbo;

- stampiljke, ki so jih izdelali otroci, praktično preizkusile ter uporabile v pedagoške in didaktične namene;
- zapisovale izjave in odzive otrok pri delu z njihovimi stampiljkami;
- se z učenci in učenkami pogovorile o njihovem odnosu do stampiljk, mnenju in pogledu nanje ter njihove izjave zapisale;
- v raziskovalni dnevnik vpisale svoje predloge za nadaljnje delo v akcijskem timu in izboljšave obstoječega dela.

Akcija oz. ukrepanje

Tudi v drugem akcijskem koraku smo zapisovale beležke v raziskovalni dnevnik in zbirale gradivo, povezano s stampiljkami. Anketni vprašalnik so sodelavke rešile pisno in izpolnjene poslane po šolski pošti iz podružnične šole na matično šolo. Vprašalnik sem rešila tudi sama. Vse štiri vprašalnike sem dodala k OE Kranj in jih analizirala skupaj z drugimi vprašalniki.

Izvedbo tehniškega dne sem glede na naravo dela v oddelku podaljšanega bivanja razporedila preko celega tedna od ponedeljka, 6. 4. 2008 do petka, 10. 4. 2008 po posameznih in ločenih urah. Prvi dan smo se pogovarjali o izkušnjah otrok s stampiljkami in njihovem odnosu do njih. Izdelali smo razredni plakat z odtisi in razložili pomen oz. namen uporabe posameznih stampiljk. Otrokom sem predstavila projektno učno delo in potek izvedbe tehniškega dne. Izkušnje, mnenja in izjave otrok sem zapisala v učno pripravo. Druga in tretja ura tehniškega dne sta bili v znamenju otrokove ustvarjalnosti, kjer so na podlagi svojih želja izdelali nekaj svojih stampiljk in jih kasneje tudi odtiskovali. Zadnji dve uri smo posvetili vrednotenju likovno-tehniških izdelkov, kjer so imeli vsi otroci možnost predlagati svoje zamisli o uporabi stampiljk pri igri in pouku. Na podlagi tega je nastala likovna razstava s številnimi zanimivimi slikami.

Ker je učiteljica T. A. poleg učiteljice v OPB postala še druga učiteljica v prvem razredu, je razredničarka S. L. izpeljala tehniški dan skupaj z učiteljico T. A. pri pouku v prvem razredu, zato T. A. tehniškega dne ni izvajala še enkrat v oddelku podaljšanega bivanja. Tehniški dan sta izvedli v ponedeljek, 5. 5. 2008, učiteljica M. E. v 2. razredu pa v četrtek, 10. 4. 2008.

Glej: Priloga 11

Opazovanje učinkov

Ker smo v razredno preglednico dodali še dve štampiljki za lepo vedenje in pridnost pri delu, so se ju otroci razveselili, saj sta nam popestrili pouk. Otroci so si ju želeli dobiti čim prej. V času podaljšanega bivanja so nekateri otroci večkrat dnevno brali razredno preglednico z odtisi in razloženimi kriteriji uporabe štampiljk. Razmišljali so tudi o svojem odnosu do štampiljk. Na liste so zapisali svoje poglede, mnenja in občutke, ki jih spremljajo ob štampiljkah.

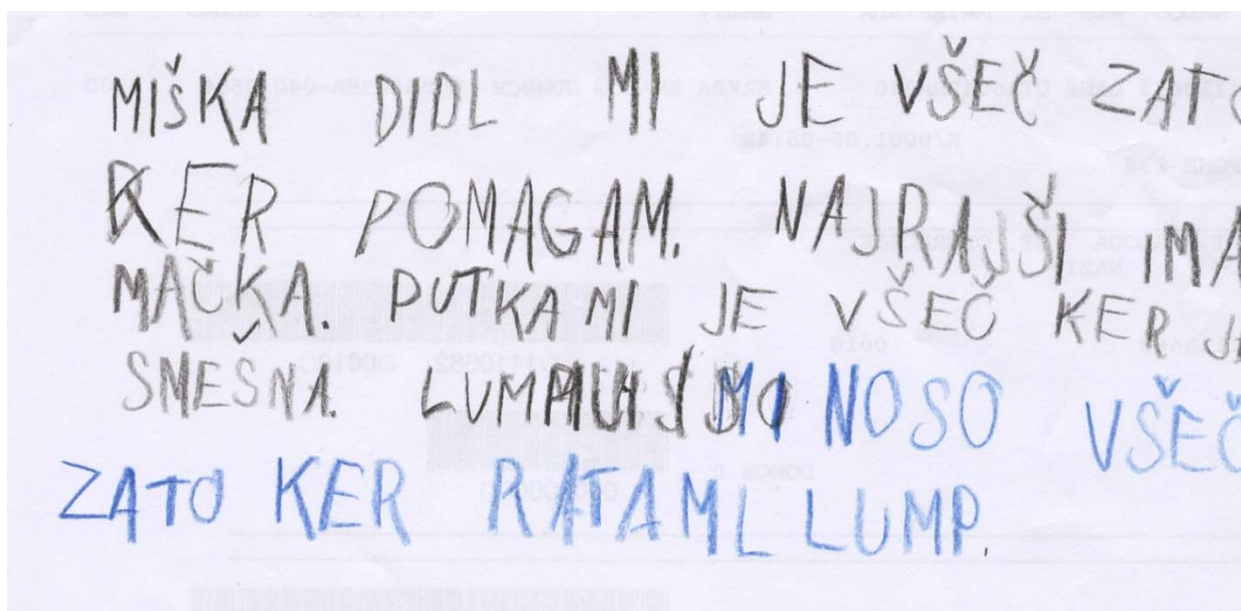
Drugošolci so v svojih razmišljanjih o štampiljkah podobo motiva povezovali z njenim pomenom, npr. čebelico s pridnostjo, Lumpija z nagajivostjo ali pujska z umazanostjo. S tem so pokazali, da vedo, kdaj in s kakšnim namenom dobijo določeno štampiljko. Raje od vsakdanjih štampiljk imajo motivno smešne in igrive, npr. kokoš in Lumpija; ne marajo pa umazanega pujsa. V tej točki je namen podeljevanja Lumpija za nagajivost v nasprotju s priljubljenostjo lika pri otrocih, zato bi ga bilo smiselno uporabljati za lepo vedenje in nagrado, za grajo pa izbrati manj priljubljene like. V zapisih so se ukvarjali z utemeljevanjem, zakaj jim je določena štampiljka všeč in manj s tem, kako se počutijo in kakšen odnos imajo do njih. Iz tega lahko sklepamo, da je motiv zelo pomemben. Skoraj vsi otroci so s štampiljkami zadovoljni. Od 16 sodelujočih, osem dečkov in osem deklic, štampiljke niso najbolj všeč le eni deklici in enemu dečku. Lumpi je všeč vsem, čeprav ga dobijo za nagajivost, kar bi lahko pomenilo, da je bolj od namena uporabe spet pomembnejši motiv; ali pa, da jih »poredna« štampiljka celo bolje motivira od tiste, ki bi jo dobili za pridnost. Nekateri otroci so izrazili željo še po drugih motivih: psu, zajcu in hudičku. Kljub temu, da drugošolci jezikovno še niso najbolj spretni, je iz njihovih zapisov mogoče razbrati splošen odnos do štampiljk.

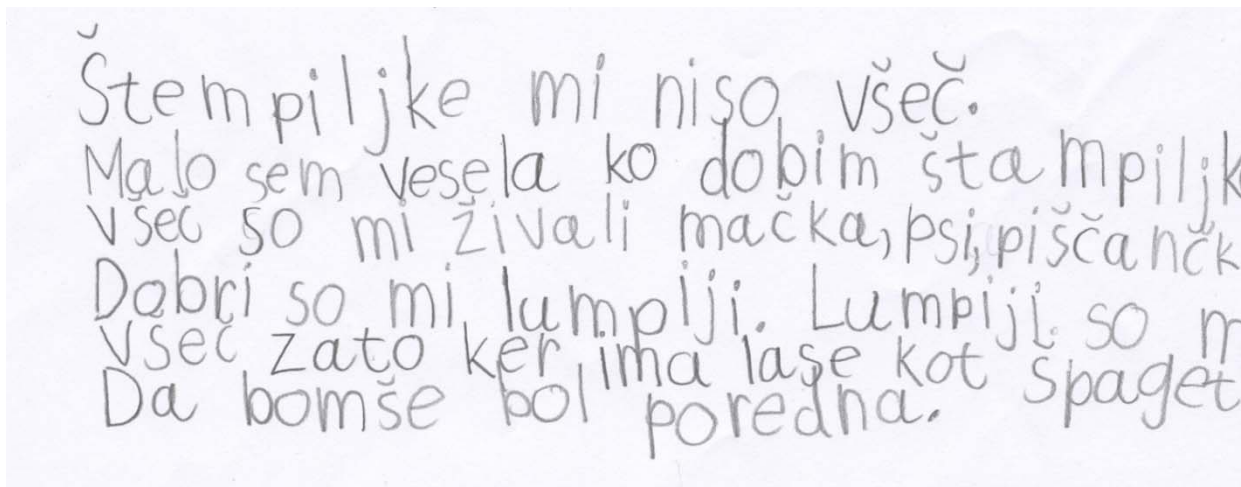
Jezikovno popravljene zapise drugošolcev in drugošolk predstavljam v nadaljevanju:

- *»Mišek Diddl me zelo privlači k sebi. Pujs mi je najgrši, zato ga nočem dobiti. Hočem biti priden, da ga ne bi dobil. Vesel sem miška Diddl. Lumpi mi je všeč, ker sem tudi jaz lump. S štampiljkami sem zadovoljen.«*
- *»Pujsi mi niso všeč, ker jih ne maram. Všeč mi je čebelica, ker jo dobim, ko napišem kaj lepega. Kokoš mi je všeč, ker jo dobim, ko učiteljica nadomešča. Mucek pa mi je všeč zato, ker je kot živ. Najbolj mi je všeč čebelica.«*
- *»Všeč so mi mucek, čebelica in kokoš. Čebelica mi je všeč, ker so mi čebelice pri srcu. Ko dobim čebelico, Lumpija, mucka ali kuro, sem vesela.«*

- »Ko dobim Lumpija, sem vesela, ne maram pa pujska, ker je umazan. Zelo sem vesela, ko dobim miška Diddl. Še bolj pa sem vesela, ko dobim kokoš. Kokoš mi je všeč, ker je žival«.
- »Mucek mi je všeč, ker je žival. Tudi miške imam rada, ker so zelo lepe. Ne maram velikega pujsa, ker zelo smrdi, še bolj od malega pujsa.«
- »Vesela sem čebelice. Ko dobim velikega pujsa, sem žalostna. Žalostna sem tudi, ko dobim Lumpija«.
- »Všeč mi je mucek, ker je lep. Kokoš mi je smešna, ker ima smešne oči. Miška mi je všeč, ker je lepa. Čebela mi je všeč, ker je pridna. Slabo se počutim, ko dobim velikega pujsa. Ko dobim mucka, se počutim dobro.«
- »Ko dobim kakšno štampiljko, sem vesel. So različne. Zato so mi dobre. Vsaka štampiljka je drugačna. Zato so mi všeč. Želim si še druge štampiljke, npr. pravljicne osebe.«
- »Lumpi mi je zelo všeč. Kokoš me razveseli, ko jo pogledam. Miška Diddl imam doma in mi je všeč. Lumpi je nagajiv. Ko dobim štampiljko za neprimerno vedenje, sem žalostna.«
- »Mucek je za pridnost. Tudi mišek Diddl je za pridnost. Čebelico dobiš, če se potruдиš. Pujska dobiš, če v jedilnici govoriš s polnimi usti. Vesel sem, ko dobim mucka.«
- »Štampiljke so dobre. Hočem še štampiljko hudička. Ko dobim pujsa, sem vesel, ker je dober.«
- »Lumpi je zelo dober. Mucek mi je všeč zato, ker je črtast. Všeč so mi čebelica, pujska in mucek.«
- »Všeč so mi zato, ker so živali. Najbolj mi je všeč kokoš. Ko dobim Lumpija, je to slabo. Ko dobim kokoš, sem vesel. Rad bi dobil še zajca in psa.«
- »Štampiljke so brezzvezne. Hočem še hudička. Všeč mi je veliki pujs. Pujsi so dobri. Dober je tudi Lumpi, ker je hudoben. Lumpi je vedno srečen, ker se smeji.«

Slika 62: Rokopisa dečka in deklice z zapisoma o šolskih štamplikah

Otroci so se tehniškega dne veselili in komaj čakali, da izdelajo svoje štamplikje. Izdelali so sonce, oblak, srce, darilo, pisanico, dečka, deklico, duhca, okostnjaka, črke (P, I, A, N, E, Ž), zajčka, mucka, metulja, opico, ribo, polža, škorpijona, oslička, medvedka, ptička, pajka, miško, pomarančo, palmo in gobo. Deklice so izbirale prijetne motive, npr. srčka, mucka, zajčka, metulja; dečki pa bolj grozne motive, npr. škorpijona, pajka, duhca in okostnjaka. Nekateri motivi so se večkrat ponovili. Deklice so bile pri izdelavi bolj natančne, slike pa so z odtisi in v kombinirani tehniki flomastra z veseljem izdelovali tako dečki kot deklice. Pri odtiskovanju so iznajdljivo sestavljali po več štamplik skupaj, npr. črko I in cvet, da so dobili cvetlico. Pri nejasnih motivih so z domišljijo le-te smiselno vgradili v domiselno kompozicijo. Ker smo se tisti teden igrali z baloni, je en učenec predlagal, da bi s štamplikami potiskali balone.

Slika 63: Izdelki otrok iz 2. razreda OPB

Učenke in učenci, ki so želeli sodelovati, so predlagali naslednje zamisli o tem, kako bi stampiljke uporabili pri pouku in igri:

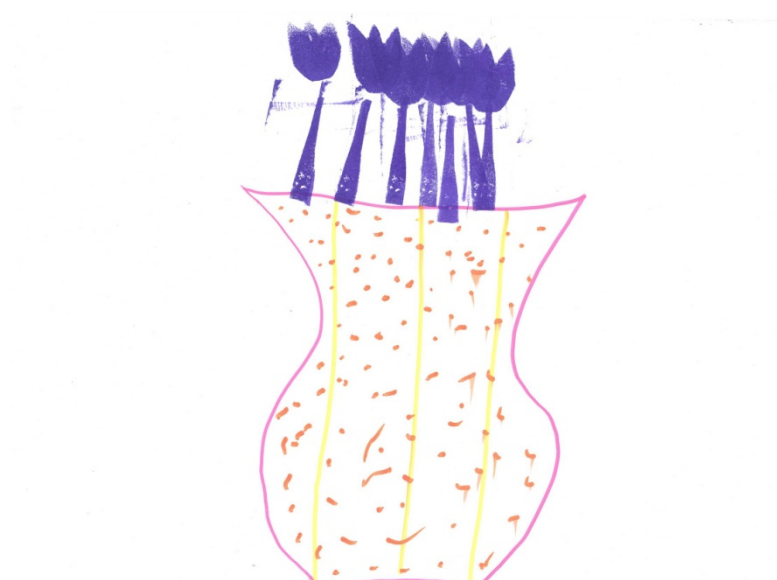
- »Iz stampiljk bi izdelali poljubno sliko.«
- »Najprej naslikali ozadje, tla, drevesa, nato pa na površino odtiskovali stampilj.«
- »Iz odtisov sestavljali zaporedja in vzorce.«
- »Iz odtisov sestavili džunglo, ker je med stampiljkami veliko živali in rastlin.«
- »S stampiljkami potiskali balon.«
- »Iz črk sestavljali besede in obvestila.«
- »Z njimi bi učiteljica nagrajevala otroke za pridnost, ubogljivost, lepe izdelke v varstveni zvezek, domačo nalogo, vzorno pisavo, pospravljanje razreda in lepo vedenje v jedilnici.«
- »Učenci bi za lepo vedenje dobili stampiljke, ki so jim všeč, za neprimerno vedenje pa stampiljke, ki jim niso všeč.«
- »Učenci in učenke bi namesto besede odtisnili figuro, ki bi pomenila določeno stvar.«
- »Stampiljke bi zbirali in bi bil tisti z največ stampiljkami ob koncu šolskega leta nagrajen.«

Slika 64: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – Hiša strahov

Slika 65: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – V gozdu

Slika 66: Izdelek otroka iz 2. razreda OPB – Vaza s cvetjem

Tudi pri učiteljici M. E. so otroci izdelali vsak po dve šampiljki. Dovolila jim je, da so si ju za nagrado ali pohvalo odtiskovali, ob soglasju drugih otrok, pa tudi njihove šampiljke. Odtiskovali so jih na list, roke in obraz. Otroci so se tehniškega dne veselili, ko pa so se s šampiljkami igrali,

so se jih zasitili. Posledica tega pa bil upad njihove motivacijske moči. Učiteljica je ugotovila, da mora biti uporaba šampiljk zmerna in preudarna.

Slika 67: Izdelki otrok iz 2. razreda

Učiteljica M. E. je otrokom povedala, da sodelujejo pri tehniškem dnevu, katerega vodim jaz, kar jih je dodatno spodbudilo k ustvarjanju. Meni, da učenci potrebujejo spodbude tudi drugih učiteljic, saj so svoje že vajeni. Na ta način so želeli dokazati, kako zelo se pri izdelavi šampiljk lahko potrudijo. Članica akcijske raziskave je v raziskovalni dnevnik zapisala tudi to, da je otroke dodatno spodbudila zelena blazinicica za odtiskovanje, ki so jo dobili pri tehniškem dnevu, saj ona pri pouku uporablja samo modro.

Tudi njeni drugošolci in drugošolke so o šampiljkah, ki so jih izdelali pri tehniškem dnevu, zapisali različne stvari. Našteli so številne ideje, na kakšen način bi šampiljke lahko uporabili pri igri. Z njimi bi se najbolj pogosto igrali igre vlog, npr. učitelje, knjižničarje in zdravnike; uporabili pa bi jih tudi pri družabnih igrah, npr. pri igri človek, ne jezi se! ali štiri v vrsto. Šampiljke so jim všeč zato, ker so različne. Veseli so jih pri večini šolskih predmetov.

Učiteljica jim je pri zapisih pomagala s tremi opornimi vprašanji. V nadaljevanju predstavljam njihove zapise po posameznih vprašanjih:

Zakaj imaš rad/-a šampiljke?

– »Zato, ker jih dajem prijateljem.«

- »Zato, ker z njimi štempljaš.«
- »Zato, ker so lepe oblike.«
- »Zato, ker so zanimiva stvar.«
- »Zato, ker so zelo lepe.«
- »Lepe so, ker imajo različne odtise.«
- »Ker se z njimi rada igram, saj se odtisnejo.«
- »Zato, ker jih lahko odnesem na počitnice.«
- »Levček mi je všeč, ker ima grivo. Kuža pa zato, ker je tak kot moja Brina.«
- »Zato, ker jih imaš lahko za vedno.«
- »Všeč so mi zato, ker so različni motivi.«
- »Zato, ker si jih lahko odtisnem na roko.«
- »Zato, ker se kakšne dobro odtisnejo.«

Kako bi jih uporabil/-a v šoli?

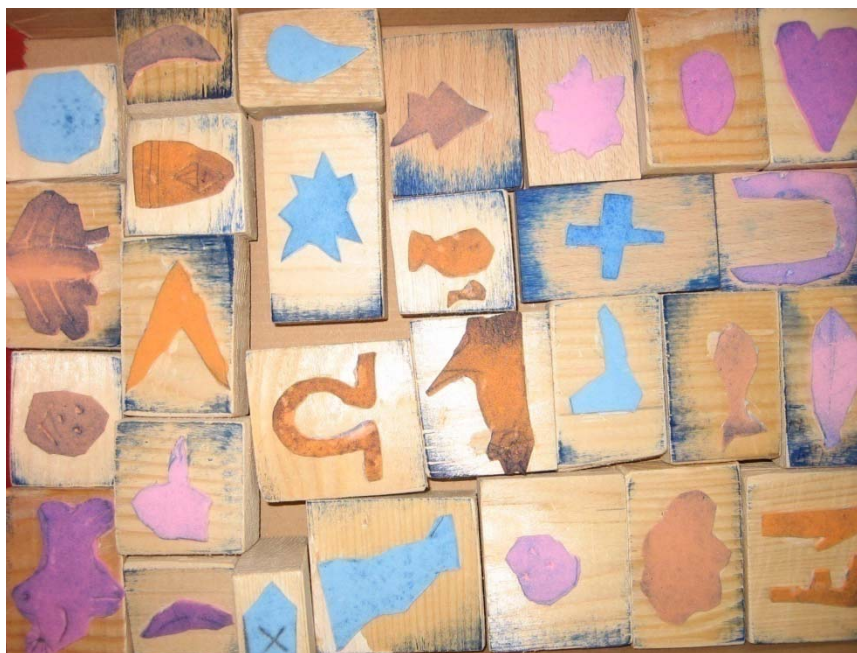
- »V igri šola.«
- »Ko bi se igrali banko.«
- »Z njimi se lahko igraš igro človek, ne jezi se!«
- »Z njimi bi se doma igrala šola. Če bi naredil vse dobro, bi si jo lahko odtisnil na roko.«
- »Igram se tako, da sem jaz učiteljica, Matic pa učenec. Štampljke delim jaz.«
- »Štampljke bi bile lahko figurice pri igri človek, ne jezi se.«
- »Uporabila bi jih za ocene pri igri šola.«
- »S prijateljico se igrava knjižnico. Zato pa tudi rabiva štampljke.«
- »Pri učenju. Odtisnila bi jo na list in bila vesela.«
- »Za zmago pri igrah.«
- »Pri igri učitelj, šola in zdravniki.«
- »Uporabil bi jih pri igri monopoly.«
- »Štampljke bi uporabil za zmago pri igri štiri v vrsto. Zmagovalec bi dobil štampljko.«

Kdaj ti je všeč, ko dobiš štampljko?

- »Ko sem pridna, ko nekaj lepo narišem.«
- »Štampljko bi dobil pri matematiki, slovenščini, telovadbi.«
- »Štampljko bi dobila za barvanje v Ciciban. Pri nalogi pa v zvezek.«
- »Če bi prav naredil nalogo, bi dobil štampljko na roko ali na list.«

- »Šampiljke obožujem. Rada bi jih imela še po pouku.«
- »Pri branju pri slovenščini, pri likovni vzgoji pa na roko.«
- »Pri pisanju, pri računanju v zvezek. In v Ciciban.«
- »Pri pouku v zvezek za slovenščino.«
- »Pri pouku bi jih uporabila okoli slik.«
- »Šampiljko si želim takrat, ko v šoli računam.«
- »Pri pouku bi vedno rad dobil šampiljko, ko bi pisali narek. Šampiljko bi dobil v zvezek za male in velike pisane črke.«

Pri učiteljicah T. A. in S. L. so prvošolci izdelali vsak po dve šampiljki. Njihove odtise so si lahko kasneje izbrali za nagrado, navadno na plakat za bralno značko ali v zvezek. Ker otroci v prvem razredu še ne znajo pisati, svojih mnenj in pogledov na šampiljke niso zapisovali, pač pa so se z njimi več igrali. Učiteljici sta v raziskovalni dnevnik zapisali, da sta ob koncu izvedbe tehniškega dne otrokom dovolili, da so svoje šampiljke in šampiljke drugih odtiskovali na prazne liste in jih ob koncu pouka odnesli domov. Obljubili sta jim, da bodo šampiljke ob koncu šolskega leta lahko vzeli s seboj domov.

Slika 68: Izdelki otrok iz 1. razreda

Kot zanimivost v nadaljevanju predstavljam anekdotski zapis učiteljic T. A. in S. L., ki sta ga zapisali ob stiski enega izmed otrok, kako je reagiral, ko je moral med izvedbo tehniškega dne k šolski logopedinji.

ANEKDOTSKI ZAPIS

OPAZOVANEC/-KA: _____ IME IN PRIIMEK OTROKA _____

DATUM: 8.5. 2008

DOGODEK (situacija, čas, kraj, opis vedenja in reagiranja):

*Daniel je pred izdelavo stampiljk želel da pogleda njo in ji
bit slabe volje, ker je mislil, da je ne bo delal.
Ko se je vrnil, je stampiljki naredil in je bil potem
vred.*

INTERPRETACIJA DOGODKA (okoliščine):

izdelava stampiljk - TD

OPAZOVALKA: _____ IME IN PRIIMEK UČITELJICE _____

Slika 69: Primer anekdotskega zapisa

Analiza drugega akcijskega koraka oz. refleksija

V drugem akcijskem koraku tehničnih in organizacijskih težav ni bilo, saj so se članice tima že privadile na način in naravo dela, se bolj znašle v raziskovalnem dnevniku in bolj samostojno zapisovale opažanja. Vživele so se v izvedbo tehniškega dne in temu primerno k delu spodbudile tudi otroke. Bolj pozorne so postale na vse detajle in se zavedale, da je pomembno vsa opažanja tudi zapisati. Da so se v raziskovanje bolj poglobile je bilo opaziti tudi pri naslednjem srečanju, saj so predlagale veliko idej in reflektirale svoja razmišljanja.

Z izvedbo tehniškega dne smo povsem nepričakovano dobile vpogled tudi v otroške prostorske predstave. Večina otrok je izbrala motiv glede na barvo mase moos, saj je mislila, da bo odtisnjena stampiljka takšne barve kot je barva mase. Prav tako napačne predstave so imeli pri izdelovanju črk, saj niso predvideli, da imajo motivi zrcalni odtis, zato so odtisi nekaterih črk napačno obrnjeni. Namen izvedbe tehniškega dne ni bil ugotavljanje otroških predstav, pač pa ta, da se otroci naučijo izdelati stampiljko in razvijajo svojo likovno-tehniško ustvarjalnost.

S tem, ko smo stampiljke približali otrokom na konkreten način, se je njihova vrednost povečala. Poleg tega, da so otroci z njimi lahko likovno ustvarjali, so bile posebej dragocene zato, ker so jih izdelali sami. Z veseljem so jih izdelovali vsi, tako dečki kot deklice, pa tudi nekaj tistih

upornikov, ki šampiljkam sprva niso bili naklonjeni. Šampiljke, ki jih odtiskuje učiteljica, so nekaj posebnega, ker jih daje »avtoriteta«, svoj čar pa imajo tudi šampiljke, ki so jih izdelali otroci in jih tudi sami odtiskovali. Da je bila izvedba tehniškega dne uspešna, kaže tudi to, da so me nekateri otroci kasneje spraševali, če je ostalo še kaj materiala, ker želijo izdelati še kakšno šampiljko. Prav tako so me prosili, če si jih lahko še odtiskujejo v varstvene zvezke ali na liste in iz njih izdelujejo slike.

Ena izmed članic akcijskega tima je imela drugačno izkušnjo. Po izvedbi tehniškega dne so se učenci in učenke s šampiljkami nepretrgoma igrali in se z njimi povsod potiskali, tudi po obrazu. Posledica tega je bila zasičenost s šampiljkami, saj otroke po izvedbi tehniškega dne in igranju z njimi, le-te niso več zanimale kot običajno. Sodelavka je ugotovila, da mora biti uporaba šampiljk zmerna, saj prekomerna uporaba pomen šampiljk lahko razvrednoti. Ugotovila je tudi to, da je bilo timsko delo v akcijski raziskavi koristno tudi za otroke, saj jih je dodatno motiviralo prav to, da je idejo za tehniški dan predlagala zunanja učiteljica, ki so želeli dokazati, kako zelo se lahko pri izvedbi potrudijo. Iz tega lahko povzamemo, da je timsko delo koristno tudi za otroke in ne samo za učiteljice, ki sodelujejo v njem.

Tehniški dan je navdušil tako prvošolce kot tudi drugošolce. Medtem ko so jih prvošolci doživeli bolj z vidika igre, so drugošolci o šampiljkah razmišljali že malo bolj resno in poglobljeno. To, da lahko izdelke ob koncu šolskega leta odnesejo domov, je bila zagotovo modra odločitev učiteljic, saj so bili otroci na ta način za svoj trud nagrajeni. Tehniški dan je bil pozitivna izkušnja za vse, učiteljice, učenke in učence. Pripeljal je do številnih spoznanj o uporabi in motivacijski moči šampiljk pri pouku in v oddelku podaljšanega bivanja.

Izhodišča za tretji akcijski korak

Do sedaj smo zapisovale svoja opažanja in razmišljanja o uporabi šolskih šampiljk, spremljale lastno delo, ga izboljševale, zbirale gradivo, spremljale učinke uporabe šampiljk, bile pozorne na učinkovitost posameznih motivov pri deklicah in dečkih, beležile odzive otrok, njihova mnenja in poglede na šampiljke, z njimi izdelovale šampiljke pri tehniškem dnevu in se z njimi pogovarjale o šampiljkah. V naslednjem koraku pa bi bilo potrebno naša opažanja, mnenja in ugotovitve strniti v smiselno celoto tako, da bi bila uporabna še za druge učiteljice.

3.4.4.3 Tretji akcijski korak

Načrtovanje tretjega akcijskega koraka

S članicami akcijskega tima smo se dogovorile, da bomo v tretjem akcijskem koraku:

- nadaljevale z delom v raziskovalnem dnevniku in zapisovale svoja opažanja, zamisli, ugotovitve, vtise, ideje, mnenja, refleksije o uporabi šolskih šampiljk;
- nadaljevale z zbiranjem slikovnega gradiva in drugega materiala o šolskih šampiljkah;
- strnile ugotovitve in opažanja o uporabi šolskih šampiljk pri pouku z vidika učiteljice ter učencev in učenk;
- sodelovale pri sestavljanju pedagoških priporočil o uporabi šolskih šampiljk pri pouku;
- oblikovale kriterije za uporabo šampiljk;
- diskutirale v akcijskem timu;
- skozi refleksijo analizirale in ovrednotile naše delo v akcijskem timu;
- oblikovale osnutek zaključnega poročila akcijskega raziskovanja.

Akcija oz. ukrepanje

Dejavnosti tretjega akcijskega koraka so večinoma temeljile na pogovoru, diskusiji in izmenjavi mnenj. Članice tima smo se pogovarjale o vsebini in obliki pedagoških priporočil. Na podlagi lastnega dela s šampiljkami smo poskušale dobiti vpogled v njihovo uporabo. Razmišljale smo o smiselnosti kriterijev uporabe in o uspešnosti našega skupnega dela v akcijskem timu. Sodelovale smo pri sestavljanju zaključnega poročila. Dogovorile smo se, kdaj bo zadnji datum za oddajo raziskovalnih dnevnikov in map.

Opazovanje učinkov

Ugotovile smo, da sestavljanje kriterijev za uporabo šampiljk pri pouku ni osrednjega pomena, zato jih tudi nismo oblikovale. Uporaba kriterijev bi lahko razvrednotila šampiljko, ki ima motivacijsko moč že sama po sebi kot šampiljka, njena glavna vloga pa je motivirati, nagraditi, pohvaliti in spodbuditi otroka na učnem in vzgojnem področju. Kriteriji, kjer za tri čebelice dobiš enega jelenčka ali za deset čebelic eno nalepko, so po našem mnenju sicer neškodljivi, a od učiteljice zahtevajo več dela pri vodenju evidence.

Predlagale smo veliko idej o tem, kakšna naj bi bila vsebina in vizualna podoba pedagoških priporočil. V uvodnem delu naj bi le-ta na kratko predstavila zgodovinsko ozadje in izvor šampiljk. Sledili bi izsledki motivacijskih teorij, ugotovitve akcijske raziskave, rezultati obdelave anketnih vprašalnikov in pogledi strokovnjakov. V glavnem delu bi predstavila namene in razsežnosti uporabe šampiljk, izkušnje upokojenih in zdajšnjih učiteljic, izjave otrok, kjer bi

bili zapisi ponazorjeni s slikovnim gradivom. Priporočila bi bila napisana v obliki zloženke in poslana na šole in vsem tistim, ki so imeli kot soudeleženi pri raziskavi željo po povratni informaciji.

Analiza tretjega akcijskega koraka

V tretjem akcijskem koraku smo izvedle vse naloge in cilje razen enega, nismo se poglobljale v kriterije uporabe štamčiljk. Zadnji korak organizacijsko in časovno ni bil zahteven, kot npr. zamudno opazovanje učinkov uporabe štamčiljk pri prvem koraku ali izvedba in analiza tehniškega dne v drugem koraku. Vse dejavnosti so temeljile na ustnem sodelovanju, zato smo zastavljene naloge opravile kar na sestanku in četrto srečanje ni bilo potrebno. Ker se od vodje akcijskega tima pričakuje, da prevzame levji delež pri zaključnih opravilih, članic tima s sestavljanjem pedagoških priporočil ali pisanjem končnega poročila nisem preveč bremenila.

Zavedam se, da brez prostovoljne udeležbe kolegic akcijske raziskave ne bi izpeljala do konca. Če sem bila do stopnje njihove angažiranosti v timu v prvem koraku bolj kritična, lahko napišem, da sem se v tretjem zavedla, da je bilo vse, kar so vložile, dovolj, saj imajo poleg službe še dovolj drugih obveznosti. Tudi tretji korak je bil uspešno izpeljan, kar pa ne pomeni, da ne bi mogel biti še boljše.

Članicam akcijskega tima sem se za prostovoljno sodelovanje zahvalila. Ker vodstvo šole ni odobrilo točk, ki bi jih sodelavke uporabile pri napredovanju v plačilne razrede ali nazive, sem simbolično potrdilo o sodelovanju pri raziskavi izdelala sama.

Slika 70: Simbolično potrdilo o sodelovanju pri akcijski raziskavi

3.4.5 Zaključno poročilo akcijskega raziskovanja

Akcijska raziskava o uporabi šolskih stampiljk je na izbrani osnovni šoli potekala od marca 2008 do maja 2008 v treh akcijskih korakih. Prvi korak v mesecu marcu je potekal na matični šoli, drugi v aprilu in tretji v maju pa na eni izmed podružničnih šol. Akcijski tim smo sestavljale štiri profesorice razrednega pouka: učiteljica 1. razreda, druga učiteljica 1. razreda in hkrati učiteljica 1. razreda OPB, učiteljica 2. razreda in učiteljica 2. razreda OPB. Pri raziskavi je v obliki priloge posredno sodelovala še peta učiteljica. Do raziskovalnega problema smo pristopile kritično, saj o uporabi stampiljk ni bilo še dovolj dorečenega.

V prvem akcijskem koraku smo vodile raziskovalni dnevnik in zbirale slikovno gradivo. Pozorno smo spremljale svoje delo s stampiljkami, razmišljale o njem in ga na kratko predstavile z odtisi in zapisi kriterijev uporabe. Zapisovale smo svoja opažanja, ugotovitve in refleksije o napredku in uspešnosti otrok ter učinkih uporabe stampiljk glede na spol in motiv. Ugotovile smo, da so stampiljke uporabne tako na vzgojnem kot izobraževalnem področju. Učiteljice OPB uporabljajo stampiljke bolj za discipliniranje in lepo vedenje, učiteljice razredničarke pa z njimi nagrajujejo otroke pri akademskih predmetih. Štampiljke za vedenje so bolj uporabne pri vzgojno težavnejših dečkih; pri deklicah pa bolj stampiljke za vzorne izdelke. Štampiljke je mogoče

uporabljati pri domačem in šolskem delu, za tekmovanja kot je bralna značka ali jih vsebinsko in tematsko integrirati v učno snov. Šampiljke omogočajo široko uporabo tako v razredu kot tudi izven njega, npr. v šoli v naravi ali pri zobni preventivi. Opazile smo, da trend v izbiri motivov šampiljk narekujejo mediji, učitelj pa mora biti v koraku s časom prav zaradi tega, ker se otroci starih motivov hitro naveličajo. Nismo opazile, da bi šampiljke bolj motivirale dečke oz. deklice, saj je izbira motivov pestra, kjer vsakdo najde tiste, ki so mu všeč in ga najbolj spodbujajo k nadaljnemu delu. Dečki se nagibajo k risanim junakom, deklice pa imajo raje živalske motive. Če si otroci šampiljke lahko izbirajo sami, so bolj motivirani za delo. Pomembna je tudi barva blazinice za odtiskovanje. Pred uporabo šampiljk se mora učiteljica z učenci pogovoriti o namenih in kriterijih uporabe, uporaba pa mora biti kontinuirana. Otroci imajo šampiljke radi in celo prosijo zanje, jih barvajo ali povečujejo na večji list. Prepogosta uporaba povzroči zasičenost in s tem upad interesa zanje. Uporaba mora biti previdna tudi zaradi staršev, ki posegajo v učiteljevo delo. Po našem mnenju naj šampiljka še naprej ostane le v vlogi nagrade, spodbude, pohvale, vse šampiljke pa naj bodo med seboj enakovredne. Ob koncu leta se lahko zbirniki odtisov šampiljk spremenijo v bolj konkretne nagrade, npr. manjše uporabne predmete.

V drugem akcijskem koraku smo nadaljevale z zapisovanjem opažanj in refleksij ter z zbiranjem gradiva. Izpolnile smo anketni vprašalnik o kulturi in motivacijski moči šampiljk ter z otroki v razredu izpeljale tehniški dan. Zapisovale smo doživljanja in odzive otrok ter njihova mnenja in poglede na šampiljke. V drugem koraku smo ugotovile, da otroci povezujejo podobo motiva z njeno sporočilnostjo; kjer pujssek pomeni grdo vedenje, čebelica pa pridnost. Pri šampiljkah za grajo mora biti učitelj previden, da podoba pujsa ne bi otroka preveč prizadela. Pri šampiljki Lumpi je prišlo do nasprotnega učinka. Kljub temu, da je bil namen šampiljke otroka grajati, so ga otroci takrat, ko so ga dobili, sprejeli z navdušenjem, saj je kot lik simpatičen, nagajiv, pa tudi maskota Mercatorjeve blagovne znamke. V tem primeru bi morali motiv zamenjati s primernejšim oz. Lumpija uvrstiti med šampiljke za nagrajevanje. Večina otrok je šampiljkam naklonjena. V njihovih očeh je tudi igračka, ki mora biti lepa, motiv na njej pa vedno drugačen. Pri izdelavi lastnih šampiljk so deklice izdelovale prijetne motive, dečki pa bolj grozne. Otroci so iz odtisov sestavljali poljubne slike ali šampiljke odtiskovali v zvezek. Predlagali so številne ideje, kaj bi še počeli z njimi. Pretirana uporaba šampiljk je v enem izmed akcijskih razredov pri otrocih povzročila zasičenost in upad želje po nadaljnji uporabi šampiljk. Največja nagrada ob koncu tehniškega dne je bila obljuba, da bodo svoje izdelke ob koncu leta lahko odnesli domov.

Izvedba tehniškega dne je bila pozitivna izkušnja tudi za otroke, saj so se iz nje tudi oni veliko naučili.

V tretjem akcijskem koraku smo raziskovalni dnevnik dopolnile z ugotovitvami in opažanji o uporabi šampiljk pri pouku z vidika otrok in učiteljic, se pogovarjale o obliki in vsebini pedagoških priporočil ter reflektirale lastno delo v timu ter sooblikovale zaključno poročilo. Ugotovile smo, da kriterijski pogled na šampiljko le-to razvrednoti, saj je njen prvotni namen motivirati, nagraditi, spodbuditi, popestriti in nenazadnje – se tudi igrati. Predlagale smo, da bi bilo v pedagoških priporočilih zajeto vse od zgodovine šampiljk do njene sodobne uporabe v šolski praksi, kar pa bi nadgradili z izsledki analize anketnih vprašalnikov in izsledki vprašanj za strokovnjake. Priporočila naj bi zajemala celoten vpogled v uporabo šampiljk in odgovorila na vprašanja učiteljicam, ki dvomijo v njihovo uporabo. Na šole naj bi jih poslali v obliki zloženke in tako pripomogli k osveščanju zaposlenih o razsežnostih uporabe šampiljk v prvem triletju osnovne šole. Ob zaključku raziskave smo članice tima ugotovile, da so šampiljke pri pouku potrebne, vendar jih moramo uporabljati zmerno in preudarno, da ne izgubijo svojega motivacijskega namena. Menimo, da se je uporaba ohranila do danes ravno zaradi tega, ker se je izkazala za dobro, koristno in uspešno motivacijsko sredstvo. Uporaba pa ne sme biti usmerjena v ocenjevanje ali tekmovanje med posamezniki, pa tudi kriterijsko naravnana ne sme biti.

Izvedba akcijske raziskave je potekala brez zapletov po načrtovanih akcijskih korakih. Med raziskavo korakov nismo spreminjale, saj so bile članice tima vodljive in niso kazale želje po večji samoiniciativnosti. Čeprav je v prvem koraku kazalo, da niso povsem razumele namena akcijskega raziskovanja in so bile pri zapisih še nespretni, so se v drugem in tretjem koraku že navadile načina akcijskega raziskovanja in postale pri uporabi raziskovalnega dnevnika bolj samostojne. Sodelavke so ob koncu raziskave povedale, da težav niso imele, ker so bile z namenom raziskave in načinom dela jasno seznanjene, pa tudi to, da sta bila delo in priprava gradiva dobro organizirana in je vse potekalo po zastavljenih ciljih. Omenile so, da so bile v času akcijskega raziskovanja bistveno bolj pozorne na svoje delo s šampiljkami kot kdajkoli doslej. Z izvedbo akcijske raziskave so bile vse zadovoljne.

Kolegice so se v akcijski raziskavi poistovetile z raziskovalnim problemom po svojih najboljših močeh, kar je ob zapolnjenem urniku in preobremenjenosti učitelja s takšnimi in drugačnimi obveznostmi tudi pričakovati. Korake nam je uspelo izvesti, morda ne najbolj poglobljeno, a dovolj dobro, da smo izvedle zastavljene cilje in dobile boljši vpogled v stanje uporabe šampiljk

v našem šolskem prostoru. Vesela sem, ker so učiteljice prostovoljno sodelovale v akcijskem timu, si vzele čas za naša skupna srečanja in za izvedbo nalog v razredu z otroki.

3.4.6 Sinteza rezultatov akcijske raziskave

Od 12 povabljenih učiteljic so se k sodelovanju pri akcijski raziskavi odzvale tri sodelavke. Na uvodnem srečanju smo ugotovile, da so učiteljice pri uporabi šampiljk prepuščene same sebi, so premalo strokovno osveščene in nimajo enotnih kriterijev. Predlagale smo oblikovanje pedagoških priporočil. Akcijska raziskava je v zadovoljivih okoliščinah in brez večjih zapletov potekala v treh akcijskih korakih.

Članice tima in zunanja sodelavka uporabljajo skupno okrog 35 različnih motivov, med katerimi prevladujejo sodobni liki iz medijskega sveta. Učiteljice razredničarke na učnem področju posegajo po drugačnih motivih kot učiteljice OPB na vzgojnem področju. Drugačne motive izbirajo tudi glede na spol. Raba šampiljk je zelo pogosta pri bralni znački, domačih nalogah in zobni preventivi. Šampiljke odtiskujejo v različnih barvah na različne podlage ter uporabljajo široko paleto kriterijev in namenov uporabe. Pri podeljevanju upoštevajo načelo medsebojne enakovrednosti šampiljk. V prvem triletju so učiteljev čarobni pripomoček.

Šampiljke otroke spodbujajo k učnemu napredku in boljšemu vedenju. Če ima otrok možnost sam izbrati motiv ali si ga sam odtisniti, so šampiljke še učinkovitejše. Otroke motivirajo tudi nove šampiljke, saj jih želijo čim prej osvojiti. Posledica prekomerne uporabe šampiljk in igranja z njimi pripelje do zasičenosti in neučinkovitosti. Ker otroci motiv povezujejo z njegovo sporočilnostjo, lahko pride tudi do nasprotnega učinka. Pri učencih so priljubljeni vsi moderni in smešni motivi. Dečki izbirajo drugačne motive kot deklice. Otroci vidijo v šampiljkah ogromno možnosti za uporabo tako pri pouku kot tudi pri igri. Zelo zadovoljni so, če se lahko preizkusijo v izdelovanju šampiljk, iz odtisov izdelujejo likovne kompozicije in svoje izdelke za nagrado ob koncu šolskega leta odnesejo domov.

Tudi če bi oblikovali kriterije uporabe, bi težko dosegli popolno enotnost uporabe pri vseh učiteljicah. Lahko bi prišlo tudi do razveljavitve vloge šampiljk, saj imajo moč že same po sebi kot šampiljke. Glavna naloga šampiljk še naprej ostaja nagraditi, spodbuditi ali pohvaliti.

Akcijska raziskava je bila bogata izkušnja za vse članice akcijskega tima, saj bomo odslej bolj pozorne na učinke uporabe štampiljk. Po njih bomo posegale bolj odločno in premišljeno, predvsem pa profesionalno in strokovno utemeljeno.

3.5 POGOVORI S PEDAGOŠKIMI STROKOVNJAKI O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

Do sedaj že izvedene anketne vprašalnike za učiteljice ter akcijsko raziskavo bodo v tem poglavju dopolnili še vprašalniki za strokovnjake iz področja vzgoje in izobraževanja. Za raziskovalno temo primerne strokovnjake sem poiskala na fakultetah Univerze v Ljubljani, enotah Zavoda za šolstvo ter v drugih alternativnih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Sodelovanje je potekalo tako, da sem izbranim osebam po elektronski pošti poslala dopis in priponko z vprašanji. Ker se večina na povabilo ni odzvala, sem poslala še pisno povabilo, nato pa sem tiste, ki se na nobenega od njiju niso odzvali, poklicala še po telefonu in tako dobila nekaj več obljubljenih odgovorov. Ker jih povabljeni kljub obljubam niso poslali, sem jim poslala še kratko elektronsko sporočilo, a jih tudi to ni spodbudilo k raziskavi.

V raziskavi je od skupno 24 povabljenih sodelovalo šest oseb, od tega pet žensk in en moški: M. G. iz Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, B. Š. iz Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, M. K. in D. J. iz Zavoda RS za šolstvo ter M. K. in B. Č. iz drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov. Način dajanja navodil in registriranja odgovorov sta bila enotna pri vseh. Osebe so prejele devet enakih in v naprej oblikovanih vprašanj odprtega tipa. Sledila so si

v logičnem zaporedju od uvodnih in zgodovinskih, do tematskih oz. poizvedovalnih vprašanj ter se zaključila z osebnim pogledom strokovnjakov na obravnavano temo.

Glej: Priloga 12

3.5.1 Obdelava podatkov

V tem poglavju predstavljam sintezo odgovorov strokovnjakinj in strokovnjaka iz področja vzgoje in izobraževanja po posameznih razdelkih glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Kako so razmišljali in kaj so povedali o pomenu, vlogi, uporabi šolskih stampiljk, njihovih pozitivnih in negativnih straneh ter kakšno strokovno stališče so zavzeli do stampiljk iz svojega zornega kota? Originalni odgovori so na vpogled v prilogi.

Glej: Priloga 13

3.5.1.1 Odgovori strokovnjakinj iz Univerze v Ljubljani

Iz Univerze v Ljubljani sta se od štirih povabljenih k povabilu odzvali dve znanstvenici, zato njune odgovore predstavljam primerjalno.

B. Š. meni, da so stampiljke tipičen sistem nagrajevanja v šoli, ki se je uveljavil v skladu z behavioristično teorijo pozitivnega podkrepljevanja in kaznovanja; M. G. pa, da prve stampiljke izvirajo iz prvih javnih šol in so se uporabljale kot motivacija za lepše pisanje.

Iz svojih šolskih let se B. Š. spominja čebelice in rožice ter tekmovanja v zbiranju stampiljk. Meni, da so sooblikovale otrokovo samopodobo in mu dajale občutek o tem, kako dober je. Tudi M. G. se čebelic spominja kot zelo učinkovitega motivacijskega sredstva, ki je otroke spodbujalo k lepemu pisanju nalog, vendar je bila sama takrat, ko stampiljke ni dobila, žalostna.

Po strokovnem mnenju B. Š. bi bila uporaba stampiljk problematična le v primeru, če bi bil to edini način motiviranja in kontroliranja vedenja. Meni, da morajo biti učenci seznanjeni s kriteriji uporabe in ob stampiljki dobiti tudi ustrezno povratno informacijo. M. G. vidi v stampiljkah pomembno motivacijsko vlogo, posebno na področju bralnih in pisalnih vaj. Rabo

stampiljk bi omejila na prva dva razreda tako, da raba ne bi bila superiorna in tekmovalna, pač pa dostopna vsem otrokom, tako na učnem kot vedenjskem področju. V tem kontekstu odsvetuje uporabo stampiljk na javnih razrednih plakatih in predlaga raziskavo med učiteljicami o tem, na kakšne načine spodbujajo otroke k odgovornemu vedenju.

B. Š. vidi dobre strani uporabe v potrjevanju, ki otrokom pove, kako dobro so nekaj naredili in v možnosti sodelovanja otrok pri oblikovanju kriterijev ali pravil. Slabe strani pa vidi v tekmovalnosti med učenci, ko bolj od tega, kaj kdo zna, postane pomembno, koliko ima stampiljk. M. G. se je pri dobrih straneh osredotočila na široko paleto možnosti uporabe pri slovenščini in za izboljšanje vedenja; negativne strani pa vidi v primeru, ko bi pri šibkejših učencih uporaba stampiljk povzročila manjvrednostne občutke.

Nevarnost, da otrokom postane stampiljka ključno vodilo za doseganje ciljev in ne znanje, obstaja, zato B. Š. vidi preventivni ukrep v učiteljičinem načinu vrednotenja in načinu uporabe stampiljk ter uporabi še drugih motivacijskih vzvodov. M. G. pa meni, da morajo vsi otroci za svoj uspeh poleg že obstoječe notranje motivacije dobiti tudi zunanjo potrditev.

Vzrok za ohranitev kulture stampiljk do danes vidi B. Š. v tradiciji behaviorističnega pristopa, saj so z nagrajevanjem in kaznovanjem vzgajali tudi nas in drugih izkušenj nimamo. M. G. pa vidi vzrok v tekmovalno naravnani družbi in njenih storilnostno oblikovanih vrednotah.

O tem, koliko so učiteljice usposobljene za uporabo stampiljk, B. Š. meni, da toliko kot za opisno ocenjevanje, saj gre pri obeh za podoben princip kriterijev in povratnih informacij. Za M. G. so pedagoška priporočila o uporabi potrebna, za učiteljice predlaga tudi dodatno izobraževanje iz področja dela z vedenjsko in učno težavnimi učenci.

B. Š. pri stampiljkah ne bi govorila o potrebi po primerni umeščenosti stampiljk v sodobno šolsko prakso, saj jih obravnava znotraj opisnega ocenjevanja; M. G. pa meni, da njihovo uporabo lahko primerno umestijo v prakso učiteljice s svojo avtonomijo.

3.5.1.2 Odgovori strokovnjakinj iz Zavoda Republike Slovenije za šolstvo

Iz Zavoda za šolstvo sta se od dvanajst povabljenih k povabilu odzvali dve strokovnjakinji, zato tudi njune odgovore predstavljam primerjalno.

M. K. meni, da so prišle šolske šampiljke k nam iz tujine tako kot mnoge druge novotarije, predhodnike pa vidi v ročno risanih zvezdicah. D. J. o izvoru šampiljk ni razmišljala.

V svojih spominih na šolska leta je M. K. zapisala, da so učiteljice sprava same risale zvezdice, nato pa so uporabljale peterokrako zvezdo, čebelico in jelenčka. Šampiljke so bile v očeh otrok posebej motivacijske, saj je otrok ni mogel nikjer kupiti in si jo je lahko le prislužil. D. J. šampiljk ni prejemale, ker jih takrat še ni bilo in so učiteljice risale le srčke.

Po mnenju M. K. imajo majhni otroci dovolj notranje motivacije in uporaba šampiljk ni potrebna, pri malo večjih pa že, saj jih pogled na šampiljko, ki jo dobijo za preplezano goro ali obisk pri zdravniku, kot »materialni dokaz« spomni na dosežke in dejanja. Uporaba šampiljk bi bila sporna le v primeru povezave z ocenjevanjem ali tekmovanjem. Predlaga usmerjenost učiteljeve pozornosti na individualne značilnosti otroka in premišljeno uporabo šampiljk. Tudi D. J. v uporabi šampiljk, posebno v prvem razredu, ne vidi slabih strani.

Dobre strani uporabe vidi M. K. v močni motivaciji ter oprijemljivosti dokaza uspešnosti otrok. Če se šampiljk otroci navadijo, hočejo vedno različne motive ali postanejo med seboj tekmovalni, so to zagotovo slabe strani. Po njenem mnenju uporaba šampiljk ne sme biti kontinuirana in se ne sme kriterijsko nadgrajevati ali rangirati, vendar se zaveda, da je pravo mero težko najti. Po mnenju D. J. so šampiljke uporabe in koristne, saj otrokom veliko pomenijo.

Da se otroci učijo samo za šampiljke ni res, ker potem se tudi takrat ne bi učili, ko šampiljk ni. Po mnenju M. K. je učenje za zunanje nagrade izrazito pri starejših učencih. Meni, da šampiljke niso edine, ki spodbujajo otroke, zato predlaga še nadaljnjo uporabo. Da se učenci v prvi fazi učijo zaradi zunanjih dejavnikov kot so starši, učiteljica ali ocena, meni tudi D. J.

M. K. meni, da je vzrok v motivacijski moči šampiljk v tem, ker se na zunanji motivaciji gradi že od otrokovega rojstva dalje, sprva z bonboni, igračkami, sladoledom; kasneje, v šoli, pa s šampiljkami. D. J. vidi vzrok v njihovem izrednem in pozitivnem naboju.

Po mnenju M. K. bi učiteljice poleg zapisov, priporočil in navodil za druga področja potrebovale tudi priporočila o uporabi šampiljk, saj je učitelju dano zelo malo avtonomije, pa tudi vedno bolj smo navajeni na to, da imamo vse neke zapisano in določeno. Zapisala je tudi, da so v preteklih

letih učiteljicam na Zavodu za šolstvo odsvetovale uporabo stampiljk zaradi tega, ker so jih začele uporabljati namesto opisnih ocen. D. J. je priznala, da se o stampiljkah nikoli ni poglobljeno govorilo in se jih je preprosto pač uporabljalo.

Da uporaba stampiljk ni primerno umeščena v sodobno šolsko prakso, da so stampiljke negativno ožigosane ali pa se jih zlorablja, meni M. K., D. J. pa, da je uporaba stampiljk prepuščena učiteljicam samim.

3.5.1.3 Odgovori strokovnjakov iz drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov

Iz drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov sta se od deset povabljenih k povabilu odzvala dva strokovnjaka, zato tudi njune odgovore predstavljam primerjalno. V Waldorfski šoli so povedali, da stampiljk ne uporabljajo in nimajo oblikovanega pogleda na uporabo, zato v raziskavi niso sodelovali. V šoli Montessori je bil odgovor podoben, tudi pri njih naj tovrstnih spodbud ne bi uporabljali, saj po pristopu Montessori prva motivacija prihajala iz otroka samega.

M. K. meni, da so se stampiljke pojavile v času po 2. svetovni vojni in so jih učiteljice uporabljale zato, da bi učence uvedle v nov sistem in v njih krepile pripadnost. B. Č. pa vidi vzrok za pojav v naveličanosti učiteljic pri ročnem risanju in pisanju v zvezke otrokom.

Tako kot večina vprašanih doslej, se tudi M. K. spominja čebelic, ki jih ima v lepem spominu, medtem ko ima B. Č. v lepem spominu lastoročne spodbudne zapise učiteljic.

M. K. meni, da se stampiljke v prvih razredih uporabljajo kot posebna pozornost učiteljice, pohvala in povratna informacija. To pa ni ustrezen odgovor, saj v strokovni literaturi o motivaciji stampiljka ne izpolnjuje kriterijev povratne informacije. B. Č. vidi v stampiljkah le brezosebnost.

V stampiljkah vidi M. K. uporaben in koristen pripomoček, saj učencu povedo, kako dober je; njihova uporaba pa je slaba takrat, če ni določenega kriterija. B. Č. v stampiljkah ne vidi smisla, vendar njegov odgovor tudi tokrat ostane neutemeljen.

Učenci naj bi se sami po sebi učili zase, vendar smo odrasli krivi, da otroke z obljubljenimi nagradami ali ocenami silimo v ustaljen sistem nagrad in kazni. M. K. meni, da so redki tisti posamezniki, ki tekmujejo s samim seboj in so zato zunanje spodbude nujne. O razmerju med

učenjem zase in za zunanje nagrade B. Č. meni, da otrok za svoj uspeh potrebuje neko povratno informacijo o dosežku ali delu.

Motivacijsko moč štampiljk vidi M. K. v praktičnosti in učinkovitosti njene uporabe, B. Č. pa tudi tokrat ne odstopi od svojega stališča, da so štampiljke nekoristne.

Pri uporabi štampiljk so po mnenju M. K. učiteljice prepuščene svojim praktičnim izkušnjam; B. Č. pa meni, da bi bilo potrebno o štampiljkah čim manj govoriti in bi tako hitreje potonile v pozabo.

M. K. meni, da je uporaba šolskih štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso kar preko »ustnega izročila«, učiteljice pa bodo že same poskrbele za njihov obstoj; medtem ko želi B. Č. uporabo štampiljk čim prej iztrebiti, vendar tudi tokrat brez utemeljenega razloga.

3.5.2 Predstavitev rezultatov

Tabela 45: Strnjen prikaz odgovorov strokovnjakov po posameznih ustanovah

Druge vzgojno-izobraževalne ustanove	M. K.	B. Č.
	D. J.	O izvoru nisem nikoli razmišljala. Štampiljk še ni bilo, bili so samo ročno risani srčki.
	Po 2. svetovni vojni. Z namenom navajanja na nov sistem in za krepitev pripadnosti.	Odtisi čebelic so ostali v lepem spominu.
	Uporaba štampiljk je v prvem razredu pomembna.	So brezosebne.
	Dobre: so uporabne in koristne, otrokom veliko pomenijo. Slabe: jih ni.	Dobre: so uporaben in koristen pripomoček. Otroku povedo, kako dober je. Slabe: če ni določenega kriterija.
		So nesmiselne.

Vprašanje oz. povzetek vprašanja	Univerza v Ljubljani		Zavod RS za šolstvo
	B. Š.	M. G.	M. K.
5. Razmerje med učenjem za štampiljko/oceno in štampiljko/oceno in učenjem zase	Obstaja nevarnost učenja za štampiljko, zato mora učitelj vzpostaviti ustrezen sistem vrednotenja in uporabljati tudi druge vrste motivacij.	Poleg že obstoječe notranje motivacije mora vsak otrok dobiti tudi zunanjo potrditev.	Učenci se ne učijo samo za štampiljke. Obstajajo tudi druge motivacijske spodbude. Štampiljka naj ostane na ravni motivacije.
6. Vzroki za ohranitev štampiljk v šolski praksi	V tradiciji behaviorističnega pristopa nagrad in kazni že v času naše vzgoje ter pomanjkanju drugih izkušenj.	V teknovalno naravnani družbi in storilnostno oblikovanih vrednotah.	V vztrajanju na zunanji motivaciji že od otrokovega otroštva.
7. Usposobljenost učitelje za uporabo štampiljk in potreba po strokovnih priporočilih	Usposobljenost učiteljev za uporabo štampiljk je podobna tisti za opisno ocenjevanje in ni najboljša.	Priporočila so potrebna. Učiteljice je potrebno dodatno izobraževati tudi za delo s težavnimi učenci.	Tako kot je v šolstvu vse neke zabeleženo, naj bodo tudi priporočila o uporabi štampiljk.
8. Umeščenost uporabe štampiljk v šolsko prakso danes in v prihodnje	O tem ni potrebno govoriti, saj imajo podoben princip kot opisno ocenjevanje.	Primerno umeščenost lahko zagotovijo učiteljice s svojo avtonomijo.	So negativno ožigosane. Zlorablja se jih. Še zdaleč niso primerno umeščene.

3.5.3 Sinteza rezultatov pogovorov s strokovnjaki

K sodelovanju pri raziskavi v obliki pogovora z vnaprej oblikovanimi vprašanji odprtega tipa se je od 24 povabljenih odzvalo šest strokovnjakov; od tega dve znanstvenici iz Univerze v Ljubljani, dve svetovalki iz Zavoda za šolstvo ter dva predstavnika drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov.

Najbolj obsežne in strokovne odgovore na vprašanja sta podali doktorici znanosti, prva bolj iz psihološkega, druga bolj iz didaktičnega vidika. Izčrpne in poglobljene odgovore je podala tudi ena od svetovalk, medtem ko je druga iskala odgovore v svojih praktičnih izkušnjah še iz časa poučevanja na osnovni šoli, kar ni najbolj strokovno, saj bi od svetovalcev pričakovali bolj teoretične in strokovno utemeljene odgovore. Iz svojih preteklih let poučevanja je odgovore črpala tudi pomočnica ravnateljice iz osnove šole, medtem ko ravnatelj drugega vzgojno-izobraževalnega zavoda uporabi štampiljk ni bil najbolj naklonjen. Čeprav je pri raziskavi

sodelovalo malo strokovnjakov, so le-ti podali mnoge zanimivosti o motivacijskih vidikih uporabe šolskih šampiljk pri pouku.

Po mnenju strokovnjakov naj bi šampiljke izvirale iz od nekdaj uveljavljenega behaviorističnega sistema podkrepljevanja in kaznovanja, zaradi česar so se ohranile vse do danes. Prevzeli naj bi jih iz tujine, pri nas pa naj bi se uveljavile kot posledica naveličanosti učiteljic z ročnim risanjem znakov. Šampiljke sooblikujejo otrokovo samopodobo in so učinkovita spodbuda. Ne smejo biti edina motivacija, pravila uporabe pa morajo biti vnaprej jasna. Uporaba šampiljk ne sme biti tekmovalno naravnana ali pri otrocih povzročiti manjvrednostnih občutkov. Po mnenju strokovnjakov naj bi otrok poleg že obstoječe notranje motivacije potreboval tudi zunanjo, saj redki otroci tekmujejo samo s seboj. Za priljubljenost šampiljk kot zunanje motivacijske spodbude naj bi bila kriva naša storilnostno naravnana družba. O ustrezni uporabi šampiljk bi bilo učiteljice potrebno bolje podučiti ali jih še naprej prepuščati lastni iznajdljivosti. Strokovnjaki menijo, da šampiljk načeloma ni potrebno posebej umeščati v šolsko prakso, saj bodo za to poskrbele učiteljice same.

Pogled na uporabo šampiljk zaposlenih v alternativnih vzgojno-izobraževalnih ustanovah kot sta Waldorf in Montessori ostaja odklonilen, saj njihova pedagogika temelji na drugačnih vrednotah in pristopih kot je behaviorističen.

3.6 ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN PREDSTAVITEV DOSEŽENIH CILJEV

V empiričnem delu sem z anketnim vprašalnikom za učiteljice, akcijsko raziskavo in pogovori s strokovnjaki dosegla zastavljene raziskovalne cilje in odgovorila na postavljena raziskovalna vprašanja o kulturi in motivacijski moči šolskih šampiljk, kar povzeman v nadaljevanju. Najprej bom predstavila odgovore na raziskovalne cilje, nato pa še na raziskovalna vprašanja.

➔ Ugotoviti splošno stanje uporabe šolskih šampiljk na različnih slovenskih osnovnih šolah.

Raziskava je pokazala, da šolske šampiljke uporabljajo učiteljice v vseh regijah Slovenije in vseh starosti, večina pa je starih med 35 in 45 let. Večina jih je začela z uporabo v času prve zaposlitve, zato jih uporabljajo tako pripravnice kot učiteljice z več kot 25 let delovne dobe. Večinoma gre za učiteljice z univerzitetno izobrazbo, ki imajo od 5 do 15 let delovne dobe in

poučujejo v razredih prvega triletja. Najbolj pogosto so šampiljke uporabljene v 1. in 2. razredu, navadno za domačo nalogo ali kot pohvala. Dokaj so uporabljene tudi pri bralni znački, za pregledano domačo nalogo in pridnost, kot povratna informacija ali komentar k izdelku. Večina učiteljic šampiljk ne uporablja v namene kaznovanja. Učencem jih delijo nekajkrat tedensko in ob posebnih priložnostih, nekatere pa glede podeljevanja nimajo določenega kriterija. Običajno jih odtiskujejo v zvezek in na stenski plakat. Velika večina je šampiljke kupila sama ali jih dobila od sodelavk. Na šoli, kjer sem zaposlena, so nekatere učiteljice šampiljkam naklonjene, druge ne. V akcijskem timu smo bile vse štiri članice različnih starosti, ki učimo v razredu ali v oddelku podaljšanega bivanja v 1. ali 2. razredu, šampiljkam naklonjene in jih uporabljamo že dolgo.

➔ Dobiti vpogled v mnenje učiteljic o pomenu, vlogi in motivacijski moči šolskih šampiljk pri pouku.

➔ Spoznati izkušnje učiteljic, ki pri pouku uporabljajo šampiljke.

Večina učiteljic meni, da so šampiljke delno uporabne, koristne in delno močno motivacijsko sredstvo; manj pa, da so zelo uporabne, koristne in izrazito močno motivacijsko sredstvo. Slabih strani uporabe načeloma ne vidijo, moti jih le neenotnost kriterijev ter učenje otrok za šampiljke. Statistična analiza je pokazala, da med mnenjem o koristnosti uporabe šampiljk in stopnjo izobrazbe učiteljic; ter med njihovim mnenjem o motivacijski moči šampiljk in starostjo ali vrsto delovnega mesta, povezanosti ni. Tudi akcijski tim vidi slabo stran uporabe šampiljk v pomanjkanju enotnih kriterijev; po drugi strani pa meni, da bi kriteriji šampiljko razvrednotili. Zato naj bi bilo bolje vsem šampiljkam zagotoviti enakovrednost, saj imajo motivacijsko moč že same po sebi kot šampiljke, njihova glavna naloga pa je motivirati, nagraditi, pohvaliti in spodbuditi otroka na vzgojnem in učnem področju. Kriteriji, kjer učenec za deset čebelic dobi eno nalepko, se akcijskemu timu ne zdi neškodljiv, a od učiteljice zahteva veliko časa. Učiteljice menijo, da so v prvem triletju šampiljke edini učiteljev pripomoček, s katerim razpolaga, saj številčnih ocen, ki bi otroke motivirale, ni.

➔ Ugotoviti stopnjo osveščenosti učiteljic o uporabi šampiljk ter seznanjenosti s strokovnimi utemeljitvami uporabe.

Večina učiteljic meni, da lahko šampiljke uporabljajo na podlagi lastne presoje in kriterijev. Malo manj je takih, ki menijo, da je za uporabo potrebno posebno znanje in želijo imeti pedagoška priporočila. Tudi akcijski tim meni, da so učiteljice o uporabi šampiljk premalo strokovno osveščene in potrebujejo strokovna priporočila. Z višanjem stopnje izobrazbe pri

strokovnjakih se zvišuje tudi njihova kritičnost glede pomembnosti strokovne osveščenosti učiteljic o uporabi šampiljk, zato so pri njih mnenja deljena. Doktorici znanosti menita, da učiteljice za uporabo šampiljk niso najbolj usposobljene in da potrebujejo pedagoška priporočila o uporabi, pa tudi dodatno izobraževanje za delo s težavnejšimi učenci. Večina strokovnjakov iz nekdanjih učiteljskih vrst pa meni nasprotno, da o posebni strokovni usposobljenosti učiteljev za delo s šampiljkami ni mogoče govoriti, saj jih po svoji presoji uporabljajo že od nekdaj in bi jih njihovim praktičnim izkušnjam lahko prepustili tudi v prihodnje. Kot učiteljica in raziskovalka menim, da učitelji za svoje strokovno in profesionalno delo potrebujemo tako praktično kot tudi teoretično znanje. In četudi gre »samo« za šolske šampiljke, mora biti njihova uporaba strokovno utemeljena v poznavanju motivacijskih teorij. Učiteljice z daljšo delovno dobo in izkušnjami lahko same razvijejo dobre motivacijske strategije, ki pa morajo biti utemeljene s psihološko teoretičnimi spoznanji, da postanejo strokovne in profesionalne.

➔ Dobiti vpogled v stanje in način umeščenosti uporabe šampiljk v šolsko prakso z vsemi posebnostmi.

Večina učiteljic meni, da je uporaba šolskih šampiljk še povsem neraziskano in premalo strokovno ovrednoteno področje. Statistična analiza je pokazala, da ni povezanosti med mnenjem glede ustrezne umeščenosti šampiljk v šolsko prakso in delovno dobo učiteljic. Tudi akcijski tim meni, da so učiteljice pri uporabi šampiljk prepuščene same sebi, ena izmed članic pa je omenila, da v uporabo posegajo tudi starši. Strokovnjaki s področja vzgoje in izobraževanja menijo, da so šampiljke v družbi negativno ožigosane, da se jih zlorablja in še zdaleč niso primerno umeščene v šolsko prakso. Kljub temu ne vidijo potrebe, da bi o tem posebej govorili, saj so po njihovem mnenju učiteljice tiste, ki šampiljke lahko primerno umestijo v prakso s svojo avtonomijo in »ustnim izročilom«. Da je uporaba šampiljk prepuščena lastni presoji in ustnemu izročilu je sicer pomembno, saj so se na ta način v široki paleti uporabe ohranile do danes, a s tem ne moremo biti zadovoljni. Če učiteljice in strokovnjaki menijo, da je uporaba šampiljk strokovno premalo raziskano in ovrednoteno področje, ki še zdaleč ne zaseda položaja primerne umeščenosti v šolsko prakso, in da so učiteljice premalo strokovno osveščene in potrebujejo pedagoška priporočila, potem je potrebno ukrepati. Ko bi učiteljice pričakovale konkretno podporo, strokovnjaki kar naenkrat menijo, da ni potrebe po govoru o primerni umeščenosti uporabe šampiljk in da lahko zanj poskrbijo učiteljice same z »ustnim izročilom«. To pa se izključuje z njihovimi prejšnjimi izjavami. Če se učiteljice čutijo nekompetentne za uporabo šampiljk, je najbolje, da se strokovno in teoretično izobrazijo in s tem uporabi šampiljk

zagotovijo mesto, kakršnega si zasluži. Motiviranje z zunanjimi spodbudami ni edini način, zato naj bi učiteljice poznale in uporabljale tudi sodobnejše oblike kognitivne modifikacije vedenja.

➔ **Strniti praktične izkušnje, mnenja in poglede učiteljic in strokovnjakov s področja vzgoje in izobraževanja ter teoretična spoznanja s področja motivacije v pedagoška priporočila o uporabi šolskih šampiljk, jih ponuditi širši javnosti in tako opozoriti na pomembnost, pa tudi nevarnosti uporabe šampiljk pri pouku.**

➔ **Oblikovati primerne načine uporabe šolskih šampiljk za uspešno delo pri pouku.**

Na podlagi raziskave in izkušenj sem oblikovala pedagoška priporočila o uporabi šampiljk, ki so samostojno predstavljena v naslednjem poglavju.

➔ **Poglobiti razumevanje uporabe šampiljk pri lastnem pedagoškem delu in s tem razvijati osebno profesionalno rast, strokovnost in povečati osebno samozavest.**

Odslej uporabljam šampiljke bolj odločno. Imam občutek, da jih zaradi svojega znanja uporabljam strokovno bolj utemeljeno in profesionalno. Zavedam se, da sistem nagrajevanja in kaznovanja z zunanjimi motivacijskimi spodbudami ni najboljši, predvsem pa ne sme biti edini način motiviranja otrok. Morda v tej točki potrebujemo spremembo šolske prakse.

➔ *Kako in zakaj so prišle šampiljke v šolo – kdaj je bila zabeležena prva uporaba – kakšni so bili predhodniki – kako so se šampiljke in motivi na njih spreminjali skozi čas – ali je mogoče dobiti kakšne najstarejše primere šampiljk ali njihovih odtisov – kaj so pomenili – v kakšne namene so se uporabljali – kako so motivirali otroke in kakšni so bili kriteriji podeljevanja?*

Žigi, pečati in šampiljke so bili v človeški civilizaciji pomembni že od nekdanj. Napisi, znaki, podobe in ornamenti so se na njih pojavili že v srednjem veku. V Evropi so šampiljke znane kot sredstvo nagrajevanja, v Ameriki pa kot pečatna umetnost. Slovenski muzeji ne hranijo šolskih šampiljk. V najstarejšem graverskem podjetju Sitar menijo, da so začele šampiljke prve uvajati nune pri verouku, od tu pa so šle s posvetnimi motivi naprej v šole. Celoten sistem nagrad in kazni je dejansko oblikovala prav Cerkev. Nagrajevanju so dajale velik pomen tudi redovnice uršulinke, ki so okrog leta 1960 začele uporabljati tudi že šampiljke. Po zapisih upokojenih učiteljic naj bi se leta 1954 začela uporabljati šampiljka deteljica, kasneje leta 1959 pa še peterokraka zvezda, zvezdica, čebelica, jelenček in ptiček v gnezdu. Šolsko šampiljko kot »šampiljko z znakom čebelice« zasledimo tudi v SSKJ. Upokojene učiteljice menijo, da so prišle šampiljke v šole iz vrtcev. Ko šampiljk še ni bilo, so ročno risale zvezdice in pike.

Nekateri pedagoški strokovnjaki menijo, da so šampiljke posledica težnje po poenostavitvi ročnega risanja znakov. V preteklosti so učiteljice uporabljale šampiljke v podobne namene kot jih danes: za spodbudo, nagrado, pohvalo, domačo nalogo, estetski izdelek, pridnost, branje in tudi grajo. Šampiljke so bile močno motivacijsko in zelo uporabno sredstvo. Učiteljice, ki so šampiljke uporabljale kot povratno informacijo ali oceno, so ravnale v skladu s takratno pedagoško doktrino, danes pa je to drugače, pa tudi o primernosti uporabe behaviorističnih metod so psihologi od nekdanj deljenega mnenja. Med pisnimi viri je bilo mogoče najti dva odtisa 49 let starih šampiljk, peterokrake zvezde in čebelice, drugi najdeni viri pa so mlajši. Nabor odtisov šampiljk iz let 1954–2008 oz. iz obdobja 54-ih let obsega skupno 654 verskih, najstarejših šolskih, šolskih na prehodu med najstarejšimi in novejšimi ter najsodobnejših odtisov šampiljk. Motive je mogoče uvrstiti v 21 tematskih sklopov. Spreminjali so se od majhnih in natančno oblikovanih do bolj velikih in preprostih; šampiljke pa od lesenih k plastičnim s priloženo odtisno blazinico in avtomatskim. Danes pa imamo tudi že celotne didaktične komplete besedno-slikovnih šampiljk za prvo triletnje.

➔ *Kakšne so morebitne razlike v uporabi šampiljk med posameznimi šolami?*

Razlik v uporabi šampiljk med posameznimi šolami ni, saj jih učiteljice v vseh regijah uporabljajo na podoben način. Izjema so le drugi alternativni vzgojno-izobraževalni zavodi (Waldorf, Montessori), ki zaradi drugačnih pedagoških pristopov šampiljk ne uporabljajo. Ena izmed učiteljic akcijske raziskave je v razredu prekomerno uporabljala šampiljke, posledica tega pa je bila izguba motivacijske moči pri šampiljkah, saj so se jih otroci zasitili. Prej kot razlike lahko opazimo podobnosti v motivih, ki so se kot po »ustnem izročilu« prenašali iz roda v rod: ena učiteljica je predlagala svoj motiv, nato so ga kupovale še druge učiteljice in njegovo uporabo razširile po vsej Sloveniji.

➔ *Kakšni so vzroki (ne)priljubljenosti uporabe šolskih šampiljk med učiteljicami?*

Večina učiteljic je začela šampiljke uporabljati na podlagi lastne strokovne presoje zato, ker so ugotovile, da so zelo dobro motivacijsko vplivale na otroke, ker so jih imeli radi ali, ker so jih dobivale tudi same. Najbolj razširjena je uporaba pri akademskih predmetih. Akcijski tim je ugotovil, da imajo šampiljke za otroka večji pomen takrat, ko lahko sam izbere motiv ali si ga sam odtisne. Otroci imajo šampiljke tako radi, da jih barvajo in odtise prerisujejo na večji format. Šampiljke so med učiteljicami in otroki nedvomno priljubljene.

➔ *Kako uporaba šampiljk deluje in učinkuje na vzgojno-izobraževalni proces?*

Učiteljice anketiranke menijo, da so šampiljke najbolj učinkovite v prvem razredu in kar v vseh prvih treh razredih; akcijski tim pa, da brez zunanjih motivacijskih spodbud v potrošniško naravnani družbi, ki otroka sili v tekmovalnost in v njem ustvarja potrebo po dokazovanju, pač ne gre. Šampiljka je nekaj konkretnega in kot taka otroku razumljiva. Akcijska raziskava je pokazala, da šampiljke učence spodbujajo k učnemu napredku in boljšemu vedenju ter popestrijo pouk.

➔ *Kako, na kakšen način, s kakšno uporabo in s katerimi motivi šampiljk na čim več načinov izboljšati motivacijo za delo in učenje otrok?*

Učiteljice imajo v svojih zbirkah slikovne šampiljke, uporabljajo pa tudi besedno-slikovne. Pravila o tem, kateri motivi motivirajo najbolj in kateri najmanj, ni. Nekatere učiteljice uporabljajo za isto stvar različne motive, druge pa isti motiv v različne namene. Vsaka učiteljica uporablja svojo paleto motivov, jih drugače vrednoti in uporablja različne, tudi do štiristopenjske kriterije, ali pa jih nima in so vse šampiljke enakovredne. Nekatere dovolijo otrokom, da si jih zaradi večje motivacije odtiskujejo sami. Večina učiteljic pri zamenjevanju šampiljk nima določenega kriterija in pri vseh priložnostih uporablja iste šampiljke. To nam potrdi, da je šampiljka motivacijska sama po sebi. Akcijski tim je ugotovil, da na otroke najbolj motivacijsko delujejo motivi iz njim poznanega okolja (risani in literarni junaki), in da so učinkoviti takrat, ko jih učitelj menjuje in sledi novim aktualnim medijskim likom. Podobno kot anketiranke, tudi članice akcijskega tima uporabljajo različne motive, jih različno vrednotijo in uporabljajo različne kriterije, ali pa so zanje vse šampiljke enakovredne. Uporabiti jih je mogoče na vzgojnem področju in izven šolskih zidov, npr. na taboru ali pri zobni preventivi.

➔ *Kako otrokom glede na njihovo starostno stopnjo prilagojen konkreten način približati šolsko šampiljko za uporabo pri igri in pouku?*

Učenci in učenke so se znotraj tehniškega dne pri projektne učnem delu naučili izdelati preproste otroške šampiljke iz umetne mase moos, kjer so barvo mase povezovali z barvo odtisnjene predmeta in niso predvideli zrcalnih slik. S kombinacijami različnih motivov so nastale domiselne likovne kompozicije. Otroci so predlagali številne ideje o tem, kako bi se z izdelki igrali družabne igre in igre vlog. Šampiljke so odtiskovali na liste in potiskali tudi sebe. Tehniškega dne so se vsi veselili. Ob koncu šolskega leta so bili za sodelovanje nagrajeni tako, da so svoje izdelke odnesli domov, s tem pa so šampiljke pridobile še večjo vrednost.

➔ *Kakšna so mnenja otrok o šampilkah, kako jih doživljajo, kaj jim pomenijo posamezni motivi ter ali obstajajo morebitne razlike glede na spol in starost otrok?*

Anketirane razlik v motiviranju med dečki in deklicami večinoma ne opažajo. Članice akcijskega tima pa so opazile, da so dečki vzgojno zahtevnejši in so zato pri njih bolj uporabne šampilke za vedenje, pri deklicah pa šampilke za trud in marljivost. Opazile so tudi to, da imajo dečki raje bolj grozne, deklice pa bolj prijetne motive, pa tudi to, da dečki hitreje izberejo motiv, ponavadi vsi enakega, deklice pa rabijo več časa in so bolj izbirčne. Motivi so za otroke zelo pomembni, saj njihovo podobo povezujejo s pomenom: čebelico s pridnostjo, pujsa z neprimernim vedenjem ipd. Otrokom so všeč navihani motivi, želijo pa si še drugih. Šampilke imajo zelo radi in so z njimi zadovoljni. Zanje prosijo, jih želijo sami izbrati ali jih sami odtisniti.

➔ *Kakšna so mnenja priznanih strokovnjakov o uporabi, pomenu in vlogi šolskih šampilk za pouk ter kakšne so po njihovem mnenju smernice za nadaljnjo uporabo šampilk?*

Po mnenju doktoric znanosti so se šampilke ohranile do danes kot del od nekdanj uveljavljenega behaviorističnega sistema podkrepljevanja in kaznovanja, saj v storilnostno naravnani družbi še vedno nimamo drugih izkušenj. Šampilke sooblikujejo otrokovo samopodobo, potrjujejo njegovo uspešnost na učnem in vzgojnem področju ter ob primerni rabi vplivajo tudi na notranjo motiviranost. Negativno lahko vplivajo na tekmovalnost ali povzročijo manjvrednostne občutke. Uporaba šampilk mora vsebovati kriterije, ustrezen sistem vrednotenja in povratne informacije. Dostopna mora biti vsem ter ne sme biti edini način motiviranja. Podobno, a manj strokovno, razmišljajo tudi na Zavodu za šolstvo in v nekdanjih učiteljskih vrstah, kjer menijo, da so šampilke pomemben »materialni dokaz« otrokove uspešnosti, posebna pozornost učiteljice ali pohvala. Po mnenju strokovnjakov na Zavodu za šolstvo naj bi šampilka na tej motivacijski ravni v nižjih razredih tudi ostala, saj ima pozitiven naboj in je pri otrocih zelo priljubljena. Šampilke so praktične za uporabo in učinkovito motivacijsko sredstvo. Šampilk naj ne bi uporabljali namesto ocen ali v tekmovalne namene, čeprav je to v sodobni storilnostno naravnani družbi težko pričakovati, saj se otroci učijo tudi za ocene. Motivi na šampilkah morajo biti različni, da se jih otroci ne naveličajo, potrebno pa je določiti tudi kriterije uporabe. Večina učiteljic bi težko predvidela, kako dolgo se bodo šampilke še uporabljale, zelo veliko pa jih meni, da se bodo uporabljale vedno. Kot alternativo bi namesto njih uporabile nalepke ali nič, saj so zanje šampilke nenadomestljive.

4. PEDAGOŠKA PRIPOROČILA O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

Pedagoška priporočila o uporabi šolskih šampiljk so bila oblikovana zato, da bi z raziskavami zabeleženo, evidentirano, razpoznano, osvetljeno ter strokovno in kritično utemeljeno kulturo in rabo šolskih šampiljk iz različnih zornih kotov predstavila širši javnosti ter uporabo šolskih šampiljk umestila v vsakdanjo šolsko prakso. Nenazadnje pa tudi z namenom prvič strokovno spregovoriti o tem skritej kurikulumu in učiteljicam ponuditi oprijemljive zapiske o vidikih uporabe šampiljk; vsem njenim nasprotnikom pa razbistriti pogled na napačne predstave o šampiljkah.

So sinteza teoretičnih in praktičnih spoznanj o uporabi tovrstnih zunanjih motivacijskih spodbud in kot taka temeljni rezultat magistrskega dela. Čeprav dobljenih rezultatov ne moremo

posploševati in veljajo samo za naš uporabljen vzorec, so na podlagi teh raziskav oblikovana pedagoška priporočila dragocena pridobitev sodobne šolske prakse. V njih so strnjena vsa ključna psihološka spoznanja o uporabi zunanjih motivacijskih spodbud in predstavljeni primeri drugih motivacijskih strategij. Za učiteljice najpomembnejši del pedagoških priporočil pa so zagotovo priporočeni vidiki uporabe. Ob pomoči pedagoških priporočil bodo učiteljice v prihodnje bolj odločno, strokovno in profesionalno posegale po tem tako priljubljenem motivacijskem pripomočku.

Preden nadaljujemo s poglavji, je potrebno še enkrat opozoriti na pravilno uporabo terminologije. Izmed pojmov žig, pečat in štampljka je za uporabo v vzgoji in izobraževanju najprimernejši izraz štampljka, ki ga kot »štampljko z znakom čebelice« omenja tudi SSKJ.

PSIHOLOŠKI VIDIKI UPORABE ZUNANJIH MOTIVACIJSKIH SPODBUD, KAMOR SODIJO TUDI ŠTAMPILJKE

- Preden začnemo z uvedbo štampljk kot ene od možnih motivacijskih strategij, izdelamo motivacijski načrt, v katerem razmislimo, kako bomo povečali kakovost motivacije in ne le, na kakšen način bomo motivirali.
- V prvem triletju šolanja so otroci še vedno notranje motivirani, vendar dečki in deklice ne na vseh področjih enako. Ker v tem obdobju med seboj še ne tekmujejo in se ne primerjajo, lahko štampljke uporabimo za motiviranje dečkov in deklic predvsem na tistih področjih, ki jih manj zanimajo. Spodbude naj bi uporabljali vse dotlej, dokler otroci vedenja ne ponotranjijo in postanejo spodbude nepotrebne. Ko so učenci že notranje motivirani, potrebujejo le stvarno povratno informacijo za nadaljnje delo in jim ojačevalci ne pomenijo dosti.
- S sistemom simbolne oz. znakovne ekonomije spreminjamo delovanje, izboljšujemo socialno vedenje ter povečujemo natančnost pri nalogah. Glavni sestavni del znakovne ekonomije so znaki, ciljna delovanja in pravila za pridobivanje ter izgubljanje znakov. Znaki so lahko točke, igralni denar, žetoni, zvezdice, štampljke ali kljukice. Glede na primerno oz. neprimerno delovanje so zamenljivi za nagrade kot so sladkarije, igrače, denar, nakit, dodaten odmor, šolske potrebščine, prosti čas, ugledne razredne zadolžitve,

filmi in drugi privilegiji; lahko pa so tudi odvzeti ali zamenjani za kazen. Nimajo dejanske vrednosti. Ko bi sistem začel že dobro delovati, ga je potrebno izvajati prekinjeno in podaljšati čas do zamenjave za nagrade.

- Pri učinkoviti uporabi nagrad in kazni smo pozorni na morebitna neskladja med ojačevanjem zahtevanega delovanja in posrednim naključnim ojačevanjem v razredu. Uporabo ojačevalcev moramo spremljati in jo tudi reflektirati. Za boljše spremljanje in kritično vrednotenje ojačevanja povabimo v razred drugega učitelja, da nas pri delu opazuje in poda povratno informacijo.
- Ojačevalce uporabimo za enega učenca, manjšo skupino ali cel razred; pri motiviranju in spodbujanju mlajših otrok; pri učencih, ki za določeno aktivnost niso notranje motivirani ali so brez vsakršnega zanimanja za dejavnost; pri spoprijemanju z razredom, ki je težko vodljiv; pri učencih z resnimi vedenjskimi težavami kot sta asocialno vedenje in hiperaktivnost; pri učencih z motnjo v duševnem razvoju; pri pogosto neuspešnih otrocih; pri otrocih z nižjimi akademskimi sposobnostmi; pri učencih, ki se čutijo popolnoma nekompetentne; pri pretežno zunanje motiviranih učencih, ki imajo strah pred neuspehom; pri nesamostojnih učencih, ki potrebujejo socialno podkrepitev in učiteljevo čustveno oporo; pa tudi pri dejavnostih, ki zahtevajo veliko napora. Nagrajevati moramo res tisto, za kar je bilo rečeno, da se bo nagrajevalo; uporabiti najbolj skromne nagrade, ki so še učinkovite in prinašajo osebno zadovoljstvo; zagotoviti primeren časovni razmik med obljubljeno nagrado in izvedeno nalogo ter ponuditi takšne nagrade, ki so učencem dejansko dosegljive.
- Pohvala, priznanje in nagrada naj bodo spontani, pristni, raznovrstni, praktični, posebni, stvarni, nematerialni, neoprijemljivi, otrokovemu zdravju neškodljivi, občasni, skromni, manj osebni, zares prisluženi za izjemno delo in ne vsakodnevne aktivnosti, podeljeni skladno z uspešnostjo naloge, sistematično in pazljivo in ne zaradi pohvale ali nagrade same. Usklajeni naj bodo z učiteljevim neverbalnim vedenjem, usmerjeni v cilje, v vložen napor in ne samo v sposobnosti, lahkost naloge ali srečo; v stopnjo napredka posameznega učenca in ne primerjalno z drugimi v razredu; pa tudi na konkretne dosežke ali dejavnosti in ne le na učenčevo sodelovanje, njegovo osebnost ali krepitev učiteljeve avtoritete.

- Uporaba pohvale in graje je v razredu učinkovitejša, če je odnos med učiteljem in učenci dober, spoštljiv in zaupen. Grajo in pohvalo vselej uporabimo na štiri oči.
- Šolske štampiljke so del skritega kurikuluma, so bolj ali manj negativno ožigosane in formalno niso umeščene v vsakdanjo šolsko prakso. Pa tudi kriteriji uporabe niso poenoteni ali pa ni oblikovanega ustreznega sistema vrednotenja. Znakovna ekonomija ojačevanja je zapletena in vzame veliko časa.
- Štampiljke nikakor ne smejo biti edini način motiviranja. Najboljša vzgoja je seveda tista, ki redko uporablja nagrade in kazni.

PRIMERI DRUGIH MOTIVACIJSKIH STRATEGIJ

- Šolske štampiljke je v teoretična spoznanja o motivaciji mogoče umestiti na eni strani z vidika klasičnih behaviorističnih pogledov na učenje in poučevanje, na drugi strani pa tudi z vidika novejših pojmovanj, kjer se behaviorizem dopolnjuje s kognitivnimi, čustvenimi in metakognitivnimi elementi.
- Štampiljke imajo tako prednosti kot slabosti in morda res niso najboljša izbira motivacijskega pristopa, zato bi bilo tradicionalne modele kaznovanja in nagrajevanja z zunanjim ojačevanjem smotno opuščati ter iskati primernejše motivacijske strategije, metode in programe; v vzgojnih situacijah pa posegati po sodobnejših pristopih, ki spodbujajo samoregulacijo in s tem neodvisnost od zunanjih spodbud.
- Poznamo primere nekaterih drugih motivacijskih strategij, metod, pristopov in programov:
  - Pri strategiji usmerjene pozornosti počakamo, da v razredu nastane tišina. Učence razdelimo v skupine, ki se menjavajo na vsako uro. Prvih pet minut učne ure učenci obdelujejo problem v obliki zgodbe.
  - Pri strategiji izgradnje samozavesti učencem pojasnimo, da so tudi napake v redu, če se na njihovi podlagi česa naučimo. Učencem frontalno podamo navodila ter jim predstavimo primere in reševanje nalog po posameznih korakih.

- Pri strategiji opozarjanja na pomembnost v uvodu učne ure predstavimo zanimive izkušnje drugih ali pa v šolo povabimo goste.
- Pri metodi za spodbujanje vedenja s pristopom »pohvali – ignoriraj« kršitelje pravil ignoriramo, hvalimo pa tiste, ki pravila upoštevajo.
- Pri programu skupinske odgovornosti izvajamo ojačevanje za ves razred na osnovi skupnega vedenja vseh otrok v oddelku, npr. s seštevanjem točk, ki jih prispeva vsak posameznik k skupni vsoti. Skupina je tista, ki sestavi pravila in jih upošteva, vendar zaradi neprimerne vedenja enega učenca ne sme trpeti cela skupina.
- Pri programu pogodb med učiteljem in učencem sestavimo skupaj z učencem individualno pogodbo, v kateri zapišemo, kaj mora učenec storiti, da si prisluži določen privilegij ali nagrado. Proces pogajanja za pisanje pravil in določanja nagrad je poučna izkušnja za otroke, saj se naučijo zastavljati smiselne cilje vztrajanja.
- Pri samoregulaciji kot naučeni samokontroli je posameznikovo delovanje oblikovano z nagradami in kaznimi iz okolja. Učenci postanejo samoregulativni do te mere, da se naučijo reševati probleme, čakati na odložene ojačitve, usmerjati svoje delovanje ter upravljati samoojačevanje. Sami uporabljajo analizo vedenja pri reguliranju lastnega vedenja, učitelji pa spodbujajo razvoj samoregulacijskih spretnosti tako, da učencem dovolijo sodelovati pri postavljanju ciljev, beleženju napredka, vrednotenju dosežkov ter pri izbiranju in izvajanju lastnega ojačevanja. Uporaba kognitivnih in čustvenih vidikov samoregulacije pripelje učenca do boljših rezultatov. Za spodbujanje učencev k večji avtonomnosti in samoregulaciji pri učenju moramo samoregulacijo vključiti med učne cilje in jo tudi preverjati.
- Programi modifikacije vedenja vsebujejo tehnike klasične behavioristične terapije oz. kognitivne modifikacije vedenja in tako pri otroku neželene vedenjske vzorce nadomestijo z želenimi. Program je zastavljen tako, da otroka za želene oblike vedenja nagradi s socialnimi nagradami in teži k temu, da njegovo vedenje sčasoma postane neodvisno od reakcij učitelja, staršev ali vrstnikov. Na tak način otrok dobi notranje polje kontrole in pozitivna ter racionalno oblikovana prepričanja. Od klasičnega nagrajevanja in kaznovanja se program razlikuje v tem, da vključuje sistematično opazovanje, beleženje vedenja, postavljanje cilja, evalvacijo in program.

ZAGOVORNIKI IN NASPROTNIKI ZUNANJIH MOTIVACIJSKIH SPODBUD

- Del psihologov meni, da otroke z nagrajevanjem kaznujemo. Po njihovem mnenju so nagrade neučinkovite in se z njimi konča tudi delovanje. Otipljive nagrade obsojajo, da zmanjšujejo notranjo motivacijo. Po njihovem prepričanju se otroci učijo in primerno vedejo le zato, da bi dobili liziko, zlato zvezdico, oceno ali celo denar, zaradi česar učenje ni več cilj, pač pa postane sredstvo. Študije so pokazale, da v primeru, ko otrokom ponudimo nagrado pri aktivnosti, za katero je potrebno malo truda, s tem spodbujamo manjšo prizadevnost tudi pri drugih dejavnostih. Podobno se je pokazalo tudi pri raziskavi, v kateri so nekaterim učencem za pravilen odgovor ponudili nagrado in so ti zato izbrali lažja vprašanja, drugi učenci, katerim nagrada ni bila obljubljena, pa so izbrali težja vprašanja. Delovanje, ki je podkrepjeno z nagradami, spodbuja mišljenje, da se delovanje samo po sebi ne izplača.
- Nekateri psihologi menijo, da lahko uporaba nagrad pri učencih v določenih situacijah negativno deluje na njihov občutek kontrole in avtonomnost ter zniža notranjo motivacijo. Neprimerna uporaba ojačevalcev lahko vpliva na odvisnost od nagrad in kazni, kar ima dolgoročno lahko negativne posledice na motivacijo. To naj bi veljalo posebno takrat, ko so učenci že notranje motivirani.
- V eni izmed raziskav so psihologi ugotovili, da nagrade v splošnem ne zmanjšajo notranje motivacije, pač pa se to zgodi le v primeru, če gre za preveč otipljive in obljubljene nagrade.
- Ko je nagrada ponujena, jo ljudje dojemajo kot razlog za sodelovanje pri aktivnosti, čeprav bi notranji interesi zadostovali za izvedbo naloge. Zaradi njihovega dojetja nagrade kot razloga za sodelovanje, interes za aktivnost preneha, ko nagrada ni več obljubljena. Študije so pokazale, da uporaba programov nagrajevanja pri učencih, ki jih snov pri predmetu zanima, povzroči upad zanimanja, ko se program nagrajevanja zaključi. Obstaja pa tudi nekaj dokazov o tem, da pohvala učencem, kadar uspejo, lahko spodkoplje njihovo motivacijo, če tudi naslednjič niso tako uspešni. Po neuspehu so učenci, ki so bili pohvaljeni, lahko manj vztrajni in dovezetni za naloge od tistih učencev, ki so bili v preteklosti pohvaljeni za trdo delo.

- V učnih situacijah, kjer otrok za svoje dosežke pričakuje nagrado, raje izbere lažjo nalogo, si zagotovi nagrado in se izogne kazni kot pa da bi vlagal napor v težjo nalogo in tvegati. Pritisk za čim višje ocene in testne rezultate znižuje notranjo motivacijo, s tem pa tudi kakovost učenja in odnose v razredu. Uporaba zgolj zunanjih motivacijskih spodbud je najbolj pogosta v prvih razredih osnovne šole. Pristop je v nasprotju z načelom spodbujanja notranje učne motivacije: nagrade zmanjšujejo notranjo motivacijo; porajajo logistične probleme, saj so za podeljevanje potrebni določen čas, načrtnost in pravičnost; konstantno in pretirano nagrajevanje lahko povzroči znižanje verodostojnosti in motivacijske vloge nagrajevanja. Pretirana uporaba zunanjih motivacijskih spodbud povzroči zasičenost in adaptacijo, kar vodi v nesamostojnost in odvisnost, saj je otrok aktiven le še pod vplivom vedno močnejše stimulacije »od zunaj«. V primerih, ko pri otroku notranja motivacija že obstaja, dodajanje zunanje motivacije povzroči negativni učinek, uniči notranjo motivacijo in povzroči odvisnost od zunanje.
- Nekateri psihologi nagrajevanje v šoli zagovarjajo. Menijo, da se ljudje uspešno učimo le v odzivnem okolju, katerega omogočijo učitelji takrat, ko nagradijo uspehe in dosežke otrok. To, da učitelji otroke pohvalijo, potrepljajo po rami, pokažejo veselje, jih nagradijo z zlato zvezdico ali kupončkom, se jim zdi povsem normalno.
- Možnosti za spodbujanje notranje motivacije v razredu so omejene, saj morajo učitelji obravnavati program celotnega učnega načrta in ne samo tiste dele, ki so učencem zanimivi. Notranje motivacijske strategije direktno ne spodbujajo izpolnjevanja celotnih učnih ciljev. Pri motiviranju učencev je potrebno integrirati različne motivacijske spodbude, saj v nasprotnem primeru obstaja nevarnost, da se bodo učenci pri šolskih aktivnostih samo zabavali, premalo pa se bodo naučili.
- Zagovorniki zunanjih spodbud menijo, da materialne nagrade notranje motivacije ne spodkopljejo, kadar so ponujene skladno z uspešnostjo pri nalogi, in da postopki nagrajevanja izražajo osebno in socialno pomembnost naloge ter tako povečujejo notranjo motivacijo, pa tudi dvigujejo samozavest in naloge naredijo učno šibkejšim otrokom zanimivejše. Če otrok osvoji poštrevanko s pomočjo nagrad, še ne pomeni, da jo bo potem, ko nagrad ne bo več, pozabil. Tudi odrasli hodijo v službo in delajo za plačilo kljub temu, da svoje delo opravljajo radi in z veseljem. Nekateri psihologi menijo, da je

pri aktivnostih, kjer posameznik še ni notranje motiviran, zunanja motivacija nujna ali, da v številnih življenjskih situacijah zunanja motivacija notranjo dopolnjuje.

- Tehnologija kaznovanja in nagrajevanja je stara kot človeštvo, je tradicionalen način reagiranja naše kulture na nezaželeno vedenje in zaradi tega tudi sporna, saj znanost odkriva vedno boljše vzgojne programe. Delitev na kazni in nagrade je sporna, saj učitelje hitreje zanese h kaznovanju kot nagrajevanju, pa tudi nagrajevanja ne razumejo kot pozitivnega okrepljevanja, pač pa kot postopke za ojačevanje zelenih oblik vedenja. Večina učiteljev nagrajuje in kaznuje določene oblike vedenja, ne da bi prej raziskala pogostost, trajanje in intenzivnost vedenjskih vzorcev, kar bi jim omogočilo boljši vpogled v učinkovitost izbranih postopkov. Učitelji se motijo tudi v tem, ko svojo pozornost usmerjajo k motečemu vedenju, namesto da bi ga ignorirali.
- Učitelji so preobremenjeni z učno snovjo, prepolnim urnikom in imajo premalo časa, da bi vedno gradili na takšnih strategijah in metodah, ki razvijajo notranjo motivacijo. Poleg tega smo del sodobne družbe, ki je tekmovalno naravnana in v kateri se otroci učijo za ocene, da bi jim le-te omogočile pot do zelene izobrazbe in dobro plačanega poklica. Nagrajevanja in kaznovanja smo vajeni že od rojstva. Ob vsem tem bi težko kar čez noč odpravili sistem zunanjega ojačevanja, saj bi to pomenilo pomemben poseg v celoten šolski sistem.

NEKATERI VIDIKI UPORABE ŠOLSKIH ŠTAMPILJK PRI POUKU

- Štampiljke so učinkovite v celotnem prvem triletju in primerne za uporabo na vzgojnem in učnem področju pri vseh šolskih predmetih, pa tudi zunaj šole na taborih in pri zobni preventivi.
- So konkreten učiteljev pripomoček, saj v nižjih razredih številčnih ocen ni, v prvem razredu pa otrokom, ki še ne znajo brati, tudi bolj razumljive od zapisa. So pomemben »materialni« dokaz otrokove uspešnosti. Imajo pozitiven naboj. Otroci jih imajo radi, saj sooblikujejo otrokovo samopodobo, jih spodbujajo k boljšemu vedenju in popestrijo pouk.

- Glede na šolski predmet, letni čas, praznike, tematski sklop in druge okoliščine lahko uporabimo besedne, besedno-slikovne ali slikovne motive, ali pa motivov na stampiljkah ne zamenjujemo in preko celega leta uporabljamo iste.
- Stampiljke lahko uporabljamo brez vsakršnih kriterijev ali pa kriterije oblikujemo tako, da učenec za določeno število zbranih stampiljk dobi drug izbran motiv, pa tudi tako, da glede na kvaliteto izdelka dobi enega, dva ali tri iste odtise določenega motiva. Kriteriji so lahko oblikovani tudi glede na kvaliteto opravljene naloge, kjer učenec dobi odtis ene ali odtis druge ali odtis tretje vnaprej določene stampiljke. S kriteriji uporabe je potrebno otroke in starše predhodno seznaniti.
- Stampiljke odtiskujemo v zvezek, delovni zvezek, beležko, na plakat, zbirnike ali na roko.
- Stampiljke uporabimo v različne namene: za spodbudo, pridnost, pohvalo, lepo vedenje, vzornost, trud, nagrado, šolske in domače naloge, nalogo brez napak, predčasno gotovo delo, izdelek, lepo pisavo, urejen zvezek, pospravljanje v razredu, veselje, zabavo, opogumljanje k petju, spodbujanje glasbene ustvarjalnosti, samoiniciativno pomoč, pomoč sošolcem/sošolkam, pomoč bolnim sošolcem/sošolkam, spodbudo pri dopolnilnem pouku, naučeno poštrevanko, naučeno pesem, recitiranje, samostojno oblikovanje povedi, dopolnjevanje manjkajočih besed, bralno značko, prineseno gradivo ob zbiralnih akcijah, kot oznako za pregledan izdelek, spodbudo šibkejšim učencem in didaktično igro; manj primerno pa je uporabljati stampiljke kot »kazen« za površnost, pozabljivost, neznanje, grajo, neopravljeno domačo nalogo, neprimerno vedenje, počasnost pri delu, neestetski izdelek, pozabljivost ali neprimeren odnos do hrane.
- Šolske stampiljke pri učencih nujno ne poudarjajo njihov napredek, saj ne izhajajo iz kognitivne oz. konstruktivistične paradigme. Otroka o njegovem delu le obvestijo, da je bil priden, da se je lepo vedel, je nalogo opravil, jo je dobro opravil, se je potrudil, in tako dajejo sodbo o njegovih osebnostnih in značajskih lastnostih, na podlagi tega pa učenec ne more dobiti natančne in jasne predstave o svojem napredku ali znanju, zato stampiljk ne moremo enačiti s povratno informacijo.

- Če vrednost šampiljk primerjamo z opisno ali številčno oceno, velja tudi pri šampiljkah podobno, da imajo tiste s pozitivno konotacijo vrednost nagrade in pomenijo spodbudo; tiste s slabo konotacijo pa k večjemu trudu ne spodbujajo, zato njihove uporabe ne priporočamo.
- Skupno pozitivni povratni informaciji, oceni in šampiljki je, da vse tri motivirajo, razlika pa je predvsem v informativni vrednosti in v vplivu na sam proces učenja, kjer je prvotna funkcija šampiljk spodbujanje in nagrajevanje, saj se uspešno učimo le v spodbudnem učnem okolju.
- Otrokom veliko pomeni, če motiv lahko izberejo sami in si ga sami tudi odtisnejo. Najraje imajo motive iz medijskega sveta ali samostojno izdelane motive, zato jim lahko šampiljke še bolj približamo na konkreten način pri tehniškem dnevu s projektnim učnim delom, kjer izdelajo preproste šampiljke iz umetne mase moos ter jih uporabijo v didaktične namene in pri igri.

5. SKLEP

Magistrsko delo je prvenec na tem področju, pot do njega pa ni bila enostavna, saj literature o šolskih šampiljkah ni, pa tudi sodelujoče je bilo težko spodbuditi k sodelovanju. Zato pa je bilo raziskovanje toliko večji izziv. Iz zornih kotov učencev, učiteljev in strokovnjakov nam je uspelo dobiti bežen vpogled v zgodovino šolskih šampiljk ter zabeležiti, kritično ovrednotiti in strokovno utemeljiti kulturo in motivacijske vidike uporabe šampiljk v sodobnem šolskem prostoru.

Rezultatov, dobljenih v tem magistrskem delu, ne moremo posploševati, saj veljajo samo za ta vzorec, zato med učiteljskimi vrstami še vedno niso odpravljene vse dileme in odgovorjena vsa vprašanja; bodo pa spoznanja teoretičnega in empiričnega dela v korist učiteljicam in drugim, da bodo odslej uporabljali ustrezno terminologijo in izpopolnili svoje predstave o uporabi šolskih

šampiljk. Drugim učiteljicam v pomoč pri delu s šampiljkami bodo tudi pedagoška priporočila o uporabi šolskih šampiljk.

Čeprav so šampiljke že od nekdaj priljubljen motivacijski pripomoček, katerega tudi zakon o prepovedi ne bi povsem iztrebil, moramo biti pri delu z njimi previdni, tako kot tudi pri vseh drugih vrstah zunanjih motivacijskih spodbud nagrajevanja in kaznovanja. Poleg pozitivnih učinkov uporabe šampiljk je prav, da se zavedamo tudi negativnih. Zato bi morali učitelji manj posegati po tradicionalnem sistemu nagrajevanja in kaznovanja, čeprav ga odobrava tudi Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli; ter bolj pogosto uporabiti samoregulacijo in novejša programe kognitivne modifikacije vedenja.

Rezultati anketnih vprašalnikov, soudeležba v akcijski raziskavi in poglobljen študij strokovne literature o motivacijskih pristopih so razbistrili moj idealiziran pogled na šampiljke ter mi omogočili bolj profesionalno in odločno uporabo šampiljk, saj znam sedaj njihovo uporabo tudi strokovno utemeljiti. Raziskovanje je bilo zame pomembno tudi kot osebna izkušnja, saj sem razsvetlila fenomen šolskih šampiljk, ki so bile moje močno motivacijsko vodilo skozi vse začetne razrede šolanja.

Zdaj, ko smo se znanstveno dotaknili raziskovanja zgodovine, kulture in motivacijskih vidikov uporabe šolskih šampiljk v slovenskem šolskem prostoru, bi bilo smiselno le-to raziskovati še naprej ter zajeti večje število šol, učiteljev, učencev in strokovnjakov ter tako priti še do kakšnih drugih zanimivih ugotovitev. Podoben problem bi bilo zanimivo preučiti še v širšem evropskem prostoru tako, da bi k sodelovanju povabili tuje šolske muzeje in tuje strokovnjake iz področja vzgoje in izobraževanja ter rezultate primerjali z našimi.

6. VIRI IN LITERATURA

1. Aber Jordan, N. (2006): Uvajanje portfolija na razredni stopnji OŠ. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
2. Bezjak, J. (2003): *Idejni projekti ob tehniških dnevih*. Ljubljana: Somaru.
3. Bezjak, J. (2002a): Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«. Tehnična vzgoja: tehniški dnevi: 1.–9. razred. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
4. Bezjak, J. (2002b): Projektno učno delo pri pouku tehnike kot uspešna oblika in metoda sodobne inženirske pedagogike. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
5. Bezjak, J. (2002c): Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«. Štampiljka. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
6. Bronson, M. (2000): *Self-regulation in early childhood: nature and nurture*. New York, London: Guilford Press.
7. Cencič, M. (2004): Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju. Gradivo za študente podiplomskega študija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

8. Cencič, M. (2002): *Pisanje in predstavljanje rezultatov raziskovalnega dela. Kako se napiše in predstavi diplomsko delo (nalogo) in druge vrste raziskovalnih poročil*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
9. Cencič, Ma., Cencič, Mi. (1994): *Praktično usposabljanje učiteljskih kandidatov*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 76–83.
10. Cerar, M., Marentič Požarnik, B. (ur.) (1990): *Akcijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov.
11. Constructive classroom rewards: promoting good habits while protecting children`s health. (2007).
http://www.cspinet.org/nutritionpolicy/constructive_rewards.pdf, (14. 7. 2007).
12. Deci, E. L., Ryan, R. M. (1985): *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York, London: Plenum, 129–148.
13. *Enciklopedija Slovenije*. (1994). Zv. 8. Ljubljana: Mladinska knjiga, 285–286.
14. Enciklopedijski rječnik pedagogije. (1963). Zagreb: Matica Hrvatska, 510–511.
15. Flere, S. (2000): *Sociološka metodologija. Temelji družboslovnega raziskovanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
16. Georges, J. (1994): *Pisava, spomin človeštva*. Ljubljana: DZS, 44–45.
17. Good, T. L., Brophy, J. E. (2000): *Looking in classrooms*. New York (etc.): Longman, 217–270.
18. Harackiewicz, J. M., Sansone, C. (2000): *Intrinsic and extrinsic motivation. The research for optimal motivation and performance*. San Diego (etc.): Academic Press, 443–453.
19. Höfler, J. (1995): *Umetnostna vzgoja. Osnove likovne umetnosti*. Ljubljana: DZS.
20. How rubber stamps are made (2007).
<http://www.dotcalmvillage.net/nowwhatzineaug02/behindthescenesaug.html>, (17. 7. 2007).
21. How to make a rubber stamp (2007).
<http://www.members.aol.com/Letterboxr/carv02.htm>, (17. 7. 2007).
22. Jurečič, V. (1999): Pečat – žig – štempelj: suverenost kraja, občine, okraja. *Heraldica Slovenica*, 2 (4), 19–21.
23. Juriševič, M. (2006): *Učna motivacija in razlike med učenci*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
24. Jurišič, B. D. (1999): *Zakaj mi to delajo?: spreminjanje motečega vedenja v šoli s kognitivno modifikacijo vedenja*. Ljubljana: ZRSS.

25. Jurišić, B. D. (1998): Supermani, batmani, angeli in zvezde kot (po)možni nosilci pozitivnih prepričanj pri otrocih: primer programa kognitivne modifikacije vedenja – študija primera. *Defektologica slovenica*, 6 (3), 44–62.
26. Juvonen, J, Nishina, A. (1997): Social motivation in the classroom: attributional accounts and developmental analysis. V: Maehr, M. L., Pintrich, P. R.: *Advances in motivation and achievement*. Volume 10. Greenwich, London: Jai Press, 181–211.
27. Kemmis, S. idr. (1991): *Kako se lotimo akcijskega raziskovanja v šoli*. Radovljica: Didakta.
28. Klajn, H. (1979): *Mali leksikon štamparstva i grafike*. Beograd: »Jugoslavija«.
29. Klanten, R., Mischler, M., Brumnjak, B. (2005): *Introducing designs for making a first impression*. Berlin: Die Gestalten Verlag, 153.
30. Kogoj, M. J. (2006): *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina.
31. Kogoj, M. J. (ur.) (2002): *Tristo let ljubljanskih uršulink. Zgodovina samostana, njegovih šol in kulturnih dejavnosti*. Ljubljana: Družina.
32. Koželj, M., Kramer, M. (ur.) (2007): Spletni zvezek akcijskega raziskovanja. <http://www.zrss.si/zvezekAR>, (14. 7. 2007).
33. Lamovec, T. (1986): *Psihologija motivacije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
34. Marentič Požarnik, B. (2001): Uspešna prenova terja enakopravnejši položaj »alternativne« raziskovalne paradigme in učitelja raziskovalca. *Sodobna pedagogika*, 52 (2), 64–80.
35. Marentič Požarnik, B. (2000): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS, 183–202 in 259–279.
36. Marentič Požarnik, B. (1993): Akcijsko raziskovanje – spodbujanje učiteljevega razmišljanja in profesionalne rasti. *Sodobna pedagogika*, 44 (7–8), 347–359.
37. Marentič Požarnik, B. (1984): Akcijsko raziskovanje – možnost, da postane učitelj subjekt pedagoškega raziskovanja in svojega izobraževanja. *Vzgoja in izobraževanje*, 15 (6), 8–15.
38. Meggs, P. B., Purvis, A. W. (2006): *Meggs` history of graphic design*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, cop., 18–26.
39. Mesec, B. (1998): *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
40. Musek, J., Pečjak, V. (1995): *Psihologija*. Ljubljana: Educy, 89–110 in 225–236.
41. Novak, H. (1990): *Projektno učno delo. Drugačna pot do znanja*. Ljubljana: DZS.
42. Okoliš, S. (2003): Stara šola novo tepe. Razstava o šolskih kaznih in nagradah. »Od strahu božjega do otrokovih pravic«. Zloženka št. 80. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

43. Otorepec, B. (1988): *Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica in Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 256–273.
44. Papotnik, A. (1992): *Prvi koraki v projektno nalogo. Projektni način dela pri tehniki na razredni stopnji*. Radovljica: Didakta.
45. Papotnik, A. (1991): *Prispevki k specialni didaktiki tehnične vzgoje za razredno stopnjo*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
46. Peklaj, C. (2000): Samoregulativni mehanizmi pri učenju. *Sodobna pedagogika*, 51 (3), 136–149.
47. Pintrich, P. R., Schunk, D. H. (1996): *Motivation in education: theory, research and applications*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
48. Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (13. 7. 2004).
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200475&stevilka=3333>, (20. 10. 2008).
49. Razdevšek Pučko, C. (2008a): *Motivacija in učenje. Teze predavanj*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
50. Razdevšek Pučko, C. (2008b): *Preverjanje in ocenjevanje znanja. Teze za predavanja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
51. Razdevšek Pučko, C. (1999): *Opisno ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 101–123.
52. Repovš, J. (1995): Kako nastaja in deluje učinkovita, tržno usmerjena celostna grafična podoba kot del simbolnega identitetnega sistema organizacij. Ljubljana: Studio Marketing, 21–77.
53. Rewards and incentives. Stamps and stamp pads (2007).
http://www.scholastic.ca/clubs/classroomessentials/images/0708/CEC_2007-2008_P30-38.pdf, (14. 7. 2007).
54. Rheinberg, F. in Schiefele, U. (1997): Motivation and knowledge acquisition: searching for mediating processes. V: Maehr, L. M., Pintrich, P. R.: *Advances in motivation and achievement*. Volume 10. Greenwich, London: Jai Press, 251–374.
55. Rihter, A., Ciglencečki, M. (ur.) (2001): *Vodnik po slovenskih muzejih. 252 muzejev in galerij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
56. Rubber stamp (2007).
http://en.wikipedia.org/wiki/Rubber_stamps, (17. 7. 2007).
57. Rubber stamp making (2007).
http://nm.essortment.com/rubberstampmak_rlts.htm, (17. 7. 2007).
58. Sagadin, J. (2001): Pregledno o kvalitativnem empiričnem pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, 52 (2), 10–25.

59. Sagadin, J. (1995a): Standardizirani intervju. *Sodobna pedagogika*, 46 (3–4), 101–111.
60. Sagadin, J. (1995b): Nestandardizirani intervju (1. del). *Sodobna pedagogika*, 46 (7–8), 311–322.
61. Sagadin, J. (1995c): Nestandardizirani intervju (2. del). *Sodobna pedagogika*, 46 (9–10), 425–435.
62. Sagadin, J. (1993a): Anketni vprašalnik. *Sodobna pedagogika*, 24 (3-4), 158–166.
63. Sagadin, J. (1993b): *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport, 119–174.
64. Sagadin, J. (1989): Metodologija akcijskih pedagoških raziskav I. *Sodobna pedagogika*, 40 (9–10), 382–391.
65. Sitar, d.o.o., Štampiljke in graverstvo, Ljubljana (2007).
<http://www.sitar.si>, (26. 8. 2007).
66. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2005). Ljubljana: DZS, 827, 1363 in 1703.
67. Spaulding, C. L. (1992): *Motivation in the classroom*. New York: McGraw-Hill, 1–61.
68. Stipek, D. (2002): *Motivation to learn*. Boston: Allyn and Bacon, 8–54 in 129–133.
69. Strmčnik, F. (1965): *Analiza šolskih kazni*. Ljubljana: DZS.
70. Sučević, B. P. (1954): *Nagrade i kazne u odgoju*. Zagreb: Biblioteka za roditelje, 39–47.
71. Šilih, G. (1956): *Vzgoja naših otrok*. Ljubljana: Prešernova družba, 90–91.
72. Šuštar, B. (2003): S šibo je v šoli križ. List »Slovenski učitelj« o šolskih kaznih in nagradah v začetku 20. stoletja. *Šolska kronika*, 36 (12), 224–256.
73. Tacol, T. (2000a): Likovno izražanje. Učbenik za 5. razred. Ljubljana: Debora, 84–91.
74. Tacol, T. (2000b): Likovno izražanje. Učbenik za 6. razred. Ljubljana: Debora, 94–101.
75. Učni načrt za likovno vzgojo. (1998). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
76. Varga, R. (2003): Teorija motivacije Abrama Maslowa v humanistični psihologiji. *Socialna pedagogika*, 7 (3), 339–360.
77. Wigfield, A., Eccles, J., Rodriguez, D. (1998): The development of children`s motivation in school context. *Review of research in education*, 23, 73–118.
78. Woolfolk, A. (2002): *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy, 150–189, 316–383 in 504–539.
79. Zakon o varstvu osebnih podatkov. (1999).
http://www2.gov.si/zak/Zak_vel.nsf, (14. 7. 2007).

80. Žontar, J. idr. (1992): *Vodnik zgodovinskega arhiva Ljubljana*. Gradivo in razprave 11. Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 51–52.
81. Žvanut, K. (1997): *Pečat kot umetnostni in zgodovinski vir*. V: Hernja Masten, M., Radulovič, B. (ured.): *Skrite dragocenosti v arhivskih zbirkah in fondih. Zbornik referatov. 17. zborovanje*. Celje: Arhivsko društvo Slovenije, 7–13.
82. Žvanut, M. (1993): *Zbirka pečatnikov v Narodnem muzeju v Ljubljani*. Ljubljana: Narodni muzej, 9–25.

7. PRILOGE

Priloga 1: Pomanjšana kopija plakata šampiljk za vsakdanjo rabo

Priloga 2: Dopis upokojenim učiteljicam

Priloga 3: Kopija ohranjene zbirke verskih in obrtniških emblemov

Priloga 4: Zbirka odtisov šolskih šampiljk in njihovih predhodnikov

Priloga 5: Dopis osnovnim šolam

Priloga 6: Anketni vprašalnik za učiteljice in učitelje razrednega pouka

Priloga 7: Vabilo k sodelovanju pri akcijskem raziskovanju

Priloga 8: Raziskovalni dnevnik za članice akcijskega tima

Priloga 9: Predstavitev sodelavkine izkušnje z uporabo šolskih šampiljk

Priloga 10: Računalniška predstavitev za članice akcijskega tima

Priloga 11: Učna priprava za izvedbo tehniškega dne

Priloga 12: Dopis in vprašanja za strokovnjake iz področja vzgoje in izobraževanja

Priloga 13: Odgovorjeni vprašalniki strokovnjakov iz področja vzgoje in izobraževanja

Mojca KRALJ
Aljaževa cesta 15
4260 BLED
Tel.: 041 379 338
E-naslov: mojca.kralj@telemach.net

Bled, 22. oktobra 2007

NASLOV
UPOKOJENE
UČITELJICE

Zadeva: Prošnja za sodelovanje pri raziskavi o šolskih štampljkah

Sem Mojca Kralj, podiplomska študentka Pedagoške fakultete na Univerzi v Ljubljani. V magistrskem delu raziskujem področje motivacije, katere del so tudi šolske štampljke.

O štampljkah ni pisal še nihče, zato je potrebno podatke in informacije o tem, kdaj je nastala prva šolska štampljka, kakšna je njena zgodovina, v kakšne namene se je uporabljala in kakšni motivi so bili na štampljkah, šele raziskati na podlagi brskanja po številnih virih in ustnem izročilu.

Prosim Vas, če izpolnite priložen list (MOJI SPOMINI in PODATKI O OHRANJENEM GRADIVU) in ga skupaj z Vašimi spomini, zapisanimi ali natipkanimi na priložen papir, vrnete nazaj v ovojnici z mojim naslovom. Vesela bom vsakršnega odgovora in vsega, kar boste napisali. Vaši spomini in gradivo bodo pripomogli k sestavljanju in odkrivanju zgodovine šolskih štampljk.

Zahvaljujem se Vam za Vaš dragocen čas in voljo ter Vas lepo pozdravljam. Upam, da nam bo skupaj uspelo izbrskati zanimivosti o zgodovini šolskih štampljk.

MOJI SPOMINI

Ime in priimek:

Naslov:

Telefon:

Starost:

Poklic:

Naziv šole, na kateri ste poučevali:

Kraj šole, na kateri ste poučevali:

Podatki o Vaših priporočenih osebah, ki bi o šampiljkah vedele kaj povedati:

Na priložen papir napišite ali natipkajte čim več, kar veste o šampiljkah. Pomagajte si z vprašanji: so šampiljke dajali vam, ko ste obiskovali šolo kot učenka – v katerih razredih ste prejeli šolske šampiljke – kdaj je to bilo (približna letnica od–do) – kakšni motivi so bili na njih – v kakšne namene so vam jih dajale učiteljice – imate morda ohranjene svoje stare zvezke z odtisi teh šampiljk – ste šampiljke uporabljali tudi kot učiteljica – v katerih razredih osnovne šole ste jih dajali otrokom – kdaj ste jih uporabljali (približna letnica od–do) – kakšni motivi so bili na njih – v kakšne namene ste jih uporabljali – imate doma shranjene svoje stare šolske šampiljke, katere ste uporabljali kot učiteljica – kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih šampiljk (dobre/slabe strani) – se spomnite kakršnekoli druge zanimivosti, povezane s šampiljkami – bi k Vašim spominom o šolskih šampiljkah želeli še karkoli dodati?

PODATKI O OHRANJENEM GRADIVU

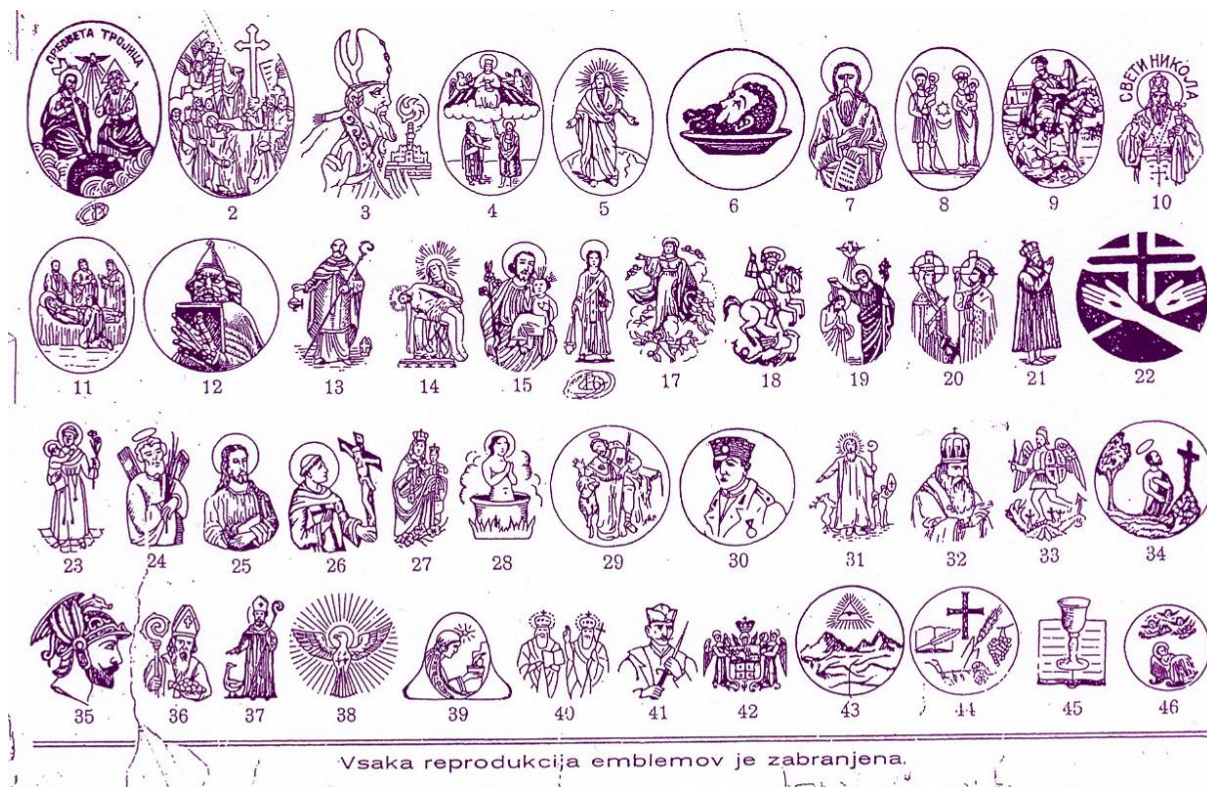
Če imate doma ohranjene stare šolske zvezke ali šampiljke, Vas prosim, če mi jih posredujete na način, ki Vam najbolj ustreza. K odtisom šampiljk v zvezkih dopišite približno letnico nastanka ter poimenujte motiv.

Na kratko napišite, kaj imate ohranjeno in obkrožite najustreznejši način posredovanja gradiva:

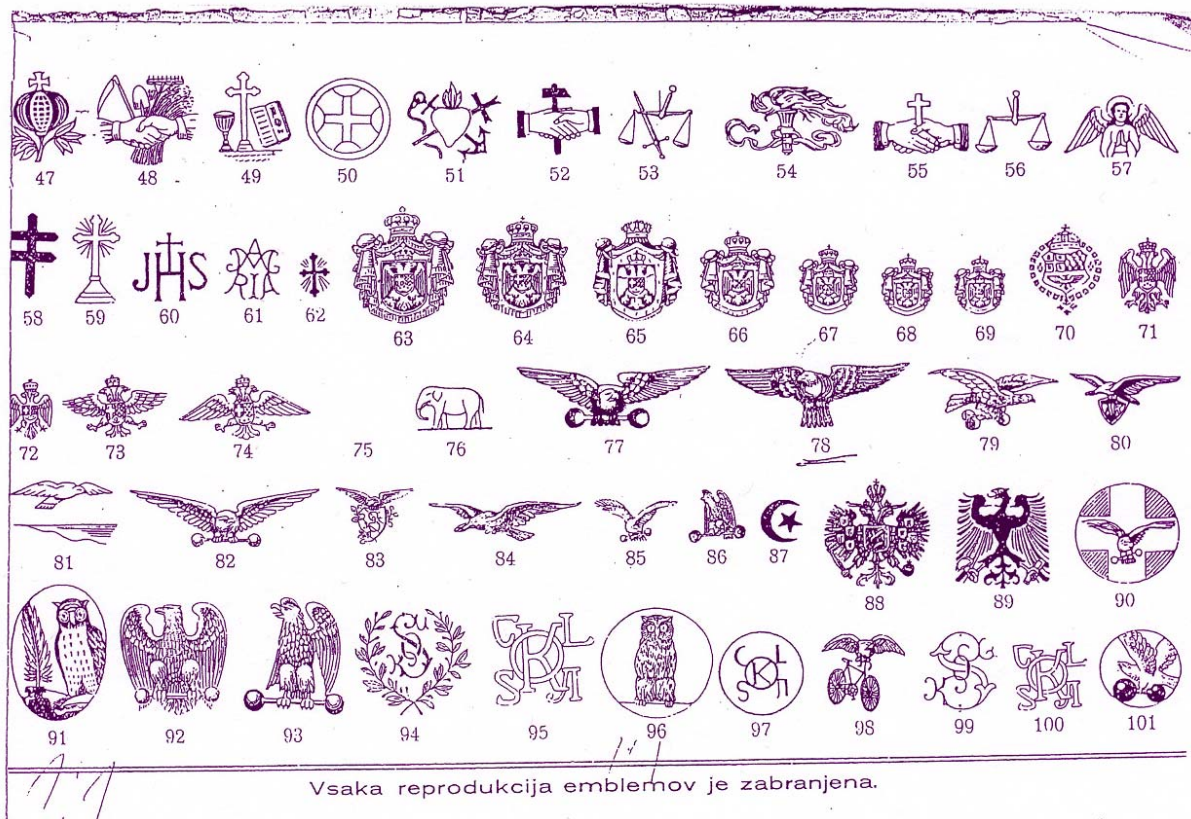
- zvezke z odtisi šampiljk bom fotokopirala in kopije poslala v priloženi ovojnici;
- kopije strani iz zvezkov bom poslala v elektronski obliki na vaš elektronski naslov;
- glede posredovanja ohranjenega gradiva me pokličite po telefonu;
- zvezke oz. stare šampiljke lahko dobite na vpogled pri meni doma;
- šampiljke bom odtisnila v okenca na priloženem listu in ga oddala v ovojnici;
- gradiva nimam ohranjenega.

TABELA: PREGLEDNICA ZA ODTISKOVANJE ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

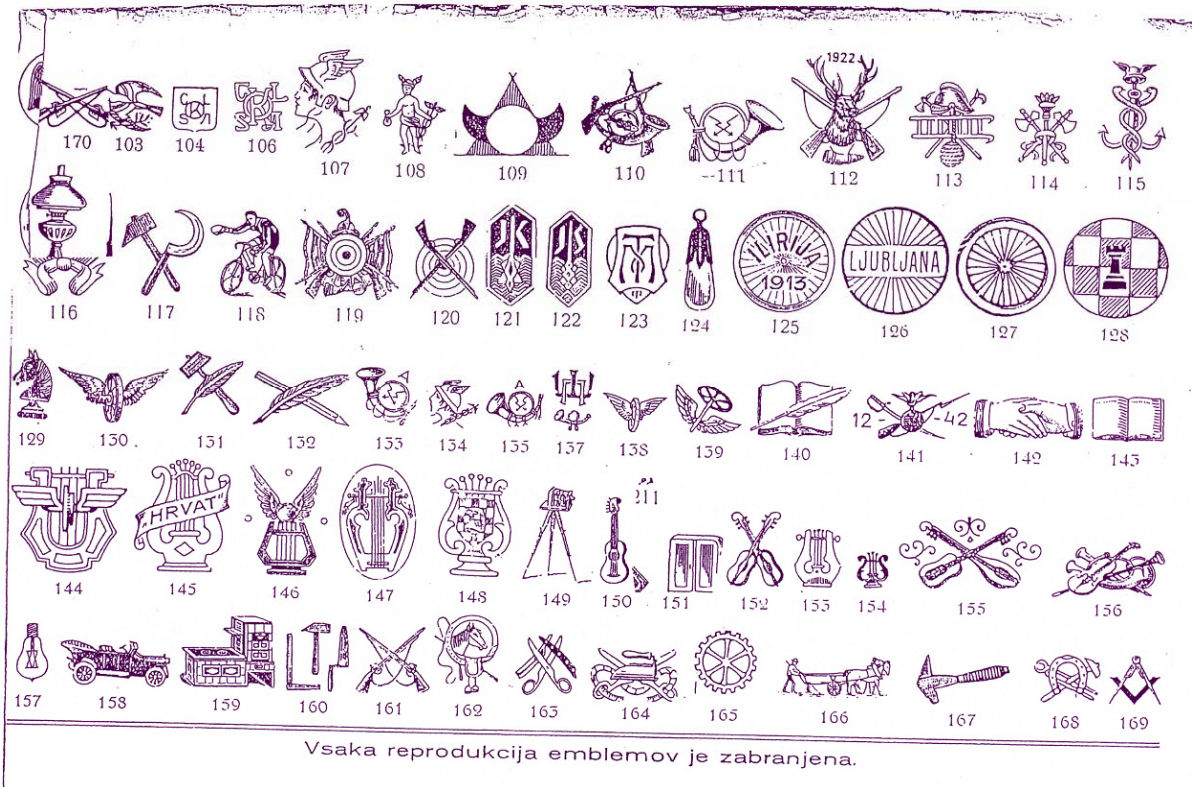
MOTIV: _____	MOTIV: _____	MOTIV: _____
MOTIV: _____	MOTIV: _____	MOTIV: _____
MOTIV: _____	MOTIV: _____	MOTIV: _____
MOTIV: _____	MOTIV: _____	MOTIV: _____
MOTIV: _____	MOTIV: _____	MOTIV: _____

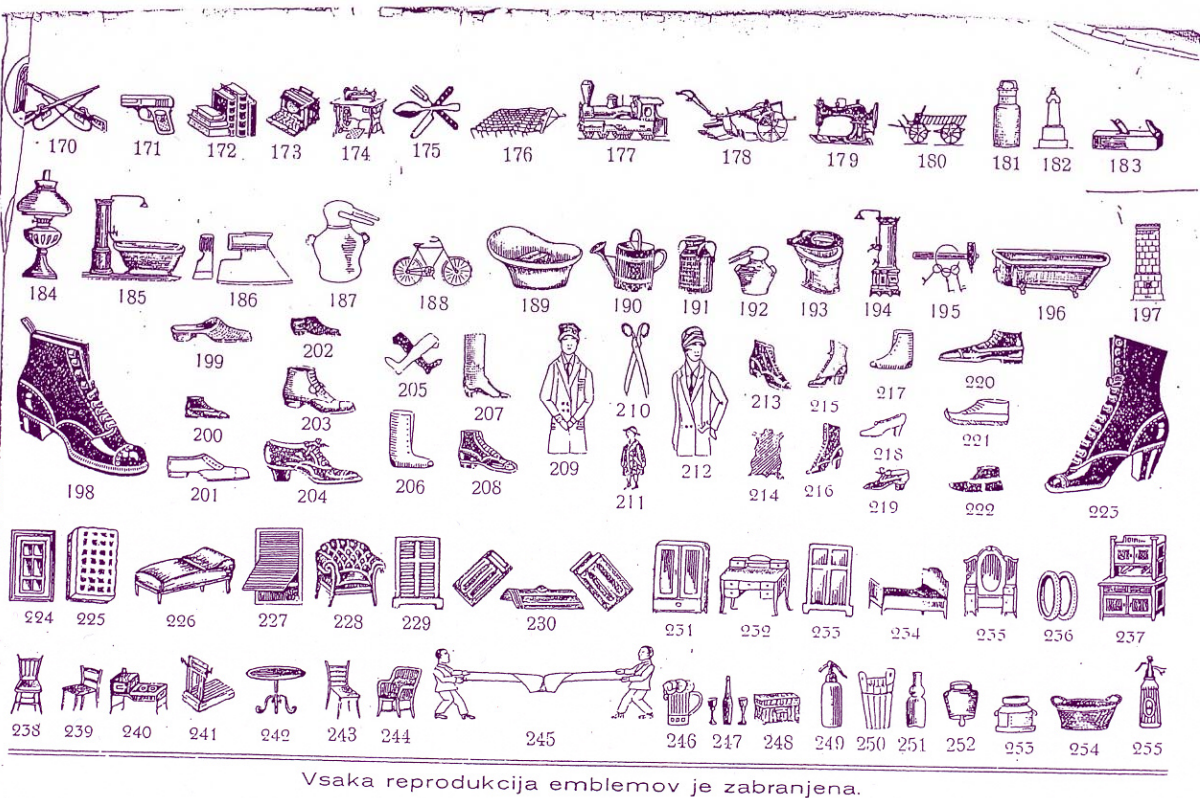
Slika: Prva stran kopije zbirke emblemov

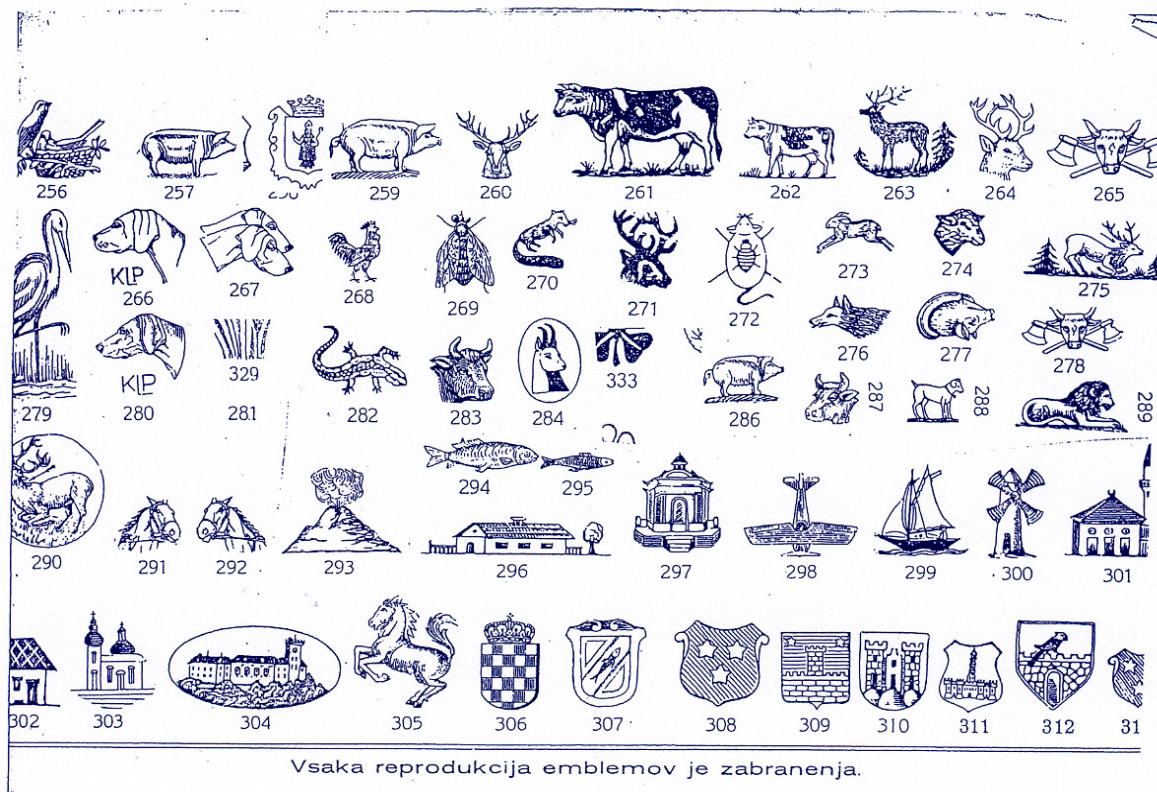
Slika: Druga stran kopije zbirke emblemov

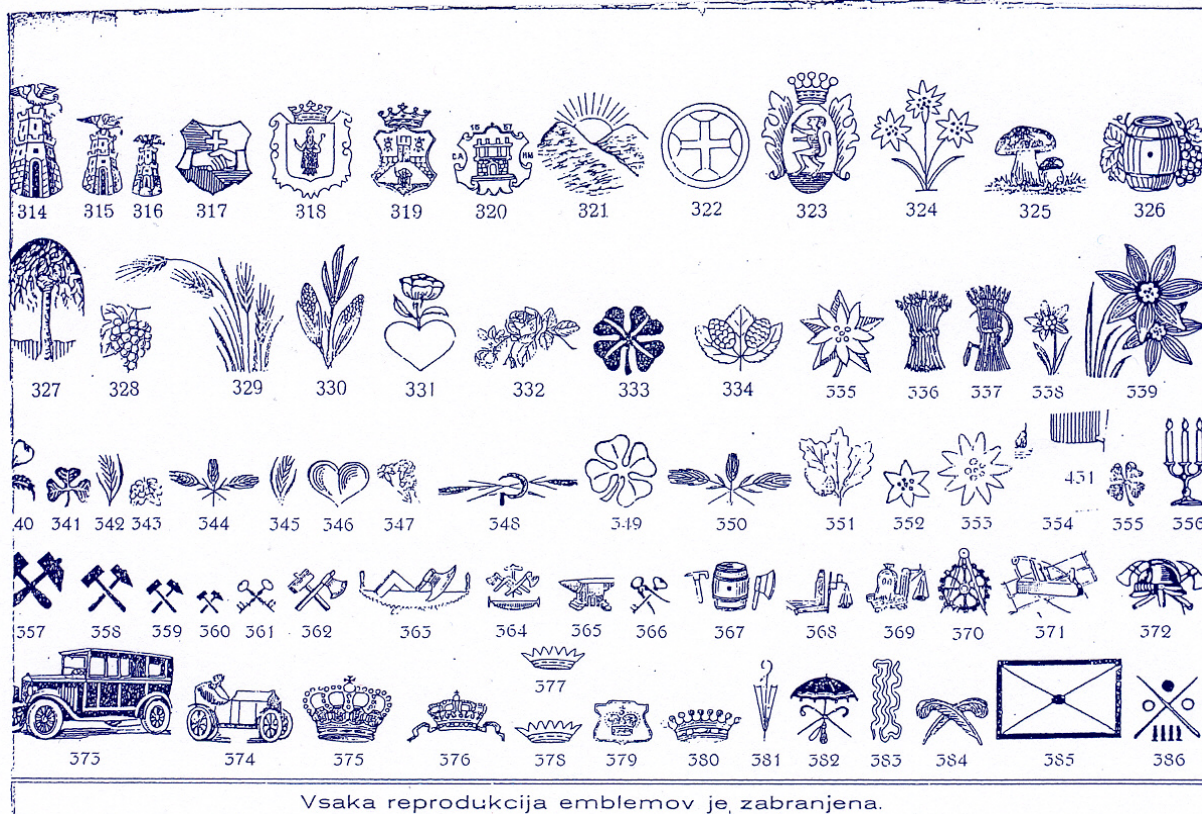
Slika: Tretja stran kopije zbirke emblemov

Slika: Četrta stran kopije zbirke emblemov

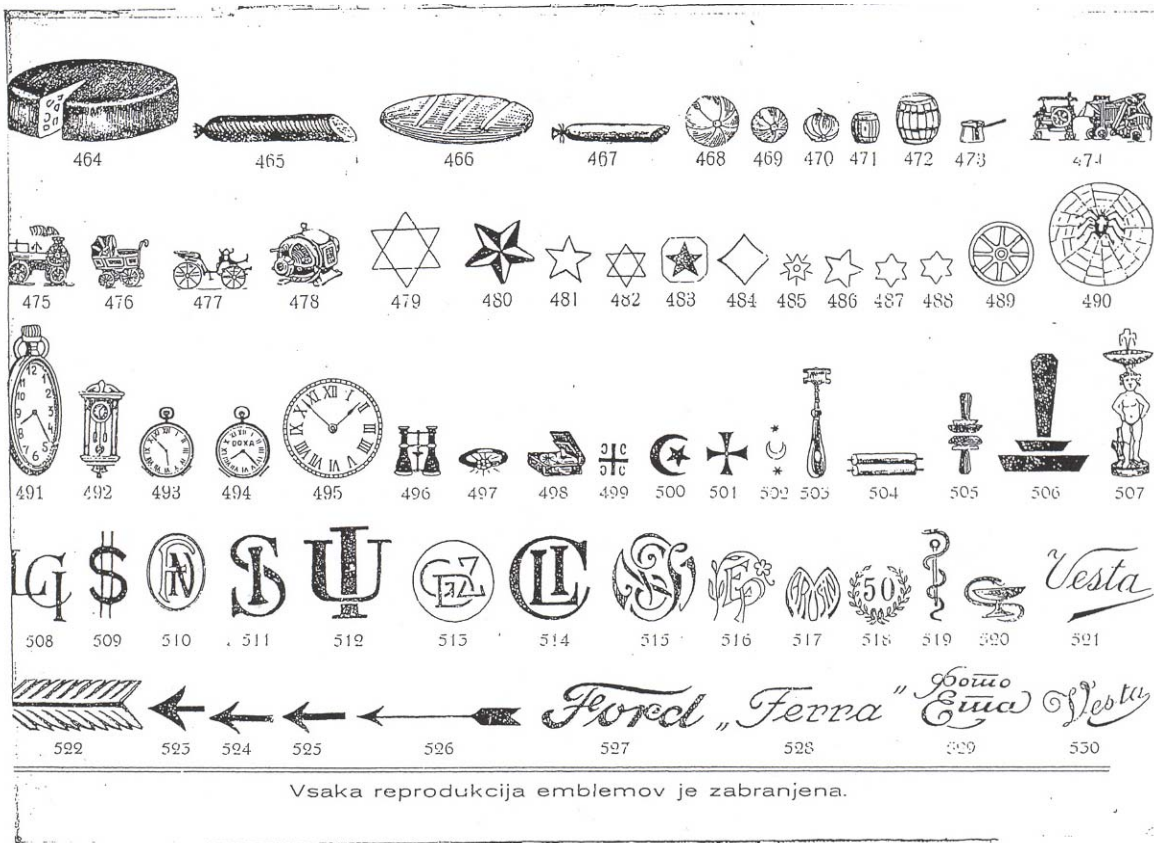

Slika: Peta stran kopije zbirke emblemov

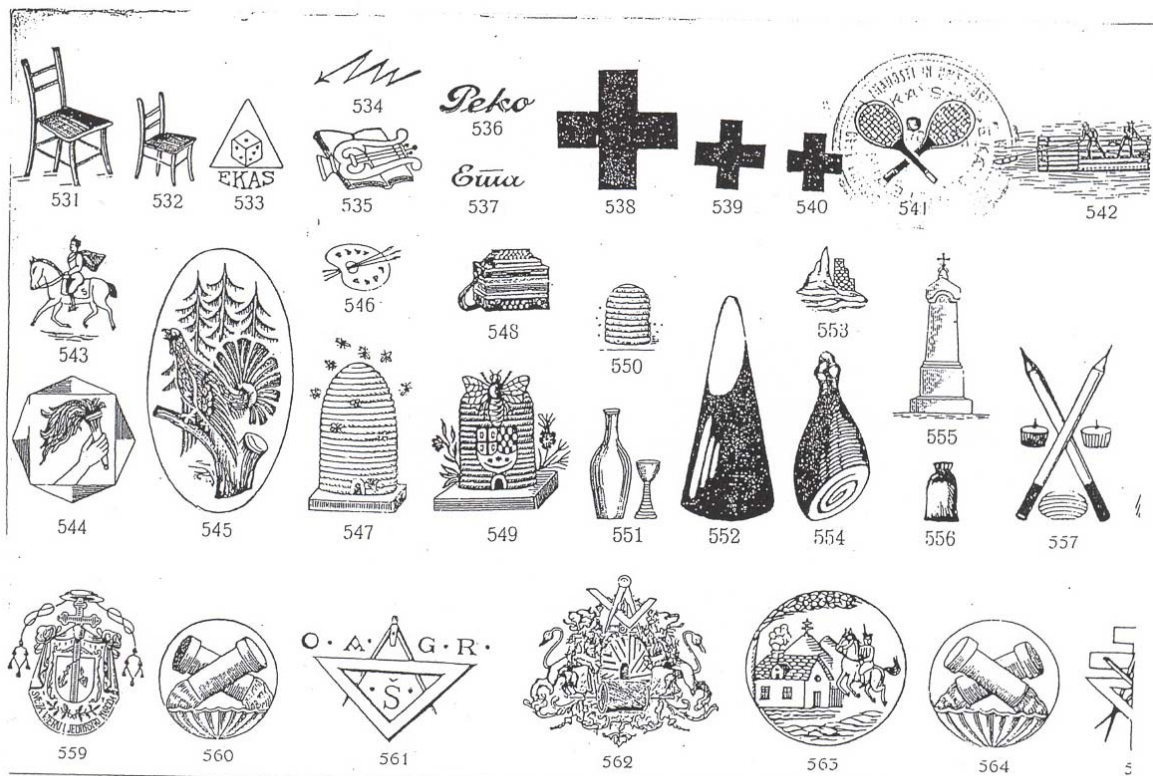

Slika: Šesta stran kopije zbirke emblemov

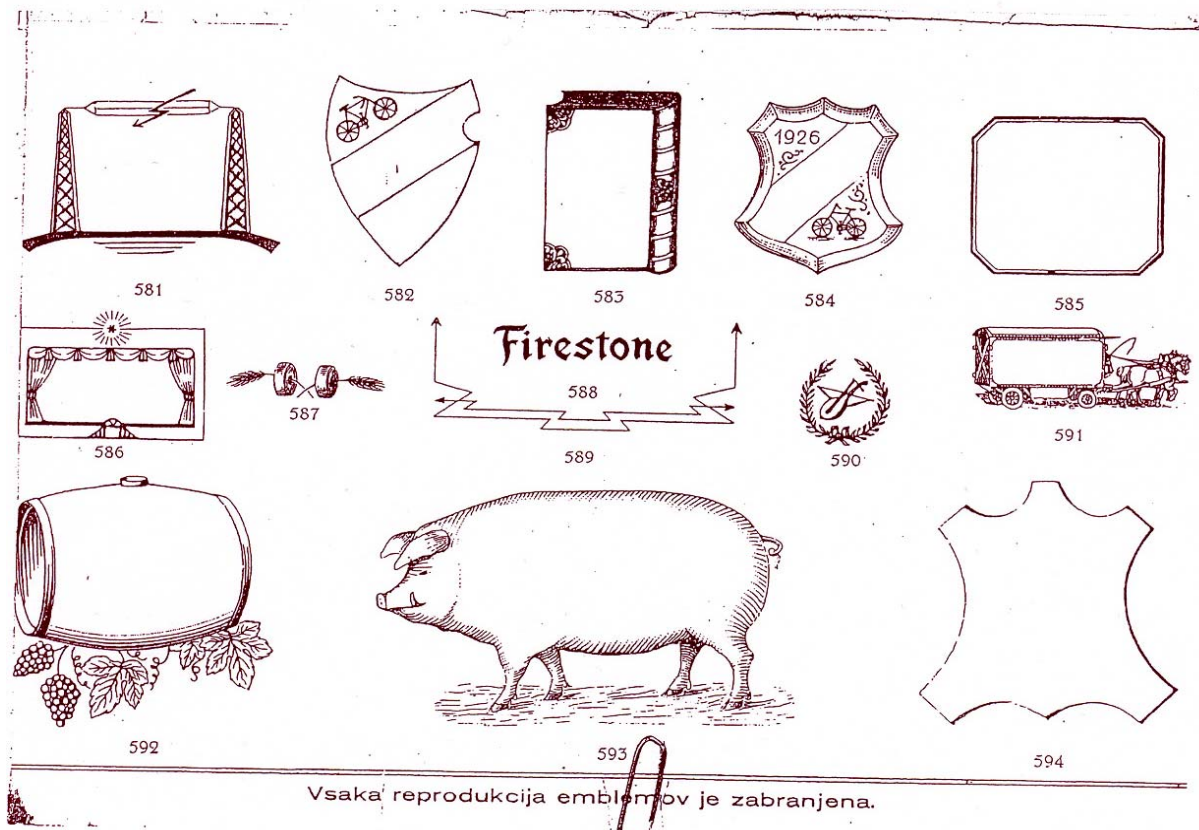
Slika: Sedma stran kopije zbirke emblemov

Slika: Osma stran kopije zbirke emblemov

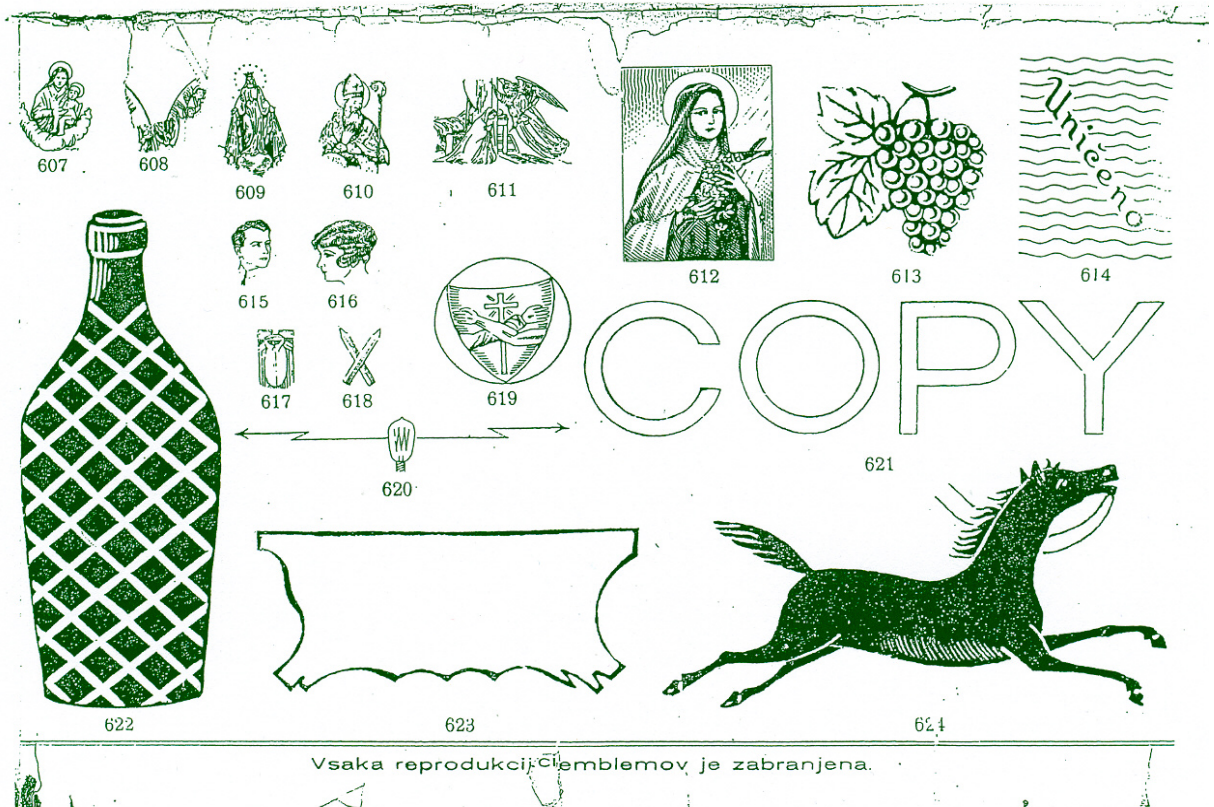
Slika: Deveta stran kopije zbirke emblemov

Slika: Deseta stran kopije zbirke emblemov

Slika: Enajsta stran kopije zbirke emblemov

Slika: Dvanajsta stran kopije zbirke emblemov

LEGENDA

ODTIS ŠTAMPILJKE

ZAPOREDNA ŠTEVILKA ODTISA

KRAJŠAVA ZA VIR OZ. LASTNIKA/LASTNICO ŠTAMPILJKE

224 NG, S

RAZLAGA KRAJŠAV

A – T. A. (članica akcijskega tima)

B – F. B. (uršulinka iz samostana v Mekinjah pri Kamniku)

BK – M. B. K. (upokojena učiteljica z Bleda)

C – M. C. (učiteljica iz Kranja)

E – M. E. (članica akcijskega tima)

G – I. G. (učiteljica iz Kranja)

GR – E. G. (uršulinka iz samostana v Škofji Loki)

KA – M. K. (upokojena učiteljica z Bleda)

KO – M. J. K. (uršulinka iz samostana v Ljubljani)

KP – Graverstvo, storitveni center (graversko podjetje iz Kopa)

KR – M. K. (učiteljica z Bleda, članica akcijskega tima)

LE – S. L. (članica akcijskega tima)

LJ – Graving (graversko podjetje iz Ljubljane)

NG – Graverstvo, stampiljke Grilj (graversko podjetje iz Nove Gorice)

R – R. R. (upokojena učiteljica iz Šentjanža)

S – Sitar (najstarejše graversko podjetje iz Ljubljane)

SR – M. S. (vodja Katehetskega urada v Ljubljani)

Š – M. Š. (upokojena učiteljica iz Laškega)

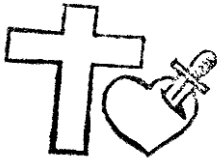
T – M. T. (upokojena učiteljica iz Radencev)

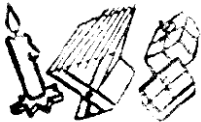

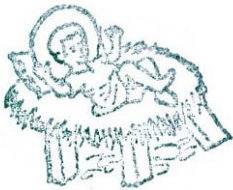

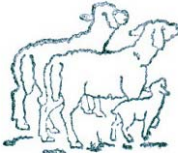

Z – M. Z. (upokojena učiteljica iz Ljubljane)

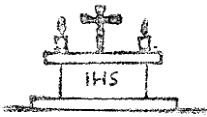

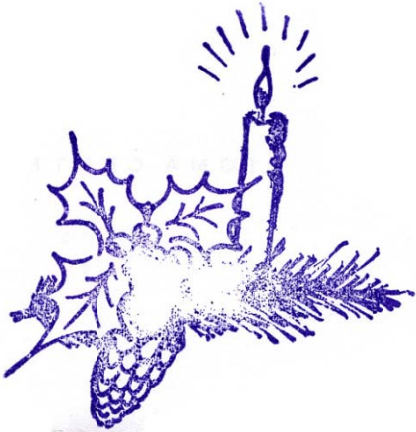

ZV – V. Z. (upokojena učiteljica iz Črenšovcev)

PREDHODNIKI ŠOLSkih ŠTAMPILJK

				
1 S, GR, SR	2 S	3 S, SR, B	4 S	
				
5 S	6 S, B	7 S	8 S	
				
9 S, GR, SR, B	10 S	11 S, GR	12 S, SR	
				
13 S	14 S, GR, B	15 S, GR, SR, B	16 S, B	17 S, SR
				
18 S, GR	19 S	20 GR, KO	21 GR	

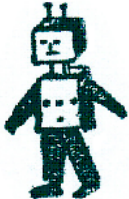

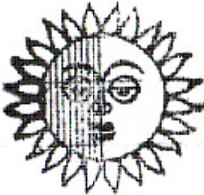

				
22 GR, KO, SR	23 KO	24 KO	25 KO	26 KO
				
27 KO	28 KO	29 KO	30 GR, KO	31 GR, KO
				
32 GR	33 GR, SR	34 GR	35 GR, SR	36 GR
				
37 GR	38 GR	39 GR	40 GR, SR	41 GR, KO
				
42 KO	43 KO	44 SR	45 SR	
				
46 SR	47 SR	48 SR	49 SR	

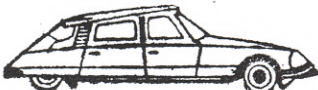
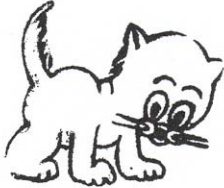

				
50 SR	51 SR	52 SR	53 SR	
				
54 SR		55 GR	56 GR	57 GR
				
		59 GR, B	60 GR, B	61 GR
58 KO				
		62 GR, B	63 KO	64 GR, KO, SR
				
65 GR		66 SR	67 GR, SR	68 GR

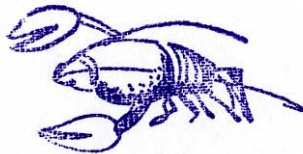

			
69 SR	70 KO	71 KO	72 KO
			
73 B		74 SR	75 SR
 <p>PRIDEN MINISTRANT</p>	 <p>DEVETDNEVNICA</p>	 <p>BOŽIČ</p>	 <p>ADVENT</p>
76 SR	77 SR	78 SR	79 SR
 <p>VELIKA NOČ</p>	 <p>LEPO SODELUJEŠ</p>	 <p>ŠMARNICE</p>	 <p>SPOVEJ</p>
80 SR	81 SR	82 SR	83 SR
	 <p>SV. MAŠA NEDELJA</p>	 <p>SV. MAŠA PRAZNIK</p>	 <p>IHS SV. OBHAJILO</p>
84 SR	85 SR	86 SR	87 SR

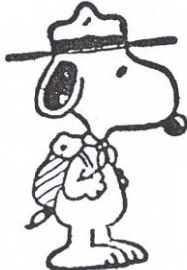
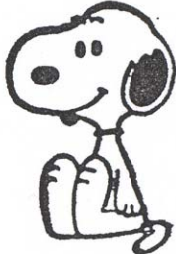
1. SKUPINA ŠOLSKIH ŠTAMPILJK (NAJSTAREJŠI MOTIVI)

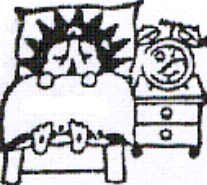

				
1 KA, T, R	2 BK, G, KA, KR, Z, GR, SR, C, T, ZV, R	3 BK, KR, Z, Š	4 BK, Z, Š, S, C	5 BK, S, T
				
6 BK, C	7 BK	8 BK, Z, T	9 BK, R	10 BK
				
11 BK	12 BK	13 BK	14 BK	15 BK
				
16 BK, Z	17 BK, C	18 BK, C	19 BK	20 Z, S
				
21 Z	22 Z, Š, S, E	23 Z, C, R	24 Z, GR, T	25 Z, Š
				
26 Z	27 BK, Z	28 Š	29 Š	30 KR, C

				
31 S	32 NG, S	33 NG	34 NG	35 KA
				
36 KA	37 KA	38 Š	39 KR	40 KR
				
41 Š, E	42 Š	43 Z	44 G	45 G, ZV
				
46 Z	47 KR	48 Z	49 KR, S	50 G
				
51 Z		52 BK, S, SR, E	53 C	54 BK
				
55 C	56 C	57 C	58 C	59 C

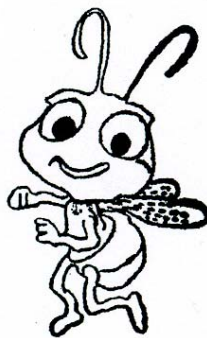

				
60 C	61 C	62 C	63 C	
				
64 E	65 E	66 E	67 BK, Z, S	
				
68 BK, S	69 Z, S	70 Z, S	71 BK	72 C
				
73 KR	74 KR	75 Z, S, LE		

2. SKUPINA ŠOLSKIH ŠTAMPILJK (MOTIVI NA PREHODU MED NAJSTAREJŠIMI IN MODERNIMI)

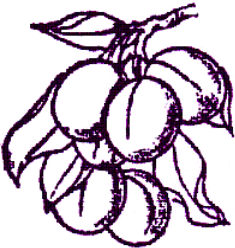

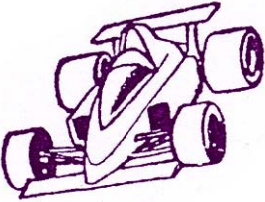

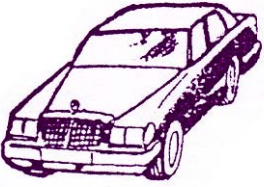

			
1 S	2 S	3 S	4 S

			
5 S	6 S	7 S	8 S, E
			
9 S	10 S	11 S	12 S
			
13 S	14 S	15 S	16 S
			
17 S	18 S	19 S	20 S
			
21 S	22 S	23 S	24 S
			
25 S	26 S	27 S	28 S

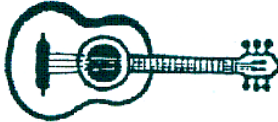

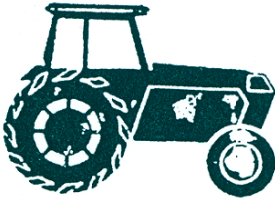

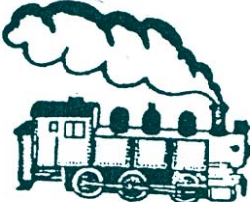

			
29 S	30 S	31 S	32 S
			
33 S	34 S	35 S	36 S
			
37 S	38 S	39 S	40 S
			
41 S	42 S	43 S	44 S
			
45 S	46 S	47 S	48 S

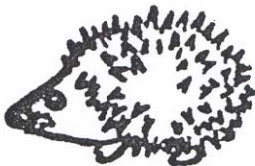
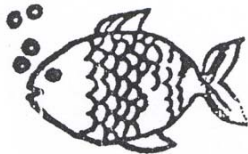

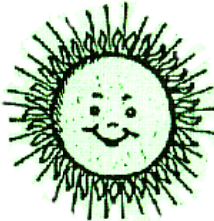
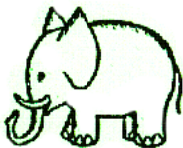

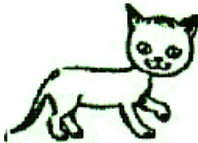

			
49 S	50 S	51 S	52 S
			
53 S	54 S	55 KR	56 S
			
57 S	58 S	59 S	60 S
			
61 S	62 S	63 S	64 S

			
65 S	66 S	67 S	68 S
			
69 S	70 S	71 S	72 S
			
73 S	74 S	75 S	76 S
			
77 S		78 S	79 S
			
80 S	81 S	82 S	83 S

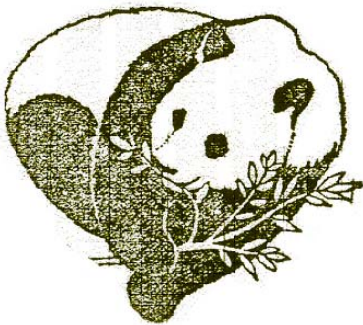
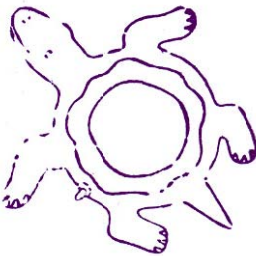

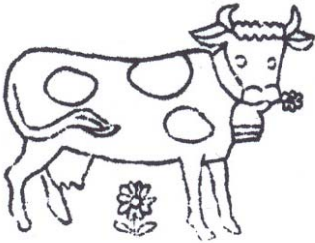
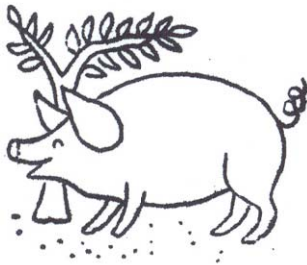

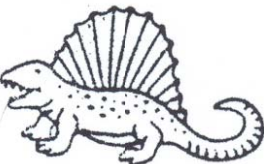

					
84 S		85 S		86 S	
					
87 S	88 S	89 S	90 S		
					
91 S	92 S	93 S	94 S		
					
95 S	96 S	97 S	98 S		
					
99 S	100 S	101 S	102 S		

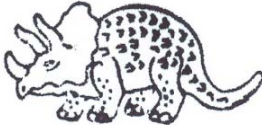

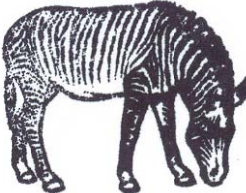

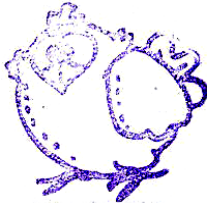

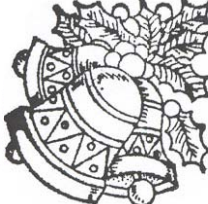
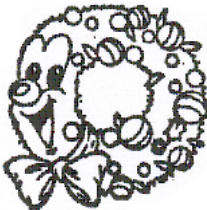

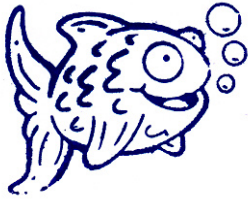

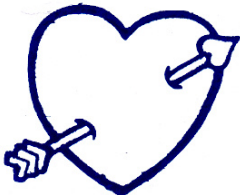

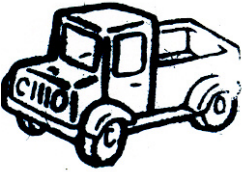

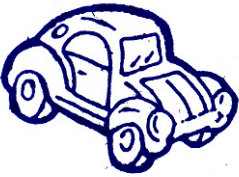

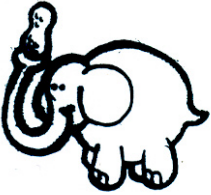

			
103 S	104 S	105 S	106 S
			
107 S	108 S	109 S	110 S
			
111 S	112 S	113 S	114 S
			
115 S	116 S	117 S	118 S
			
119 C	120 C	121 C	122 C

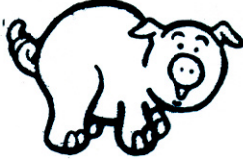
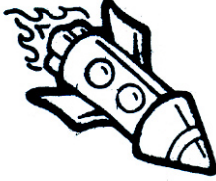

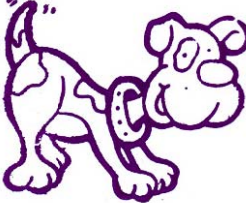

			
123 S	124 S	125 S	126 S
			
127 S	128 S	129 S	130 S
			
131 S	132 S	133 S	134 S
			
135 KR	136 KR	137 KR	138 KR
			
139 KR	140 KR, E	141 KR, E	142 NG
			
143 NG	144 NG	145 NG	146 NG

			
147 NG, S	148 NG, S	149 S	150 NG, S
			
151 BK	152 S	153 NG	154 NG
			
155 S, SR	156 S	157 S	158 S
			
159 SR	160 SR	261 SR	162 SR
			
163 S	164 S	165 S	166 S
			
167 S	168 S	169 S	170 S

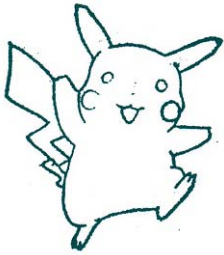
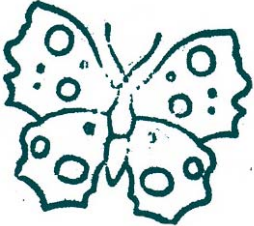

			
171 NG	172 NG	173 NG	174 S
			
175 BK		176 S	177 S
			
178 KA		179 BK	180 G, S
			
181 KR		182 KR	183 KA
			
184 KR	185 KR	186 Š	187 KA
			
188 KR	189 KR	190 KR	191 KR

			
192 KR	193 KR	194 KR	195 KR
			
196 S	197 KR	198 KR	199 KR
			
200 E	201 E	202 KR	203 KR
			
204 KR	205 KR	206 KR	207 KR
			
208 KR	209 KR	210 KR	211 KR
			
212 KR	213 KR	214 BK	215 BK

			
216 BK	217 BK	218 BK	219 BK
			
220 BK	221 BK	222 BK	223 BK
			
224 BK	225 BK	226 BK	227 BK
			
228 BK	229 BK	230 BK	231 BK
			
232 BK	233 BK	234 BK	235 BK

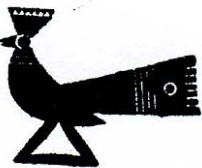

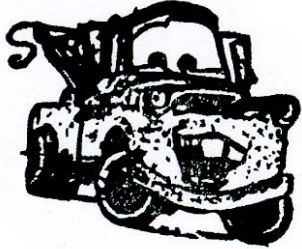

			
236 BK	237 BK	238 BK	239 BK
			
240 BK	241 BK	242 BK	243 BK
			
244 BK	245 BK	246 BK	247 BK
			
248 BK	249 BK	250 BK	251 BK
			
252 BK	253 BK	254 BK	255 BK
			
256 BK	257 BK	258 BK	

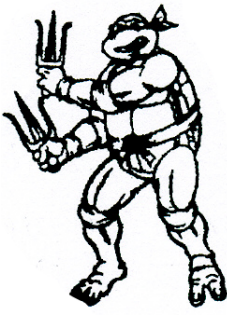

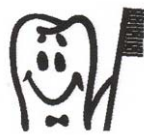

3. SKUPINA ŠOLSKIH ŠTAMPILJK (NAJMODERNEJŠI MOTIVI)

					
1 G		2 G		3 KR	
					
4 KR		5 KR		6 KR	
					
7 G	8 KR	9 KR		10 KR	
					
11 KR	12 KR	13 KR	14 KR	15 KR	
					
16 KR	17 KR	18 KR	19 KR	20 KR	

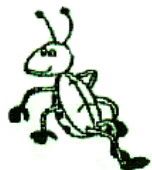

				
21 G	22 G	23 G	24 Š	25 S
				
26 S		27 S	28 S	29 S
				
30 S	31 S	32 S	33 S	34 S
				
35 S		36 S	37 S	38 S
				
39 S	40 S	41 S		42 S

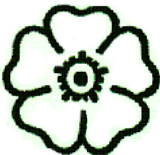

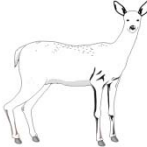

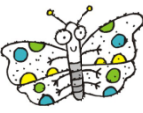

				
43 KR	44 S	45 S	46 S	47 S
				
48 KR	49 KR	50 KR		51 S
				
52 KR		53 KR		54 KR
				
55 KR		56 KR		57 KR
				
58 KR, LE	59 KR	60 KR	61 KR	62 KR

				
63 KR, LE	64 KR	65 KR		
				
66 KR		67 KR	68 KR, LE	69 KR, E
				
70 LJ	71 LJ	72 LJ	73 LJ	74 LJ
				
75 KR	76 KR	77 KR	78 LJ	79 LJ
				
80 LJ	81 LJ	82 LJ	83 LJ	84 LJ

Priloga 4: Zbirka odtisov šolskih štampiljk in njihovih predhodnikov

				
85 LJ	86 LJ	87 LJ	88 LJ	89 LJ
				
90 LJ	91 LJ	92 LJ	93 LJ	94 LJ
				
95 LJ	96 LJ	97 LJ	98 LJ	99 LJ
				
100 LJ	101 LJ	102 LJ	103 LJ	104 LJ
				
105 LJ	106 LJ	107 LJ	108 LJ	109 LJ
				
110 LJ	111 LJ	112 NG	113 NG	114 NG
				
115 NG	116 NG	117 NG	118 NG	119 NG

				
120 NG	121 NG	122 NG	123 NG	124 NG
				
125 NG	126 NG	127 NG	128 NG	129 NG
				
130 NG	131 NG	132 NG	133 NG	134 NG
				
135 NG	136 NG	137 NG	138 NG	139 NG
				
140 NG	141 NG	142 NG	143 NG	144 NG
				
145 NG	146 NG	147 NG	148 NG	149 NG
				
150 NG	151 NG	152 NG	153 NG	154 NG
				
155 NG	156 NG	157 NG	158 NG	159 NG

				
160 NG	161 NG	162 NG	163 NG	164 NG
				
165 KP	166 KP	167 KP	168 KP	169 KP
				
170 KP	171 KP	172 KP	173 KP	174 KP
				
175 KP	176 KP	177 KP	178 KP	179 KP
				
180 KP	181 KP	182 KP	183 KP	184 KP
				
185 KP	186 KP	187 KP	188 KP	189 KP
				
190 KP	191 KP	192 KP	193 KP	194 KP

				
195 KP	196 KP	197 KP	198 KP	199 KP
				
200 KP	201 KP	202 KP	203 KP	204 KP
				
205 KP	206 KP	207 KP	208 LJ	209 LJ
				
210 LJ	211 LJ	212 LJ	213 LJ	214 LJ
				
215 LJ	216 LJ	217 LJ	218 LJ	219 LJ
				
220 LJ	221 LJ	222 LJ	223 LJ	224 LJ
				
225 LJ	226 LJ	227 LJ	228 LJ	229 LJ
				
230 LJ	231 LJ	232 LJ	233 LJ	234 LJ

Mojca KRALJ

Aljaževa cesta 15

4260 BLED

Tel.: 041 379 338

E-naslov: mojca.kralj@telemach.net

Bled, 28. januarja 2008

NASLOV

OSNOVNE ŠOLE

Zadeva: Prošnja za sodelovanje pri raziskavi o šolskih štampiljkah

Sem Mojca Kralj, podiplomska študentka Pedagoške fakultete na Univerzi v Ljubljani. V magistrskem delu raziskujem področje motivacije, katere del so tudi šolske štampiljke. Na vas se obračam z željo po skupnem sodelovanju.

Prosim vas, če mi lahko posredujete elektronske naslove učiteljic in učiteljev, ki poučujejo v prvem triletju v razredu in v podaljšanem bivanju, saj bi jim anketne vprašalnike na temo motivacije in šolskih štampiljk poslala v elektronski obliki.

Če želite, mi lahko posredujete še kontaktne podatke že upokojenih učiteljic razrednega pouka, ki so začele poučevati po drugi svetovni vojni in se upokojile med leti 1988 in 1997 ter so danes stare med 70 in 80 let. Povabila bi jih k pogovoru na isto temo. Prosim, če podatke vnesete v priloženo preglednico in jo v elektronski obliki vrnete na moj elektronski naslov.

Za vaš čas in trud se vam iskreno zahvaljujem in vas lepo pozdravljam.

OSNOVNA ŠOLA: _____

Tabela: Seznam učiteljic in učiteljev 1. triletja

Razred	Ime in priimek učiteljice/učitelja	Elektronski naslov
1.		
1.		
1.		
1.		
1. OPB		
1. OPB		
1. OPB		
2.		
2.		
2.		
2.		
2. OPB		
2. OPB		
2. OPB		
3.		
3.		
3.		
3.		
3. OPB		
3. OPB		
3. OPB		

OSNOVNA ŠOLA: _____

Tabela: Seznam upokojenih učiteljic in učiteljev razrednega pouka

Št.	Ime in priimek učiteljice/učitelja	Kontaktne podatki (naslov in telefon)
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		

Spoštovana učiteljica/profesorica, spoštovani učitelj/profesor 1. triletja.

Sem Mojca Kralj, profesorica razrednega pouka na OŠ Simona Jenka Kranj. V magistrskem delu se ukvarjam s področjem motivacije, katere del so tudi šolske stampiljke: čebelice, sončki, zajčki idr.

Če imate kakršnekoli izkušnje s šolskimi stampiljkami in ste jih oz. jih še vedno uporabljate pri svojem pedagoškem delu, Vas prosim, če del Vašega dragocenega časa namenite izpolnjevanju anonimnega anketnega vprašalnika o motivaciji in kulturi šolskih stampiljk. Izpolnjen vprašalnik pošljite na moj elektronski naslov mojca.kralj@telemach.net do ponedeljka, 31. 3. 2008.

Za sodelovanje se Vam prijazno zahvaljujem in Vas lepo pozdravljam.

Mojca Kralj, prof.

Kranj, 1. februarja 2008

ELEKTRONSKI ANKETNI VPRAŠALNIK

KULTURA IN MOTIVACIJSKA MOČ ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

NAVODILO ZA IZPOLNJEVANJE: Ko preberete vprašanje/postavko, izberete ustrezen odgovor tako, da ga podčrtate. Pri črtah odgovor oblikujete samostojno. Pri vprašanjih, označenih z znakom zvezdica (*), lahko izberete več odgovorov.

A SPLOŠNI PODATKI

Vprašanje/postavka	Možni odgovori
1. SPOL:	a) ženski b) moški
2. STAROST:	a) 25 in manj let b) od 26 do 35 let c) od 36 do 45 let d) od 46 do 50 let e) 51 in več let
3. STOPNJA IZOBRAZBE:	a) še študiram na dodiplomskem študiju b) akademija (2 leti + naloga) c) visoka strokovna (3 leta + diplomska naloga) d) univerzitetna (4 leta + diplomsko delo) e) še študiram na podiplomskem študiju f) specializacija g) magisterij h) doktorat i) drugo: _____

4. DELOVNO MESTO:	a) učiteljica/učitelj v 1. razredu b) učiteljica/učitelj v 2. razredu c) učiteljica/učitelj v 3. razredu d) učiteljica/učitelj v 1. razredu OPB e) učiteljica/učitelj v 2. razredu OPB f) učiteljica/učitelj v 3. razredu OPB
5. DELOVNA DOBA:	a) pripravnica/pripravnik b) do 5 let c) od 5 do 15 let d) od 15 do 25 let e) nad 25 let
6. OBMOČNA ENOTA ŠOLE:	a) OE Ljubljana b) OE Kranj c) OE Celje d) OE Koper e) OE Novo mesto f) OE Nova Gorica g) OE Maribor h) OE Slovenj Gradec i) OE Murska Sobota

B ŠOLSKE ŠTAMPILJKE IN MOTIVACIJA

1. Kakšno je vaše mnenje o koristnosti uporabe šolskih štampiljk pri pouku?

- a) štampiljke so pri pouku zelo uporabne in koristne
- b) štampiljke so pri pouku delno uporabne in koristne
- c) uporaba štampiljk pri pouku se mi ne zdi uporabna ali koristna
- d) o tem nisem nikoli razmišljal/-a

2. Kako močno motivacijsko sredstvo so po vašem mnenju šolske štampiljke?

- a) štampiljke so izrazito močno motivacijsko sredstvo
- b) štampiljke so delno močno motivacijsko sredstvo
- c) štampiljke ne delujejo motivacijsko na otroke
- d) ne zdi se mi, da bi pri štampiljkah lahko govorili o motivacijski moči

3. Do katerega razreda je po vašem mnenju uporaba štampiljk še učinkovita?

- e) le v prvem razredu
- f) v prvem in drugem razredu
- g) v prvih treh razredih
- h) ne vem

4. Katere se po vašem mnenju slabe strani uporabe štampiljk pri pouku? (*)

- a) štampiljke motivirajo otroke tako, da se učijo le za štampiljke
- b) za uporabo štampiljk ni enotnega kriterija, zato je uporaba preveč subjektivna
- c) napačno je to, ker štampiljk ne uporabljajo vse učiteljice oz. učitelji
- d) motivov je mnogo in so preveč potrošniško usmerjeni
- e) drugo: _____

5. Se vam zdi, da so v odzivu na štampiljke razlike med dečki in deklicami?

- a) v odzivanju na štampiljke med dečki in deklicami ni razlik
- b) deklice štampiljke bolj motivirajo kot dečke
- c) dečke štampiljke bolj motivirajo kot deklice
- d) glede tega se ne morem opredeliti

C ŠOLSKE ŠTAMPILJKE V SODOBNEM ŠOLSKEM PROSTORU

1. Podčrtajte razrede, v katerih uporabljate štampiljke oz. ste jih uporabljali. (*)

- a) 1. razred
- b) 2. razred
- c) 3. razred
- d) drugo: _____

2. Približno katerega leta ste začeli štampiljke prvič uporabljati?

- a) _____

3. Podčrtajte vzrok, zakaj ste jih začeli uporabljati. (*)

- a) ker sem jih tudi sam/-a dobival/-a kot otrok
- b) na podlagi svoje strokovne presoje
- c) ker so jih uporabljale druge sodelavke oz. sodelavci
- d) ker je uporabi štampiljk naklonjeno tudi vodstvo šole
- e) ker smo si z njimi pomagali pri opisnem ocenjevanju
- f) ker so zelo dobro motivacijsko vplivale na otroke
- g) ker so jih imeli otroci zelo radi
- h) namesto zamudnega ročnega podpisovanje pod izdelke
- i) drugo: _____

4. Podčrtajte, v kakšne namene ste jih uporabljali oz. jih še vedno. (*)

- a) za opravljeno domačo nalogo
- b) za pridnost
- c) za nagrado
- d) za pohvalo
- e) za pomoč sošolcem in sošolkam
- f) za prineseno gradivo
- g) za bralno značko
- h) za naučeno pesem
- i) kot opisno oceno
- j) kot komentar k izdelku
- k) kot povratno informacijo
- l) kot svoj podpis
- m) za pregledano domačo nalogo ali izdelek
- n) drugo: _____

5. Kako pogosto ste štampiljke delili učencem in učenkam oz. jih še vedno?

- a) vsak dan
- b) nekajkrat tedensko
- c) ob posebnih priložnostih
- d) glede podeljevanja nimam določenega kriterija
- e) drugo: _____

6. V kakšne namene ste uporabljali tudi takšne štampiljke, ki so pomenile grajo? (*)

- a) za neopravljeno domačo nalogo
- b) za neprimerno vedenje
- c) za počasnost pri delu
- d) za neestetski izdelek
- e) za pozabljivost
- f) za neprimeren odnos do hrane
- g) v ta namen štampljk nisem uporabljal/-a
- h) drugo: _____

7. Pri katerih šolskih predmetih ste jih uporabljali oz. jih še vedno? (*)

- a) MAT
- b) SLO
- c) SPO
- d) GVZ
- e) ŠVZ
- f) LVZ

8. Podčrtajte, kam ste jih odtiskovali oz. jih še vedno. (*)

- a) v zvezek
- b) v beležko
- c) v svoj zbirnik
- d) na stenski plakat
- e) na roko
- f) drugo: _____

9. Na kakšen način ste se oskrbovali s štampljkami oz. se še vedno? (*)

- a) dobil/-a sem jih podarjene od svojih zdajšnjih oz. upokojenih sodelavk in sodelavcev
- b) kupil/-a sem jih sama pri grafičarjih
- c) kupila nam jih je šola, kjer smo zaposleni
- d) sam/-a predlagam ali si izmislim svoje motive in jih naročim pri grafičarjih

10. Naštejte nekaj motivov, ki so upodobljeni na vaših štampljkah ter na kratko razložite namene in kriterije uporabe.

Motiv: _____

Namen in kriterij uporabe: _____

Motiv: _____

Namen in kriterij uporabe: _____

Motiv: _____

Namen in kriterij uporabe: _____

Želite o namenih in kriterijih uporabe svojih štampljk pri pouku še kaj zapisati?

11. Kakšne kriterije uporabljate pri zamenjevanju motivov? (*)

- a) pri vseh šolskih predmetih uporabljam iste šampiljke
- b) pri vsakem šolskem predmetu uporabljam drugačne šampiljke
- c) šampiljke zamenjujem glede na tematske sklope pri predmetu spoznavanje okolja
- d) šampiljke zamenjujem glede na letne čase
- e) šampiljke zamenjujem glede na praznike
- f) šampiljke zamenjujem priložnostno
- g) pri zamenjevanju šampiljk nimam določenega kriterija

Č ŠOLSKE ŠTAMPILJKE V PRIHODNOSTI

1. Kako dolgo se bodo po vašem mnenju šampiljke v šolah še uporabljale?

- a) vedno
- b) še nekaj časa
- c) kmalu bodo izginile
- d) to je težko predvideti

2. Katero alternativno nadomestilo bi predlagali za uporabo namesto šampiljk? (*)

- a) nalepke
- b) sladkarije
- c) kupončke
- d) žetone
- e) tatuje
- f) drugo: _____

3. Ali so po vašem mnenju učiteljice in učitelji dovolj in primerno seznanjeni s strokovno uporabo šampiljk pri pouku?

- a) učiteljice in učitelji bi morali za uporabo šampiljk ustrezno strokovno podkovati
- b) za uporabo šampiljk nista potrebna posebno znanje ali navodila za uporabo
- c) šampiljke lahko učitelji uporabljajo na podlagi svoje lastne presoje in kriterijev

4. Ali menite, da je uporaba šampiljk primerno umeščena v sodobni šolski prostor?

- a) uporaba šolskih šampiljk je strokovno še povsem neraziskano področje
- b) kultura šolskih šampiljk sicer obstaja, a je premalo strokovno ovrednotena
- c) uporabi šolskih šampiljk je namenjeno dovolj strokovne pozornosti

5. Kako naj bi po vašem mnenju uporabo šampiljk primerno umestili v sodobno šolsko prakso?

- a) šolske šampiljke naj bi po lastni presoji uporabljali učitelji tako kot doslej
- b) za uporabo šolskih šampiljk bi morali sestaviti nekaj bolj oprijemljivega, npr. pedagoška priporočila ali priporočene kriterije za uporabo
- c) uporabo šolskih šampiljk bi morali zakonsko predpisati
- d) drugo: _____

Kranj, 18. februarja 2008

VABILO

Spoštovana sodelavka 1. triletja.

Vabim te k sodelovanju pri akcijski raziskavi na temo uporabe šolskih stampilk pri pouku in v oddelku podaljšanega bivanja. Če šolske stampilke pri pedagoškem delu že uporabljaš, boš z nami delila svoje izkušnje, lahko pa stampilke v svoje delo šele vpelješ.

Ker bi ti svojo raziskavo, potek in način dela želela natančneje predstaviti, te vabim na uvodno srečanje, ki bo v torek, 11. marca 2008, ob 18.30 v zbornici matične šole.

Prosim, če svojo odločitev o sodelovanju pri raziskavi sporočiš do konca tega tedna na elektronski naslov mojca.kralj@telemach.net ali na tel. št. 041 379 338.

Lep pozdrav in kmalu na snidenje v akcijskem timu.

Vodja akcijskega tima

Mojca Kralj, prof. razrednega pouka

RAZISKOVALNI DNEVNIK

AKCIJSKA RAZISKAVA O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK NA OSNOVNI ŠOLI

ŠOLSKO LETO 2007/08

Trajanje raziskave: 2. ocenjevalno obdobje od 1. 2. 2008 do 20. 5. 2008

Članica akcijskega tima: _____

Oddelek: _____

Datumi srečanj:

1. uvodno srečanje (marec):
2. srečanje (april):
3. srečanje (maj):

Vsebina:

1. srečanja in akcijski koraki
2. priloge

1. SREČANJA IN AKCIJSKI KORAKI

Prvo srečanje

Datum: _____

Beleške, ugotovitve, misli, občutki, vtisi, ideje, mnenja, opombe, opažanja, reakcije, interpretacije, razmišljanja:

Prvi akcijski korak

a) Načrtovanje prvega akcijskega koraka:

b) Akcija oz. ukrepanje:

c) Opazovanje učinkov:

č) Analiza prvega akcijskega koraka oz. refleksija:

d) Izhodišča za drugi akcijski korak:

Drugo srečanje

Datum: _____

Beležke, ugotovitve, misli, občutki, vtisi, ideje, mnenja, opombe, opazanja, reakcije, interpretacije, razmišljanja:

Drugi akcijski korak

a) Načrtovanje drugega akcijskega koraka:

b) Akcija oz. ukrepanje:

c) Opazovanje učinkov:

č) Analiza drugega akcijskega koraka oz. refleksija:

d) Izhodišča za tretji akcijski korak:

Tretje srečanje

Datum: _____

Beležke, ugotovitve, misli, občutki, vtisi, ideje, mnenja, opombe, opažanja, reakcije, interpretacije, razmišljanja:

Tretji akcijski korak

a) Načrtovanje tretjega akcijskega koraka:

b) Akcija oz. ukrepanje:

c) Opazovanje učinkov:

č) Analiza tretjega akcijskega koraka oz. refleksija:

2. PRILOGE

TABELA: PREGLEDNICA ZA ODTISKOVANJE ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:

MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:
MOTIV: _____	NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:

ANEKDOTSKI ZAPIS

OPAZOVANEC/-KA: _____

DATUM: _____

DOGODEK (situacija, čas, kraj, opis vedenja in reagiranja):

INTERPRETACIJA DOGODKA (okoliščine):

OPAZOVALKA: _____

ANEKDOTSKI ZAPIS

OPAZOVANEC/-KA: _____

DATUM: _____

DOGODEK (situacija, čas, kraj, opis vedenja in reagiranja):

INTERPRETACIJA DOGODKA (okoliščine):

OPAZOVALKA: _____

UPORABA ŠOLSKIH ŠTAMPILJK PRI POUKU

Mojca Kralj, prof.

Kranj, 11. marca 2008

ZGODOVINA ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

- O zgodovini, kulturi in uporabi šolskih štampiljk nista bila napisana nobena knjiga ali članek.
- Kultura šolskih štampiljk se je med učiteljicami ohranjala in prenašala po "ustnem izročilu".
- Slovenski šolski muzej v Ljubljani ne hrani nobenega primera šolske štampiljke.
- Sitar d. o. o. je najstarejše podjetje, ki se je začelo ukvarjati z izdelavo šolskih štampiljk.
- Najstarejši pečatniki so bili najdeni 3000 let pr. n. št. v Mezopotamiji. Slikovne podobe so upodobljene že na srednjeveških pečatih iz 13., 14. in 15. stoletja. Gumijasta štampiljka pa je nastala v 19. stoletju.
- Sistem kaznovanja in nagrajevanja je prva oblikovala Cerkev, tako so se štampiljke iz kateheze prenesle v vrtce in nižje razrede OŠ.
- Prva uporaba šolske štampiljke je bila zabeležena v šolskem letu 1954/55, pred tem pa so učiteljice ročno risale zvezdice in pike.

PREDHODNIKI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

Nr. 646, K 4 -

Nr. 641, K 3,20

PRIMERI NAJSTAREJŠIH ŠOLSKIH ŠTAMPILJK V LETIH 1954–1959

O MOTIVACIJI

- Motivacija je proces, ki spreminja poučevanje (učiteljeva aktivnost) v učenje (učenceva aktivnost). Je proces izzivanja in usmerjanja aktivnosti k cilju, ki je bil izvor motivacije (Razdevšek Pučko 2008a).
- Motivacijski proces deluje v učencu, ki se uči. Povzročajo ga motivacijske spodbude, ki jih sproži učitelj. Če motivacijske spodbude izvirajo iz učenca samega, govorimo o notranjih, neposrednih oz. intrinzičnih spodbudah; če pa prihajajo od zunaj (od učitelja, staršev, vrstnikov), pa govorimo o zunanjih, posrednih oz. ekstrinzičnih spodbudah (Razdevšek Pučko 2008a).
- Poznamo štiri motivacijske pristope: humanističnega, kognitivističnega, sociokulturnega in za nas najpomembnejšega behaviorističnega.

RAZVOJ MOTIVACIJE PRI OTROKU

- Otroci začnejo razvijati interese že zelo zgodaj v vrtcu med tretjim in četrtem letom.
- Interesi, obnašanje in drža se zaradi spolno stereotipne vzgoje razvijajo tudi glede na spol; deklice zanimata branje in glasba, dečke pa bolj šport.
- Učni cilji se oblikujejo pri otroku v prvih letih šolanja, navadno že v 2. razredu, kasneje pa se usmerjenost k dosežkom razvije pod vplivom razvojnih dejavnikov in šolskega konteksta.
- Med 9. in 14. letom nastopi motivacijski prelom, ko otrok preide od notranje k zunanji motivaciji. Znaki so: znižana storilnostna motivacija, zmanjšano zanimanje za šolo, slabši odnos do šole, šolski uspeh postane manj pomemben, prevladujoči motiv za učenje pa je »zato, ker se moram« (Razdevšek Pučko 2008a).

ZUNANJA MOTIVACIJA

- Jedro behaviorističnega motivacijskega pristopa so nagrada, pohvala in kazen, vendar mora biti uporaba le-teh preudarna.
- Zunanje motivacijske spodbude uporabimo takrat, ko se učenci počutijo popolnoma nekompetentne, so brez zanimanja za dejavnost in pri aktivnostih, pri katerih učenci niso notranje motivirani.
- Pretirana uporaba zunanjih motivacijskih spodbud (šampiljk) povzroči zasičenost in adaptacijo, kar vodi v nesamostojnost in odvisnost, saj je otrok aktiven le še pod vplivom vedno močnejše stimulacije »od zunaj«. V primerih, ko pri otroku notranja motivacija že obstaja, dodajanje zunanje motivacije povzroči negativni učinek, uniči notranjo motivacijo in povzroči odvisnost od zunanje. Pri aktivnostih, kjer posameznik še ni notranje motiviran, je zunanja motivacija nujna (Razdevšek Pučko 2008a).

AKCIJSKO RAZISKOVANJE IN UČITELJEVA PROFESIONALNA RAST

- Ima pomembno vlogo za učiteljevo profesionalno rast.
- Glavna značilnost profesionalca je sposobnost avtonomnega poklicnega razvoja s sistematičnim študijem svojega dela in dela drugih učiteljev ter s preverjanjem pedagoških idej z raziskovanjem v razredu.
- Je situacija intenzivnega učenja za vse udeležene in razvija učiteljevo »praktično modrost«, strokovnost in osebno samozavest (Marentič Požarnik 1993).
- Z njim se ustvarja pomembno pedagoško znanje in razvija pedagoška teorija (Marentič Požarnik 2001).
- Vzpostavlja se dialektična enotnost med teorijo in prakso (Marentič Požarnik 1984).
- Je najprimernejša oblika učiteljevega vseživljenjskega izobraževanja (Cerar, Marentič Požarnik 1990).

- Je ena izmed oblik empiričnega raziskovanja, pri katerem raziskujemo področje šolske prakse.
- Z njim vnesemo v prakso nove zamisli ali spremembe z namenom, da bi šolsko prakso izboljšali že v času raziskovanja.
- Udeleženci tima med seboj nenehno sodelujejo s pogovorom, diskurzom, debato, argumentiranjem.
- Raziskovalec je navadno učitelj ali poklicni raziskovalec. Lahko ima vlogo opazovalca ali pa se v vzgojno-izobraževalni proces tudi vključi (Cencič, Ma., Cencič, Mi. 1994).
- Za akcijsko raziskovanje je značilen spiralen oz. ciklični razvoj.
- V zaključku raziskovalec napiše skupaj z drugimi člani tima končno poročilo, v katerem prikaže potek akcijskega raziskovanja v korakih ter z vsemi spremembami.
- Dopolnjujejo ga slikovno gradivo, dokumenti, izdelki, zapisi srečanj akcijskega tima, opisi skupnih srečanj, situacij in razvoja projekta (Cencič, Ma., Cencič, Mi. 1994).

STOPNJE AKCIJSKEGA RAZISKOVANJA

- 1. stopnja: **PROBLEM/IZHODIŠČNA IDEJA/OKVIRNA ZAMISEL** ←
- 2. stopnja: **OPIS STANJA, RAZLAGA, HIPOTEZE**
- 3. stopnja: **NAČRTOVANJE AKCIJE**
- 4. stopnja: **UVAJANJE AKCIJE** →
- 5. stopnja: **SPREMLJANJE UČINKOV AKCIJE**
- 6. stopnja: **RAZLAGANJE UČINKOV**

PROBLEM V PRAKSI

- Učitelji so pri uporabi šolskih stampiljk prepuščeni sami sebi.
- O vlogi in pomenu uporabe šolskih stampiljk so premalo strokovno osveščeni in imajo različne kriterije uporabe, posledica tega pa sta subjektivnost oz. individualnost ter pestrost uporabe.
- Kultura šolskih stampiljk ostaja v naši šolski praksi neopažena za raziskovalce.
- Nekateri učitelji imajo do uporabe stampiljk negativen odnos.
- Potrebno bo oblikovati predlog strokovnih priporočil o uporabi šolskih stampiljk.
- Pogovor s članicami akcijskega tima ...

OBLIKOVANJE NAČRTA S ČASOVNIM RAZPOREDOM AKCIJSKEGA RAZISKOVANJA

- Trajanje raziskave: 2. ocenjevalno obdobje
- 1. srečanje: torek, 11. 3. 2008, matična šola, ob 18.30
- 2. srečanje: v mesecu aprilu
- 3. srečanje: v mesecu maju
- Opombe:

NAČRTOVANJE, IZVEDBA IN ANALIZA AKCIJSKEGA RAZISKOVANJA

(Osnutek)

PRVI AKCIJSKI KORAK

- Opišeš svoje delo s šolskimi štampljkami pri pouku in ga ovrednotiš.
- Zapišeš svoja opažanja, mnenja, vtise, refleksije o uporabi šolskih štampljk v raziskovalni dnevnik.
- Zapišeš odzive otrok (dečkov, deklic) na štampljke, opazuješ njihovo uspešnost ob uporabi štampljk.
- Opazuješ, če so razlike v moči motiviranja z različnimi motivi.
- Zbiraš slikovno gradivo in drug material ter ga vložiš v raziskovalno mapo (zborniki odtisov, plakati ...).
- Izpolniš preglednico za odtiskovanje šolskih štampljk in zraven dopišeš kriterije oz. namene uporabe.
- Razmisliš o načrtovanju drugega akcijskega koraka, kaj bi izboljšal, spremenil, dodal, odvil pri svojem zdajšnjem delu s štampljkami in kaj bi na temo štampljk želel delati skupaj z otroki v razredu.

DRUGI AKCIJSKI KORAK

- Nadaljuješ s pisanjem zamisli, idej, opažanj, refleksij v raziskovalni dnevnik.
- Nadaljuješ z zbiranjem slikovnega gradiva s šolskimi štampljkami.
- Izvedeš tehniški dan (izdelava štampljk iz umetnega materiala).
- Analiziraš izvedbo tehniškega dne.
- Z otroki praktično preizkusiš njihove štampljke in jih pedagoško ter didaktično ovrednotiš.
- Se pogovoriš z otroki o njihovem pogledu na štampljke ter njihovem odnosu do štampljk. Njihove izjave zapišeš v raziskovalni dnevnik.
- Razmisliš o načrtovanju tretjega akcijskega koraka, kaj bi izboljšal, spremenil, dodal, odvil pri svojem zdajšnjem delu s štampljkami in kaj bi na temo štampljk želel delati skupaj z otroki v razredu.

TRETJI AKCIJSKI KORAK

- Nadaljuješ s pisanjem v raziskovalni dnevnik.
- Nadaljuješ z zbiranjem gradiva v raziskovalno mapo.
- Rešiš anketni vprašalnik.
- Sodeluješ pri oblikovanju zaključnega poročila o akcijskem raziskovanju.
- Sodeluješ pri oblikovanju pedagoških priporočil o uporabi šolskih šampiljk.
- Diskutiraš v timu.
- Neformalni zaključek (nagrada za sodelovanje).

**VELIKO
VESELJA PRI
DELU S
ŠTAMPILJKAMI!**

IZKUŠNJE UČITELJICE M. C., KI JIH JE ZAPISALA O UPORABI ŠOLSKIH ŠTAMPILJK PRI POUKU V 2. RAZREDU

OPORNE TOČKE:

- kakšno je vaše mnenje o uporabi šolskih štampiljk pri pouku
- kakšne so vaše izkušnje z uporabo štampiljk
- opišite vaše delo s štampiljkami in način, kako jih uporabljate pri pouku (katere motive, kako pogosto, v kakšne namene, s kakšnimi kriteriji)
- kakšna so vaša opažanja o odzivih otrok na štampiljke (kako jih sprejemajo, kako se nanje odzivajo, opazite napredek ali posebno uspešnost otrok, kako motivirajo dečke in kako deklice, imajo kakšne motive raje kot druge)
- če ste z otroki pri pouku izdelovali štampiljke, na kratko zapišite, kako je potekalo delo, kakšne motive ste izdelovali, iz kakšnega materiala in v kakšne namene ste izdelke uporabili v praksi
- k zapisu priložite slikovno gradivo (zbirnik odtisov, izdelki z odtisi)
- če želite, lahko k zapisu dodate še kakšno zaključno misel o uporabi šolskih štampiljk pri pouku

Kranj, 28.3.2008

ZAPISI (datum, kraj)

Pri pouku sem začela uporabljati štampiljke, ker sem želela otroke dodatno motivirati za delo. Do zdaj sem jih uporabljala v 1. in 2. razredu in stvar je vsej pri različni otrok obsega. Ne opažam pa, da bi se s tem bolj delo motivirati dekle let dečke in obratno.

Edina krava, ki se zadržuje pri da se določim: otroci pri delu ne potrudijo, če naloga ni za štampiljko-čebelico.

Štampiljke uporabljam kot:

- povzročijo informacijo o opravljenih nalogah

* motiv čebela učencu pokaže, da je naloga prava in estetsko opravila

* motiv sonce za obliko pri sporec, da bi se pri nalogah moral bolj potruditi (je pravilna, a neestetska)

Za 10 izbranih čebelic dobijo za mesec nalepko s podobo čebele. Te štampiljke uporabljam predvsem v prvih dneh. Otroci se čebelice zelo zanimajo in potem računajo, koliko čebelic jim še manjka do nalepke.

Kriterij je čisto subjektiven - glede na otrokove sposobnosti, preverim, koliko se je pri delu potrudil.

- Na stenski pleket odloženim štampiljkam se bolno mačka (sonce, metulj) in za hrani doma (rožica).

Starši se v uporabi štampiljk strinjajo, nekaterim pa bi bilo udarec celo tako všeč, da so uporabo štampiljk uvedli tudi doma. Najbolj starši otroke še dodatno motivira za izbrani čebelic, saj so otroci doma za prineseno nalepko (=za 10 čebelic) dodatno nagradjeni.

Pri 1.2 imo hikel s štampiljkami iz kramponja.

Štampiljke so izdelali otroci doma skupaj s starši.

Likovna naloga je bilo slikanje rožice.

Z uporabo štampiljk imam dobre izkušnje in jih nameravam uporabljati tudi v prihodnje.

Tabela: Primeri odtisov štamplik z razlago namenov in kriterijev uporabe

PREGLEDNICA ZA ODTISKOVANJE ŠOLSKIH ŠTAMPILJK

<p>MOTIV: _____</p> 	<p>NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:</p> <p>Učence jo dabi za pravilno in estetsko izdelano nalogo.</p>
<p>MOTIV: _____</p> 	<p>NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:</p> <p>Učence jo dabi za pravilno, vendar premalo estetsko izdelano nalogo.</p>
<p>MOTIV: _____</p> 	<p>NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:</p> <p>Sovica dabi učence, ko pove knjigo za bralno uveliko.</p>
<p>MOTIV: _____</p> 	<p>NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:</p> <p>Metulji dabi učence, ko pove pesnico za bralno uveliko.</p>
<p>MOTIV: _____</p> 	<p>NAMEN IN KRITERIJ UPORABE:</p> <p>To štampljka dobijo za izpolnjeno "bralno hišico" (za 20 vpisov staršev, da ji otrok bral doma vsaj 10 minut).</p>

Tabela: Tekmovanje za bralno značko

BRALNA ZNAČKA			
IME IN PRIIMEK OTROKA	 7.3.		
IME IN PRIIMEK OTROKA	 12.11.	 14.11.	 3.12. 15.1. 21.1.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 12.2.	 12.3.	 13.3. 17.3. 18.3.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 5.10.	 6.11.	 21.11. 13.12. 11.2.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 13.11.	 3.12. 21.1.	 5.3. 9.3.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 9.1.	 14.1.	 23.1. 23.1. 23.1.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 25.1.	 23.1.	 19.3.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 13.11.	 14.1.	 24.1. 12.2. 13.2.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 14.3.	 11.3.	 13.3.
IME IN PRIIMEK OTROKA	 25.11.	 25.1.	 23.1. 11.3.

Tabela: Tekmovanje za bralne hišice

BRALNE HIŠICE

IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					
IME IN PRIIMEK OTROKA					

Slika: Likovna kompozicija iz odtisov šampiljk

Slika: Ritem iz odtisov šampiljk

UČNA PRIPRAVA ZA TEHNIŠKI DAN

PROJEKTNO UČNO DELO »OD IDEJE DO IZDELKA«

UČITELJICE RAZREDNEGA POUKA: članice akcijskega tima

RAZRED: 1. in 2.

DATUM: april 2008

KRAJ IZVEDBE: učilnica matične in podružnične osnovne šole

ŠTEVILO PEDAGOŠKIH UR: 5

UČNA TEMA: izdelava uporabnega predmeta

OBLIKOVALNO PODROČJE: risanje, slikanje, grafika

LIKOVNA NALOGA: izdelava in uporaba šampiljk v igralne in didaktične namene

GRAFIČNA TEHNIKA: tisk s šampiljkami, tisk z umetnim materialom

LIKOVNI MOTIV: izmišljeni in poljubno izbrani

DIDAKTIČNI SISTEM: projektno učno delo

UČNE METODE: pogovor, razlaga, demonstracija, pripovedovanje, poslušanje, opazovanje, metoda praktičnih del, pojasnjevanje, metoda pisanja, metoda grafičnih del, didaktična igra, tabelska slika, delo z listom, igre vlog, razstava

UČNE OBLIKE: frontalna, skupinska, tandem, individualna, izkustveno učenje

UČNA SREDSTVA (učila in pripomočki): primeri že izdelanih šampiljk, primeri odtisnjenih šampiljk na listu, kovinski modelčki za piškote

VRSTA UČNE URE: teoretična, praktična, ura vrednotenja

POJMI: projektno učno delo, šampiljka, tinta, tintna blazinica, podlaga, površina, umetna masa moss oz. mosgumi, držalo, tiskarstvo, tiskanje, grafika, odtis, kriteriji vrednotenja

POSEBNA DEJAVNOST UČENCEV: razmislijo o lastnih idejah, kako bi svoje izdelane šampiljke uporabili pri igri ter v poučne in didaktične namene

OPOMBE: korelacija z MAT, SLO in SPO

LITERATURA:

- Bezjak, J. (2002a): Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«. Tehnična vzgoja: tehniški dnevi: 1.–9. razred. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.
- Bezjak, J. (2002b): Projektno učno delo pri pouku tehnike kot uspešna oblika in metoda sodobne inženirske pedagogike. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.

- Bezjak, J. (2002c): Projektno učno delo »Od ideje do izdelka«. Štampiljka. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.
- <http://www.members.aol.com/Letterboxr/carv02.htm>, (17. 7. 2007).
- Papotnik, A. (1991): Prispevki k specialni didaktiki tehnične vzgoje za razredno stopnjo. Maribor. Pedagoška fakulteta.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Rubber_stamps, (17. 7. 2007).
- Tacol, T. (2000a): Likovno izražanje. Učbenik za 5. razred. Ljubljana. Debora, 84–91.
- Tacol, T. (2000b): Likovno izražanje. Učbenik za 6. razred. Ljubljana. Debora, 94–101.
- Učni načrt za likovno vzgojo. (1998). Ljubljana. Pedagoška fakulteta.

Tabela: Materiali in orodja

Materiali in orodja	1. r	1. r OPB	2. r	2. r OPB	Skupaj
Škarje za otroke	15	12	15	28	70
Škarje za učiteljico	1	1	1	1	4
Tehnični nožki za učiteljico	1	1	1	1	4
Ravnila	1	1	1	1	4
Že nažagana lesena držala za štampiljke v velikosti 3 x 4 x 3 cm za otroke	30	24	30	56	140
Že nažagana lesena držala za štampiljke v velikosti 3 x 4 x 3 cm za učiteljice	3	3	3	3	12
Že nažagana rezervna lesena držala za štampiljke v velikosti 3 x 4 x 3 cm	5	5	5	5	20
Umetna masa moss oz. mosgumi v velikosti A 4 in debeline 2 mm za učiteljico	2	2	2	2	8
Umetna masa moss oz. mosgumi v velikosti 10 x 10 cm in debeline 2 mm za otroke	15	12	15	28	70
Brusni papir v velikosti 10 x 10 cm za otroke	6	6	6	12	30
Lepilo Pattex montage super fix v 250-gramski tubi	1	1	1	1	4
Tinta Pelikan različnih barv	1	1	1	1	4
Tintne blazine Pelikan v različnih barvah	1	1	1	1	4
Kemični svinčnik	1	1	1	1	4
Barvni flomastri	15	12	15	28	70
Beli listi A 4	30	30	30	50	140

Tabela: Učni cilji

Vrsta cilja	Operativni in splošni/globalni cilji
<p style="text-align: center;">Izobraževalni (kognitivni)</p>	<p>Učenke in učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – utrjujejo, povezujejo in nadgradijo svoja znanja, pridobljena na različnih področjih, – se navajajo na samostojno reševanje problemov in nalog, – razširjajo svoje tehniško znanje, – se preizkusijo v projektnem učnem delu, – spoznajo delo z različnimi materiali in orodji, – spoznajo postopek za izvedbo preproste grafične tehnike, – spoznajo tehniko tiskanja s štampljkami iz umetnega materiala, – sodelujejo pri pripravi razredne razstave, – osvojijo nove pojme.
<p style="text-align: center;">Vzgojni (estetski, socialno- moralni, emocionalni)</p>	<p>Učenke in učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pripovedujejo o svojih izkušnjah s šolskimi štampljkami, – skrbijo za ureditev delovnega mesta in varstvo pri delu, – se navajajo na izdelavo čistega in estetskega izdelka, – se navajajo na potrpežljivost in vztrajnost pri delu, – po v naprej dogovorjenih kriterijih vrednotijo svoje izdelke in izdelke drugih otrok, – predlagajo svoje ideje za uporabo štampljk pri igri in pouku.
<p style="text-align: center;">Psihomotorični</p>	<p>Učenke in učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – se sproščeno in izvorno likovno izražajo, – se naučijo izdelati šolsko štampljko, – tiskajo s samostojno izdelanimi štampljkami, – svoje štampljke odtiskujejo na poljuben način, – štampljke praktično preizkusijo, – razvijajo motorične in tehniške spretnosti.

Tabela: Potek izvedbe tehniškega dne

ETAPE	UČITELJICA	UČENKE IN UČENCI
<p>A UVODNI DEL (1. ura):</p> <ul style="list-style-type: none"> – uvodna motivacija – napoved učnih smotrov – oblikovanje in izbor idej – načrtovanje dela – projektno učno delo 	<p>Se z otroki pogovori o uporabi šampiljk glede nabora motivov na šampiljkah, namena uporabe in kriterijev uporabe.</p> <p>Izdela plakat z odtisi kupljenih šampiljk ter napiše namene oz. kriterije uporabe.</p> <p>Zapisuje izkušnje otrok s šampiljkami, njihove poglede, mnenja in odnos do njih.</p> <p>Otrokom razloži:</p> <p><i>»Projektno učno delo je sistem, ki temelji na izkustvenem učenju in spodbuja učenca k aktivnemu učenju. Učitelj ima vlogo spodbujevalca, usmerjevalca in svetovalca, učenci pa so v vlogi opazovalca in izvajalca praktične aktivnosti. Problem je zajet iz več predmetnih področij, življenjsko usmerjen, upošteva interese, potrebe in sposobnosti učencev, temelji na izkustvenem učenju, samoaktivnosti otrok in sodelovanju med učenci in učitelji, izvedba pa ni omejena samo na eno šolsko uro.«</i></p> <p>Spodbudi otroke, da sami razmišljajo o tem, kakšne motive si želijo na šampiljkah. Pove jim, da bodo izdelali vsak po dve šampiljki.</p> <p>Predstavi načrt dela po posameznih učnih urah.</p>	<p>Sodelujejo pri pogovoru o uporabi šolskih šampiljk in izdelavi razrednega plakata.</p> <p>Pripovedujejo o svojih izkušnjah s šampiljkami, kaj jim pomenijo, zakaj so jim veseli, kako jih šampiljke spodbujajo in kako jih doma sprejemajo njihovi starši.</p> <p>Poslušajo razlago.</p> <p>Postavljajo vprašanja o nerazumevanjih iz področja projektne učnega dela.</p> <p>Predlagajo svoje ideje za izdelavo.</p>

<p>B OSREDNJI DEL (2. in 3. ura):</p> <ul style="list-style-type: none"> – opazovanje – obravnava snovi in uporaba znanja – posredovanje novih pojmov – likovna tehnika in motiv – kriteriji vrednotenja – tehniško in likovno izražanje učencev in učenk – izdelava uporabnega izdelka 	<p>Otrokom razloži:</p> <p><i>»Če želimo dobiti ponavljajoče oblike, moramo izdelati šablono oz. model. Odtis dobimo tako, da model premažemo z barvo in odtisnemo na podlago. Guma oz. masa moos je umetni material, iz katerega bomo izrezali ploskev in jo nalepili na leseno držalo. Ploskev bomo odtisnili v tintni blazini in dobili odtis. Postopek se imenuje tiskarstvo oz. grafika. Tisk s stampilkami pa je ena izmed grafičnih tehnik.«</i></p> <p>Pokaže primer že izdelane stampiljke.</p> <p>Demonstrira postopek izdelave šolske stampiljke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. S flomastrom ali kemičnim svinčnikom na kos mase moos nariše poljuben motiv. 2. S škarjami in s pomočjo tehničnega nožka motiv iz pene izreže. 3. S smirkovim papirjem pobrusi leseno držalo. 4. Na dno lesenega držala nanese lepilo in nanj namesti izrezan motiv. 5. Počaka 15 minut, da se lepilo posuši. <p>Otrokom pokaže list s primeri odtisnjenih stampiljk.</p> <p>Demonstrira odtiskovanje stampiljke s pomočjo tinte in tintne blazinice na poljuben način.</p> <p>Odtisne stampiljke vseh otrok na prazen list.</p>	<p>Poslušajo razlago.</p> <p>Opazujejo demonstracijo in po istem postopku še sami izdelajo vsak po dva primera tiskarskega pripomočka.</p> <p>Otroci, ki ne morejo dobiti svoje izvirne ideje, si pomagajo z obrisovanjem piškotnih modelov.</p> <p>Opazujejo demonstracijo.</p> <p>Na bel list formata A 4 v tehniki tiskanja s stampiljko odtisnejo izdelke.</p>
--	--	--

<p>C ZAKLJUČNI DEL (4. in 5. ura):</p> <ul style="list-style-type: none"> – utrjevanje in poglobljanje – razstava in vrednotenje	<p>Učenke in učenci skupaj z učiteljico pripravijo razstavo izdelkov. Ob izdelke položijo liste z odtisi ritmov. Nastale izdelke vrednotijo po naslednjih kriterijih:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izvornost motiva: motivi se ne smejo ponavljati, vsak otrok mora izbrati svoja dva različna motiva, domiselnost tiskanja odtisov na podlago, način postavitve formata – izvedba likovne tehnike: motiv mora biti izrezan natančno, mora imeti detajle, odtiskovanje s šampiljko mora biti natančno, izdelek mora biti estetski – prizadevnost učenca oz. učenke: otrok mora pokazati trud in voljo pri delu, izdelek mora dokončati – uspešnost na določenem likovnem področju: otrok mora pokazati spretnost na grafičnem področju, pri risanju motiva na podlago ter pri odtiskovanju grafičnega pripomočka na podlago <p>Učenke in učenci predlagajo ideje, na kakšen način bi uporabili šampiljke pri igri ter v kakšne didaktične in poučne namene. Učiteljica ideje zapiše, nato sledi praktično izvajanje predlogov.</p> <p>Predlogi vaj:</p> <ul style="list-style-type: none"> – otroci barvajo odtisne ploskve z različnimi Tempera-barvami in ustvarjajo zanimive kompozicije, slike, potiskajo majice, škatle ali zvezke – njihove šampiljke učiteljica uporabi na učnem področju pri pouku matematike za izvedbo zaporedij, ritma in zrcalnih slik, pa tudi na vzgojnem področju.
--	---

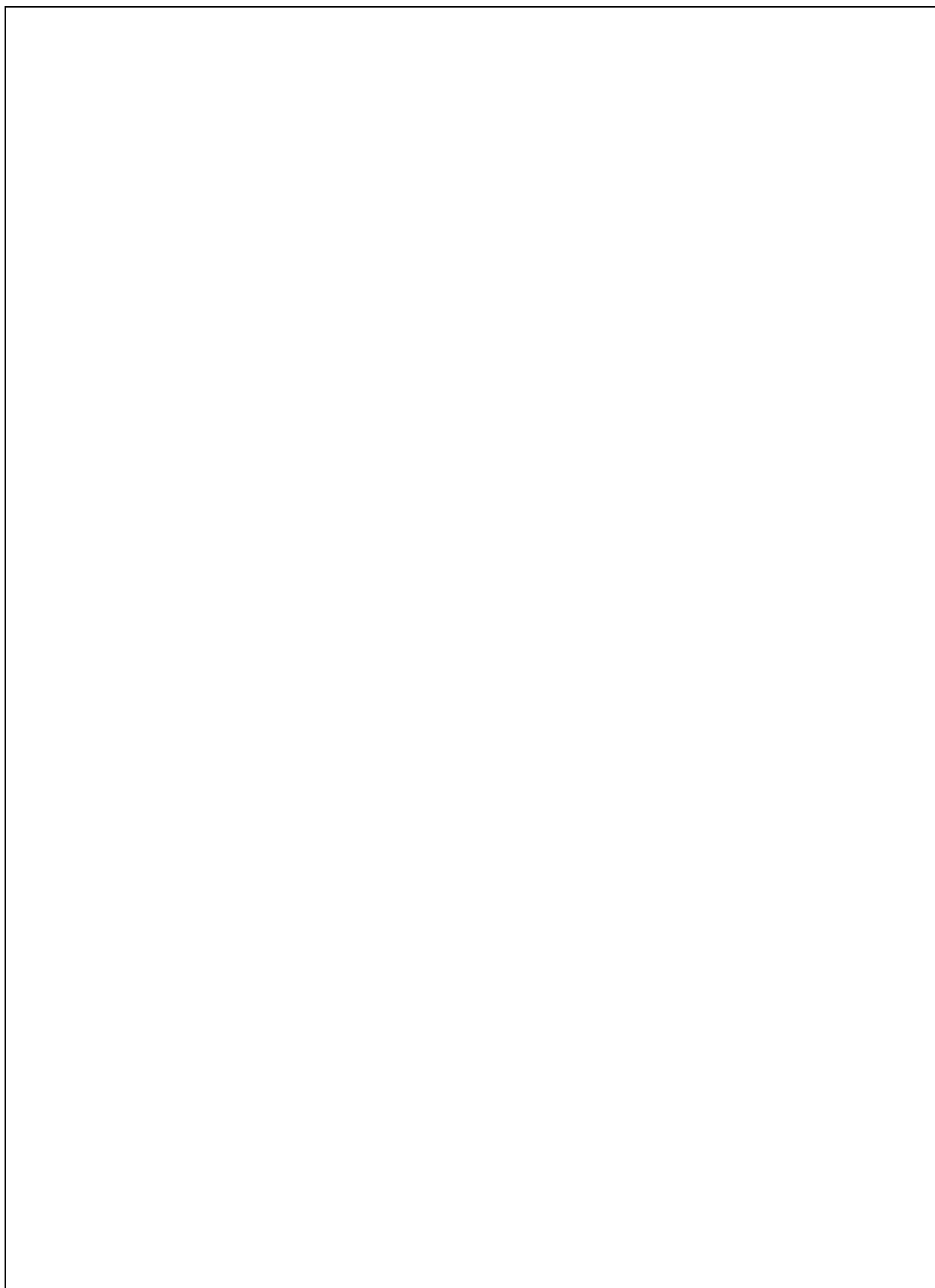

ODTISI MOTIVOV ŠTAMPILJK, KI SO JIH IZDELALI OTROCI:

OPOMBE O REALIZACIJI IN ANALIZA IZVEDBE TEHNIŠKEGA DNE:

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes or observations regarding the implementation and analysis of the technical day.

Mojca KRALJ

Aljaževa cesta 15

4260 BLED

Tel.: 041 379 338

E-naslov: mojca.kralj@telemach.net

Bled, 20. maja 2008

Zadeva: Prošnja za sodelovanje pri raziskavi o šolskih štampiljkah

Sem Mojca Kralj, podiplomska študentka Pedagoške fakultete na Univerzi v Ljubljani. V magistrskem delu raziskujem kulturo in motivacijske vidike uporabe šolskih štampiljk.

O kulturi šolskih štampiljk ni še nič napisanega, zato je potrebno vse o njej s pomočjo različnih virov šele raziskati: kdaj so izdelali prve štampiljke, v kakšne namene so se uporabljale, kakšni motivi so bili na njih, katere so dobre in slabe strani uporabe, kaj pomenijo otrokom in kaj učiteljicam, kako se jih uporablja v sodobni šolski praksi in kakšen pogled imajo nanje strokovnjaki iz področja vzgoje in izobraževanja.

Del raziskave je tudi vprašalnik. Odločila sem se za elektronsko obliko pogovora za Vami, zato Vas prosim, če lahko odgovorite na vprašanja in izpolnjen vprašalnik kar v elektronski obliki vrnete na moj elektronski naslov. Vaši odgovori so za raziskavo zelo pomembni, saj se bo v njih zrcalil Vaš pogled na štampiljke in bo v raziskavi dopolnil druge vidike.

Lepo Vas pozdravljam in se Vam prijazno zahvaljujem za Vaš čas in pripravljenost sodelovati. Upam, da nam bo skupaj uspelo dobiti vpogled v uporabo šolskih štampiljk v slovenskem šolskem prostoru.

VPRAŠALNIK

ŠOLSKE ŠTAMPILJKE NEKOČ IN DANES

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske štampiljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?
2. Kako se štampiljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne štampiljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?
3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih štampiljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?
4. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampiljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?
5. Nekateri štampiljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampiljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?
6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?
7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?
8. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi štampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?
9. Bi k temi o šolskih štampiljkah želeli še kaj dodati?

1. FAKULTETE UNIVERZE V LJUBLJANI

Dr. B. Š., Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko

10. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske štampljke (čebelica, sonček, živali ...)?
Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

Gre za tipičen sistem nagrajevanja. V šoli so se štampljke uveljavile v skladu z behavioristično teorijo, na kateri je dolgo časa oz. še temelji večina vzgojno-izobraževalnih ukrepov – zaželeno vedenje (dosežke) je potrebno pozitivno podkrepiti, da se bo še pojavljalo in obratno, neustrezno kaznovati.

11. Kako se štampljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne štampljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

Spominjam se, da sem dobivala čebelice, mislim, da tudi rožice. Čebelice so bile več vredne. Zelo pomembno je bilo dobiti čim več čebelic, saj smo se med seboj primerjali. Čebelice smo dobivali v nižjih razredih za določene izdelke (risbe, domače naloge). Čebelice so bile pokazatelj tega, kako dobro si nekaj naredil oz. »kako dober« učenec si. Zelo pomembno so vplivale na oblikovanje naše učne samopodobe. Sami kriteriji, zakaj smo za nek izdelek prejeli več ali manj čebelic, pa nam oz. meni niso bili jasni. So le potrjevali ali zanikali moj subjektivni občutek o tem, ali sem nekaj dobro naredila.

12. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih štampljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Del tega odgovora lahko razberete iz mojega odgovora na vaše prvo vprašanje. Če je to osrednji način za kontrolo vedenja, vplivanja na motivacijo, se mi zdi problematičen, še posebej, če ni pospremljen z ustrezno povratno informacijo o določeni aktivnosti, izdelku (razjasnjevanje kriterijev, sugestije za napredovanje). Po mojem mnenju bi morala biti ustrezna povratna informacija podana tudi pri vsaki številčni oceni.

13. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Morda za potrjevanje, da so nekaj sposobni dobro narediti, se držati nekih pravil, da je vnaprej jasno, kaj in zakaj je nekaj nagrajeno. Učenci lahko sodelujejo pri postavljanju kriterijev ali pravil, pa tudi pri dodeljevanju »štampljk« – da se povečuje njihova lastna kontrola po mehanizmih vedenjske kontrole. Negativna posledica je to, da se učenci neprestano primerjajo

po tem, koliko štampiljk so dobili. Pri tekmovanju in osredotočenosti na rezultat se vprašamo, ali je še pomembno, kaj so se naučili in zakaj so dobili štampiljko.

14. Nekateri štampiljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampiljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Vsekakor lahko pride do tega, da jim je to ključno vodilo; to pomeni uspeh, pohvalo, potrditev. Odvisno, kakšen pomen damo temu, kako to izvedemo, in kako še vplivamo na njihovo motivacijo. Problem je, če je to osrednji vzvod motivacije. Glejte tudi prejšnje odgovore (pomen opisne povratne informacije).

15. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?

V praksi vsekakor prevladuje behavioristični pristop – tako so vzgajali nas in imamo malo izkušenj z drugačnimi pristopi. Ali znamo suvereno delovati drugače in ne predvsem po sistemu »nagrajevanja in kaznovanja«?

16. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

Verjetno je zelo podobno kot je z njihovo usposobljenostjo za ocenjevanje! V kolikšni meri jim je vodilo pri ocenjevanju doseganje določenih učnih ciljev, kako razjasnjeni so kriteriji, ali znajo dajati ustrezno povratno informacijo? Jaz se srečujem z izkušnjami, ki kažejo, da ne dovolj. Potrebna bi bila raziskava. Morda se razlikujejo v usposobljenosti tudi glede na stopnjo, na kateri poučujejo.

17. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso?

Kako naj bi uporabi štampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

Ali morajo biti umeščene? Po mojem mnenju je pomembno, da so učitelji usposobljeni za ocenjevanje in se zavedajo, kako lahko na učence delujejo ocene, plusi, štampiljke in jim je tudi jasno, kaj hočejo z določenimi ukrepi doseči. Ali bo poglobljena funkcija ocenjevanja tudi usmerjanje in spodbuda za nadaljnje učenje, ali predvsem discipliniranje?

18. Bi k temi o šolskih štampiljkah želeli še kaj dodati?

Dr. M. G., Pedagoška fakulteta, Oddelek za razredni pouk

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske šampiljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

Izvor šampiljk mi ni znan, predvidevam pa, da izhaja iz prvih javnih šol kot motivacija za lepše pisanje.

2. Kako se šampiljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne šampiljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

Šampiljk smo se zelo veselili, običajno smo jih dobili za lepo napisano domačo nalogo ali šolsko vajo (za lepopy). Čebelica je bila najvišja nagrada. Pomenile so mi usmerjenost pozornosti k možnosti, kako doseči cilj. Delovalo je. Razlike so bile že takrat – kadar je nisem dobila oz. sem dobila manj vredno šampiljko, sem bila seveda razočarana.

3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih šampiljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Šampiljke so še vedno motivacijske, otroci se sicer radi igrajo z njimi, vendar pa bi rabo omejila (tako kot včasih, le za lepo napisane črke, vzorčke, besede – in le takrat, ko bi vsi z vajo lahko lepo pisali). Uporabili bi jih tudi pri bralnih vajah (kjer jih prav tako lahko dosežejo vsi učenci). Rabo bi omejila na 1. in 2. razred devetletke in še to le v primerih, ko cilj za pridobitev šampiljke lahko brez razlike dosežejo vsi. Ne bi smele biti razlikovalne, le kot potrditev za določen trud, vztrajanje. Predvsem v začetnih predopismenjevalnih vajah oz. vajah branja in pisanja, v skladu z otrokovim individualnim napredkom. Tudi za slabšo pisavo, ki jo je otrok izboljšal. Pogosto se šampiljke uporabljajo kot motiviranje otrok za izboljšanje vedenja, kjer pa so hitro izločeni prav učenci, ki iz teh ali onih razlogov ne uspejo popraviti oz. izboljšati vedenje (domači neugodni razlogi). Prav zaradi njih se običajno uvajajo šampiljke na nekem plakatu – dinozavru, s tem pa se njihov protest in upor v različnih oblikah nadaljuje le še z dodatnim odporom, povzročenim z javnim kazanjem na plakatu (da ni ustrezen, primeren v skupini). Neredko dodatne kazni sledijo doma, ko starši ob pogledu na plakat ugotovijo, da njegovega otroka »ne marajo«, ne sprejemajo«. Vse šampiljke, uporabljene javno na seznamih, so lahko dolgoročno zelo »nevarne«, predvsem pa dvomim, da bi dosegle pravi učinek, pač pa le še večjo superiornost otrok, ki so že tako ali tako uspešni, marljivi, vestni in imajo vse preddispozicije ter prijetno okolje. Takšnim otrokom pomeni znak na plakatu njihovo večvrednost v primerjavi z nepoboljšljivim sošolcem. Kratkoročno imajo te šampiljke zelo stimulatívno vlogo, saj učenci tekmujejo s samim sabo in s sošolci, vendar je to le ena stran medalje. Enak problem se kaže ob označevanju prinašanja materialov, nalog ... Pogosto je otroke še potrebno opozoriti (ker v svoji igrivosti pozabijo), toda, kako jih naučiti odgovornega vedenja? Več vprašanj se poraja, kako to

rešiti. Predlagam, da naredite anketo po šolah in zberete o tem podatke, katere strategije uporabijo učiteljice za doseg tovrstnih ciljev. Nekje že leta in leta učiteljice s plakati zelo uspešno (tudi s strani učencev) izvajajo bralne domače naloge; prinašanje domače naloge, izdelkov; ob barvanju pik na dinozavru pa se izboljšuje tudi vedenje. Zelo zanimivo bi bilo razvozlati tovrstne uganke in dileme ter ozavestiti o rešitvah tega problema.

4. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampiljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Dobre strani sem že navedla, dodala bi le to, da naj bi bile štampiljke dosegljive vsem le kot potrdilo njihovega sodelovanja v takšni ali drugačni obliki. Slabe strani se kažejo ob neustrezni rabi, ko bi se določeni otroci zaradi slabše razvitih zmožnosti počutili že na začetku opismenjevanja izločeni, nevredni, nezmožni, nekompetentni – v skladu z ovrednotenim izdelkom ali izvedeno (bralno) vajo.

5. Nekateri štampiljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampiljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Vemo, da bi morala biti ključna notranja motivacija – sam izdelek, ki ga je učenec dokončal, veselje ob prebrani zgodbi, pravilno rešena naloga, geslo ali slika, ki ga dobi ob pravilnem reševanju (barvanju). Pa vendar so učenci veseli (ob enakih pogojih), da vidijo kot uspeh tudi štampiljko (čeprav le na roki). Otrokom pomeni neko zunanjo potrditev v smislu »glej, pa sem res uspel« (kar kaže, potrjuje še štampiljka). Vendar poudarjam, naj bi jo lahko dosegli vsi (ko je razvidno, da so dosegli načrtovane učne cilje). Vloga štampiljk naj ne bi bila selektivna, pač pa potrditev in spodbuda posameznemu učencu.

6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?

Mislim, da zaradi usmerjenosti družbe k tekmovalnosti (kdo bo dosegel več kapitala, kdo bo imel lepši avto, kdo bo ...) torej tudi v šoli ... Pomembno je, katere vrednote so aktualne v tem času in prostoru.

7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

Ne le priporočila, pač pa tudi kaj več. Predvsem bi bilo potrebno boljše usposobiti učitelje za delo z otroki z različnimi posebnimi potrebami (najtežje je v razredu z učenci, ki motijo z

neustreznim in celo škodljivim vedenjem). Katere strategije razviti in uporabiti (in/ali tudi rabo šampiljk) – zakaj da oz. ne?

8. Ali menite, da je uporaba šampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi šampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

Menim, da je uporaba šampiljk primerno umeščena v šolski prostor, kajti učitelji so avtonomni pri rabi šampiljk na pedagoškem področju, kar pa ne pomeni, da so dovolj kompetentni.

9. Bi k temi o šolskih šampiljkah želeli še kaj dodati?

Tematika šolskih šampiljk se močno prepleta z vrednotami posamezne družbe, s tekmovalnostjo, z vprašanjem »imeti«, premalo pa z vprašanjem »biti« (ko ne potrebujemo zunanje potrditve, da smo nekaj naredili dobro). Zelo bi me veselilo, če bi o vašem strokovnem delu lahko izvedela kaj več ob zaključku. Hvala in lep pozdrav.

2. OBMOČNE ENOTE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO

Svetovalka M. K., Zavod RS za šolstvo, OE Kranj

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske šampiljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

Iz kje so prišle, ne vem. Predstavljam si, da so prišle iz tujine – kot tudi ostale novosti in novotarije. Predvsem zato, ker so bile zelo motivacijske. Včasih so učiteljice risale zvezdice različnih oblik in so se učenci bolj potrudili tudi za to. Šampiljke so takšno risanje poenostavile, predvsem pa skrajšale pregledovanje opravljenih nalog.

2. Kako se šampiljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne šampiljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

Spominjam se (peterokrakih) zvezdic, čebelic in jelenčkov. Učiteljica jih je dajala za dobro ali brez napak opravljeno delo doma ali v šoli. Jelenček je prišel na vrsto najkasneje, ampak ni bil vreden več kot čebelica. Žival na šampiljki je bila do podrobnosti izdelana, vsaj zame izjemno lepo. Lahko si dobil tudi samo polovičko šampiljke. Ne spomnim pa se, da bi učiteljica zbirala in urejala te šampiljke, kjer bi bilo deset čebelic ena ocena ali kaj podobnega. Spomnim pa se, da je učiteljica dajala najprej svoje narisane zvezdice, nato zvezdice šampiljke, za tem čebelice in nazadnje jelenčke. Vsakih po deset. Sami smo šteli, kdaj pride na vrsto naslednji znak. Ampak – deset narisanih zvezdic, deset peterokrakih zvezdic, deset čebelic ... v ocenjevalnem smislu ni

pomenilo nič; pomenilo je le otrokom, ki so jih imeli zato, da je bil zvezek lepši in da so se z njimi postavljali. Štampiljka je bila vedno nagrada za dobro opravljeno delo ali za čitljivo napisano nalogo. Če tega ni bilo, je dala učiteljica samo znak »videlo«. Štampiljka je torej imela trenutni učinek. Učiteljica je štampiljke dajala pri slovenščini in matematiki, neodvisno pri posameznem predmetu. Pri matematiki si lahko že prejemal čebelice, pri slovenščini pa šele narisane zvezdice. Meni so bile štampiljke všeč, ker so bile čebelice in tudi jelenčki natančno narisani, pa tudi zato, ker se štampiljk tisti čas ni moglo nikjer kupiti in si jih lahko samo »prislužil«. To je bila velika spodbuda in motivacija.

3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih štampiljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Majhni otroci imajo obilo notranje motivacije in so ponosni na to, kar naredijo. Pa vendar jih za to vedno znova pohvalimo: ko sam je, ko se polula na kahlico, ko si sam obuje čevlje ... V takih primerih se mi zdi zbiranje štampiljk nesmiselno. Otrok učinke svojega »dela« takoj vidi, saj je obut, ni popackan, se sam naje ... V drugačnih primerih je po mojem mnenju tudi štampiljka bolj »na mestu«. Ko otrok prehodi pot na določen hrib ali gre k zdravniku, dobi štampiljko, da »materialno pokaže«, kje je bil. Tega se še dlje časa veseli (vsakič, ko pogleda štampiljko). V šoli se mi štampiljka kot znak, ki ga otrok dobi za opravljeno delo, ne zdi sporna. Sporno se mi zdi, če sta število štampiljk ali vrsta štampiljke povezana z oceno ali pa so štampiljke stvar tekmovanja med učenci. Potrebno je biti pozoren na učinke štampiljk pri posameznem učencu. Če delujejo motivacijsko – prav, če delujejo pretirano stresno – ni v redu. Prava mera je tista, ki uravnava uporabo oz. neuporabo.

4. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampiljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Štampiljke so zunanja oblika motivacije in zanje velja kot za vsako drugo zunanjo motivacijo: težko je najti pravo mero, težko je predvideti, kdaj je štempljanje postalo kvarno za učence. Po mojem mnenju se škodljivi vpliv štampiljk nekoliko omili oz. izniči, če niso kontinuirano v uporabi in če se ne nadgrajujejo, kjer dobiš za deset zvezdic eno čebelico, za deset čebelic pa enega jelenčka itd. Če so v uporabi občasno, nadomestijo učiteljičino oznako, da je nalogo pregledala, je v redu. Dobra stran je, da so močna motivacija za delo, da so »oprijemljiv« dokaz otrokove uspešnosti. Slaba stran je, da se jih otroci navadijo in niso več motivacijske; pa tudi, da se resno dela le, če je obljubljena štampiljka (v višjih razredih pa ocena). So nekakšen statusni simbol (predmet tekmovanja). Biti jih mora vedno več in morajo biti različne. Motivacijska pa je le tista, ki je drugačna, kar vodi v začarani krog večnega nezadovoljstva.

5. Nekateri štampiljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampiljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Moje mnenje je, da se učenci precej več učijo za ocene in razne zunanje spodbude, kot si mi sploh predstavljamo. Že dolgo je splošno znano, da za določen uspeh otrok od staršev ali koga drugega dobi darilo. Tudi to je zunanja motivacija, spodbuda. Najbrž se učenec bolj potrudi tudi zaradi tega. Ali se majhen učenec uči res samo zaradi štampiljk, ker ocen, ki bi nazorno merile njegovo znanje, pač nimajo? Za odgovor bi morali povprašati njih (večji vzorec učencev, v različnih letih šolanja). Če bi se učenci učili samo za štampiljke, potem se tudi takrat ne bi učili, ko štampiljk ne bi bilo. Hitro bi ugotovili, da se ne splača. V sodobnem svetu imajo učenci veliko drugih spodbud, zato štampiljke niso več tako pomembne. Tukaj je najbolj motivacijski računalnik z vsemi prednostmi (svetovni splet, igrice). Po mojem mnenju naj motivacija za učenje in delo (branje, pisanje, računanje) ne bo samo štampiljka, temveč tudi kaj drugega. Potem štempljanje ne bo tako na preizkusu. Štampiljke naj ne prevzamejo vloge ocenjevanja, naj ne bodo rangirane kot bolj ali manj vredne, naj ne določajo avtomatično ocen in naj ostanejo na nivoju motivacije. Težko je določiti absolutno vrednost štampiljk za učenca; kot motivacija pa je za določen čas zagotovo dobrodošla.

6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljih in otrocih vse do danes?

Veliko moč štampiljk vidim v tem, ker se preveč gradi na zunanji motivaciji že od otrokovega rojstva dalje. Vedno se za posamezna dejanja in uspehe z nečim nagradi: sprva z bonbončki, igračkami, sladoledom ... v šoli pa s štampiljko. Enostavno, uporabno, poceni, nekaj časa motivacijsko.

7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

Mislím, da bi bilo za učiteljice zelo dobrodošlo, če bi imele priporočila za uporabo, saj se v šolski praksi vedno bolj soočamo z dejstvom, da mora biti vse zapisano. Sami si upamo vzeti zelo malo avtonomije. Pred kakimi desetimi leti so bile štampiljke vsebina študijskih skupin, na koncu pa je prevladalo načelo neuporabe, prepovedi uporabljanja štampiljk. Moje mnenje je, da zato, ker so štampiljke postale nadomestek za številčne ocene, ki jih je zamenjalo opisno ocenjevanje.

8. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi štampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

Ne, štampljke zanesljivo niso primerno umeščene v šolsko prakso. Na eni strani so preveč ožigosane kot slabe, po drugi strani pa se precej zlorablajo, ker se uporabljajo namesto ocen. Učiteljica bi morala uporabo štampljk individualizirati.

9. Bi k temi o šolskih štampljkah želeli še kaj dodati?

Otroci se še danes radi »poštempljajo«. Skoraj ga ni otroka, ki ne bi na vrhu hriba želel na roko dobiti štampljko, na katero je ponosen in za katero je nekaj naredil. Otrokom so štampljke všeč, so motivacija, a ob nepravilni uporabi hitro izgubijo pozitivni učinek (niso več spodbuda, prej stresni element, povzročijo tudi apatičnost – »saj se ne spleča«).

Svetovalka D. J., Zavod RS za šolstvo, OE Celje

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske štampljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

O njihovem izvoru nisem nikoli razmišljala. Uporabljala sem jih, ko sem še poučevala v 1. razredu. Bile so močno vzpodbudno sredstvo.

2. Kako se štampljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne štampljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

Ko sem bila učenka, učiteljice pri nas štampljk niso uporabljale. Sem letnik 1954. Za vzpodbudo so nam risale srčke ali z besedo »priden«, »lepo« izražale zadovoljstvo nad našimi dosežki.

3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih štampljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Z njimi lahko brez slabe vesti nagradiš vsak otrokov napredek. V njihovi uporabi ne vidim nič slabega, sploh v prvem letu šolanja.

4. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Otrokom štampljka veliko pomeni. Tudi k zobozdravniku so šli lažje, saj so vedeli, da bodo prinesli štampljko na roki, če bodo znali malo potrpeti.

5. Nekateri štampljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Učenci se v prvi fazi prav gotovo učijo zaradi zunanjih dejavnikov: staršev, učiteljice, ocen. Od nas odraslih pa je odvisno, kako jih bomo prepričali, da naj se učijo predvsem zase.

6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?

Imajo izreden, pozitiven naboj. Z njo nagrajujemo tudi pridnost, nadarjenost, natančnost ...

7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

Ko sedaj razmišljam, res nikoli nismo posebej govorili o štampiljkah. Preprosto smo jih uporabljali. Pri učencih in starših so bile zelo dobro sprejete.

8. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi štampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

Sedaj nimam podatkov, koliko učitelji še uporabljajo štampiljke. Vse je po mojem prepuščeno presoji posameznega učitelja.

9. Bi k temi o šolskih štampiljkah želeli še kaj dodati?

Po mojih izkušnjah (sem že starejša generacija, v razredu sem učila 31 let) imam s štampiljkami same pozitivne izkušnje. Nikoli nisem uporabljala štampiljke, s katero bi označevala slab izdelek, površnost, lenobo ... Torej – štampiljka zgolj kot motivacijsko sredstvo.

3. DRUGI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVODI

Pomočnica ravnateljice M. K., OŠ Danile Kumar Ljubljana

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske štampiljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

Mislím, da so se štampiljke pojavile v času po 2. svetovni vojni, ko so hotele učiteljice še posebej nagraditi pridnost in ubogljivost učencev. S tem so jih po mojem mnenju nekako »podkupovale« za nov sistem in krepile pripadnost.

2. Kako se štampiljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne štampiljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

Iz svojih zgodnjih šolskih let posebnih spominov na šampiljke nimam. Spomnim se čebelic, ki jih imam v nekakšnem »nevtralnem«, prijetnejšem spominu – ko si jih pobarval, so postale čudovite sličice.

3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih šampiljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Tudi danes učencem pomenijo učitelji posebno pozornost ali pohvalo. V prvih razredih nadomeščajo oceno oz. pri opisni oceni (takojšnjo) zapisano povratno informacijo, ki je učenec še ne zna prebrati.

4. Koliko so po Vašem mnenju šolske šampiljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Mislím, da so koristne, saj na simbolni ravni učenčev izdelek uvrstijo v znano rang-lestvico skupine. Slaba stran pa je, če ne sledijo »objektivnemu«, učnemu cilju ali ni kriterija za njihovo pridobitev.

5. Nekateri šampiljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil šampiljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Učenci se že učijo zase (vsaj ta osnovna znanja), vendar jih mi odrasli (učitelji, starši, ki so takega rangiranja vajeni) s tovrstno zunanjo motivacijo, nagrado »utirimo« v »naš« sistem. Menim pa, da so na določeni razvojni stopnji in po določenih usvojenih temeljnih ciljih potrebne tudi zunanje »nagrade« v obliki ocen. V tem tekmovalnem svetu so silno redki posamezniki, ki tekmujejo le s sabo!

6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih šampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?

Mislím, da sta to praktičnost in učinkovitost.

7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo šampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

Strokovna znanja na tem področju »stari« in »mladi« učitelji pridobivamo/jo preko svojih izkušenj ali iz opazovanj na praksi, analiz pri nastopih ... skratka, nesistematično in prepuščeno v lastno presojo posameznikov.

8. Ali menite, da je uporaba šampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi šampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

S povečevanjem pomembnosti šampiljk bi nadomestile drug simbol – številko.

Mislím, da so kljub vsemu zaenkrat (preko »ljudskega izročila«) učiteljice dovolj usposobljene za uporabo le-teh in znajo presoditi, kdaj in do kdaj so ravno pravšnja podpora notranji vedoželjnosti otrok. Le-ti so še vedno v prvih razredih v večini.

9. Bi k temi o šolskih štampljkah želeli še kaj dodati?

Tematika je zelo zanimiva in izvirna. Zanimivo bi bilo slišati/brati ugotovitve te naloge, sploh, če boste zvedela prvi (pravi?) razlog za uvedbo tovrstne nagrade učencem. Veliko uspeha in lep pozdrav.

Ravnatelj B. Č., Vzgojno-izobraževalni zavod v Veržejú (OŠ)

1. Kje po Vašem mnenju izvirajo šolske štampljke (čebelica, sonček, živali ...)? Kako mislite, da so prišle v šole in zakaj?

Nekatere učiteljice so bile mnenja, da bodo otrokom/učencem bolj všečne, če jim v zvezek ali na izdelek »udarijo« štampljko, kot da bi jim same kaj lepega napisale ali narisale. Očitno jim je bilo brezosebno štampljko lažje »udariti« na izdelek kot pa »podariti« sebe.

2. Kako se štampljk spominjate iz svojih šolskih let? Kakšne štampljke ste prejeli? V kakšne namene so Vam jih dajale učiteljice? Kako ste jih doživljali? Kaj so vam pomenile?

V času mojega šolanja ni bilo štampljk. Spomnim se, da sem bil počaščen, če mi je učiteljica zapisala »lepo«, »priden«, »pohvaljen«.

3. Kakšno je Vaše osebno mnenje o uporabi šolskih štampljk v vzgoji in izobraževanju? Kako bi jih ovrednotili iz svojega strokovnega vidika?

Odgovor na prvo vprašanje pove vse – brezosebnost.

4. Koliko so po Vašem mnenju šolske štampljke uporabne in koristne? Katere so dobre in katere slabe strani uporabe?

Ne vidim nobene koristne stvari.

5. Nekateri štampljkam očitajo, da učinkujejo na otroke tako, da se namesto zase učijo zanje? To bi potemtakem pomenilo, da se otrok uči brati, pisati in računati samo zato, da bi dobil štampljko. Ali moramo podobno gledati tudi na ocene? Se učenci in učenke učijo res le za ocene?

Vsak učenec za svoj izdelek pričakuje in tudi potrebuje pohvalo (ali grajo). Na nek način mu moramo sporočiti »vrednost« njegovega izdelka.

6. V šolski praksi nastaja kultura šolskih štampiljk že od leta 1954. V čem vidite njihovo moč, da so ostale izjemno priljubljene pri učiteljicah in otrocih vse do danes?

Glej odgovor na prvo vprašanje.

7. So po Vašem mnenju učitelji in učiteljice dovolj strokovno seznanjeni z uporabo štampiljk, z njihovimi prednostmi in slabostmi? Ali menite, da bi bilo potrebno v te namene oblikovati posebna pedagoška priporočila?

O štampiljkah čim manj govoriti, da bodo čim prej »utonile v pozabo«.

8. Ali menite, da je uporaba štampiljk primerno umeščena v sodobno šolsko prakso? Kako naj bi uporabi štampiljk zagotovili primerno umeščenost v prihodnje?

Glej prejšnji odgovor.

9. Bi k temi o šolskih štampiljkah želeli še kaj dodati?

Nič.